

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Dr. Stál József

**Debrecen
2020**

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI
ISKOLA

A LETARTÓZTATÁS ÁLTALÁNOS
FELTÉTELÉHEZ KAPCSOLÓDÓ
BIZONYÍTÉKÉRTÉKELÉS A
JOGGYAKORLATBAN

Készítette:

Dr. Stál József

Témavezető:

Prof. Dr. Elek Balázs
egyetemi tanár

**A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-
Európában**

A doktori iskola vezetője: dr. Szabó Béla egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2020. november 10.

DEBRECEN
2020

Ajánlás

Stál József: A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés a joggyakorlatban

című Ph.D értekezéséhez

A szerző doktori értekezése hiánypótló munka a büntető eljárási jog tudományában.

A jogerős bírói döntések előtti eljárások során megvalósuló döntéshozatal nehezen kutatható szakterületnek számít, hiszen a folyamatban lévő eljárás, az iratok nehezebb megismerhetősége, az ártatlanság védelme által védett terhelti pozíció egyaránt a kutatás ellen hat. Különösen igaz ez a megállapítás a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekre, ahol sajátos eljárási helyzetet teremt az, hogy a bíró döntésének bizonyossági foka nem a kétséget kizáró bizonyosság, vagy az észszerű kétely hiánya, hanem egy megalapozott feltevés.

Mindez utólag számos hiba forrása is lehet még abban az esetben is, ha a kényszerintézkedésről hozott döntés törvényes. Nehezen magyarázható ugyanis utólag a kényszerintézkedés indokoltsága akkor, ha a bíróság a vádlottat az ellene emelt vádak alól végül felmenti, vagy lényegesen enyhébb büntetésbe kell utólag beszámítani az előzetes fogvatartásban töltött időt.

A szerző az értekezése elején rögzítette azon hipotézisét, hogy az új büntetőeljárási törvény helytelenül nem biztosítja a bírónak a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelésének lehetőségét, és ugyanígy helytelen a korábbi és jelenlegi szabályozásra alapított bírói gyakorlat is, mégpedig annak ellenére, hogy komoly nemzetközi tapasztalatok hozhatók fel az ellenkező álláspontra, tehát a megengedhetőségre.

A szerző hipotézise tehát kettős volt: egyrészt a büntetőeljárási törvényünk helytelenségéből indult ki, másrészt helytelennek tekintette a bírói gyakorlatot.

A szerző feltérképezte a hazai bírói gyakorlatot, és a kapcsolódó tudományos irodalmat, majd hipotézisének alátámasztására Németország, Ausztria, Svájc és Liechtenstein törvényi szabályait és bírói gyakorlatát vizsgálja és igazolja előfeltevéseit.

A szerző hipotéziseinek igazolása az igazságszolgáltatás hibáiként jelennek meg, megkérdőjelezve működésének hiteltérdemlőségét, csorbítva tekintélyét. Ezért a hibaforrásoknak a feltárása, okaik kutatása, kiküszöbölésük lehetőségének elősegítése elsődleges fontosságú. A bírói gyakorlat tudományos igényességű vizsgálata nem nélkülözhetette a nagyszámú büntetőügy feldolgozását, elemzését sem. Az kétségtelen, hogy a

személyi szabadságot korlátozó, és attól megfosztó kényszerintézkedéseket már többen is vizsgálták az elmúlt évtizedekben. Ezek a kutatások eddig is igazolhatóan előbbre vitték a bírói gyakorlatot, és növelték a jogállami elveknek megfelelő, a tisztességes eljárás követelményeit kimerítő büntetőeljárások megvalósulását.

Az ítélethozatal előtti bizonyítékértékelés tilalma, annak dilemmája, az alakulóban lévő bírói meggyőződés kinyilatkoztatása, mint leszűkített kutatási témakör azonban eddig nem volt része önálló kutatásoknak.

Ezt a hiányt pótolja dr. Stál József, aki a büntetőeljárás jogának a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos szabályait a mindennapi tapasztalatokkal ötvözi és értően, alaposan, részletesen, a magyar szakirodalomban eredeti, önálló eredményeket felvonultatva bontja ki, dolgozza fel a témát.

A szerző meggyőzően mutat rá arra a hiányosságra, ami ezen ítélethozatal előtti bizonyítékértékelés megengedhetőségének hiányából adódik a büntetőeljárásokban, ezáltal olyan helyzetet eredményezve, ami sértheti a terheltek személyi szabadsághoz fűződő jogát és az arányos kényszerintézkedés alkalmazhatóságát.

A dolgozat jelentős érdeme, hogy ezt gyakorló törvényszéki bírónak teszi sokéves tapasztalatait felhasználva, amely nemcsak kiváló, a tudományos értekezések kritériumait messzemenően kielégítő, hanem hiteles munkává is avatja dolgozatát.

Debrecen, 2020. november 20.

Prof. Dr. Elek Balázs

tanszékvezető egyetemi tanár

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Stál József, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, *A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés a joggyakorlatban* című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2020. november 10.

Dr. Stál József

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	6
I. A kutatásom indoka, célja, hipotézise	10
II. A kutatásom módszertana és elvégzésének rövid szakirodalmi háttere	17
III. A(z előzetes) letartóztatás, az alapos/megalapozott gyanú, a bizonyítékok és a bizonyítékértékelés lényege	37
1. Alapvetés	37
2. Az 1973. évi I. törvény	37
3. Az 1998. évi XIX. törvény	40
4. A 2017. évi XC. törvény (Be.)	43
IV. Bírósági ügyek, illetve határozatok a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban	49
1. Alapvetés	49
2. Kiválasztási szempontok	52
3. Csoportosítási szempontok	53
4. A Legfelsőbb Bíróság BK 122. számú állásfoglalása	56
5. Bírósági határozatok a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban	57
5.1. Határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára	57
5.2. Ellentétes első- és másodfokú határozatok	86
5.3. Példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére	91
5.4. Példák a bíróság „hallgatására”	100
5.5. Egyéb határozatok	103
5.5.1. Egyéb határozatok a kutatómunkával szoros összefüggésben	103
5.5.2. Egyéb határozatok a kutatómunkával távoli összefüggésben	104

6. Indokolási sajátosságok	105
6.1. Ad. 1. határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára (1-43. ügyek)	105
6.2. Ad. 2. ellentétes első- és másodfokú határozatok (44-50. ügyek)	109
6.3. Ad. 3. példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére (51-58. ügyek)	112
6.4. Ad. 4. példák a bíróság „hallgatására” (59. és 60. ügyek)	116
V. A büntetőeljárás törvények kommentárjai	118
1. Alapvetés	118
2. A kommentárok	119
2.1. Kommentárok az 1973. évi I. törvényhez	119
2.2. Kommentárok az 1998. évi XIX. törvényhez	122
2.3. Kommentárok a 2017. évi XC. törvényhez	127
3. A kommentárok tartalmi sajátosságai	131
VI. A végzések tartalmi kellékei mint lehetséges indokolási kötelezettség alapja	137
1. Alapvetés	137
2. A büntetőeljárás törvények	137
2.1. Az 1973. évi I. törvény szabályozása	137
2.2. Az 1998. évi XIX. törvény szabályozása	138
2.3. A 2017. évi XC. törvény szabályozása	138
3. Összegzés	139
VII. Alkotmányossági kérdések	141
1. Alapvetés	141
2. Alkotmányossági kérdések a büntetőeljárás kapcsolatban általában	141
3. Alkotmányossági kérdések a letartóztatást érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban ...	145
VIII. A megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés a német nyelvű országok jogalkalmazásában	150
1. Alapvetés a német nyelvű országokhoz kapcsolódóan; a „megalapozott gyanú” fogalmának használata	150
2. Németország	151
2.1. Fogalom-meghatározások	151

2.2. Problémafelvetés sajtóhírekkel	153
2.3. A német büntetőeljárás törvény vonatkozó rendelkezései	157
2.4. A megalapozott gyanú és a bizonyítékértékelés problematikája a jogalkalmazók számára kiadott munkákban	158
2.5. Alkotmányossági kérdések a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan	166
2.6. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának álláspontja Németországot érintő ügyben ..	169
2.7. A nyomozási bíró végzése konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint	170
2.8. A perbíróság végzése a vádemelés és az elsőfokú ítélet meghozatala között konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint	175
2.9. A perbíróság végzése az elsőfokú ítélet meghozatala után konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint	183
2.10. A további, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságtól alacsonyabb szintű bíróságok joggyakorlata	185
2.11. A magyar és német büntetőeljárás megalapozott gyanút érintő összehasonlítása ..	187
3. Ausztria	192
3.1. A vonatkozó jogszabályok	192
3.2. A Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata	194
3.3. Rövid jogirodalmi kitekintés	197
4. Svájc	198
4.1. A büntetőeljárás törvény	198
4.2. A bíróságok joggyakorlata	199
5. Liechtenstein	202
6. A német nyelvű országok szabályozásához és jogalkalmazásához kapcsolódó záró gondolatok	204

IX. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának megalapozott gyanút érintő joggyakorlata ... 206

X. A dilemmáról a kutatási hipotézisem fényében

1. A dilemmám gyökere	209
2. A dilemmám lényege	213
3. A dilemmám és a kutatási hipotézisem	220

XI. A joggyakorlat megváltoztatására vonatkozó javaslatom és záró gondolataim 222

XII. Die Beweiswürdigung zum dringenden Tatverdacht in der Strafrechtspflege	227
1. Das Wesentliche der Problematik; von der Untersuchungshaft im Allgemeinen	227
2. Die ungarische Regelung und Rechtsprechung	227
2.1. Das Gesetz Nr. XIX von 1998	227
2.2. Das Gesetz Nr. XC von 2017 (StPO)	228
3. Ungarische Gerichtsentscheidungen hinsichtlich der Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft	229
3.1. Entscheidungen zum Verneinen der Beweiswürdigung	229
3.2. Gegensätzliche Entscheidungen in erster und zweiter Instanz	231
3.3. Entscheidungen zur „verschleierte“ Beweiswürdigung oder zur Aufhebung des Haftbefehls ohne wahre Gründe	232
4. Die deutsche Regelung und Rechtsprechung	233
4.1. Die Bestimmungen der deutschen Strafprozeßordnung (StPO)	233
4.2. Die Kommentare	234
4.3. Gerichtsentscheidungen	237
4.4. Die Auffassung des Europäischen Gerichtshofes für Menschenrechte (EGMR) zu Deutschland	242
5. Schlussbemerkungen	243
XIII. Felhasznált magyar nyelvű források	245
XIV. Felhasznált idegen nyelvű források	261

I. A kutatásom indoka, célja, hipotézise

A járásbírósról törvényszékre történő áthelyezésem után az ügyintézésem alá került egyik első ügy tárgya a nevelése alatt álló, tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére erőszakkal elkövetett szexuális erőszak büntette volt. Az irányadó tényállás szerint a terhelt az élettársa hat éves kislányával több esetben végzett szexuális cselekményt, aminek eltűrése céljából a gyermeket meg is fenyegette.

A nyomozási bíró a gyanúsított előzetes letartóztatását¹ elrendelő végzésében² röviden rögzítette a történeti tényállást és azt, hogy a gyanúsított megalapozottan gyanúsítható a bűncselekmény elkövetésével, mert „az alapos gyanút támasztja alá a feljelentés, a tanúvallomások, a szakértői vélemény, továbbá a sértett nyomozási bíró előtt tett vallomása”.

A törvényszék a vádemelés után a vádlott előzetes letartóztatását fenntartotta az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig, egyidejűleg az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát elutasította.³

A vádlott ezzel szemben bejelentett fellebbezésének indokai szerint a feljelentést a sértett gyermek édesanyja az ellenérzése miatt tette meg, az édesanya az állított cselekménykor nem is tartózkodott a lakásban, a tanúk kizárólag a megromlott élettársi kapcsolatra tettek vallomást. Pszichológiai vizsgálat elrendelését indítványozta annak kiderítésére, hogy a gyermek kinek a rábeszélésére tette meg a vallomását.

Az ítéltábla helybenhagyó végzésének⁴ indokai szerint „az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a tárgyalás előkészítésének szakaszában az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésnél a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele – a bűncselekmény alapos gyanúja – vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját a vádlott terhére szóló bizonyítékok

¹ A jelzett kényszerintézkedés törvény szerinti megnevezése az 1973. évi I. törvény 92. § (1) bekezdésében és az 1998. évi XIX. törvény 129. § (1) bekezdésében: *előzetes letartóztatás*, míg a 2018. július 1. napján hatályba lépett 2017. évi XC. törvény 296. §-ában: *letartóztatás*. Az értekezésben mindig azt a megnevezést használom, amely az éppen taglalt döntés meghozatalakor hatályos törvénynek megfelel. Kivételt képez az az eset, amikor a kényszerintézkedésről általában van szó, mert akkor a jelenleg hatályos törvény szerinti megnevezést használom.

² Nyíregyházi Járásbíróság Bny.168/2015/2.

³ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/4.

⁴ Debreceni Ítéltábla Beüf.I.564/2015/2.

megalapozzák-e ... Az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelvével nem ellenkezik, és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az eddig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat.” Álláspontjának alátámasztására megjelölt a Bírósági Határozatokban megjelent két olyan eseti döntést, amelyekben ezt a jogalkalmazási elvet fogalmazták meg.

A vádlott a tárgyaláson azzal védekezett, hogy a gyermeket az édesanyja tanította be a terhelő vallomás előadására a megromlott élettársi kapcsolatuk miatt.

A bizonyítás előrehaladtával a vádlottat terhelő bizonyítékokkal szemben egyre komolyabb aggályok merültek fel: a feljelentő édesanyja a nyomozás során elmondottakhoz képest lényeges eltéréssel adta elő a cselekmény észlelését, továbbá a vallomását cáfolta az urológus szakértő; az ambuláns lapokat adó orvosok előadták, hogy a vizsgálatuk a szexuális cselekményt nem támasztotta alá, a kórházi iratokban csupán azt rögzítették, amit az édesanya elmondott; az informatikus a lefoglalt adathordozón szexuális tartalmú adatot nem talált, kijelentette, hogy az eszközön ilyen nem is volt; igazságügyi pszichológus szakértő cáfolta a vádlott pedofil hajlamát; a tanúként kihallgatott körzeti megbízott rendőr elmondta, hogy a feljelentő édesanyja nem szavahihető személy, ugyanis „alaptalan bejelentéseket szokott tenni az éppen aktuális élettársával szemben”, a vizsgált ügyszóhoz kapcsolódó helyszíni intézkedése során is úgy tűnt, „a gyermekbe beszélte belefelé, hogy mit kell mondani”; egy beszerzett rendőri jelentés szerint a feljelentő bejelentést tett, miszerint az élettársa simogatta egy másik gyermekének a nemi szervét is, az azt követő napon azonban megjelent a rendőrségen és elmondta, hogy nem tesz feljelentést, „mert a gyermek nem mondta konkrétan, hogy az élettársa molesztálta, ezt csak gondolta”.

A vádlott és a védője az eljárás tárgyalási szakaszában kétszer indítványozták az előzetes letartóztatás megszüntetését, az elutasító végzések⁵ és az azokat helybenhagyó végzések⁶ egyaránt kitértek arra – eseti döntések felhívásával –, hogy az eljárás jelenlegi szakaszában a bizonyítékok mérlegelése nem megengedett.

A hatodik tárgyalási napon egy további igazságügyi pszichológus szakértő sem tudott magyarázatot adni a gyermek vallomásában rejlő több, önellentmondást megvalósító, néha hihetetlen momentumra, míg egy másik igazságügyi pszichológus szakértő a gyermek vallomásának több részét kiemelve arra mutatott rá, hogy ilyen szavakat egy ilyen korú gyermek magától nem tud használni, mert nem ismeri azokat. Ekkor az ügyész szünet

⁵ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/19., majd B.609/2015/28.

⁶ Debreceni Ítéltábla Beüf.I.707/2015/2., majd Beüf.I.95/2016/3.

elrendelését kérte, majd a tárgyalóteremből távozása során hozzám lépett és súgta: „engedd ki, nem fogom megfellebbezni”. A szünet után a törvényszék a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette azzal az indokkal, hogy „a törvényszék előtti bizonyítás túlnyomó részben befejeződött, a vádlott már több mint egy éve áll előzetes letartóztatás kényszerintézkedés hatálya alatt”⁷. A végzést ilyen előzmények után természetesen az ügyész is tudomásul vette.

A vádlott ezt követően szabadlábban védekezett, majd a törvényszék az ellene emelt vád alól felmentette azzal az indokolással, hogy nem állapítható meg kétséget kizáróan a bűncselekmény elkövetése.⁸ Az ügyészi fellebbezésre eljáró ítélőtábla az ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.⁹ Az eljárás az értekezésem 2020. november 10. napján történt lezárásakor is folyamatban van.

A bemutatott ügy szemléletesen érzékelteti a problematikát, miszerint az eljárás (a bizonyítás) előrehaladtával a rendelkezésre álló bizonyítékok tükrében a vádlott felmentése valószínűnek tűnik, azonban a bíróság a kialakult jogalkalmazási gyakorlat miatt nem szünteti (het) meg a letartóztatást, és a vádlott vád alóli felmentésére később sor is kerül.

Tárgyaló bíróként még sokáig üldözött a szituáció, amikor az ügyész hozzám lépve súgta: „engedd ki, nem fogom megfellebbezni”. Ez a helyzet ugyanis mindet elárult. Így azt, miszerint mind a ketten tisztában voltunk azzal, hogy az előzetes letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok mérlegelése nem lehetséges, ugyanakkor a vádlott előrelátható, valószínű felmentése miatt mégis indokoltnak mutatkozik a kényszerintézkedés megszüntetése. A megszüntetésre pedig csak akkor kerülhet sor véglegesen, ha az ügyész nem jelent be fellebbezést, ugyanis a bizonyítékok mérlegelésére alapított megszüntetés mindenképpen tévútra fog vezetni, mert nem felel meg a jogalkalmazási gyakorlatnak és a másodfokú bíróság az elsőfokú végzést bizonyossággal meg fogja változtatni, vagy legjobb esetben is eltérő indokokkal fogja helybenhagyni.

Helyénvaló ez így?

A kérdésemet rögtön meg is válaszolom: álláspontom szerint NEM, ez így nem helyénvaló.

⁷ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/43/X.

⁸ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/98.

⁹ Debreceni Ítélőtábla Bf.I.794/2017/6.

Nem értek egyet ugyanis azzal, hogy az előrelátható felmentés esetén bíróként nem mondhatom ki: a bizonyítás jelenlegi állásában indokolt a letartóztatás megszüntetése, ha azonban ezt mégis kimondom, akkor elfogultságot vetnek a szememre és legrosszabb esetben kizárnak az ügy intézéséből, jóllehet legjobban én ismerem az ügyet. Ugyanígy nem tartom elfogadhatónak, hogy egy ilyen helyzet megoldásakor a bírói döntés az ügyésznek kiszolgáltatott legyen, annak jóakaratótól függjön a vádlott végleges szabadlábra helyezése, hiszen ha a végzést megfellebbezi, akkor a másodfokú bíróság – az uralkodó jogalkalmazási gyakorlatot szem előtt tartva – a fellebbezésének indokai szerint fog dönteni. Azt pedig végképp visszautasítom, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelési tilalmat ismerő bíró kényszerű kompromisszumként a végzés indokolásában a bizonyítás előrehaladottságára, az eljárás elhúzódására, a vádlott kifogástalan magatartására, vagy a letartóztatásban töltött idő hosszú tartamára hivatkozzon, illetve egyéb hasonló, a döntés valós indokával köszönőviszonyban sem lévő indokolást adjon.

E tárgyalótermi szituáció miatt a problematika az érdeklődésem középpontjába került, és egyéb, hasonló tárgyban meghozott bírósági döntéseket kerestem. Ennek során megállapítottam, hogy az előzetes letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bíróságok a végzéseikben – mind első-, mind másodfokon – számtalan esetben felhívják a bizonyítékok értékelésének tilalmát. Ugyanakkor nem lehet véletlen, hogy néhány rendkívül ritka esetben talákoztam ellenkező megoldással is, de arra is találtam példát, amikor a bíróság a felmentés gyanús helyzetben egyéb indokolással szüntette meg az előzetes letartóztatást, a sorok között kivettem azonban az előrelátható felmentésre alapított érvelést. Továbbá előfordult az is, hogy a bíróságok számtalan esetben kinyilvánították az előzetes letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelésének tilalmát, majd az elsőfokon történt elítélés után a másodfokú felmentő ítéletben és a harmadfokon meghozott, másodfokú felmentő ítéletet helybenhagyó végzésben sorra visszaköszöntek a terheltnek és a védőnek a megalapozott gyanú hiányára alapított érvei, igaz addig a terhelt mintegy három évig előzetes letartóztatásba volt.

Az érdeklődésemet fokozta, hogy talákoztam olyan ügyel, amelyben az ügyész a gyanúsított előzetes letartóztatását a genetikai szakértői vélemény érkezésének napján szüntette meg, mégpedig mindenféle indokolás nélkül. Egyértelmű volt, hogy azért járt így el, mert a szakvélemény nem támasztotta alá a bűncselekmény gyanúsított általi elkövetését, más kérdés azonban, hogy később mégis vádat emelt ellene. Szempontomból annak a felvetésnek volt jelentősége, hogy az ügyész miért szüntetheti meg az előzetes letartóztatást, mégpedig

indokolás nélkül, jóllehet az ügyiratból egyértelműen kitűnik a kényszerintézkedés általános feltételének hiányára alapított megszüntetés, míg a tárgyaló bírót ugyanez a megszüntetési lehetőség nem illeti meg még akkor sem, ha álláspontjának részletes indokait adja. Meg kell jegyezni, hogy a jelzett ügy elsőfokon jogerős felmentéssel végződött.

E kutatásom során nem mellőzhettem a nemzetközi kitekintést, és arra jutottam, hogy a vonatkozó hazai jogalkalmazási gyakorlat nem igazán felel meg az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatának, legalábbis ez volt a véleményem, pedig az EJEB „jogosan tart igényt arra, hogy alakítólag hasson a tagállamok jogrendszerére”¹⁰. Továbbá arra is rátekintést nyertem, hogy a német nyelvű országok letartóztatás általános feltételét érintő szabályozása a magyar szabályozástól lényegesen eltér, bíróságaik jogalkalmazása pedig a magyar jogalkalmazással gyakorlatilag ellentétes.

Ilyen körülmények között hatalmas várakozással néztem az új büntetőeljárás törvény elé, amelynek modern, haladó megoldásait előre beharangozták.

Az eddig hivatkozott döntések a *büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényen* alapultak. Időközben meghozták a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényt* (Be.), amely 2018. július 1. napján hatályba is lépett. Új vagy megreformált jogintézményeinek, rendelkezéseinek nagy része valóban haladó, modern szemléletű, az alapvető jogok védelmét értéküknek megfelelően hangsúlyozza, a kényszerintézkedések fokozatosságának elvét pedig szinte magasztalnom kell. Csak sajnós ott van az a bizonyos DE. Az a DE, amely arra vonatkozik, hogy az új törvény a letartóztatás általános feltétele és a bizonyítékértékelés problematikájához kapcsolódóan újítást nem hozott. Az új törvényben több helyen észlelhető német hatás, tehát a német büntetőeljárás törvény néhány előírásának átvétele, aminek tükrében igazából érthetetlen volt számomra, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó szabályozást miért nem vették át.

Az új törvény hatályba lépése után pedig nem kellett sokáig várnom, amíg bírósági határozatokban egyre többször találkoztam a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékértékelés tilalmának kiemelésével, nem egy esetben a korábbi, sőt az azt megelőzően hatályban volt törvény alapján meghozott bírósági határozatokra hivatkozásokkal.¹¹

¹⁰ Bárd Károly: *Emberi Jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában – A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberjog-dogmatikai értekezés*, Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007, 15. o.

¹¹ A kutatómunka során más helyzetekkel is találkoztam, amelyek a problematika iránti érdeklődésemet fenntartották. Így például az, amikor a Nyíregyházi Törvényszéken a szexuális erőszak bűntette miatt B.954/2016. szám alatt indult ügyben 2019. április 24. napján megtartott tárgyaláson a védő a védőbeszédében azzal érvelt a vádlott ártatlansága mellett, hogy „az eljárás alatt soha nem volt letartóztatva, mert az ügyészség nem merete letartóztatni”.

Ez a fejlemény – ami helyett szívesebben a *visszalépés* szót használnám – a kutatás elvégzésére indított. Egyszerre adta ugyanis az indokot és a célt is, amelyek megkülönböztetésének a szándék fajtája szerinti különbségtétel szempontjából van jelentősége. Az indítóok (motívum) ugyanis az a mozzanat, amely a cselekvőt a cselekvésre készíti, a cél pedig a cselekvés végső eredménye, illetőleg annak képzete, amit a cselekvő elérni kíván és amelynek megvalósítása érdekében cselekszik. Egyértelmű azonban, hogy e két fogalom tartalma gyakran egybeesik.

Mindennek megfelelően a kutatómunkám

- indítóoka az előbbieken bemutatott tárgyalótermi szituáció, illetve a jelzett ügy sajátosságai, míg
- célja az arra történő rávilágítás, hogy a megkövesedett bírói gyakorlat sok esetben szül áldatlan helyzeteket, ami miatt annak megváltoztatása indokolt, de talán szükségesnek mutatkozik az irányadó törvényi rendelkezések módosítása is.

Ehhez kapcsolódó hipotézisem, vagyis a kutatásom eredményeire vonatkozó előfeltevésem az, hogy az új büntetőeljárás törvényünk helytelenül nem biztosítja a bírónak a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelésének lehetőségét, s ugyanígy helytelen a korábbi és jelenlegi szabályozásra alapított bírói gyakorlat is, mégpedig annak ellenére, hogy komoly nemzetközi tapasztalatok hozhatók fel az ellenkező álláspontra, tehát a megengedettségre. Az utóbbin belüli egyik alhipotézisem az, hogy a bíróság a letartóztatást sokszor „burkolt” bizonyítékértékeléssel, vagy nem valós indokokkal szünteti meg, mégpedig az új büntetőeljárás törvényben fellelhető, a kényszerintézkedésekhez kapcsolódó gyökeres szemléletváltás ellenére. A problematika körbejárása során szükségszerűen adódik az a másik alhipotézis, hogy a korábbi büntetőeljárás törvények alatt kialakult bírói joggyakorlat fennmaradt a mai joggyakorlat részeként annak ellenére, hogy hatályba lépett egy teljesen más szemléletű eljárás törvény.

Látható, hogy az értekezésem megírásakor kiemelt jelentősége van az okság fogalmának, kiindulva abból, hogy „jóllehet vannak olyan társadalomtudományi kutatások, amelyek a fennálló dolgok pontos leírásával foglalkoznak, a társadalomtudósokat az érdeklő

igazán, hogy megmagyarázzák, miért vannak a dolgok úgy, ahogyan vannak. Más szavakkal: a megfigyelt magatartások vagy események okait szeretnék megérteni”¹².

Ezzel én magam is azonosulok, ugyanis gyakorló bíróként a letartóztatás jelenleg fennálló gyakorlatának sok esetben megnyilvánuló tarthatatlanságát felismerve abból indulok ki, ami a mai magyar joggyakorlat és a mögötte lévő jogszabályi háttér: a korábbi és a jelenlegi büntetőeljárás törvények – látszólag – nem engedik meg a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékértékelést és ezt a tilalmi elvet a bírói gyakorlat töretlenül követi. A jogszabályhelyek bemutatásával, a hozzájuk kapcsolódó kommentárok felhívásával, valamint konkrét bírósági döntésekkel igyekszek feltárni azt, hogy „... miért vannak dolgok úgy, ahogyan vannak ...”¹³.

¹² Babbie, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, 6. kiadás, Budapest, Balassi kiadó, 2008, 6. o.

¹³ Babbie 2008, 6. o.

II. A kutatásom módszertana és elvégzésének rövid szakirodalmi háttere

Értekezésem e részében röviden kitérek a kutatásom módszertanára. Ehhez kapcsolódóan a kutatások szempontjaira vonatkozó szakirodalmat kiragadott példákkal említem meg, kiemelve azt, hogy ennek miért van jelentősége a kutatómunkám szempontjából. A kutatásokra vonatkozó szakirodalom teljeskörű bemutatása szükségtelen, de az értekezés kereteit lényegesen meg is haladná.

1. – a kutatásom célja, indítéka, létjogosultsága

Többféle kutatási célt különböztethetünk meg:¹⁴

- felderítés: célja az, hogy közelebbi viszonyt alakítson ki egy kérdéskörrel; a felderítő vizsgálatokat általában három ok miatt végzik:
 - 1) kíváncsiság kielégítése,
 - 2) annak megállapítása, hogy lenne-e értelme egy későbbi alaposabb vizsgálatnak,
 - 3) segítség a későbbi vizsgálatban alkalmazandó eljárások kidolgozásához;
- leírás: sok esetben a fő cél az események és helyzetek leírása, amikor a kutató megfigyeli, majd leírja azt, amit megfigyelt;
- magyarázat: a kutatások általános célja a magyarázat.

A leíró vizsgálatok a mi, hol, mikor és hogyan, míg a magyarázó vizsgálatok a miért kérdésre válaszolnak.

Az előbbieket összefüggésében a kutatómunkám fő tartalmi lényegét a következők szerint összegezem:

A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelésre vonatkozatható jogszabályi rendelkezések bemutatása, amely jelenti a jogszabályok szövegeinek ismertetését, a kommentárok bemutatását, továbbá fontos a szakirodalom ismertetése, feltéve, hogy létezik ilyen. A problematika jellege miatt nagyon fontos konkrét bírósági döntések felhozatala, azok

¹⁴ Babbie 2008, 106–109. o.

elemzése, és kiemelkedő jelentőségű azok összehasonlítása, aminek eredményeként rá lehet világítani a jogalkalmazásban felmerült probléma lényegére.

Magyarország Európai Unióban betöltött szerepe, illetve a nemzetközi bíróságok gyakorlatát elfogadó országgént elkerülhetetlen a kitekintés más országok vizsgált problémát érintő szabályozására és jogalkalmazására. Kiemelkedő fontosságú az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatának elemzése is.

Ez szükségszerűen maga után vonja a magyar szabályozás és gyakorlat külföldivel történő összehasonlítását, fókuszálva arra, hogy a magyar bíróságok jogalkalmazása mennyiben felel meg az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának, illetve más országok szabályozásának és joggyakorlatának.

A külföldi példák felsorakoztatása során a német nyelvű országok szabályozását tekintem át. Elsősorban Németországról van szó, de szerepet kap Ausztria, Liechtenstein és Svájc is. Ennek azért van jelentősége, mert a magyar és a német büntetőjog és büntetőeljárás jog közös történeti hagyományokra tekintenek vissza, több jogintézményük ugyanaz, vagy hasonló és az új büntetőeljárás törvényünkben is több helyen felismerhető a német hatás.

Az előbbieket feltárása után megválaszolandó kérdés az, hogy szükséges-e az alkalmazandó törvényi rendelkezések, illetve a jogalkalmazási gyakorlat, avagy esetleg mindkettő megváltoztatása és igenlő esetben: milyen javaslatokat tehetek az új szabályozásra és joggyakorlatra.

Szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy egy kutatásnak az előbbiektől egyidejűleg több célja is lehet. Így az általam elvégzendő kutatásnak mindhárom célja egyidejűleg értelmezhető:

- a problémát fel kell deríteni, mert ezzel a kérdéskörrel – a bírói jogalkalmazás oldaláról megközelítve, bírósági döntéseket felhozva és részletekbe menően – eddig kifejezetten még senki sem foglalkozott, így különösen a problematikát konkrét bírósági döntések felsorakoztatásával még senki sem világította meg;
- nem mellőzhető a leírás, hiszen konkrét jogesetekkel és a büntetőeljárás törvények különböző kommentárjaival kívánom a problematikát leírni, tehát bemutatni; de e mellett
- szóba jöhet a magyarázat is, amelynek keretében arra lehet kitérni, hogy a jelenlegi – álláspontom szerint visszas – jogalkalmazási gyakorlat miből ered, mire vezethető

vissza, így: a jogszabályok milyen értelmezésének eredményeként alakult ki a jelenlegi jogalkalmazási gyakorlat.

A kutatásom az indíték oldaláról megközelítve a formális elmélet ellenőrzésére helyezi a hangsúlyt, vagyis azt a már meglévő elméletet ellenőrzi, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelése kizárt és ez helyénvaló-e. Ebből következik az is, hogy az érdeklődésem nem strukturálatlan, azaz nem általános jellegű problematika érdekel nagy vonalakban, továbbá az esetben nem alkalmazott („megrendelt”), illetve kényszer szülte (más által elvárt) kutatásról van szó.¹⁵

2. – a kutatásom létjogosultsága

A kutatások szakirodalma nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy azt érdemes kutatni, amit korábban még senki sem kutatott. Az elmúlt években Magyarországon rendkívül nagy számban jelentek meg különböző munkák a letartóztatással kapcsolatban. Ennek ellenére meggyőződésem az, hogy a kutatómunkámnak mindenképpen megvan a maga létjogosultsága. Ezt a következők támasztják alá:

- az eddigiek tárgyai a témámétól eltérnek, ugyanis a vonatkozó gyakorlatra sokszor fogalmaztak meg kritikákat, amelyek a mérsékelt hangvételtől¹⁶ kezdve az éles bírálatig¹⁷ terjedtek, általában a védői jogok csorbítását, vagy a bírósági végzések komoly indokolási hiányosságait hozták fel¹⁸, közös bennük azonban az, hogy a letartóztatás általános feltétele és a bizonyítékok értékelésének problematikájával kifejezetten egyik sem foglalkozott.

Ismert olyan munka, amely a problematika lényegét felvetette azzal, hogy említette a magyar bíróságoknak a bizonyítékok mérlegelésének kizártságát valló álláspontját, érzékeltette, hogy ez nem felel meg a strasbourgi gyakorlatnak, kifejezésre juttatta,

¹⁵ Fónai Mihály, Kerülő Judit, Takács Péter (szerk.): *Bevezetés az alkalmazott kutatómódszertanba*, Nyíregyháza, Pro Education Alapítvány, 2001, 10–11. o.

¹⁶ Például Kóhalmi László: *A jogállami büntetőeljárás egy fontos kívánalma: a védelemhez való jog*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság*, Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2014, 254–267. o.

¹⁷ Például Szabó Krisztián: *Gondolatok az előzetes letartóztatás gyakorlatáról*, Magyar Jog 2014/12., 725–729. o.

¹⁸ Például Holhós-Kovács Szilárd: *Előzetes letartóztatás pro és kontra a bírósági eljárás és végzések tükrében*, Bírák Lapja 2011/1-2., 130–145. o.; Kőszeg Ferenc: *Bűnözés, börtönnépesség, előzetes letartóztatás*, Belügyi Szemle 2011/4., 5–31. o.

hogyan az előzetes letartóztatás fenntartása kérdésében való döntés mindig mérlegelést igényel, ekként a vádlott személyére konkretizált döntést kell hozni, amely pedig feltételezi nemcsak a tárgyi, hanem az alanyi szempontok egybevetett figyelembevételét. Ugyanakkor ez a szerző is az említett mérlegelés szükségességét kizárólag az ügynevezett különös okok fennállásához kapcsolta.¹⁹

Az előzetes letartóztatás tárgykörében az alapművek közé számítandó monográfia 2000-ből származik, vagyis az 1973. évi I. törvényig terjedő időszakot ölelte fel. Említette az elítélés előtti fogvatartás valamennyi dilemmáját, kitekintést tett az akkor még hatályba nem lépett 1998. évi XIX. törvényre, de az előzetes letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés problematikájára részletesen nem tért ki.²⁰

Két év múlva adták ki az előzetes letartóztatással foglalkozó további átfogó, de még mindig csupán az 1973. évi I. törvényig terjedő időt felölelő munkát. Ez az alapos gyanú fogalmának tisztázása körében szólt a bizonyítékok mérlegelésének tilalmáról, amivel azonban az uralkodó jogalkalmazási gyakorlatot mutatta be, és nem saját kutatási eredményekről adott számot.²¹

Ugyanígy nem mélyültek el az alapos/a megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés problematikájában a büntetőeljárásban felhasználható bizonyítékokkal részletesen foglalkozó munkák sem.²²

Rendelkezésre állnak figyelemre méltó munkák, amelyek a letartóztatás feltételeire nemzetközi kitekintést tesznek, de igazából csak a különös feltételek mentén mozognak.²³

Az előzetes letartóztatás témakörében több Phd-értekezés készült. Az egyik²⁴ a személyi szabadság elvonását alapjogi megközelítésben szemlélte, az általános feltételt érintő bizonyítékértékelés vizsgálatába nem bocsátkozott.

¹⁹ Elek Balázs: *Az előzetes letartóztatás indokolása az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatának tükrében*, Büntetőjogi Szemle 2015/3., 37–38. o.

²⁰ Róth Erika: *Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái*, Budapest, Osiris Kiadó, 2000.

²¹ Herke Csongor: *A letartóztatás*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002, 82–84. o.

²² Az egyik legátfogóbb munka Tremmel Flóriántól származik: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006.

²³ Például Herke Csongor: *A letartóztatás feltételei nemzetközi kitekintésben*, In: Gál Andor, Karsai Krisztina (szerk.): *AD VALOREM Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*, Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016, 141–151. o.

²⁴ Kupecki Nóra: *A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben*, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Szeged, 2016, témavezető: Fantoly Zsanett.

Egy további PhD-értekezés²⁵ már a címében jelezte, hogy az előzetes letartóztatás gyakorlati kérdéseire is helyezi a hangsúlyt, ugyanakkor az általános feltétel mentén bírósági döntések részletes elemzésébe nem bocsátkozott, a joggyakorlat vonatkozó lényegét röviden megemlítette.

Készült olyan Phd-értekezés is²⁶, amely rendívüli részletességgel foglalkozott a gyanúval mint a büntetőeljárás megindításának feltételével, de a vonatkozó bizonyítékértékelés problematikájára nem tért ki.

Ismertek továbbá Phd-értekezések a távoltartásról^{27, 28}, de olyan is²⁹, amely a mozgáskövető eszköz alkalmazását vizsgálta, aminek keretében szólt az előzetes letartóztatás általános feltételeiről, de a vonatkozó bizonyítékértékelés említése nélkül.

Ezen túlmenően a saját kutatásom alatt folyamatos ellenőrzéssel győződtem meg arról, hogy ugyanilyen, illetve hasonló témában senki sem adott még le értekezést;

- a Kúria elnöke 2015 decemberében elrendelte a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatát, de a 2014. és 2015. évekre vonatkozó, nagy számú ügyre kiterjedő vizsgálatról készített összefoglalóban a kényszerintézkedések általános okainak és a bizonyítékok értékelésének összefüggéseire még csak ki sem tértek³⁰;
- az előbb említett munkákat az 1973., illetve az 1998. évi büntetőeljárás törvények hatálya alatt készítették, ugyanakkor időközben hatályba lépett 2018. július 1-jén a Be., az új büntetőeljárás törvény.

²⁵ Herke Csongor: *Az előzetes letartóztatás elméleti és gyakorlati kérdései*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2001.

²⁶ Sléder Judit: *A büntetőeljárás megindítása*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2010, témavezető: Finszter Géza.

²⁷ Tóth Andrea Noémi: *A távoltartás jogintézménye*, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2015, témavezető: Elek Balázs.

²⁸ Dobrocsi Szilvia: *A magyar büntetőeljárás korszerűsítésének kísérlete: a jogi személyek elleni eljárás, a közvetítés és a távoltartás*, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2011, témavezető: Erdei Árpád.

²⁹ Than Alexandra Katalin: *Elektronikus mozgáskövető eszköz alkalmazása a büntető igazságszolgáltatás során Magyarországon és Európában*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2016, 43–46. o., témavezető: Herke Csongor.

³⁰ A Kúria Büntető Kollégiumának Joggyakorlat-elemző Csoportja által lefolytatott vizsgálat kiterjedt a kényszerintézkedések vádemelés előtti és vádemelés utáni elrendelésére, meghosszabbítására, megszüntetésére és időszakos felülvizsgálatára. A vizsgálathoz szükséges adatokat és határozatokat a törvényszékek és az ítéltáblák bocsátották rendelkezésre. Az összefoglalót 2016.El.II.JGY.B.2. számon készítették el 2017. május 29-én a *személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatáról* címmel és a https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_7.pdf linken érhető el. (Az értekezésben található valamennyi internetes hivatkozás letöltésének ideje egységesen: 2020. november 10.)

Önmagában egy új törvény még nem is adná meg a témám létjogosultságát. Az azonban mindenképpen, hogy:

- az új törvény valamennyi korábbihoz képest a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések rendszerét teljesen átalakította, mélyreható rendező elvként érvényesül a fokozatosság követelménye és vitathatatlan annak hangsúlyozása, hogy az új törvény 2. § (1) bekezdése szerint mindenkinek biztosítani kell a szabadsághoz való jogot, nem a letartóztatás elsődlegességéből kell kiindulni, hanem azt kell mérlegelni, hogy a törvény 277. § (4) bekezdésében írt szempontokra tekintettel a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél távoltartással, vagy bűnügyi felügyelettel elérhető-e³¹,
- az új törvény „a kényszerintézkedések rendszerében a korábbi szabályozáshoz képest gyökeres változást hozott”³²,
- „az új büntetőeljárás törvény rendszerében ... koncepcióváltás történt, mely tükröződik az alapvető rendelkezések között is, ... már nem a letartóztatás primátusából kell kiindulni, hanem azt kell mérlegelni, hogy a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél távoltartással, vagy bűnügyi felügyelettel elérhető-e”³³,
- „a Be. átalakította a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos szabályozást. Ennek keretében új szabályrendszert alkotott a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekről ... a Be. rendelkezései – az alapvető jogok védelmét és a terheltnek a szabadlábban történő védekezésének alapvető követelményét szem előtt tartva – fokozott súlyt fektetnek a kényszerintézkedéseket megalapozó okok részletes meghatározására és a kényszerintézkedések alkalmazhatóságának célhoz kötöttségére”³⁴.

A különböző bírósági határozatokból az idézeteket annak hangsúlyozása céljából vettem át, hogy az új büntetőeljárás törvény mennyire lényeges változást hozott a korábbi szabályozásokhoz képest a letartóztatáshoz kapcsolódóan is: részben eltérő megnevezést kapott, gyakorlatilag újak az alkalmazásának alapjai, merőben más a szemlélet, amiből pedig a korábbi szakirodalom és kutatómunkák ellenére

³¹ Például Debreceni Törvényszék B.569/2017/40/I., Nyíregyházi Törvényszék B.392/2018/68., Debreceni Ítéltábla Bpkf.IV.591/2018/6., Bpkf.IV.643/2018/6.

³² Debreceni Törvényszék B.569/2017/40/I.

³³ Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.489/2018/5., Bpkf.IV.591/2018/6., Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/94/V.

³⁴ Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.516/2018/4.

mindenképpen fakad egy újabb, eltérő szemléletmódon alapuló kutatómunkák létjogosultsága;

- a személyi szabadságot érintő alapjogok fontosságát soha nem elég hangsúlyozni: a nemzetközi deklarációk és szerződések kiemelt helyen foglalkoznak velük, mindegyik modern ország alkotmánya nagy súlyt fektet rájuk, így Magyarország Alaptörvénye is, valamint jelentősen felértékelte az új büntetőeljárás törvényünk is, amihez kapcsolódóan elegendő az előbb idézett bírósági határozatokra történő visszautalás.

3. – címválasztás

A doktori iskolába jelentkezésemkor meg kellett adnom az értekezés lehetséges címét, amelyet a következők szerint jelöltem meg: *Az előzetes letartóztatás általános feltételének vizsgálata az ítélkezési gyakorlatban.*

A doktori iskolában folytatott tanulmányok során egyértelművé vált, hogy az értekezés egyik legfontosabb része a cím, amelynek a végleges értekezéssel száz százalékos szinkronban kell állnia, a legcsekélyebb eltérés sem engedhető meg.³⁵ Alapkövetelmény az is, hogy

- a cím ne legyen túlzottan rövid és aránytalanul hosszú,
- a dolgozatnak nem lehet olyan érdemi tartalmi eleme, amely nem illeszthető a cím alá.

Az előbbi elvárásokat én magam is szem előtt tartottam, és a kutatásom előrehaladtával nyilvánvaló lett, hogy az eredetileg megjelölt cím nem helytálló. Ugyanis:

- időközben hatályba lépett a Be., amely a jelzett kényszerintézkedés megnevezéséből mellőzte az „előzetes” szót, ami szükségszerűen maga után vonta e szó munkám címéből törlését is;
- nyilvánvalóvá vált, hogy a letartóztatás problematikája nem ítélkezési kérdés, mert nem az ítélet meghozatalával áll összefüggésben; emiatt az *ítélkezési gyakorlatban* kifejezést módosítottam.

A jelzett megfontolások és a kutatás során nyert tapasztalatok eredményeként született meg *A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés a joggyakorlatban* cím.

³⁵ Fekete Balázs – Jakab András: *A jogtudományi munka alapjai*, In: Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya Tudományelméleti és -történeti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 698. o.

4. – elemzési egységek

Elemzési egységeknek (vagy vizsgálati alapegységeknek) nevezzük a választékát azoknak a valakiknek vagy valamiknek, akiket, illetve amiket a társadalomtudományi kutatás során tanulmányozhatunk. Ennek kérdését mindenfajta társadalomtudományi kutatásnál tisztázni kell.

A társadalomtudományi elemzések leggyakoribb elemzési egységei a következők:³⁶

- egyének;
- csoportok: ebben az esetben az érdeklődésünk olyan jellegzetességek felé fordul, amelyek egy csoportot mint egységes entitást jellemeznek;
- szervezetek: ebben az esetben formális társadalmi szervezetek a kutatások elemzési egységei, például cégek, egyházak, egyetemek, áruházak stb.;
- társadalmi produktumok: ezek az emberek mint társadalmi lények vagy a viselkedésük, cselekedeteik termékei.

A társadalomtudományi vizsgálódásra alkalmas társadalmi produktumok egy másik, s talán legfontosabb csoportját a társadalmi interakciók alkotják, amelyek közé tartozik a bírósági jogalkalmazás is.

E bevezetés után a kutatómunkám elemzési egységeinek elsősorban a bíróságok mint jogalkalmazó szervek döntéseit tekintem. Ezek elemzésével kívánok ugyanis rámutatni a probléma lényegére, amelyből majd a végkövetkeztetéseket levonhatom. Bírósági határozat alatt értve a konkrét büntetőügyekben eljáró (mind első-, mind másodfokú) bíróságok határozatait, mégpedig tekintet nélkül arra, hogy a vizsgált határozat a kutatómunkámban felállított hipotézist alátámasztja, vagy cáfolja, a lényeg az, hogy a felvetett problematikával kapcsolatos legyen. E mellett fontos a külföldi – a nemzetközi, illetve a különböző német nyelvű országokban működő – bíróságok határozatainak megismerése is.

További elemzési egységek a különböző büntetőeljárás törvények, mert a bíróságok azok alapján hozzák meg a határozataikat. E vizsgálat eredményeként végső soron kiderülhet, hogy az általam visszásnak tartott jogalkalmazási gyakorlat nem önkényes jogalkalmazási akaraton, beszűkült szemléletmódon, megkövesedett gyakorlaton, hanem magán az időtállóan nem tekinthető jogszabályi helyzeten alapul. Juthatok ugyanakkor arra a

³⁶ Babbie 2008, 109–115. o.

következtetésre is, hogy a jogszabályi környezet megfelelő, csupán a bírói gyakorlat szorul korrigálásra. Ezt a kutatás eredménye fogja eldönteni.

Kapcsolódó elemzési egységek a különböző büntetőeljárás törvények kommentárai (magyarázatai) is. Ezeket elsősorban a jogalkalmazók számára készítik, kiemelt helyet kap bennünk a bírói gyakorlat, vagyis a bírósági döntések ismertetése.

Az előbb említett fogalmakat felhasználva kijelentem, hogy az általam vizsgált bírósági határozatok, jogszabályok és kommentárok esetében társadalmi produktumokról van szó, amelyek elemzése a gyakorló bíró szemüvegén keresztül tekintő „kutató” által történik.

5. – kutatási lépések

Egy kutatónak mindenekelőtt azzal kell tisztában lennie, hogy a kutatást hogyan kell megterveznie. A kutatás tervének elkészítésére a legelejen kerül sor, mégis magában foglalja, vagy legalábbis érinti a kutatás összes további lépéseit.

A lépések általában a következők lehetnek:³⁷

- kezdő lépések: ehhez kapcsolódóan a legfontosabb annak feltevése, hogy mi is a kutatás célja? Különösen azt érdemes végiggondolni, hogy milyen jellegű kijelentéseket szeretnénk majd tenni a kutatás befejeztével. Ez segíteni fog a megfelelő kutatási stratégia kialakításához szükséges döntésekben;
- konceptualizálás: sokszor beszélünk fogalmakról általánosságban, de ahhoz, hogy kutatni tudjuk őket, pontosan meg kell határozni, hogy mit értünk alattuk;
- a kutatási módszer megválasztása: minden módszernek megvannak a maga sajátos erői és fogyatékosságai. Jelentőséget kell tulajdonítani annak is, hogy a kutató egyidejűleg több módszert használ ugyanabban a kutatásban;
- operacionalizálás: konkrét mérési eljárásokat kell kialakítani, ami azoknak a konkrét lépéseknek a meghatározását jelenti, amelyeket egy bizonyos fogalom mérésére használni fogunk;
- populáció és minta: arról is döntenünk kell, hogy kit és mit vizsgálunk;
- megfigyelés: nem más, mint az empirikus adatok gyűjtése, amelyhez kapcsolódóan hasznos tanácsokat adnak a megfigyelési eljárások;

³⁷ Babbie 2008, 131–133. o.

- adatfeldolgozás: arról van szó, hogy a beszerzett adatokat a társadalomtudományokban milyen módszerekkel szokták feldolgozni és mennyiségi vagy minőségi elemzés céljára átalakítani;
- elemzés: az adatok feldolgozása után lehet hozzálátni azok elemzéséhez, hogy megfogalmazhassunk valamilyen következtetést a bennünket eredetileg kutatásra ösztönző érdeklődési területtel, elgondolásainkkal vagy elméletünkkel kapcsolatban;
- felhasználás: a kutatási folyamat utolsó fázisába az általunk végzett kutatás és az abból levont következtetések hasznosítása tartozik. Eredményeinket hasznos lehet például cikkben megírni, esetleg megjelentetni, róluk konferencián beszámolni.

A kutatás megtervezését, a kutatási tervet illetően visszautalok a doktori képzés féléveinek elején a doktori iskolában benyújtott munkatervekre. Ezekben rögzítettem, hogy az aktuális félévben milyen eredményeket szeretnék felmutatni. Ezeknek a munkaterveknek a helyen történő ismertetése szükségtelen, ezért csupán annak említésére szorítok, hogy az egyes munkatervekben mindig nagy jelentőséget tulajdonítottam a kutatás gyakorlati jelentőségének, a félévre előirányzott feladatokat mindig határidőben elvégeztem, a munkatervekben megjelölt célkitűzéseket elértem, és végeredményben így állt össze egészszé a munka, amely nem más, mint a jelen értekezés.

Álláspontom szerint a kutatómunkám gyakorlati jelentősége nem vitatható, aminek alátámasztására elegendő visszautalnom a kutatásra indító tárgyalótermi szituációra és a konkrét ügyre, de ehhez kapcsolódóan is felhívom a kutatási hipotézisemet, amelyet előttem más még nem állított fel. A szakirodalom áttekintése annak megállapításával zárult, hogy a problematikával behatóan még senki sem foglalkozott. Az előbbieket alátámasztották a kutatásom létjogosultságát. Behatároztam, hogy melyik törvényi rendelkezések elemzése fontos a számomra, ami pedig megadta a vizsgálandó kommentárok körét. Eldöntöttem még azt is, hogy milyen jellegű bírósági döntéseket kell keresnem.

Az eredeti szándékom az volt, hogy az értekezésemben elsősorban feltárom a vonatkozó törvényi szabályozást, majd ismertetem az azokat elemző kommentárokat, utána pedig számba veszem a kapcsolódó bírósági döntéseket. Az értekezés összeállításakor

azonban hamar nyilvánvaló lett, hogy az előbbi sorrendet tartani nem tudom, sőt fordítva kell haladnom. Ennek bővebb miértjére később még ki fogok térni.

A munkát pedig nem azért végeztem el, hogy a PhD-fokozat megszerzése után a feledésbe merüljön, hanem azért, hogy az eredményeit az érdeklődő közönség szélesebb köre elé tárjam, vagyis publikáljam, amivel a problematikára felfigyelhet a jogalkotó, avagy törvényváltozás nélkül a jogalkalmazási gyakorlat elmozdulása elérhető lehet. E hasznosítás elsődleges színtere a publikáció, lehetőség szerint azonban előadás tartása is: mindkettőnek kiemelt jelentőséget tulajdonítottam a kutatás elvégzése alatt is, ugyanis a kutatási témámban az értekezés lezárása előtt is publikáltam³⁸ és előadást tartottam³⁹, továbbá a kutatási témámmal összefüggő egyéb témában is publikáltam⁴⁰, de előadást is tartottam⁴¹.

6. – a deduktív módszer és a hipotézisalkotás

Tipikus helyzet az, amikor nem tudjuk, hogy miről is akarunk pontosan írni, vagyis mit akarunk kutatni, nem tisztázott előttünk a kutatási probléma. Nem ismerjük kellő mélységben a szükséges irodalmat, elméleteket és téziseket, valamint a releváns módszereket. Azonban, ha túl vagyunk ezen a megfontoláson, következik csak a neheze: hogyan öntsük formába a dolgozatot, hogyan fogjunk hozzá az eredmények bemutatásához.⁴²

Munkánk során tisztában kell lennünk a társadalomtudományi kutatás felépítésével, a kutatás típusaival és logikájával. Ismerni kell a kutatás felépítését a deduktív és induktív módszerek alapján, ahol:

- az előbbi folyamata: hipotézisalkotás, megfigyelés, a hipotézis elfogadása vagy elvetése,
- az utóbbi folyamata: megfigyelés, összefüggések felismerése, feltételes következtetés.

³⁸ Stál József: *A megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés és ténymegállapítás a német nyelvű országok jogalkalmazásában*, Miskolci Jogi Szemle 2019/1., 79–100. o.

³⁹ *Die Problematik der Beweiswürdigung zum dringenden Tatverdacht* (Nagyvárad Egyetem, 2019. november 16.).

⁴⁰ Stál József: *Az óvadék térhódítása és a letartóztatás térvesztése a magyar büntető jogalkalmazásban*, Magyar Jog 2019/7–8., 425–437. o.; Stál József: *A poligráf alkalmazása a német bíróságok ítélkezési gyakorlatában*, Belügyi Szemle 2019/5., 82–98. o.; Stál József: *A személyiségi jogot sértő hang- és képfelvétel felhasználhatósága a német bíróságok jogalkalmazásában*, Belügyi Szemle 2018/4., 85–101. o.

⁴¹ *A(z előzetes) letartóztatás új rendelkezései a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényben* (a Debreceni Ítéltábla Regionális Büntető Kollégiumi ülése, Hajdúszoboszló, 2017. december 8.); *Az új Be. LXXV-LXXXVII fejezetei* (Nyíregyházi Törvényszék, Nyíregyháza, 2018. március 12.); *A kényszerintézkedésekről* (Nyíregyházi Törvényszék, Nyíregyháza, 2018. június 25.).

⁴² Fónai, Kerülő, Takács 2001, 9., 12–13., 21. o.

Az induktív logikán és módszereken alapuló kutatások nagy számú egyedi tény megfigyelése és elemzése alapján keresnek magyarázatokat és összefüggéseket, majd fogalmazzák meg elméleti téziseket, modelleket és hipotéziseket. Általánosságban kijelenthető: egy alapvetően elméleti dolgozat valószínűleg deduktív, míg az alapvetően empirikus dolgozat valószínűleg induktív.

A kutatásom megkezdése előtt a vonatkozó szakirodalmat és a PhD-értekezéseket áttekintettem és ennek eredményeként megállapítottam, hogy a témával a bírói jogalkalmazás oldaláról megközelítve, nagy számú bírósági döntéseket felhozva és részletekbe menően még senki sem foglalkozott, néhány szerző csupán említette. Ezután pontosan tisztáztam a kutatási problémát és nekiláttam a kutatásnak.

Az előbbieket figyelembe véve a kutatómunkám esetén egyértelműen hipotézisalkotásról és azt követő megfigyelésről van szó, aminek végén a kezdeti hipotézis elfogadása vagy elvetése áll. Esetemben tehát egyértelműen deduktív kutatásról van szó.

A megalapozó hipotézis felállításakor pedig fokozottan szem előtt tartottam a kutatások szakirodalmában rögzített követelményeket. Ennek megfelelően az általam felállított hipotézis:

- rendelkezik magyarázó erővel, mert rögtön megmagyarázza a vizsgálat tárgyát képező problematika lényegét,
- egyértelműen igazolható vagy elvethető, mert a kutatás elvégzésének eredményeként abban a helyzetben leszek, hogy el tudom dönteni: a hipotézisemet a kutatás alátámasztotta, vagy éppenséggel elvetni kényszerülök majd a hipotézisemet,
- megvalósítható módszereket vagy technikákat igényel, mert a kutatások módszertana által ismert módszerekkel, illetve technikákkal a kutatásom elvégezhető,
- világos, egyértelmű, szakkifejezésekben megfogalmazott,
- támaszkodik a meglévő ismeretekre, részben ugyanis már önmagából az addigi ismeretekből indul ki, de azok helyességét megkérdőjelezi,
- a legegyszerűbben és legtömörebben megfogalmazott, mert a viszonylag tág határokkal rendelkező problematikát a hipotézisből kiindulva akár a jogi szaktudással nem rendelkező, de érdeklődő olvasó is megértheti,
- leírja a probléma teljes körét, mert egyidejűleg összpontosít a problematikának a jogszabály szövegével és a bírói jogalkalmazással kapcsolatos megközelítésére.

7. – a kutatási téma meghatározása, a vizsgálhatóság követelménye, kutatási lépések

A probléma meghatározása az a lépés, amikor a kutatási témát körülhatároljuk, ez a „mit vizsgálunk?” kérdése. Ennek megválaszolása során típushibák lelhetők fel, amelyeket feltétlenül el kell kerülni. Így például:

- a témát nem szabad túl általánosan meghatározni, mert az nem vizsgálható „általában”;
- az érvényesség hibás meghatározása: ez jelentheti a probléma érvényességének hibás meghatározását és a probléma által érintett populáció helytelen meghatározását.

Pontosan meg kell határozni, hogy mit akarunk, jól körülhatárolható problémát kell választanunk, át kell gondolnunk a vizsgálat terjedelmének körét, továbbá tudnunk kell azt is, hogy honnan és hogyan tájékozódjunk.⁴³

Ki merem jelenteni, hogy a kutatásom témáját nem határoztam meg túl általánosan, ügyeltem a „vizsgálhatóság” kereteinek meghatározására. Így például nem *a letartóztatás*, vagy *a letartóztatás a joggyakorlatban*, vagy valami hasonló, általános téma mellett döntöttem, mert azokon belül problematikák szerteágazó körét találhatjuk, amelyeket egy kutatás során feldolgozni aligha lehet. Ugyanakkor *a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés* már egyértelműen behatárolt problematika, főleg ha azon belül is a jogalkalmazásra összpontosítunk.

Ezen túlmenően tisztában voltam azzal, hogy mit akarok kutatni, mégpedig elsősorban a bírói gyakorlat alapján, tehát empirikus tapasztalatokból indulok ki, de a szakirodalom is szolgáltat értékelhető kiinduló alapot. Magát az alapproblémát is jól behatárolható tárgyalótermi szituáció, illetve egy konkrét bírósági ügy adta, vagyis nem általános, elméleti, nem vagy csak nehezen behatárolható problematikáról van szó.⁴⁴

Ehhez rendelkezésre álló, jól behatárolható tájékozási forrásaim:

- bírósági határozatok,
- jogszabályok,
- szakirodalom.

⁴³ Fónai, Kerülő, Takács 2001, 16–19. o.

⁴⁴ Fónai, Kerülő, Takács 2001, 19. o.

Az általam vizsgált problematikát a bírói jogalkalmazás oldaláról megközelítve, nagy számú bírósági döntéseket felhozva és részletekbe menően még senki nem vizsgálta, így különösen vonatkozó konkrét bírósági ügyek átfogó – összehasonlító – vizsgálatát még soha senki nem végezte el. Helyzetem pedig elég hátrányos, mert a kutatás elején felállított hipotézisem ellentétes mind a bírói joggyakorlattal, mind a kommentárok álláspontjával, míg a jogi szabályozás nem eléggé egyértelmű, és azért arra sem támaszkodhatok.

Ezt követően beszélhetünk a kutatási probléma konceptualizálásáról és operacionalizálásáról. Az előbbi az elvont fogalmak specifikálása, az a folyamat, melynek során pontosan meghatározzuk, hogy az egyes kifejezéseken mit fogunk érteni, míg az utóbbi azoknak a konkrét kutatási eljárásoknak (műveleteknek) a kialakítása, melyek eredményeképpen az ezeket a fogalmakat a valóságban megjelenítő empirikus megfigyelésekhez jutunk.

Kiemelkedő jelentősége van ezután a kutatási módszer kiválasztásának, amikor a hangsúly a *megfelelő* szón van (főbb módszerek például: dokumentum- és tartalomelemzés, megfigyelés),⁴⁵ majd sor kerül az eredmények értelmezésére és közlésére, a dolgozat felépítésére.

Az elemzések kapcsán ugyanis tipikus probléma az, hogy hogyan értelmezzük az eredményeket és hogyan mutassuk be azokat, tehát hogyan írjuk meg magát a dolgozatot.

Ehhez kapcsolódó lépések:

- következtetések levonása az eredményekből,
- összefüggések keresése,
- annak megállapítása, hogy a vizsgálati eredmények mennyire igazolták a kiinduló hipotéziseinket,
- annak megállapítása, hogy eredményeink mennyire felelnek meg a szakirodalmi megállapításoknak.⁴⁶

Szükségtelen kiemelnem, hogy az előbb jelzett lépések mennyire elengedhetetlenek a kutatásom elvégzése során. Esetemben a dokumentumok (elsősorban bírósági döntések, de alatta érthetem a törvényszövegeket és a kommentárokat is) elemzéséről van szó. A megfigyelésem strukturált, mert behatárolt, a kutatási probléma felé orientált, és mivel magam is a jogalkalmazásban dolgozok, a megfigyelés az írásztalomon lévő ügyek viszonylatában a

⁴⁵ Fónai, Kerülő, Takács 2001, 24–25. o.

⁴⁶ Fónai, Kerülő, Takács 2001, 30–31. o.

belső, míg az egyéb ügyek viszonylatában a külső megfigyelő szemszögéből történik, szinte terepkutatást végzek. Amikor megtörtént a megfigyelés, illetve az elemzés, akkor leszek majd abban a helyzetben, hogy levonjam a következtetéseket, megkeressem az összefüggéseket és visszacsatoljak a kutatási hipotézisemre, vagyis eldöntsem: a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés tilalmához kapcsolódóan valóban helytelen-e a jogszabályi környezet, illetve a jogalkalmazási gyakorlat, vagy akár mindkettő.

8. – források, adatelemzés

A kutatómunkám elvégzéséhez leginkább a forráselemző módszerek használhatók, fontos tehát tudnom azt, hogy a forrást hol találom és hogyan hasznosíthatom.

A források lehetnek elsődlegesek, amikor az adott korban készült iratokat, okleveleket, leveleket, feljegyzéseket, jegyzőkönyveket használjuk fel, vagy másodlagosak, amikor például sajtójelentések, visszaemlékezések felhasználására kerül sor.⁴⁷

Semmiképpen sem hagyhatom figyelmen kívül azt, hogy az emberi társadalom a huszadik század második felében fejlődésének új szakaszába érkezett: ezt információs társadalomnak, újabban digitális korszaknak nevezik. Ennek oka az, hogy a digitális formában megjelenő információ szerepe a társadalom életében egyre fontosabb, döntő fontosságú. Ez köszönhető az információtermelés- és fogyasztás növekedésének, de elsősorban az információs technika eszközei forradalmi fejlődésének. A fejlődés az élet minden területén gyökeres változásokat okozott, így a kutatásban, tanításban és a tanulásban is. Mára már jelentősen változtak az ismeretátadás szabályai, a hangsúly áthelyeződött az önálló információkeresésre, ismeretszerzésre, valamint szinte parancssá vált az élethosszig tartó, állandó tanulás. E változások egyik hozadéka azonban az is, hogy felesleges agyunkban felhalmozni az adatok tömegét, sokszor elegendő tudnunk azt, hogy hogyan (hol) férhetünk hozzá az éppen szükséges adatokhoz. Minden tanulásnak mint ismeretszerzésnek első feltétele a források ismerete, tehát ahonnan megszerezhetjük az ismereteket.⁴⁸

A kutatómunkám elvégzése során egyértelműen az írott forrásokat tudom felhasználni, mert a bírósági határozatok írott formában jelennek meg, de ugyanez vonatkozik a

⁴⁷ Fónai, Kerülő, Takács 2001, 33–35., 105–119. o.

⁴⁸ Fülöp Géza: *Hol keressem? Hogy keressem? Információkeresés – szakirodalomkutatás*, Csíkszereda, Editura Didactaca si Pedagogica, 2009, 7–13., 113–122. o.

törvényszövegekre és a kommentárookra is. Ezeken belül mind a papíralapú, mind az elektronikus dokumentumok vizsgálata szóba jön, hiszen a bírósági határozatok egy része az íróasztalomra kerülő ügyiratokban – tehát papír formájában – rendelkezésre állnak, avagy egyéb ügyiratokból beszerezhetők, míg további részük csupán a számítógép adta lehetőségekkel hozzáférhető [például a CompLex CD Jogtár, a Kúria adatbázisa a bírósági Intraneten keresztül (ITR), az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozatai az Interneten].

Ugyanakkor mindenképpen az elsődleges dokumentumokra helyezem a hangsúlyt, vagyis a bírósági határozatokra, amelyek közvetlenül rendelkezésemre állnak, míg az azokkal foglalkozó egyéb – tehát másodlagos – dokumentumoknak számomra csupán alárendelt szerepük van és igazából csak a német nyelvű országok jogának vizsgálatánál jönnek szóba (például sajtóhírek bírósági ügyekről).

A könyváraknak is nagy jelentősége van, igaz a bírósági határozatok kutatására azok alkalmatlanok, ugyanakkor a másodlagos dokumentumok megismerésének, vagy szakirodalom megtalálásának helyeként mindenképpen szóba jönnek. Így például a felhasznált kommentárokat a munkahelyem, egyéb bíróságok, illetve a doktori iskola könyvtárából szereztem be.

Kiemelkedő jelentősége van az Internetnek, amelyen a dokumentumok néha közvetlenül megismerhetők. Így például megtalálhatók rajta a magyar és külföldi jogszabályok, de Németország Szövetségi Legfelsőbb Bíróságának dokumentumtára a 2000. évvel kezdődően meghozott határozatokkal teljes egészében rendelkezésre áll a világhálón, nem is beszélve a számtalan német, szabadon hozzáférhető tanulmányról és kommentárról.

A modern társadalomtudományok legfontosabb kutatási területe az adatok elemzése. Az egyik minőségi adatforrás a szöveg, amely – más adatforrásokhoz hasonlóan – vizsgálható kvalitatív vagy kvantitatív módszertannal, illetve ezek valamilyen keverékével.

A társadalomtudományokban adat alatt információk együttesét értjük. Az adatforrások a jellegük szerint lehetnek mennyiségi (kvantitatív), illetve minőségi (kvalitatív). Ezek haszna leginkább az érdeklődésünktől és a konkrét kutatási kérdésünktől függ. A kvantitatív mennyiségekre vonatkoznak, vagyis számszerű információt hordoznak, míg a kvalitatív adattípus esetén az adatok tartalmának van meghatározó jelentősége.⁴⁹

⁴⁹ Sebők Miklós, Zorgit Burtejin, Zágoni Bella: *A szövegek társadalomtudományi elemzése: egy elméleti áttekintés*, In: Sebők Miklós (szerk.): *Kvantitatív szövegelemzés és szövegbányászat a politikatudományban*, Budapest, L'Harmattan, 2016, 15-21. o.

Az előbbiek tükrében a saját kutatásomat túlnyomó részben kvalitatív szövegelemzésnek jelölöm meg, ugyanis az általam vizsgált kommentárok, törvénytörvények és bírósági határozatok elemzése során azok tartalma áll az érdeklődésem középpontjában, vagyis számomra a tartalmuk a fontos: az, hogy milyen álláspontot foglaltak el a letartóztatás és a bizonyítékértékelés viszonyával kapcsolatban. Ehhez képest csupán alárendelt szerepe van a kvantitatív szövegelemzésnek (szövegábrázolásnak), mert számomra csupán másodlagos jelentősége van annak, hogy – számukat tekintve – mennyi forrást tanulmányoztam át.

Az előbbiek keveréke elvileg úgy jöhet szóba, hogy annál szerencsésebb helyzetben vagyok, minél több szövegből vonhatom le ugyanazt a következtetést, tehát a tartalmuk azonos, vagy egymást alátámasztják. Ugyanakkor már a kutatásom kezdetén éppen ennek az ellenkezőjével kellett számolnom, mert a rendelkezésre álló kommentárok egyöntetűen az álláspontom ellen szóltak, és ugyanezt mondhattam el a bírósági határozatok szinte mindegyikéről is.

9. – racionalitás

A kutatónak törekednie kell a kutatás precíz elvégzésére, eredményeinek megfelelő közlésére, még akkor is, ha ennek során tudatában van annak, hogy mindezzel nem feltétlenül válik jogtudóssá. Mégis alapvetően felmerülő kérdés, hogy kutatásunk során milyen szellemi hatásra törekszünk, munkánk kit érint, kinek szól.⁵⁰

A racionalitás mint a modern jog alapvető sajátossága Max Weber tevékenysége nyomán került a jogtudomány érdeklődésének előterébe. A fogalom sajátosságai mindig is változtak az évszázadok során, azonban maga Weber sem tudott választ adni arra, hogy mikor észszerű egy tevékenység, s ezen belül a jogász tevékenység, de ő is hangsúlyozta az élet racionalizálhatóságát.⁵¹

A kutatómunkám elvégzése, az értekezésem írásba foglalása során nekem is precízésre, megfelelő közlésre kell törekednem.

⁵⁰ A jogtudóvá válás problémájáról például Sajó András: *Kritikai értekezés a jogtudományról*, Budapest, Akadémia Kiadó, 1983, 17–64. o.

⁵¹ Erről részletesebben: Sajó 1983, 74–94. o.

Igyekeztemnek ki kell térnie a racionalitásra is, így tehát arra, hogy az a magyar jogi szabályozásban és jogalkalmazásban mennyire érhető tetten. Adott esetben: miért van az, hogy a jogalkalmazás nem felel meg a vádlottak és védők elvárásainak, a logika, az észszerűség követelményeinek, így konkrétan: a várható felmentés esetén a magyar jog szerint miért nem szüntethetem meg a vádlott letartóztatását, míg a német jog alkalmazása esetén ez nem csupán lehetőségem, hanem kifejezetten kötelezettségem is lenne. Úgy gondolom, mindenképpen irracionálisnak tűnik az, hogy a bírónak letartóztatásban kell tartania egy olyan vádlottat, akit fel akar menteni, akinek egyébként alkotmányos alapjoga van a személyi szabadságra.

10. – a bírói jogászat

A szerkesztő jogászat és az ügyvédi jogászat, az elvont jogtétel és a konkrét jogeset, az állandóság és a változás, a szigorú jog és a méltányosság, a jog biztonsága és hajlékonysága ütköző szempontjainak a bírói jogászatban kell kiegyenlítést találniuk. A bírói jogászat azért a jogászat teteje, mert a két ellentétes szempont a bíró előtt válik egyenlő erejűvé. A jó bíró jellemrajzában a pártatlanságot, szenvedélyektől és előítéletektől való mentességet, a tárgyilagosságot szokták említeni.⁵²

A kutatómunkámhoz kapcsolódóan egyértelműen bírói jogászatról van szó, a kutatás középpontjában is bírói döntések állnak. Én magam bíróként tevékenykedem, és ez már önmaga meghatározza a probléma ilyen szempontból történő szemléletét, sőt a kutatás elvégzésére is az ügyintézőm alatt lévő egyik ügy indított. Pozíciómban lehetőségem van a jogszabályok beható megismerésére, a problémával kapcsolatban ismerem az ügyészség, a vádlott és a védő álláspontját, lehetőségem van az ügy figyelemmel kísérésére elejétől lezárásáig, de még azt követően is.

A bíró esetében kiemelkedő jelentősége van a pártatlanságnak, a tárgyilagosságnak. A kutatómunkám kapcsán hadd vessem azonban fel: hogyan lehet a bíró a letartóztatásban lévő vádlottal szemben pártatlan, ügyében tárgyilagossá akkor, amikor sejti, sőt néha tudja, hogy felmentő ítéletet fog hozni, a hatályos jogszabályok és az uralkodó jogalkalmazási gyakorlat alapján azonban az előrelátható felmentés ellenére nem szüntetheti meg a

⁵² Horváth Barna: *Bevezetés a jogtudományba*, Máriabesenyő, Attraktor, 2015, 59–101. o.

kényszerintézkedést? Nem is kell azonban rögtön a felmentésben – mint a „legextrémebb” lehetőségben – gondolkodnunk, hiszen gyakran előfordul: a bíró az általa foganatosított bizonyítás eredményeként tudja, hogy a vádiratban írt tényállástól – akár jóval – eltérő tényállást fog megállapítani, vagy a bűncselekménynek vádiratban feltüntetett minősítésétől – akár lényegesen – enyhébb minősítést fog az ítéletben kimondani. Gyakran előfordul, hogy a vádiratban írtaktól eltérő tényállás, illetve eltérő minősítés már nem indokolja (indokolná) a letartóztatást, amelyet azonban az eltérő tényállásra, illetve minősítésre alapított érveléssel megszüntetni nem lehet.

11. – a jogtörténeti előzmények (hiányának) dilemmája

Az kétségtelen, hogy a jog valamely részét feldolgozó alapos értekezésnek szükséges része a jogtörténeti kitekintés. Ugyanis „a jogtörténet lehetővé teszi a hatályos jog megértését, feltárja, hogy a jog hogyan és miért fejlődött olyanná, ahogyan ma ismerjük, ... tapasztalatok olyan gazdag kincsestárát kínálja fel, amely a jogi dogmatika és a jogpolitika számára egyaránt jelentőségteljes, segít a hibás fejlődési folyamatok feltárásában és megóv azok megisméltetésétől”.⁵³

Az előbbi definíció a munkámhoz kapcsolódóan is ígéretesnek tűnik, és a kutatásom megkezdésekor, majd annak folytatása alatt is azzal kellett szembesülnöm, hogy a kutatási témám *alapjaihoz* jelentős jogtörténeti előzmények állnak rendelkezésre. Azért emeltem ki az *alapjaihoz* szót, mert a különböző kényszerintézkedésekről, így a letartóztatásról, a bizonyítékértékelésről, a korábbi büntetőeljárás törvényekről és hasonlókról számtalan jogtörténeti adat áll rendelkezésre. Ezeket azonban mások már feldolgozták, az ezekkel kapcsolatos írásokkal egy kisebb könyvtárat meg lehetne tölteni. Nekem pedig nem céлом az, hogy ezeket ismét feldolgozzam, ami egyébként szükségtelen is, mert a kutatómunkám lényegével csupán távoli összefüggést mutatnak.

Amennyiben a kutatómunkám lényegére, vagyis a letartóztatás általános feltételének és a bizonyítékértékelésnek az összefüggéseire koncentrálok, akkor már más a helyzet, mert kifejezetten ehhez kapcsolódó jogtörténeti előzményeket nem tudtam fellelni.

⁵³ A Deutscher Rechtshistorikertag határozata (Regensburg, 1998), In: *A jogtörténet-tudomány céljai, módszerei és forrásai*, a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola által kiadott előadásvázlat, egyéb részletek nélkül.

Arról van szó, hogy a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 1974. január 1-jén lépett hatályba és az azt megelőző időből az előzetes letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelésre nem állnak olyan adatok rendelkezésre, amelyekről egyértelműen kijelenthető lenne: azok vetették meg a mai joggyakorlatot alapját. Az 1973. évi I. törvény alapján már vannak adatok, mégpedig Bírósági Határozatként publikált eseti döntésekben, sőt olyan bírósági ügyiratban is, amelyben lévő jegyzőkönyvön a bírósági fogalmazóként adott aláírásom megtalálható. Ez felvetette számomra, hogy az én kutatómunkámmal összefüggésben is van létjogosultsága a jogtörténeti előzmények felderítésének. A kutatásom előrehaladtával meggyőződtem azonban arról, hogy az 1973. évi I. törvény alapján kialakult bírói joggyakorlat a legkevésbé sem jogtörténeti előzmény, hanem igenis a jelenleg is élő, vagyis követett bírói joggyakorlat része.

Ebből következett az is, hogy az 1973. évi I. törvény alapján kialakult bírói gyakorlatot mindenképpen ismertetnem kell, de nem jogtörténeti előzményként, hanem egyéb megközelítésben. Ennek megfelelően egyértelmű, hogy a jelzett törvény utóda, a már szintén nem hatályos, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény alapján kialakult bírói gyakorlat bemutatása ugyancsak fontos, de szintén nem jogtörténeti megközelítésben.

Az a furcsa, felemás helyzet állt elő, hogy a Be. előtt hatályban volt törvények jogtörténeti előzmények, de az alattuk kialakult bírói jogalkalmazási gyakorlat a mai bírói joggyakorlat része.

III. A(z előzetes) letartóztatás, az alapos/megalapozott gyanú, a bizonyítékok és a bizonyítékértékelés lényege

1. Alapvetés

Értekezésem e fejezetében röviden bemutatom a(z előzetes) letartóztatás törvényi szabályozását 1974-től napjainkig. A kutatómunkám lényege miatt a kényszerintézkedés általános feltétele felől közelítek. Ebből következik az is, hogy a(z előzetes) letartóztatás általános feltételét jelentő alapos/megalapozott gyanúra is kitérek, de szintén csupán 1974-től, mert a kutatómunkám szempontjából ennek van jelentősége. Ugyanígy röviden kitérek a bizonyítékok és a bizonyítékértékelés lényegére.

Az ismertetés csupán vázlatosan történik a jelzett fogalmak lényegének megismerése céljából. Azért kizárólag a legfontosabb törvényi rendelkezésekre térek ki és csupán azért egy-egy kommentárt hívok fel, mert ennyi is elég a lényegük megismeréséhez, a kommentárok vonatkozó tartalma pedig egyébként is szinte ugyanaz. Azért így járok el, mert a kutatásom lényege nem e fogalmak elmélyítése.

Értekezésem a fejezetében tehát azt végzem el, amit a kutatások tudományában konceptualizálásnak neveznek.

2. Az 1973. évi I. törvény

A büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény 1974. január 1. napján lépett hatályba. 12. § (1) bekezdése szerint „büntető eljárást csak az e törvényben meghatározott feltételek alapján, bűncselekmény alapos gyanúja esetén és csak az ellen lehet indítani, akit bűncselekmény alapos gyanúja terhel”.

A törvény miniszteri indokolása azt tartalmazta, hogy ez a törvényhely „a büntető eljárás általános és meghatározott személy elleni megindításának feltételeként a bűncselekmény alapos gyanúját határozza meg”. Egyéb részletekben nem bocsátkozott.

A bűncselekmény alapos gyanúja a büntetőeljárás megindításának fontos materiális feltétele volt. A törvény talán legismertebb kommentárja⁵⁴ szerint a gyanú egy hipotézis, egy megállapítás, amelyet adatok támasztanak alá. „Mint hogy az adatok nem teljesekek, a gyanú megismerésének nem a bizonyosságát, hanem csupán a valószínűségét fejezi ki. A gyanú tehát logikai valószínűség, amelynek megalapozottsági foka az adatok bizonyító erejétől függően a 0-1 között helyezkedik el. A 0-hoz közeledő gyanú majdnem kizárt, az 1-hez közeledő pedig majdnem biztos.” Az alapos gyanú tehát két követelményt támaszt az eljáró hatóság elé: ismerjen olyan megbízható, ellenőrzött adatokat, amelyekből a Btk. Különös Részében meghatározott valamely diszpozíció megvalósulására logikailag következtetni lehet, és ezeket az adatokat olyan körben ismerje, hogy belőlük – a hipotézisnek ellentmondó adatok gondos mérlegelését elvégezve – a valószínűségnek egy viszonylag magasabb fokára tudjon következtetni.^{55, 56}

A törvény nem adta meg az előzetes letartóztatás fogalmát. A 92. § (1) bekezdése csupán azt rögzítette, hogy „szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a terhelt előzetes letartóztatásának lehet helye, ha ...”, majd meghatározta az elrendelésének különös feltételeit.

Az előbb már felhívott kommentár szerint⁵⁷ az előzetes letartóztatás elrendelését meg kell előznie a nyomozás elrendelésének, valamint szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésére vonatkozó alapos gyanú közlésének. Álláspontja szerint az előzetes letartóztatás elrendelésével kapcsolatban megkövetelt bizonyítási kötelezettségből is adódik, hogy elrendelésekor az eljáró hatóságnak mindig a döntés időpontjában fennálló tényleges állapotot kell figyelembe vennie. „Ennek megfelelően sem azon bűncselekmény bizonyítása során, amely miatt a büntető eljárás folyik, sem az előzetes letartóztatás törvényes feltételeinek bizonyítása során nem elegendők a feltételezések, hanem tényeken alapuló bizonyítékok szükségesek.”

⁵⁴ Bagi Dénes és 12 másik szerző: *A büntető eljárás magyarázata*, Első kötet, szerkesztő: László Jenő, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982, 61–62. o. (a vonatkozó rész szerzője: Szabóné dr. Nagy Teréz).

⁵⁵ A magyar büntetőeljárás törvények soha nem határozták meg és a mostani sem definiálja a gyanú fogalmát, csupán annak fokozataival foglalkoztak, illetve foglalkoznak. Az értekezésemben eltekintek a gyanú fogalmának részletes tisztázásától, mert ezt már többen megtették, utoljára Horgos Lívia, aki a legfontosabb álláspontokat összefoglalta, egyidejűleg foglalkozott a gyanú fogalmának új felfogásával egy jogeset tükrében. Horgos Lívia: *A büntetőeljárás gyanú fogalmának új felfogása egy jogeset tükrében*, Magyar Jog 2018/4., 244–254. o.

⁵⁶ Az értekezésem tárgyára tekintettel ki szeretném emelni Bérces Viktornak azt a „szélsőségesnek” tekinthető álláspontját, amely az alapos gyanút pusztán a terhelt személyi, vagy mozgási szabadságát érintő kényszerintézkedés foganatosításánál, illetőleg ezt követően a gyanúsított kihallgatásánál kívánja meg. Bérces Viktor: *A hazai nyomozati eljárásokkal kapcsolatos dilemmák*, De iurisprudentia et iure publico – Jog- és politikatudományi folyóirat, 2015/2., 4–5. o.

⁵⁷ 54. l. ábrájában feltüntetett kommentár 288–290. o. (a vonatkozó rész szerzője: Katona Géza).

Elrendeléséről 1990. január 1-től kizárólag a bíróság határozott⁵⁸ [93. § (1) bekezdés], és nyomban meg kellett szüntetni, ha elrendelésének oka megszűnt [96. § (2) bekezdés].

A törvény és a jelzett kommentár sem tért ki arra, hogy mi az előzetes letartóztatás általános feltétele a vádemelés után, de az uralkodó álláspont szerint az nem más, mint a vád (ezt juttatta kifejezésre például a bíróságok által leggyakrabban használt CompLex CD Jogtár⁵⁹, amely az 1988. január 1. napja utáni valamennyi módosításhoz kapcsolódóan ugyanazt a kommentárszöveget tartalmazta).

A bizonyítás eszközeit a törvény 61. § (1) bekezdése sorolta fel, egyidejűleg a „különösen” szó használatával nyomatékosította, hogy a felsorolás nem teljeskörű: a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat, a szemle, a helyszínelés, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás és a terhelt vallomása.

A tényállás felderítése és a bizonyítékok szabad értékelése alcím alatt pedig a következőket rögzítette az 5. § (1) bekezdésében: a hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelelően állapítsák meg, a terhelő és mentő, valamint a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket egyaránt figyelembe vegyék, míg a (3) bekezdésben azt írta elő, hogy a büntetőeljárásban szabadon felhasználható minden olyan bizonyítási eszköz és bizonyíték, amely a tényállás megállapítására alkalmas lehet; a hatóságok ezeket egyenként és összességükben szabadon értékelik, és ezen alapuló meggyőződésük szerint bírálják el.

A vonatkozó kommentár⁶⁰ dőlt betűvel emelte ki, hogy *a bizonyítékokat az eljáró hatóságok egyenként és összességükben szabadon értékelik. Az értékelő tevékenység folyamata az egész büntetőeljárásra kiterjed.* Kifejtette: A releváns értékelő tevékenységet az a hatóság végzi, amely előtt az ügy folyik. Az értékelő tevékenység teljesítését a törvény első ízben a büntetőeljárás kezdetén, a feljelentésből, a bejelentésből vagy hivatalos észlelésből származó adatok tekintetében követeli meg. A nyomozó hatóság összetett értékelő tevékenységet végez, aminek eredményeként eljut annak a megállapításához, hogy a tényállást felderítette, vagy hogy a tényállás felderítése nem lehetséges és a további eljárástól sem várható eredmény. A nyomozás befejezését követően a nyomozás során feltárt bizonyítékokat az ügyész értékeli. A bírósági értékelő tevékenység az elsőfokú bírósági

⁵⁸ A vádirat benyújtásáig az 1988. január 1-ig hatályos szabályozás szerint az ügyész vagy az ügyész jóváhagyásával a nyomozó hatóság, majd az 1990. január 1-ig hatályos szabályozás szerint az ügyész határozott.

⁵⁹ A CompLex CD Jogtár az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala, majd az Országos Bírósági Hivatal által a CompLex Kiadó Kft.-től, 2013. október 1-től a Wolters Kluwer Kft.-től beszerzett, eleinte CD-lemezekon küldött, majd az interneten rendelkezésre bocsátott szakmai anyag.

⁶⁰ 54. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 36–37. o. (a vonatkozó rész szerzője: Szabóné dr. Nagy Teréz).

tárgyaláson teljesedik ki. Az elsőfokú bírósági tárgyalás előkészítésének szakában a bíróság a határozatait és intézkedéseit kizárólag a vádirati tényállásra alapozhatja. „A vádhozkööttség szabályai, valamint az a körülmény, hogy a törvény a tárgyalás előkészítésének szakaszában a bíróság számára bizonyítási feladatokat nem fogalmaz meg, az állandó ítélezési gyakorlat szerint kizárja azt is, hogy a bíróság az előkészítő eljárás során a vád bizonyítékait értékelje. Ennek megfelelően a bíróság a vádat megalapozó és az azzal ellentétes bizonyítási anyagot az előkészítő ülésen nem, csupán a tárgyaláson értékelheti, az előkészítő ülésen az ellentétes bizonyítékok értékelésének nincsen helye.” A kommentár az előbbiek szerint egyértelműen juttatta kifejezésre a bizonyítékok előkészítő ülésen történő értékelésének tilalmát, egyéb részletekbe azonban nem bocsátkozott.

3. Az 1998. évi XIX. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2003. július 1-jén lépett hatályba. 5. § (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen, e jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát elvonni csak az e törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet.

A 6. § (2) bekezdése előírta, hogy büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján, és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel.

A törvény miniszteri indokolása röviden kitért arra, hogy „büntetőeljárás általában (kivéve a magánvádas ügyeket) nyomozással, bűncselekmény gyanúja miatt indul. Meghatározott személy ellen azonban a nyomozás csak bizonyítékokkal, hitelt érdemlő feljelentéssel, vagy más módon megalapozott gyanú alapján indítható”. Egyéb útmutatást nem adott.

A jogalkalmazók számára készített, véleményem szerint az egyik legalapvetőbb, mindenképpen a leggyakrabban hivatkozott munka, az ún. „kapcsos kommentár” szerint⁶¹ a büntetőeljárás megindításának általános feltétele a bűncselekmény gyanúja, míg a bűncselekmény megalapozott gyanúja a meghatározott személy ellen irányuló büntetőeljárás megindításának feltétele. A hatóságnak mindenekelőtt abban kell álláspontját kialakítania, hogy meghatározott helyen és időben történhetett-e olyan (konkrét) cselekmény, amely

⁶¹ Akác József és 12 másik szerző: *Büntetőeljárás jogi Kommentár a gyakorlat számára I.*, második kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG-ORAC, 2016, 37–39. o. (a vonatkozó rész szerzője: Kónya István).

megvalósítja valamely bűncselekmény ismérveit. A bűncselekmény „egyszerű” gyanújának is bizonyos fokig megalapozottnak kell lennie, ha ugyanis nem konkrét adatokon alapul, akkor csupán találgatás vagy sejtés, és a valószínűségének a foka a nullával egyenlő. A törvény nem jelöli meg, hogy a bűncselekmény gyanújának minimálisan milyen fokban kell megalapozottnak lennie. A nyomozási cselekmények elvégzésének eredményeként a gyanú megalapozottságának foka erősödhet vagy gyengülhet. A gyanúsítottal a kihallgatása elején közölni kell a gyanúsítás lényegét és ettől kezdve kényszerintézkedést lehet vele szemben alkalmazni. A bűncselekmény „megalapozott” gyanúja már meghatározott személyre mint bűnelkövetőre irányuló gyanú, a megalapozottság magasabb fokát feltételezi, mint az „egyszerű” gyanú. Gyanúsítottként azt kell kihallgatni, akinek a bűnössége az objektív tények alapján valószínűbb, mint az ártatlansága. A vádemelés pedig a gyanú megalapozottságának még magasabb fokát feltételezi: azt, hogy az ügyész szerint már elegendő bizonyíték van az ártatlanság vélelmének megdöntésére a bírósági eljárásban, ezért a vádlott bűnösségének megállapítására és büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására tesz indítványt.

A 129. § (1) bekezdése megadta a kényszerintézkedés törvényi fogalmát: „az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt”, míg a (2) bekezdés taglalta az elrendelés különös okait.

Az előbb már jelzett kommentár szerint⁶² az előzetes letartóztatás a bűncselekmény alapos gyanújával⁶³ terhelt, de bűnösnek nem tekinthető személy (terhelt) személyi szabadságának a jogerős ügydöntő határozat meghozatalát megelőző bírói elvonása. A legsúlyosabb, személyes szabadságot korlátozó büntetőeljárás kényszerintézkedés, amely kizárólag a büntetőeljárás törvényben meghatározott esetekben, módon és ideig vonja el a terhelt személyi szabadságát. Nem büntetőjogi szankció, hanem az eljárás sikerének biztosítását szolgáló, részben preventív jellegű kényszerintézkedés. Célja a büntetőeljárás eredményes lefolytatása, a büntetőigény hatékony érvényesítése, a büntetés végrehajthatóságának biztosítása, amely nem ellentétes az ártatlanság vélelmével.

Elrendelésének általános feltételei:

- szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folyik az eljárás, és
- fennáll az annak elkövetésére vonatkozó alapos gyanú⁶⁴,
- a nyomozás elrendelése megtörtént.

⁶² 61. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 649–653. o. (a vonatkozó rész szerzője: Czine Ágnes).

⁶³ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

⁶⁴ Lásd az előbbi lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

A 136. § (2) bekezdése alapján az előzetes letartóztatást meg kellett szüntetni, ha az elrendelésének oka megszűnt.

A bizonyítás eszközeit a 76. § (1) bekezdésében a teljesség igényével sorolta fel: a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása. A 78. § (*A bizonyítékok értékelése*) (3) bekezdése pedig azt írta elő, hogy a bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.

A jelzett kommentár szerint⁶⁵ a büntetőeljárásban törekedni kell a tényállás felderítésére és valósághű megállapítására. A bizonyítékok szabad értékelésének elve az igazság érvényesülésének egyik biztosítója. A rendelkezés kifejezésre juttatja, hogy nemcsak a bíróság, hanem az ügyész is szabadon értékeli a bizonyítékokat, sőt a nyomozó hatóságnak is van ilyen joga. Az előbbieket értékelésének szabályai és korlátai között lényeges eltérések vannak. Mindenesetre a bíróság bizonyítékértékelő tevékenysége a legteljesebb. Az értékelés lényegében a bizonyítás alanyának állásfoglalása az elbírálandó ténykérdésekben, így például arról, hogy valamely adatforrás felhasználható-e bizonyítási eszközként, a tartalma pedig bizonyítékként, egy-egy bizonyítási eszköz hitelt érdemlő-e, törvényes-e, szükséges-e, a bizonyítékokat egybevetve milyen ténymegállapításokat lehet tenni, ezeket a ténymegállapításokat milyen érvekkel lehet alátámasztani stb. Az értékelés a megismerés értelmi, gondolkodási szintjén történik, míg a meggyőződés az értékelést és annak eredményét kísérő tudati és akarati állapot. A bizonyítás eredményeként kialakult meggyőződés annak a tudata, hogy a bizonyítás alanya a törvényes és szükséges bizonyítást lefolytatta, a bizonyítékokat helyesen értékelt, és az ennek eredményeként megállapított tényállás (az eljárás nyomozási és vádemelési szakaszában) valószínű (kellően megalapozott), a bíróság ügydöntő határozatában pedig kétséget kizáróan megfelel a valóságnak.

A kommentár azzal is foglalkozott, hogy a tárgyalás előkészítésének szakaszában a bizonyítékok mérlegelésére alapítottan nem lehet a büntetőeljárást megszüntetni bűncselekmény hiányában, míg az előkészítő üléshez kapcsolódóan (272. §) a bizonyítékértékelés problematikájára nem tért ki.⁶⁶

⁶⁵ 61. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 466–477. o. (a vonatkozó rész szerzője: Belegi József).

⁶⁶ 61. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 1221–1222., 1239–1242. o. (a vonatkozó rész szerzője: Mészár Róza).

4. A 2017. évi XC. törvény (Be.)

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 2. § (3) bekezdése az általános rendelkezések között rögzíti az alapvető jogok korlátozásával kapcsolatban a szükségesség és az arányosság, valamint a fokozatosság elvét. A fokozatosság és arányosság érvényesülése azt is magában foglalja, hogy kényszerintézkedés alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha az elérni kívánt cél más eljárási cselekmény, azaz kényszerintézkedés alkalmazása nélkül nem biztosítható.

A törvény 272. § (1) bekezdése a kényszerintézkedések két nagy csoportját különbözteti meg azon az alapon, hogy a kényszerintézkedés mit korlátoz:

- a) a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés és
- b) a vagyont érintő kényszerintézkedés.

A 272. § (2) bekezdése az előbbi a) csoporton belüli kényszerintézkedéseket a következők szerint sorolja fel:

- a) az őrizet,
- b) a távollattartás,
- c) a bűnügyi felügyelet,
- d) a letartóztatás és
- e) az előzetes kényszergyógykezelés,

amelyek közül a b)-e) pont alattiak a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések.

A kutatómunkám vonatkozásában kiemelt jelentősége van a törvény 276. § (1) bekezdésének, és ezért azt kénytelen vagyok idézni:

„Személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések célja és feltételei

276. § (1) Szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban a terhelttel szemben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésének, meghosszabbításának és fenntartásának akkor van helye, ha

- a) a terhelt bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható vagy vele szemben vádat emeltek, és
- b) a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés céljának eléréséhez ez szükséges, és az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható.”

Azért idéztem a törvényhelyet, mert az nem más, mint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések – és ezáltal a letartóztatás – általános feltételeinek tárháza, míg a 276. § (2) bekezdése szerint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés rendelhető el

a) a terhelt jelenlétének biztosítása érdekében, ha

aa) megszökött, szökést kísérelt meg, vagy a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, illetve

ab) megalapozottan feltehető, hogy a büntetőeljárásban elérhetetlenné válna, így különösen megszökne, elrejtőzne,

b) a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása érdekében, ha

ba) a terhelt a bizonyítás megghiúsítása érdekében a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlített, jogellenesen befolyásolt, vagy tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot, vagy vagyonek Kobzás alá eső dolgot megsemmisített, meghamisított vagy elrejtett, illetve

bb) megalapozottan feltehető, hogy a terhelt a bizonyítást veszélyeztetné, így különösen a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlítene, jogellenesen befolyásolna, tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot vagy vagyonek Kobzás alá eső dolgot megsemmisítene, meghamisítana vagy elrejtene,

c) a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása érdekében, ha

ca) a gyanúsított kihallgatását követően az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatta, vagy a gyanúsított kihallgatását követően elkövetett újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt gyanúsítottként hallgatták ki, illetve

cb) megalapozottan feltehető, hogy a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatná vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

A (2) bekezdés rögzíti tehát a különös okokat, amelyek fennállása esetén is a letartóztatás a 277. § (4) bekezdése szerint a terhelt jelenlétének biztosítása, a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása, illetve a bűnisméltés megakadályozása érdekében rendelhető el, ha különösen

a) a bűncselekmény jellegére,

b) a nyomozás állására és érdekeire,

c) a terhelt személyi és családi körülményeire,

d) a terhelt és a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személy viszonyára,

e) a terhelt büntetőeljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására

tekintettel a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél távoltartással, illetve bűnügyi felügyelettel nem biztosítható.

A 296. § szerint pedig a letartóztatás nem más, mint a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.

A miniszteri indokolás szerint a törvény hangsúlyozza, hogy a kényszerintézkedés elrendelésekor nem a letartóztatástól történő esetleges eltérésről kell döntést hozni. A kényszerintézkedések új rendszerének kialakítása egyértelművé teszi, hogy a kényszerintézkedéssel kapcsolatos döntés alapja az azt megalapozó általános és különös okok fennállása, vagy hiánya. A kényszerintézkedés nevesített formájának meghatározására ezt követően, a kényszerintézkedéssel elérni kívánt egyedi cél(ok), a bűncselekmény jellege, valamint a terhelt személyi körülményei alapján kerülhet sor. Sem joggyakorlati igény, sem a nemzetközi gyakorlat nem indokolja a kényszerintézkedés általános okainak megváltoztatását. Ennek ellenére a törvény a joggyakorlatnak megfelelően egyértelművé teszi azt a követelményt, hogy a vádemelést megelőzően a kényszerintézkedés elrendelésének feltétele a személyre szabott megalapozott gyanú fennállása, amelyet az eljáró bíróságnak vizsgálnia kell. A vádemelést követően a megalapozott gyanú a terhelt vonatkozásában nem értelmezhető, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az eljárás ezen szakaszában a kényszerintézkedés elrendelésére, illetve fenntartására a törvénynek megfelelő vád alapján kerülhet sor, vagyis a törvényben szereplő „vádát emeltek” feltétel nem pusztán alaki követelmény⁶⁷. A törvény a fokozatosság elvét a kényszerintézkedés általános feltételei közé építette be, ezzel is hangsúlyozva ennek az alapvető rendelkezésnek a kiemelt szerepét.⁶⁸

⁶⁷ Ugyanezt képviseli a jogirodalom is. Például Budaházi Árpád szerint a gyanú akkor megalapozott, ha van olyan bizonyíték, amelynek hitelt érdemlő volta esetén a gyanúsított követte el a cselekményt, és ez bűncselekmény; a vádemelést követően viszont a megalapozott gyanú nem értelmezhető, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az eljárás ezen szakaszában a kényszerintézkedés elrendelésére, illetve fenntartására a törvénynek megfelelő vád alapján kerülhet sor, vagyis a „vádát emeltek” feltétel nem pusztán alaki követelmény; „éppen ezért került be az általános feltételek közé a vádemelés, amely feltételezi azt, hogy legalább a megalapozott gyanú fennáll a terhelttel szemben”. Fantoly Zsanett, Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 143. o. (a vonatkozó rész szerzője Budaházi Árpád).

⁶⁸ Szükséges megemlítenem, hogy a Be.-ben kétségtelenül nagyobb nyomatékkal érhető tetten a kényszerintézkedések fokozatos alkalmazásának igénye, de a korábbi büntetőeljárás törvények alkalmazása során is ez lett volna a helyes megközelítés, hiszen a szükségesség, arányosság és fokozatosság követelménye nem 2018. július 1-től érvényes elv. Ennek kiterjedt szakirodalmi forrása van és megtalálható az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának határozataiban és ajánlásaiban is.

A jogalkalmazók számára készített egyik legalapvetőbb, mindenképpen a leggyakrabban hivatkozott munka, az ún. „kapcsos kommentár”⁶⁹ szerint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés az olyan, egyébként bűnösnek nem tekinthető személy (terhelt) személyi szabadságának a jogerős ügydöntő határozat meghozatalát megelőző bírói elvonása, aki a bűncselekmény alapos gyanújával⁷⁰ terhelt, vagy aki ellen vádat emeltek. A legsúlyosabb, személyes szabadságot korlátozó bírói engedélyes kényszerintézkedés a letartóztatás, amely kizárólag a büntetőeljárás törvényben meghatározott esetekben, módon és ideig – jogerős bírói határozat nélkül – vonja el a terhelt személyi szabadságát. Nem büntetőjogi szankció, hanem az eljárás sikerének biztosítását szolgáló, részben preventív jellegű kényszerintézkedés. A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések célja a büntetőeljárás eredményes lefolytatása, a büntetőigény hatékony érvényesítése, a büntetés végrehajthatóságának biztosítása, amely nem ellentétes az ártatlanság vélelmével.

Elrendelésének általános feltételei:

- szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folyik az eljárás, és
- a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó alapos gyanú⁷¹ fennáll, vagy a terhelttel szemben vádat emeltek,
- a nyomozás elrendelése megtörtént.

A büntetőeljárás alapvetése, hogy büntetőeljárást is csak az ellen lehet indítani, akit bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja terhel. A kényszerintézkedések elrendelésének (fenntartásának, meghosszabbításának) alapvető feltétele mindenekelőtt a bűncselekmény alapos gyanúja⁷² és csak azzal szemben lehet folytatni a nyomozást, akit a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja⁷³ terhel. A bíróság ennek a meglétét vagy hiányát vizsgálja és mindig a döntés idején meglévő állapotot elemezi. A gyanú akkor megalapozott, ha a hatóságnak nem feltételezései, hanem tényeken alapuló, törvényesen beszerzett bizonyítékai vannak a terheltre és a bűncselekmény elkövetésére, illetve a kettő között oksági kapcsolat áll fenn.

⁶⁹ Akác Zoltán és 11 másik szerző: *Büntetőeljárás jogi Kommentár a gyakorlat számára* I., harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 622–626., 638., 661–662. o. (a vonatkozó részek szerzője: Czine Ágnes).

⁷⁰ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

⁷¹ Lásd a 70. lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

⁷² Lásd a 70. lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

⁷³ Lásd a 70. lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

Annak is jelentőséget tulajdonít, hogy a vádemelést követően a megalapozott gyanú más értelmet nyer, mert a törvény itt már a „vádát emeltek” fogalmat nevesíti. Álláspontja szerint „a törvényalkotó pedig azért nevesíti ezt a fogalmat, hogy kifejezésre juttassa, hangsúlyozza, a bíróság figyelmét mintegy felhívja: a nyomozás már befejeződött, hangsúlyosan értékelje és vegye figyelembe a bíróság, hogy a kényszerintézkedés különös feltételei között lehetséges a változás, nagy valószínűséggel már nem azok a különös okok állnak fenn. ... A vádirat benyújtását követően lényegében a vád, illetve a vádban foglaltak alapozzák meg az alapos gyanút⁷⁴.”

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedést – így a letartóztatást – többek között akkor kell megszüntetni, ha az elrendelésének oka megszűnt [Be. 279. § (3) bekezdés a) pont]. Ezzel kapcsolatban arra is kitér a kommentár, hogy az általános okok – így az alapos gyanú⁷⁵ – megszűnése esetén a kényszerintézkedést meg kell szüntetni, de erre semmiféle eligazítás nem ad.

A törvény 165. §-a felsorolja a bizonyítás eszközeit:

- a) a tanúvallomás,
- b) a terhelt vallomása,
- c) a szakvélemény,
- d) a pártfogó felügyelői vélemény,
- e) a tárgyi bizonyítási eszköz, ideértve az iratot és az okiratot is, és
- f) az elektronikus adat.

A 167. §-ban pedig a bizonyítékok értékeléséről szól. A (4) bekezdés irányozza elő azt, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.

A már jelzett kommentár⁷⁶ a bizonyítékok szabad értékelésével kapcsolatban szinte ugyanazt a magyarázatot adja, mint az 1998. évi XIX. törvény 78. §-ához, ezért a már leírtakra utalok vissza azok megisméltése nélkül.

Említi azt is, hogy a bíróságnak a tárgyalás előkészítésének szakában is kötelessége vizsgálni, fennállnak-e az eljárás folytatásának törvényi előfeltételei. Arra kifejezetten nem tér ki, hogy az előkészítés során bűncselekmény hiányában a bizonyítékok mérlegelésére

⁷⁴ Lásd a 70. lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

⁷⁵ Lásd a 70. lábjegyzetben foglalt megjegyzést.

⁷⁶ 69. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 425–428. o. (a vonatkozó rész szerzője: Belegi József).

alapítottan a büntetőeljárást megszüntetni nem lehet, de mégis a nemleges álláspontjára lehet következtetni a következőkből: „Annak eldöntése, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekmény-e, sok esetben független lehet a bizonyítékok mérlegelésétől, és amennyiben magából a vádirat tényállásából az állapítható meg, hogy a vád tárgyává tett események alkalmatlanok bármely különös részi tényállás kimerítésére, az eljárást meg kell szüntetni”.⁷⁷

⁷⁷ 69. lábjegyzetben feltüntetett kommentár 990–991. o. (a vonatkozó rész szerzője: Mészár Róza).

IV. Bírósági ügyek, illetve határozatok a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban

1. Alapvetés

A kutatómunka középpontjában olyan bírósági ügyek (határozatok) állnak, amelyek a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés problematikájával kapcsolatba hozhatók.

Értekezésem e fejezetében ezeket az ügyeket mutatom be a vizsgált problematika által indokolt mértékben, illetve a rendelkezésre álló adatok (iratok) által meghúzott határokon belül. Ezek nem céltudatosan a kutatásom hipotézisének alátámasztására, illetve cáfolatára kiválasztott ügyek (határozatok), hanem válogatás olyanok közül, amelyekkel a hivatali ügyintézésem alatt találkoztam, illetve amelyekre a kutatás során figyeltem. Beszerzésük e körülménye miatt felelősségteljesen ki merem jelenteni, hogy a problematikával kapcsolatba hozható ügyeknek (határozatoknak) csupán töredék részét képezik, vagyis jóval nagyobbra tehető azoknak a száma, amelyek áttanulmányozására nem volt lehetőségem. Ugyanakkor a feldolgozott ügyek (határozatok) viszonylag nagy száma megfelelően széles alapot nyújt következtetések levonására, így tehát arra, hogy a kutatásom hipotézisét alátámasszák, vagy megcáfolják.

A kutatómunkám elvégzése során számtalan ügyet, illetve határozatot tekintettem át abból a szempontból, hogy a kutatásomhoz kapcsolódnak-e. Ezek számát meghatározni nem lehet, mert a kutatásom kezdetétől valamennyi elem kerülő ügyet, illetve határozatot a tekintetben is vizsgáltam, hogy az értekezésemhez fel tudom-e használni. Kizárólag az áttekintésük után lehet állást foglalni abban, hogy a kutatás témájához kapcsolódnak-e. A jelentős részük mindenesetre nem hozható összefüggésbe a kutatási témával, vagy legalábbis nagyon távoli a kapcsolat.

A részletes vizsgálat az értekezésemnek ebben a fejezetében összesen 60 ügyet, azokon belül 262 bírósági, valamint 1 ügyészi határozatot, továbbá egy nyomozó hatósági átiratot érint. Ezek a kutatásom témájával kifejezetten kapcsolatba hozhatók.

A határozatokat a következő 4 csoportba soroltam:

1. határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára,
2. ellentétes első- és másodfokú határozatok,
3. példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére,
4. példák a bíróság „hallgatására”.

A 262 határozat közül

- a bíróságok 70 határozatban kifejezetten foglalkoztak a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés problematikájával, vagyis egyértelműen kifejezésre juttatták, hogy van-e rá lehetőség, míg
- 95 határozatban nem foglalkoztak vele kifejezetten, de a problematikával több okból is kapcsolatba hozhatók, így például azért, mert a bizonyítékok értékelésével kapcsolatos végzést – a probléma kifejezett említése nélkül – helybenhagyták, a problematikával foglalkozó végzésnek előzménye (például a letartóztatás elrendelése, meghosszabbítása, fenntartása), a terhelt, illetve a védő okfejtése ellenére ki sem tértek rá, a bíróság a végzésében a bizonyítékokat értékelte, de e tevékenységét nem jelölte meg bizonyítékértékelésként, vagy például a végzés meghozatalának háttérében a leírt indokolástól eltérő más indoklás sejtethető, míg
- további 97 határozat tárgya nem a letartóztatás, hanem egyéb döntések, amelyek azonban visszacsatolást jelentenek a problematikára (például: elítélés, felmentés, kártalanítás, felülvizsgálat, perújítás).

Az említett nyomozó hatósági átiratnak és ügyészi határozatnak sem kifejezetten a letartóztatást érintő probléma a tárgya, de azzal kapcsolatba hozhatók. Ezekre a csekély számuk és alárendelt szerepük miatt az értekezés e fejezetének címében nem is utaltam.

E helyen kell tisztáznom azt, hogy az „ügy” fogalmát nem a Bűsz. vonatkozó definíciójának megfelelően használom, továbbá az „ügyirat” jogszabályi fogalmának használatát sem tartom célravezetőnek.⁷⁸ Ezek helyett az „ügy” alatt értem a terhelt terhéről bűncselekménnyel kapcsolatos azon adatokat (körülményeket), amelyek a letartóztatás általános feltételével kapcsolatba hozhatók, mégpedig függetlenül attól, hogy az eljárás

⁷⁸ Bűsz: 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól. Ennek 2. § 3. pontja szerint *bírósági ügy*: „törvény által bírósági útra utalt ügy”; míg 21. pontja szerint *ügyirat*: „a bíróság rendeltetésszerű működése, illetve ügyintézése során keletkezett, az azonos ügyre vonatkozó papír alapú vagy elektronikus iratok összessége, amelyeket az ügyintézés valamennyi szakaszában együtt kell kezelni”.

nyomozási, illetve bírósági szakszáról, esetleg rendkívüli jogorvoslati szakaszáról van-e szó, amihez további egyéb, utólagos adatok is (például kártalanítás, más személy elítélése ugyanazon cselekmény miatt stb.) kapcsolódhatnak.

Az ügyek emelkedő szám szerinti sorszámozása a csoportba való besorolásra tekintet nélkül történik egytől hatvanig a későbbi, átláthatóbb megkülönböztetés, vagyis az elemzés megkönnyítése végett.

Az egyes csoportokon belül az ügyeket/határozatokat az elbírálásuk/meghozataluk/jogerőre emelkedésük/véglegessé válásuk hozzávetőleges időbeli sorrendjében sorakoztatom fel. Megjegyzem, hogy a 4. csoportba sorolt ügyek esetében az időbeliségnek nincs jelentősége (a bíróság ugyanis indokolást nem adott és szükségtelen annak kutatása, hogy melyik törvény alapján kellett volna indokolást adnia).

Ehhez kapcsolódóan fontos az arra történő utalás, hogy az ügyet melyik büntetőeljárás törvény hatálya alatt intézték el, illetve a határozatot melyik büntetőeljárás törvény alapján hozták meg. Ez a joggyakorlat időben történő alakulásának bemutatása miatt elkerülhetetlen.

Az ugyanolyan, esetleg egymással teljesen megegyező tartalmú határozatok esetében nem a visszautalás módszerével dolgozok (például: „tartalma megegyezik az előbb ismertetett határozatával”), hanem az ismertetés teljeskörűen történik, még szembetűnő, akár „szó szerinti” egyezőség esetén is. Eljárásom ezen lényegére is később fogok kitérni.

Több esetben az ismertetés mellett, avagy helyette szó szerint idézek a határozatból a mondanivaló valósághűbb visszaadása céljából, még akkor is, ha ez jelentős terjedelmi többletet von maga után.

Egyértelmű, hogy a büntetőügyek „csúcspontja” az érdemi döntés meghozatala. Emiatt nagyon fontos a felmentéssel járó befejezésre való utalás, mert leginkább a felmentés támasztja alá a kutatásom hipotézisét. A kutatási eredmények valósághű közvetítése érdekében nem mehetek el azonban az elítéléssel történt befejezés említése mellett, még akkor sem, ha ez a kutatási hipotézisem ellen hat.

Az értekezésem lezárásakor több ügyet érdemben még nem fejeztek be: erre röviden utalok. Ha azonban valamely ügy, illetve határozat ismertetéséhez nem fűzöm hozzá az érdemi befejezés lényegét, illetve nem utalok a folyamatban létére, akkor az azt jelenti, hogy az érdemi határozat nem állt rendelkezésemre, és ezért a befejezés lényegét ismertetni nem áll módomban. Ugyanakkor az ügy, illetve a letartóztatással kapcsolatos határozat ismertetésének akkor is megvan a létjogosultsága, ha az ügy még nem nyert érdemi befejezést, vagy az érdemi befejezésre nem merült fel adat, ugyanis az értekezésben taglalt alapprobléma, a

letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés független az érdemi befejezés mikéntjétől. Az érdemi befejezés csupán egy utólagos visszacsatolás arra, hogy a letartóztatásnak – az általános feltételek mentén – volt-e létjogosultsága.

Az előbb említett csoportokon felül további csoportban helyeztem el 5. *Egyéb határozatok* alcím alatt két alcsoportot: az egyikben olyan határozatokra térek ki, amelyek a kutatásommal kifejezetten összefüggésben vannak, azonban részletes ismertetésüket nem tartottam szükségesnek, míg a másik alcsoportban olyanok kaptak helyet, amelyek a kutatómunkámmal csupán távoli összefüggést mutatnak. E távoli összefüggés miatt az egyéb részletezéstől eltekintek, csupán ízelítőt kívánok nyújtani a kapcsolatba hozható ügyek, illetve határozatok széles palettájáról.

Mint már jeleztem, nem lehet meghatározni azoknak az ügyeknek, illetve határozatoknak a számát, amelyeket megvizsgáltam abból a szempontból, hogy a kutatásom támájával kapcsolatba hozhatók-e. Az ilyen összefüggés mindig csak az áttanulmányozás után tárható fel. Jelentős részük nem hozható kapcsolatba a kutatással, ezért szükségtelen azokról számot adni, még az ügyszámok feltüntetése is felesleges.

Az ügyek ismertetése előtt röviden bemutatom a Legfelsőbb Bíróság Bk. 122. számú állásfoglalását, amely – mint később látni fogjuk – megvetette a későbbi bírói gyakorlat alapjait. Ennek és a később meghozott bírósági határozatoknak az ismertetése nem választható el egymástól a szoros tartalmi összefüggés miatt.

2. *Kiválasztási szempontok*

A kutatásom során nagy számú olyan ügygel, illetve határozattal találkoztam, amelyek a kutatásom lényegével összefüggésben állnak. Valamennyi ügy, illetve határozat megismerésére lehetőségem nincs, nem is lehet, hiszen képtelenség valamennyi bírósági ügyet áttanulmányozni. A kiválasztásuk nem céltudatos válogatás eredményei a kutatási hipotézisem alátámasztására, hanem mindegyik, általam ismert és nagyobb horderejűnek tartott, vagyis súlyos bűncselekmény miatt indult ügyet bemutattam, míg azon túlmenően találomra válogattam. Így szorítkoztam 60 ügy, illetve 262 határozat részleteinek ismertetésére. Azért ennyire, mert a viszonylag nagy számuk megfelelő következtetési alapot nyújt, hűen képviselik azokat, amelyek az értekezésbe nem kerülhettek be. Ennyi is alkalmas a kutatási hipotézisem alátámasztására, illetve cáfolatára.

3. Csoportosítási szempontok

Az érdemben vizsgált határozatokat a következő csoportokba sorolom:

1. határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára (1-43. ügyek),
2. ellentétes első- és másodfokú határozatok (44-50. ügyek),
3. példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére (51-58. ügyek),
4. példák a bíróság „hallgatására” (59. és 60. ügyek).

A besorolás szempontjai a következők:

Ad. 1. határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára (1-43. ügyek)

A *határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára* alcím arra utal, hogy olyan határozatokról van szó, amelyekben a bíróság egyértelműen a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés kizártsága mellett foglalt állást. A határozat tartalma egyértelmű. Első- és másodfokon ellentétes álláspont nem merült fel, sőt elsőfordult, hogy mindkettő ugyanazt az álláspontot képviselte.

Ad. 2. ellentétes első- és másodfokú határozatok (44-50. ügyek)

Ebbe a csoportba is olyan ügyeket helyeztem el, amelyekben a bizonyítékértékeléssel kifejezetten foglalkoztak. Esetükben megfigyelhető azonban az elbizonytalanodás, miszerint van-e helye ennek a bizonyítékértékelésnek. Ebből adódik első-, illetve másodfokon az egymástól eltérő, akár ellentétes döntés. Leginkább arról van szó, hogy az elsőfokú bíróság bizonyítékértékelésével szemben a másodfokú bíróság e tevékenység kizártsága mellett foglalt állást, továbbá itt található két olyan ügy is, amelyekben az elsőfokú bíróság tevékenységével szemben a másodfokú bíróság bizonyítékértékelő tevékenysége figyelhető meg.

Ad. 3. példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére (51-58. ügyek)

A 3. csoportba utaltam azokat a határozatokat, amelyekben nincs szó kifejezett bizonyítékértékelő tevékenységről, azonban a döntés lényegéből, illetve az eljárási szituációból, vagy akár mindkettőből adódik az, hogy a letartóztatás megszüntetése a bizonyítás állásával van (lehet) összefüggésben. E tekintetben:

- „burkolt” bizonyítékértékelés alatt értem a bíróság azon tevékenységét, amikor a letartóztatáshoz kapcsolódóan döntést hozott, ennek során nem tért ki a bizonyítékok és a letartóztatás viszonyára, azonban az eljárási szituációból arra (is) lehet következtetni, hogy döntésének meghozatalában a bizonyítás állása befolyásolta;
- a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetése esetében a bíróság a letartóztatást megszüntette és ennek kifejezetten indokát is adta. Ugyanakkor egyéb eljárási szituációból arra (is) lehet következtetni, hogy a letartóztatás megszüntetése a bizonyításnak a felmentés lehetőségét felvető állására vezethető vissza.

A „burkolt” bizonyítékértékelés és a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetése kategóriák néha nem választhatók el egymástól.

Ad. 4. példák a bíróság „hallgatására” (59. és 60. ügyek)

Itt foglalnak helyet azok az ügyek, amelyekben a bíróság nem szüntette meg a letartóztatást, az ennek megszüntetésére felhozott érvekkel nem foglalkozott, illetve a nem hivatkozott, de hivatalból megállapítható körülményeket sem tette a vizsgálat tárgyává. Vagyis a bíróság – az én szóhasználatomban – „hallgatott”.

Az előbbi csoportosítási szempontok ismertetése után okvetlenül fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy az egyes csoportok közötti elválasztóvonalak nem mindig húzhatók meg egyértelműen, azaz vannak olyanok, amelyek egyszerre több csoportba is besorolhatók lennének. Ezek leginkább a következők:

- a 14. ügyet az 1. csoportba soroltam be, mert a fellebbezésekre eljáró bíróság kétszer is egyértelműen rögzítette, hogy a bizonyítékok mérlegelésének nincs helye a kényszerintézkedéssel összefüggő döntés meghozatala során. Később azonban egyre inkább körvonalazódott a felmentés lehetősége, aminek felismerésekor a bizonyítás

előrehaladottságára, a vádlott együttműködő magatartására hivatkozva szüntették meg a letartóztatást. Ez pedig a 3. csoportba való besorolást is megalapozhatta volna;

- a 15. ügyet az 1. csoportba helyeztem, mert a másodfokú bíróság kétszer is egyértelműen a bizonyítékértékelés kizártságát rögzítette, és az egyik esetben ezt az álláspontját hasonló tárgyban meghozott döntésekkel támasztotta alá. E két döntés között azonban egy esetben a védő bizonyítékokat értékelő beadványára a másodfokú bíróság a kényszerintézkedést megszüntette, de a védői felvetésekre még csak nem is reagált. Ezután a vádlottat elítélték, letartóztatták, majd a bűnösséget megállapító ítélet hatályon kívül helyezésével egyidejűleg a letartóztatását megszüntették, de a letartóztatás általános feltételére nem tértek ki, csupán a különös okokról volt szó, azokról is rendkívül szűkszavúan. Tagadhatatlan, hogy élet elleni, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban rendkívül ritka eset az, amikor a terhelt szabadáron védekezik.

Ez az eseménysor felveti számomra azt, hogy a letartóztatás megszüntetésére a későbbi lehetséges felmentés miatt került sor, amit azonban az indokolás körébe vonni nem lehetett. E logika mentén a 15. ügyet a 3., de akár a 4. csoportba is besorolhattam volna;

- a 44. ügyben a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság által elfoglalt jogi állásponttal ellentétes álláspontot képviselt az alapos gyanú fennállásához kapcsolódóan. Ennek során kissé saját maga is átlépett a bizonyítékok értékelésének talajára. Kifejtette, hogy a súlyos bűncselekményre vonatkozó alapos gyanú igenis fennáll, ugyanakkor az az ellenkező álláspontja ellenére helybenhagyta az elsőfokú végzést a különös okok hiányára vonatkozó érvrendszer mentén.

Emiatt az eset a „burkolt” bizonyítékértékelés jeleit is mutatja és a 3. csoportban is elhelyezhettem volna;

- az 50. ügyben a másodfokú bíróság a feljelentő vallomását elemezve jutott arra, hogy az egyik gyanúsítottal szemben nem áll fenn a megalapozott gyanú. Az eljárását nem jelölte meg bizonyítékértékelésként, de álláspontom szerint a feljelentés elemzésével mégis bizonyítékértékelést végzett, aminek folyamányaként az elsőfokon eljáró bírósággal ellentétes álláspontra helyezkedve a kényszerintézkedést megszüntette.

Emiatt ez az ügy akár a 3. csoportban is helyet kaphatott volna;

- az 52. ügy kapcsán egyértelmű: az előzetes letartóztatás megszüntetésére azt követően került sor, hogy a tárgyaláson fogatosított bizonyítás eredményeként a sértett

vallomását alátámasztó bizonyítékok bizonyító ereje „meggyengült”, a bíróság a döntését semmilyen formában nem indokolta és az ügyész is tudomásul vette. Mindez felveti számomra a vádlott felmentésének előzetesen írásba nem foglalható lehetőségét.

A bíróság a felmentésnyilvánítás helyzetben semmit sem szólt a megszüntetés okairól, vagyis „hallgatott”, és ezért ezt az ügyet a 4. csoportba is besorolhattam volna.

Az előbbi, többes besorolást engedő ügyek csupán kiragadott példák. Azoknál az ügyeknél, amelyek egyidejűleg másik csoportba is besorolhatók lennének, a bizonyítékértékelés mellett vagy ellene való állásfoglalás mint elsődleges szempont figyelembe vételével döntöttem a besoroláskor.

4. A Legfelsőbb Bíróság BK 122. számú állásfoglalása

*A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényt a módosító 1989. évi XXVI. törvény 30. §-a 379/A. és B. §-okkal egészítette ki, amelyben röviden szabályozta a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárást a vádirat benyújtása előtt. E törvényi rendelkezés a kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatás és az ideiglenes kényszergyógykezelés elrendelését az eljárás nyomozási szakában a bíróság hatáskörébe utalta. A Legfelsőbb Bíróság a módosítással megteremtett új törvényi helyzet értelmezése céljából hozta meg 1989. december 18-án a BK 122. számú határozatát (állásfoglalását). Céljára már a megnevezésében is utalt: *A Be. 379/A. és 379/B. §-aiban szabályozott, a kényszerintézkedéssel kapcsolatos speciális eljárási rendelkezések értelmezése.**

Az állásfoglalás – az új jogintézmény akkori jelentőségéhez képest – viszonylag rövid volt. Az indokolása szinte csak megismételte az állásfoglalás pontjait, amelyek összességét akár rendelkező résznek is felfoghatjuk.

Az állásfoglalás II. pontja szerint a meghallgatáson a gyanúsított vagy a védő jogosult az ügyész által indítványozott kényszerintézkedéssel szemben ható bizonyítási eszközt (iratot, okiratot) bemutatni, illetve csatolni, míg a III. pontja azt szögezte le, hogy a bíróság a Be. 379/A. és B. §-aiban szabályozott eljárásban az ügyésznek a kényszerintézkedéssel kapcsolatos indítványát megalapozó bizonyítékait, a gyanúsított és a védő felszólalásában

foglaltakat, valamint a II.-ben felsoroltakat a kényszerintézkedésben való állásfoglalás eldöntéséhez szükséges mértékben értékeli.

Az előbbiekhöz tartozó rövid indokolás szerint „az állásfoglalás II. és III. pontjaiban foglaltak azon alapulnak, hogy a bíróságnak a kényszerintézkedés indokoltságát kell vizsgálnia, és ennek érdekében köteles értékelnit az ügyész, a gyanúsított vagy a védő által elétárt bizonyítékokat. Ez kiterjed a bűncselekmény alapos gyanújának – mint a kényszerintézkedések általános feltételének – fennforgására, de nem jelentheti a bizonyítékok bizonyító erejének értékelését.”

Hangsúlyoznom kell, hogy az állásfoglalás a törvény 379/A. és 379/B. §-aiban szabályozott rendelkezéseket értelmezte. Ezek a törvényhelyek az előzetes letartóztatás feltételeit érintő bizonyítékértékelésre semmiféle előírást nem tartalmaztak és maga az állásfoglalás sem hozott fel erre az előbbieken túlmenően egyéb törvényhelyet.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma a 2007. április 16-án meghozott 2/2007. BK véleményével (*Az 1997. évi LXVI. törvény hatálybalépése előtt hozott egyes kollégiumi állásfoglalások fenn nem tartásáról*) a 122. számú állásfoglalását nem tartotta fenn.

Ezt követően 2011. május 4. napján hozta meg a Legfelsőbb Bíróság a 93/2011. BK véleményt *a nyomozási bíró eljárásáról az előzetes letartóztatás elrendelése tárgyában* címmel. Ennek e helyen történő ismertetése és elemzése szükségtelen, mert a megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékok bizonyító erejének értékeléséről nem szól. Ez a BK vélemény egyéb szempontból érdemel figyelmet, amire később fogok kitérni.

5. Bírósági határozatok a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban

5.1. Határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára

1. (1973. évi I. törvény; 1993)

A gyanúsított és a védő fellebbezési okfejtése szerint a gyanúsított az ügyészi indítványban szereplő cselekményt nem követte el, de nem is követhette el, mert a kérdéses időben nem tartózkodott itthon, tehát a vámtisztviselőnek nem ígérhetett és nem adhatott pénzt a hivatali

kötelesség megszegéséért. Érvelésük lényege szerint a kényszerintézkedés általános feltétele, a terhelt terhére rótt bűncselekmény elkövetésére vonatkozó alapos gyanú⁷⁹ nem áll fenn.

A megyei bíróság a helybenhagyó végzésében⁸⁰ kifejtette: „a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban a vádirat benyújtása előtti eljárásban az alapos gyanúnak – mint az előzetes letartóztatás ún. általános feltételének – a meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni. Az alapos gyanú meglétéhez ugyanis nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője a gyanúsított. A helyzet tehát merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékokat szabadon mérlegeli, szemben az eljárás jelen szakaszával, amikor ezt a hatóság (bíróság) nem teheti meg (BH1992. 234. sz.)”.

2. (1998. évi XIX. törvény; 2003. július 08.)

Az elsőfokú bíróság a vádemelés után a vádlottak előzetes letartóztatását az ügydöntő határozat kihirdetéséig fenntartotta, egyidejűleg a megszüntetésre irányuló indítványokat elutasította.⁸¹

A fellebbezések kapcsán az ítélőtábla azt is kifejtette, hogy „a bizonyítékok értékelése, a vád megalapozottságának vizsgálata pedig szintén nem képez megszüntetési okot, vagyis a tárgyalás előkészítő szakában kizárt. A védelmi érvek a contradiktórius eljárásban a tárgyaláson teszik lehetővé a bizonyítékok mérlegelését, ahogy arra a Fővárosi Bíróság a végzésének indoklásában helyesen rámutatott.”⁸²

3. (1998. évi XIX. törvény; 2004)

Az ítélőtábla a vádlott előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta. A védő a fellebbezés indoklásában arra hivatkozott, hogy a vádlott az egész eljárás során következetesen tagadta a terhére rótt bűncselekmények elkövetését; a bizonyítási eljárás a befejezéséhez közeledik; az eddig lefolytatott bizonyítási eljárás olyan egyértelmű, közvetlen bizonyítékot, amely

⁷⁹ A bírósági határozatok ismertetésekor az „alapos/megalapozott gyanú” fogalmak közül azt használom, amelyet a határozat tartalmaz.

⁸⁰ Bács–Kiskun Megyei Bíróság Bkf.95/1993. (BH1994. 17.)

⁸¹ Fővárosi Bíróság B.271/2003/2.

⁸² Fővárosi Ítélőtábla Bf.254/2003/3.

büntetőjogi felelősséget megalapozó bizonyossággal, az önmagát mindvégig ártatlannak valló vádlott bűnösségét egyértelműen igazolná és bizonyítaná, nem tárt fel. Az előzetes letartóztatás fenntartása többek között emiatt nem lehet indokolt.

Erre a Legfelsőbb Bíróság azt is rögzítette, hogy „a tárgyalásokon feltárt eltérő bizonyítékok mérlegelése pedig az elsőfokú bíróság ítélet meghozatala során fennálló jogosultsága, egyben kötelezettsége. Az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik, és ez előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Mindebből következően viszont az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése – amint erre a Legfelsőbb Bíróság már számos határozatában rámutatott – nem tartozhat. Ezért a Legfelsőbb Bíróság ... az ítéletvégzését helybenhagyta.”⁸³

4. (1998. évi XIX. törvény; 2004. szeptember 27.)

Az elsőfokú bíróság a gyanúsítottak előzetes letartóztatását meghosszabbította.⁸⁴

A fellebbezésre eljáró ítéletvégzés rögzítette: „A védői érvelés szerint az alapos gyanút a becsatolt okirati bizonyítékok öt esetben cáfolják. Ezek az indokok azért nem helytállóak, mert a büntetőeljárás nyomozati és a tárgyalás előkészítő szakaszában a bizonyítékok értékelése kizárt. A Fővárosi Ítéletvégzés a terhelttel szemben a Be. 129. § (2) bekezdés d) pontja szerinti előzetes letartóztatási okot is megállapította, az iratokból kitűnően a megalapozott gyanút mindkét gyanúsítottal szemben a rendőri jelentések, a szakvélemények, a helyszíni szemle és a szembesítési jegyzőkönyvek adatai, tanúvallomások megalapozzák.”⁸⁵

A terheltet nyereségvágyból, több emberen elkövetett emberölés büntettének kísérlete és más bűncselekmények miatt elítélték.⁸⁶

5. (1998. évi XIX. törvény; 2005. február 23.)

Az elsőfokú bíróság a gyanúsított előzetes letartóztatását fenntartotta az ügydöntő határozat kihirdetéséig.⁸⁷

⁸³ Legfelsőbb Bíróság Bkf.I.167/2004. (BH2004. 227.)

⁸⁴ Fővárosi Bíróság Bny.2344/2004/2.

⁸⁵ Fővárosi Ítéletvégzés Bnyf.I.1.602/2004/2.

⁸⁶ Fővárosi Bíróság B.323/2005/149., megváltoztatva: Fővárosi Ítéletvégzés Bf.III.9/2007/23.

⁸⁷ Nógrád Megyei Bíróság B.11/2005/3.

Ehhez kapcsolódóan „ugyancsak nem osztotta a Fővárosi Ítéltábla a védőnek a bizonyítékokat értékelő érvelését sem. Az elsőfokú bíróságnak ugyanis a bizonyítékok értékelése, azok mérlegelése az eljárás jelen szakaszában nem képezi a feladatát. A védő beadványban megismételt vádlotti védekezés tehát önmagában nem alkalmas arra, hogy a vádlottal szemben az elsőfokú végzésben helyesen felhívott kényszerintézkedést továbbra is szükségessé tévő okokat semlegesítse.”⁸⁸

A terheltet több emberen elkövetett emberölés büntetének kísérlete miatt elítélték.⁸⁹

6. (1998. évi XIX. törvény; 2005. szeptember 30.)

Az elsőfokú bíróság⁹⁰ „kellő körültekintéssel vizsgálta a gyanúsítottak és védőik által felhozott érveket és meggyőző indokát adta, hogy ezeket miért nem fogadta el. Az ítéltábla is hangsúlyozza, hogy az eljárás jelenlegi szakaszában a felsorakoztatott bizonyítékok értékelése, mérlegelése a bíróságnak nem feladata.”⁹¹

7. (1998. évi XIX. törvény; 2005. december 15.)

Az elsőfokú bíróság⁹² elutasította az előzetes letartóztatás megszüntetését célzó indítványokat azzal, hogy a kényszerintézkedés megszüntetése az eljárás jelen szakaszában sem indokolt.

A másodfokon eljáró ítéltábla kifejtette: az elsőfokú bíróság e körben kifejtett indokai helytállóak, és mindenben megfelelnek az iratok tartalmának is.⁹³ Jelentőséget tulajdonított annak is, miszerint az elsőfokú bíróság helyesen mutatott rá arra – megfelelően a kényszerintézkedés tárgyában hozott korábbi első-, illetve másodfokú határozatokban elfoglalt eljárásjogi álláspontnak –, hogy az ügydöntő határozat meghozatala előtt semmilyen formában nem kerülhet szóba az ítéltábla által addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének, ehhez képest a vád megalapozottságának a vizsgálata és az e körben kialakult esetleges álláspontjának olyan formában való kifejezésre juttatása, ami a kényszerintézkedés esetleges megszüntetésében mutatkozhatna meg, de ellenkező értelemben sem.”

⁸⁸ Fővárosi Ítéltábla Bkf.V.163/2005/3.

⁸⁹ Nógrád Megyei Bíróság B.11/2005/43., megváltoztatva: Fővárosi Ítéltábla Bf.V.1.337/2005/19.

⁹⁰ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Bnyf.288/2005/3.

⁹¹ Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.20/2005/4.

⁹² Bács-Kiskun Megyei Bíróság B.268/2005/370/XIV.

⁹³ Szegedi Ítéltábla Bkf.II.477/2005/2.

Említést érdemel, hogy a vádlottakat elítélték⁹⁴, majd az elítéltek felülvizsgálati indítványait elbírálva az ítéleteket hatályukban fenntartották⁹⁵.

8. (1998. évi XIX. törvény; 2006. június 21.)

„A bizonyítékok értékelése pedig e kérdésben történő döntés meghozatalában törvény szerint kizárt.”⁹⁶

9. (1998. évi XIX. törvény; 2006. július 14.)

A másodfokú bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróságnak az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt elutasító végzését⁹⁷ és kifejtette: „A bizonyítási eljárás közben a vádlott különböző eljárási jogi kifogásai, a bizonyítékok értékelése nem képezheti vizsgálat tárgyát a kényszerintézkedés kérdésében döntésre jogosult bíróságnak. A felsoroltak az érdemi határozat hozatalát követően egy esetleges fellebbezés indokai.”⁹⁸

10. (1998. évi XIX. törvény; 2006. november 22.)

Az elsőfokú bíróság a vádlott előzetes letartóztatásának egy éven túli indokoltságát felülvizsgálta, és a kényszerintézkedést továbbra is fenntartotta.⁹⁹

A vádlott a fellebbezésében azt adta elő, hogy a tárgyaláson a sértett a korábban tett vallomását visszavonta, elismerte, hogy nem történt erőszakos közöszülés.

A fellebbezésre eljáró ítéletábla az ügyben rendelkezésre álló bizonyítékokkal, így elsődlegesen a nemi erkölcs elleni cselekmény sértettjének vallomásával összefüggésben arra mutatott rá, hogy a bíróság az előzetes letartóztatás tárgyában hozott döntése során – még a vádirat benyújtását követően, sőt adott esetben röviddel az ügydöntő határozat meghozatala előtt – sem mérlegelheti a bizonyítékokat, hanem csupán annyiban vizsgálhatja azokat, hogy a legszigorúbb kényszerintézkedés általános feltétele, a bűncselekmény megalapozott gyanúja továbbra is fennáll-e. Ennek a meglétét pedig az egyes bizonyítékok bizonyító erejének

⁹⁴ Bács-Kiskun Megyei Bíróság B.268/2005/505., megváltoztatva: Szegedi Ítéletábla Bf.II.240/2006/90.

⁹⁵ Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.1.096/2006/19.

⁹⁶ Fővárosi Ítéletábla Bel.I.10.428/2006/5.

⁹⁷ Nógrád Megyei Bíróság B.116/2005/132-I.

⁹⁸ Fővárosi Ítéletábla Bkf.I.10.482/2006/4.

⁹⁹ Fővárosi Bíróság Bkf.9593/2006/3.

egybevetése nélkül kell tisztázni. A megalapozott gyanú meglétéhez ugyanis nem szükséges a teljes bizonyosság, elegendő annak a valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt és annak elkövetője a terhelt. A helyzet ekként merőben eltér az ügy érdemi eldöntése során irányadó vizsgálódási szempontoktól, amikor is a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és e kérdésben a bizonyítékok szabad mérlegelése után kell állást foglalnia.

A kapcsolódó jogalkalmazási gyakorlatra a következők szerint utalt: „amint arra a Legfelsőbb Bíróság is több eseti határozatában rámutatott (BH. 2002/88.), folyamatban levő ügy tárgyalási szakaszában nem lehet állást foglalni az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, ezért az előzetes letartóztatásnak erre hivatkozással történő megszüntetése téves”.¹⁰⁰

A vádlottat erőszakos közömbösítés és lopás büntette miatt elítélték¹⁰¹, majd mind a perújítási¹⁰², mind a felülvizsgálati indítványát¹⁰³ elutasították.

11. (1998. évi XIX. törvény; 2006. november 24.)

A megyei bíróság a gyanúsítottak előzetes letartóztatását az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozandó határozatáig meghosszabbította.¹⁰⁴

A másodfokú bíróság szerint az elsőfokú bíróság helyesen utalt arra, hogy az I. rendű gyanúsítottal szemben a megalapozott gyanú nem gyengült. Az ezt alátámasztó bizonyítási eszközök – így különösen a gyanúsítottai és tanúvallomások, a szakvélemények, a hívásforgalmi adatok és a titkos adatszerzés eredménye – rendelkezésre állnak, de azok összevetésére, értékelésére az eljárás jelen szakaszában még nem kerülhet sor.¹⁰⁵

A vádlottakat elítélték.¹⁰⁶

12. (1998. évi XIX. törvény; 2008. február 08.)

„Ami a védőnek a bizonyítékok hiteltérdemlőségére vonatkozó érvelését illeti, az ítéletábla csak arra kíván rámutatni, hogy a bizonyítékok értékelése, a büntetőjogi felelősség eldöntése

¹⁰⁰ Fővárosi Ítéletábla Bkf.V.10.858/2006/3.

¹⁰¹ Pesti Központi Kerületi Bíróság B.VI-VII.35163/2005/51., Fővárosi Bíróság Bf.VI-VII.7530/2007/7.

¹⁰² Fővárosi Bíróság Bpi.7262/2008/2., helybenhagyva: Fővárosi Ítéletábla Bkf.I.10.666/2008/4.

¹⁰³ Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.460/2008/2.

¹⁰⁴ Pest Megyei Bíróság Bny.372/2006/3.

¹⁰⁵ Fővárosi Ítéletábla Bnyf.V.10.883/2006/2.

¹⁰⁶ Pest Megyei Bíróság B.8/2006/195., megváltoztatva: Fővárosi Ítéletábla Bf.338/2009/9. A jogesetben gyanúsítottként említett terhelt perújítási indítványát elutasítva: Fővárosi Ítéletábla Bpi.10299/2011/3.

nem tartozik a Be. 132. § (1) bekezdésében írt eljárás keretébe. Itt ugyanis csak az előzetes letartóztatás indokoltságának felülvizsgálatáról van szó, és a bizonyítékok pusztán a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja mint az előzetes letartóztatás általános feltétele erejéig vizsgálhatók.”¹⁰⁷ Emiatt egyetértett az elsőfokú bíróságnak¹⁰⁸ az előzetes letartóztatás indokoltságát érintő álláspontjával.

A terheltet elítélték.¹⁰⁹

13. (1998. évi XIX. törvény; 2008. július 10.)

A megyei bíróság meghosszabbította az előzetes letartóztatást.¹¹⁰

A másodfokon eljáró ítélőtábla szerint „természetesen a bíróság az eljárás nyomozási szakaszában a bizonyítékokat nem mérlegelheti és értékelheti bizonyító erejük szempontjából, azonban a nyomozó hatóság jelentéséből adat van arra, hogy a terhelt, illetőleg a védelem által bejelentett tanúknál felmerült a betanítottság gyanúja, ami az azonos kérdésekre adott azonos válaszok mellett a kontrol kérdéseknél történő elbizonytalanodásból volt lemérhető. Az ügy ausztriai számai, illetőleg előzményei is tartalmaznak olyan adatokat az osztrák hatóságok részéről, mely szerint a terhelt telefonon, sms-ben még osztrák állampolgárt is megfenyegetett e büntetőüggyel összefüggésben.”¹¹¹

14. (1998. évi XIX. törvény; 2008-2010.)

Az életveszélyt okozó testi sértés büntette miatt indult büntetőügyben a megyei bíróság a vádlott előzetes letartóztatását az ügydöntő határozatának kihirdetéséig fenntartotta.¹¹² A vádlott és a védő a jogorvoslatukban részletezték, hogy a vádlott a bűncselekményt miért nem követte el. Ehhez kapcsolódóan az ítélőtábla¹¹³ arra utalt, hogy a vádlott ártatlanságára történő védelmi hivatkozás nem vezethet eredményre az előzetes letartóztatás okainak vizsgálata körében. „A kényszerintézkedések feltételei vizsgálata kapcsán bizonyítékmérlegelési tevékenység az eljárás egyetlen szakaszában sem végezhető. Ez a kötelezettség és egyben jogosultság az ügy érdemében bizonyítási eljárást lefolytató, a közvetlenség elvét így

¹⁰⁷ Fővárosi Ítélőtábla Bkf.V.10.116/2008/3.

¹⁰⁸ Fővárosi Bíróság B.810/2007/14.

¹⁰⁹ Fővárosi Bíróság B.810/2007/35., helybenhagyva: Fővárosi Ítélőtábla Bf.I.323/2008/9.

¹¹⁰ Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság Bny.175/2008/4.

¹¹¹ Debreceni Ítélőtábla Bnyf.II.394/2008/2.

¹¹² Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/2/II.

¹¹³ Debreceni Ítélőtábla Bkf.I.656/2008/2.

érvényre juttató bíróság feladata. Az ügy érdemében eljáró bíróság is csupán a szükséges bizonyítás lefolytatását követően lehet kizárólag abban a helyzetben, hogy a bűnösség kérdésében megalapozottan állást foglalhasson. [BH1992.234.; BH2004.227]”

Két hónap múlva az elsőfokú bíróság az óvadék elfogadására irányuló indítványokat elutasította.¹¹⁴ A fellebbezésre eljáró ítélőtábla azt is rögzítette, hogy a bizonyítékok mérlegelésének nincs helye a kényszerintézkedéssel összefüggő döntéshozatal során.¹¹⁵

Az elsőfokú bíróság öt hónap múlva a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette.¹¹⁶ A döntését azzal indokolta, hogy az eljárás hamarosan véget ér, a tanúk kihallgatása is egy kivételével befejeződött, az orvosszakértő meghallgatására is sor került már, kiegészítő szakvéleményét beszerezték, így álláspontja szerint az eljárás ezen szakaszában a vádlotti jelenlét a legszigorúbb kényszerintézkedés alkalmazása nélkül is biztosítható. A lakhelyelhagyási tilalom elrendelését pedig azért nem látta szükségesnek, mert az a vádlott munkavégzési lehetőségeit korlátozná. Az ügyészi fellebbezésre eljáró ítélőtábla a végzést azzal az indokolással hagyta helyben, hogy az eljárás csaknem véget ért, a vádlott a bírósági eljárásban vallomást tett, a tárgyalások során együttműködő volt.¹¹⁷

Az elsőfokú bíróság mintegy fél év múlva meghozta az ítéletét, amelyben a vádlottat bizonyítottság hiányában felmentette a vád alól.¹¹⁸ Az ítélőtábla a felmentő ítéletet helybenhagyta.¹¹⁹ Indokolásának lényege szerint az elsőfokú bíróság igen részletesen és körültekintően foglalkozott a rendelkezésre álló bizonyítékokkal. Széleskörű bizonyítási eljárást folytatott le, még helyszíni tárgyalást is tartott. Az egyes tanúk vallomásainak elemzése során állást foglalt abban, hogy mely tanúk vallomása teszi kétségessé a bántalmazás mint keletkezési mód lehetőségét és részletesen kifejtette azt is, hogy mely tanúk vallomása egyező más tanúk vallomásaival, illetőleg mely tanúvallomások támogatják egymást. Az igazságügyi orvosszakértés körében is felmerülő tényeket alaposan elemezte. Az elsőfokú bíróság helytállóan foglalt állást abban, hogy a vádlott tagadásával szemben egymásnak is ellentmondó bizonyítékok álltak rendelkezésre.

Kiemelem, hogy az elsőfokú felmentő ítéletben és az azt helybenhagyó végzésben sorra merültek fel azok az érvek, amelyeket a vádlott és a védője a letartóztatás általános feltételének cáfolatára korábban többször is felhoztak.

¹¹⁴ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/11/I.

¹¹⁵ Debreceni Ítélőtábla Bkf.III.25/2009/2.

¹¹⁶ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/43/II.

¹¹⁷ Debreceni Ítélőtábla Bkf.I.285/2009/2.

¹¹⁸ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/55.

¹¹⁹ Debreceni Ítélőtábla Bf.I.722/2009/19.

15. (1998. évi XIX. törvény; 2008-2013)

A különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés bűntette miatt indult büntetőügyben a gyanúsított előzetes letartóztatását a bíróság elrendelte¹²⁰, majd több esetben meghosszabbította¹²¹.

A vádemelés után az előzetes letartóztatást a megyei bíróság az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig fenntartotta, egyidejűleg az annak megszüntetésére irányuló indítványokat elutasította.¹²² A védő ez ellen bejelentett fellebbezésének okfejtése szerint a vádiratban foglaltak nem bizonyíthatók kétséget kizáróan, a vádlott bűnösségére utaló közvetlen bizonyíték nem áll rendelkezésre. Álláspontja szerint a kényszerintézkedés tárgyában eljáró bíróságnak bizonyítékmérlegelési tevékenységet is folytatnia kell, és az így kialakított álláspontja alapján kell határoznia a kényszerintézkedés vonatkozásában.

Az ítéletábra a helybenhagyó végzésében¹²³ nem értett egyet a védő okfejtésével. Kifejtette, hogy az eljárás vádemelést követő szakaszában a megalapozott gyanú vizsgálata már okafogyottá válik. A nyomozási bíró e körben a gyanúsítottal szembeni nyomozás létjogosultsága – mint a kényszerintézkedés általános feltétele – kérdésében foglal állást. A vádemelést követően azonban merőben más a helyzet. A vádhatóság a vádemeléssel azt nyilatkoztatja ki, hogy alkalmasnak véli a beszerzett bizonyítékok alapján a vádlott bűnösségének ítéleti megállapítását. Az ügy érdemében eljáró bíróságnak az előkészítő ülésen – többek között – már a vád törvényességének kérdésében kell állást foglalnia. Amennyiben a vád nem felel meg a törvényi követelményeknek, úgy a kényszerintézkedés kérdésében sem kerülhet sor döntéshozatalra, hanem az eljárást meg kell szüntetni.

Szükségesnek tartotta a védői indítvánnyal összefüggésben az arra való utalást, hogy „a kényszerintézkedések feltételei vizsgálata körében az eljáró bíróság bizonyítékmérlegelési tevékenységet az eljárás egyetlen szakaszában sem végezhet. Ez a kötelezettség és egyben jogosultság az ügy érdemében bizonyítási eljárást lefolytató, a közvetlenség elvét így érvényre juttató bíróság feladata. Az ügy érdemében eljáró bíróság is csupán a szükséges bizonyítás lefolytatását követően lehet kizárólag abban a helyzetben, hogy megalapozott döntést hozhasson. [BH1992.234.; BH2004.227]”

¹²⁰ Debreceni Városi Bíróság Bny.255/2008/2., helybenhagyva: Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Bnyf.150/2008/2.

¹²¹ Utoljára: Debreceni Városi Bíróság Bny.431/2008/2., helybenhagyva: Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Bnyf.276/2008/2.

¹²² Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/2.

¹²³ Debreceni Ítéletábra Bkf.II.634/2008/2.

A védő a mintegy három hónap múlva benyújtott beadványában a védencének ártatlanságát hangoztatta, sérelmezte, hogy a megyei bíróság a bizonyítási indítvány ellenére nem rendelt ki szakértőt. Az ítéletábla a megyei bíróság kizárását megtagadta, alaptalannak találta a védő azon állítását, miszerint „a bíróság sem képes kivonni magát a közvélemény azon elvárása alól, hogy a méltán közfelháborodást kiváltó ügyben bármi áron példát statuáljon és elkövetőt találjon.”¹²⁴

Egy hónappal később a megyei bíróság az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló, részben a bizonyítékokat támadó indítványokat elutasította.¹²⁵ Az ítéletábla azonban a végzést megváltoztatta és a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette. A kényszerintézkedés általános előfeltételéhez kapcsolódóan csupán annyit jegyzett meg, hogy az fennáll, mert az eljárás szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban, de a kényszerintézkedés különös okai közül egyet sem talált megállapíthatónak.¹²⁶

A megyei bíróság a vádlottat különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntette miatt 12 év fegyházbüntetésre ítélte¹²⁷, majd a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés tartamára alapítottan az előzetes letartóztatását elrendelte¹²⁸. A védő a fellebbezésében azzal is érvelt, hogy a másodfokú bíróságnak a fellebbezés elbírálásakor már nem csupán a bűncselekmény tárgyi súlyát és az alkalmazott büntetés nagyságát kell figyelembe vennie, hanem a rendelkezésre álló bizonyítékokat is mérlegre kell tennie. Az ítéletábla ezzel ellentétes álláspontot képviselt és helybenhagyó végzésének egyik indoka szerint „a másodfokú bíróságnak az előzetes letartóztatásról hozott elsőfokú döntés felülbírlatakor nincs módja az elsőfokú eljárásban feltárt bizonyítékok értékelésére”.¹²⁹

Az ügy érdekéhez kapcsolódóan az ítéletábla – részben az általa felvett bizonyítás eredményeként – taglalta többek között a sértett férfigapcsolatait, tanúk vallomásait, az elkövetés helyéhez történő bejutás lehetőségeit, a vádlott ruházatának elkövetés utáni sorsát, szakértők megállapításait, de azt is, hogy a vádlott DNS-e hogyan kerülhetett a sértett fehérneműjére. Arra jutott, hogy az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás felderítetlen, de iratellenes is, továbbá téves ténybeli következtetést is megállapíthatónak talált. Emiatt az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte és új eljárás lefolytatását rendelte el. A hatályon kívül helyező végzésben a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette, szabadlábra

¹²⁴ Debreceni Ítéletábla Bkk.III.166/2009/4.

¹²⁵ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/33-XXXIV.

¹²⁶ Debreceni Ítéletábla Bkf.III.236/2009/4.

¹²⁷ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/175.

¹²⁸ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/175/I.

¹²⁹ Debreceni Ítéletábla Bkf.III.306/2010/3.

helyezését elrendelte. Utóbbi döntésének rövid indoka az volt, hogy a kényszerintézkedés egyik különös oka sem áll fenn.¹³⁰

A megismételt eljárás során a törvényszék a vádlottat a vád alól felmentette.¹³¹ Az ítéletábrla a felmentő ítéletet helybenhagyta. Utóbbi kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság részletes, meggyőző, a logika szabályaival nem ellenkező indokát adta annak, hogy más elkövető személye nem zárható ki, továbbá „a vádlott cselekvőségével kapcsolatosan rendelkezésre álló, egyenként és összességükben is mérlegelt bizonyítékok nem alkotnak zárt, kételymentes láncolatot”.¹³²

Az előbbiekből elsősorban azt kell kiemelnem, hogy a hatályon kívül helyező végzésben, a felmentő ítéletben és az azt helybenhagyó végzésben számtalan helyen visszaköszönnek a terheltnek és a védőnek az előzetes letartóztatás megszüntetésére felhozott, bizonyítékokat mérlegelő érvei.

Az eseménysorozathoz tartozik az is, hogy ezt követően ugyanezen bűncselekmény miatt másik személlyel szemben vádat emeltek, akit a törvényszék 15 év fegyházbüntetésre ítélt.¹³³ Az ítéletábrla az elsőfokú ítéletet a bűncselekmény minősítése vonatkozásában változtatta meg.¹³⁴

16. (1998. évi XIX. törvény; 2010. március 2.)

A Központi Nyomozó Főügyészség a nyomozás 2010. áprilisi szakaszában 18 tényállási pontban összesen 23 rendbeli, több esetben folytatólagosan elkövetett bűncselekménnyel (csalás, hivatali visszaélés, hivatali vesztegetés, hűtlen kezelés stb.) gyanúsította a terheltet. Ezek alapján indítványozta az előzetes letartóztatás meghosszabbítását. Indítványának a Fővárosi Bíróság helyt adott.¹³⁵

A gyanúsított meghatalmazott védője a fellebbezésében többek között azt fejtette ki, hogy az ügyészség az alapos gyanút alátámasztó egyik jelentős bizonyítéknak egy másik – név szerint megjelölt – gyanúsított „teljeskörű feltáró” és a védencére terhelő vallomását tekinti. Ezt a védő sérelmesnek tekintette, mert szerinte a gyanúsított társ által az előzetes letartóztatásban tett beismerő vallomást nem lehet egyenértékűnek tekinteni olyan

¹³⁰ Debreceni Ítéletábrla Bf.III.428/2010/44.

¹³¹ Debreceni Törvényszék B.380/2011/125.

¹³² Debreceni Ítéletábrla Bf.III.279/2013/4.

¹³³ Nyíregyházi Törvényszék B.907/2015/67.

¹³⁴ Debreceni Ítéletábrla Bf.II.437/2019/30.

¹³⁵ Fővárosi Bíróság Bn.310/2010/2.

vallomással, amelyet az ügydöntő bíróság állapított meg, mivel őt azért engedték szabadlábra, mert beismerő és a társaira terhelő vallomást tett. „Ez megkérdőjelezi a hatóságokkal való együttműködésnek azt a formáját, hogy amennyiben a gyanúsított beismerő vallomást tesz, úgy ezt szabadlábra helyezéssel lehet honorálni. Mindebből pedig az következik, hogy egy nem valós tényeket tartalmazó beismerő és terhelő vallomás, ami magában hordja az eljárás megghiúsításának veszélyét, honorálásra kerül, holott téves feltevésben hagyja a nyomozásban szereplő személyeket.”

A fellebbezésre eljáró ítéletábla is elsősorban az előzetes letartóztatás elrendelésének általános feltételét vizsgálta, amelynek keretében egyenként a vizsgálat tárgyává tette a gyanúsítás tárgyát képező cselekményeket. Kifejtette: „ezzel összefüggésben már a Legfelsőbb Bíróság is több határozatában rámutatott arra, hogy az alapos gyanúnak – mint az előzetes letartóztatás általános feltételének – meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni. Az alapos gyanú meglétéhez nem szükséges a bizonyosság, elegendő annak valószínűsége, hogy bűncselekmény történt és hogy annak egyik elkövetője a gyanúsított. Ezzel összefüggésben a Fővárosi Ítéletábla nem értett egyet a védő azon álláspontjával, hogy ... (a gyanúsított társ) teljeskörű, feltáró beismerő vallomása önmagában nem tekinthető olyan bizonyítéknak, amely alapul szolgálhatna a gyanúsított esetében az alapos gyanú megállapítására. Az adott ügyben ugyanis sem a Fővárosi Bíróságnak, sem a másodfokú bíróságnak nem kell kitérnie arra, hogy a különös okok megállapítása körében mely bizonyítékokat tekinti olyannak, ami az általános feltételen túlmenően az előzetes letartóztatás meghosszabbítását indokolná. A Fővárosi Bíróság nem tévedett, amikor a gyanúsított ellen indult ügyben azt állapította meg, hogy a konkrét bűncselekmények alapos gyanúját a nyomozás során eddig feltárt adatok is megerősítik (BH 1993. 491.). Az előzetes letartóztatás elrendelésének és fenntartásának a vizsgálata során nem a nyomozati eljárásban felmerült ellentétes bizonyítékok szembeállításával kell a bíróságnak döntenie az alapos gyanú valóságtartalmáról, csupán azt kell vizsgálnia, hogy a bizonyítékok alapján alaposan feltételezhető-e az a tény, hogy a gyanúsított a terhére rótt bűncselekményt megvalósította.”¹³⁶

Az ezt követő, mintegy hat évig tartó jogi huzavona¹³⁷ ismertetése meghaladja az értekezés kereteit. E helyen elegendő csupán azt kiemelni, hogy a vádlottat a bűncselekmények nagy részének vádja alól felmentették, a folytatólágosság körébe tartozó

¹³⁶ Fővárosi Ítéletábla Bnyf.III.10.132/2010/4.

¹³⁷ Fővárosi Törvényszék B.1492/2010/306., Szegedi Ítéletábla Bf.II.151/2013/34., Kúria Bhar.III.912/2014/2., Kúria Bhar.III.47/2014/23., Szegedi Ítéletábla Bf.III.666/2014/11.

részcselekmények nem mindegyikét állapították meg a terhére és az egyik ügyben 1 év, a másik ügyben 2 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélték. Később az elítélt védője által előterjesztett perújítási indítványt az ítélőtábla elutasította¹³⁸, de a Kúria a perújítást elrendelte, két ítéletet hatályon kívül helyezett és a hatályon kívül helyezéssel érintett bűncselekmények miatt a büntetőeljárást megszüntette.¹³⁹

Nem csoda, hogy az egyik sajtószerv ehhez kapcsolódó tudósítása a „*Nem keveset, hanem nagyon sokat is ült ...*”, címmel jelent meg, fejtegetve, hogy az előbbi megszüntetés következtében fennmaradt egy másik eljárásban kiszabott, egy év tartamú szabadságvesztés, és így a vádlott „nemhogy keveset, hanem igenis túl sokat ült” az előzetes letartóztatásban, és ezt reparálni legfeljebb kártérítéssel lehet.¹⁴⁰

17. (1998. évi XIX. törvény; 2010. március 11.)

Az elsőfokú bíróság az előre kitervelten, nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés bűntette miatt indult ügyben a gyanúsított előzetes letartóztatását meghosszabbította.¹⁴¹

Az ítélőtábla a végzést helybenhagyta.¹⁴² Többek között azt fejtette ki, hogy az ügyben több gyanúsított is érintett, akik közül R. A. önmagára és a fellebbezéssel érintett gyanúsítottokra nézve is terhelő vallomást tett. Rögzítette továbbá: az elsőfokú bíróság „megalapozottan foglalt állást akkor is, amikor a védői indítvány ellenére mellőzte a védő által becsatolt okirati bizonyítékok, valamint F. Z. ..., M. K. ..., K. Zs. ... és K. K. ... tanúk vallomásának értékelését. A vádemelés előtti eljárásban ugyanis az alapos gyanúnak, mint az előzetes letartóztatás ún. általános feltételének a fennállásához elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője (részese) a gyanúsított (BH.1994/17). A bíróságnak az ügyész által előterjesztett – előzetes letartóztatási indítvány – elbírálása során tehát a megalapozott gyanú fennállását kell vizsgálnia az előzetes letartóztatás indokoltsága, illetőleg annak meghosszabbítása kérdésében történő állásfoglaláskor. A bíróság azonban az előzetes letartóztatásról való döntése során még a vádirat benyújtását követően sem mérlegelheti a bizonyítékokat, hanem azokat csak annyiban vizsgálhatja, hogy

¹³⁸ Szegedi Ítélőtábla Bpi.I.757/2015/7.

¹³⁹ Kúria Bpkf.III.169/2016/7.

¹⁴⁰ https://hvg.hu/itthon/20160505_Nem_keveset_hanem_nagyon_is_sokat_ult_Hunvald_Gyorgy

¹⁴¹ Fővárosi Bíróság Bn.432/2010/2.

¹⁴² Fővárosi Ítélőtábla Bnyf.I.10.161/2010/2.

az előzetes letartóztatás általános feltétele – a bűncselekmény megalapozott gyanúja – továbbra is fennáll-e (BH.2001/106.)”.

Az ügy utóéletéhez tartozik az is, hogy az előbb jelzett, fellebbezést bejelentő, bizonyítékok értékelésére hivatkozó terheltet a rablás büntette és az emberölés büntette miatt emelt vád aló felmentették¹⁴³, a felmentő ítéletet hatályon kívül helyezték¹⁴⁴, a megismételt eljárásban a terheltet ismét, ezúttal elsőfokon jogerősen felmentették¹⁴⁵, míg más személyek bűnösségét megállapították¹⁴⁶.

18. (1998. évi XIX. törvény; 2010. szeptember 15.)

A vádlottak és a védő az elsőfokú bíróság előzetes letartóztatást továbbra is fenntartó végzésével¹⁴⁷ szemben azzal érveltek, hogy a bűnösségüket a bizonyítékok nem támasztják alá és részletesen elemezték az egyes bizonyítékokat. Ezzel szemben a másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság arra mutatott rá, hogy a „tanúvallomások mikénti értékelése pedig az ügydöntő határozat tárgyát képezi.”¹⁴⁸

A terheltet nagy számú bűncselekmény elkövetése miatt elítélték.¹⁴⁹

19. (1998. évi XIX. törvény; 2011. február 28.)

Az elsőfokú bíróság a vádlottak előzetes letartóztatását az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig fenntartotta, egyben az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló kérelmeket elutasította.¹⁵⁰

A másodfokon eljáró ítélőtábla a végzést megváltoztatta és több vádlott előzetes letartóztatását megszüntette, velük szemben lakhelyelhagyási tilalmat rendelt el. A védők a beadványaikban javarészt vitatták a vád törvényességét és a bizonyítékok bizonyító erejét, illetve a bizonyítékok értékelésébe bocsátkoztak, amihez kapcsolódóan az ítélőtábla azt rögzítette, hogy „az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az eddig feltárt

¹⁴³ Fővárosi Törvényszék B.379/2010/222.

¹⁴⁴ Fővárosi Ítélőtábla Bf.385/2012/42.

¹⁴⁵ Fővárosi Törvényszék B.2441/2013/135.

¹⁴⁶ Fővárosi Törvényszék B.1585/2015/18., helybenhagyva: Fővárosi Ítélőtábla Bf.150/2016/22.

¹⁴⁷ Szegedi Ítélőtábla Bel.I.310/2010/2.

¹⁴⁸ Legfelsőbb Bíróság Bkf.III.987/2010/2.

¹⁴⁹ Szolnoki Törvényszék B.594/2009/1941., megváltoztatva: Szegedi Ítélőtábla Bf.III.429/2015/90., az előbbieket a felülvizsgálati indítványokat elbírálva hatályában fenntartva: Kúria Bfv.I.246/2017/18.

¹⁵⁰ Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Bíróság B.2332/2010/8.

bizonyítékok értékelése nem tarthat és nem képezheti vizsgálat tárgyát a vád törvényessége sem”.¹⁵¹

Az ügy utóéletéhez tartozik az is, hogy a vádlottakat végül elítélték.¹⁵²

20. (1998. évi XIX. törvény; 2012. október 11.)

Az ítéltábla a vádlott előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta.¹⁵³

A fellebbezésre eljáró Kúria azt fejtette ki, hogy „a fellebbezés egyéb megállapításaival a Kúria érdemben nem foglalkozhatott. A kényszerintézkedés vizsgálata során a bizonyítékok értékelése kizárt. Az előzetes letartóztatás általános feltételének vizsgálata során csupán azt vizsgálhatják a bíróságok, hogy a megalapozott gyanút, illetőleg a törvényes vádat alátámasztó bizonyítékok rendelkezésre állanak-e. A bizonyítékok mikénti értékelésére kizárólag a tárgyaló bíróság jogosult ügydöntő határozatának meghozatala során.”¹⁵⁴

A terhelteket előre kitervelten, aljas indokból, több emberen, részben sok ember életét veszélyeztetve, részben tizennegyedik életévét be nem töltött személy ellen elkövetett emberölés büntette és más bűncselekmények miatt elítélték.¹⁵⁵

21. (1998. évi XIX. törvény; 2012-2015)

Az előre kitervelten, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés és kifosztás büntetével gyanúsított, majd vádolt terhelt előzetes letartóztatása 26 esetben képezte a bíróságok vizsgálatának tárgyát:

- a nyomozási bíró elrendelte¹⁵⁶,
- négyszer meghosszabbította¹⁵⁷,
- egyszer a megszüntetésre irányuló indítványt elutasította¹⁵⁸,
- az egy év eltelté miatt a törvényszék kétszer meghosszabbította¹⁵⁹,

¹⁵¹ Debreceni Ítéltábla Bkf.I.107/2011/3.

¹⁵² Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Bíróság B.2332/2010/135., megváltoztatva: Debreceni Ítéltábla Bf.III.285/2012/13.

¹⁵³ Fővárosi Ítéltábla Bel.10.885/2012/3.

¹⁵⁴ Kúria Bkf.I.1357/2012/2.

¹⁵⁵ Budapest Környéki Törvényszék B.101/2010/1010., megváltoztatva: Fővárosi Ítéltábla Bf.399/2014/61.

¹⁵⁶ Miskolci Városi Bíróság Bny.630/2012/2., helybenhagyva: Miskolci Törvényszék Bnyf.457/2012/2.

¹⁵⁷ Miskolci Városi Bíróság Bny.684/2012/2., Bny.64/2013/2., Bny.214/2013/2., Bny.502/2013/2., a másodfokú végzések az előbbiekhöz kapcsolódó sorrendben: Miskolci Törvényszék Bnyf.457/2012/2., Bnyf.75/2013/2., Bnyf.167/2013/2., Bnyf.347/2013/2.

¹⁵⁸ Miskolci Városi Bíróság Bny.716/2012/2., helybenhagyva: Miskolci Törvényszék Bnyf.551/2012/2.

- a vádemelés után a törvényszék fenntartotta¹⁶⁰, illetve
- a megszüntetésére irányuló indítványokat kétszer elutasította¹⁶¹,
- a vádemelés utáni 6 hónap eltelte miatt egyszer továbbra is fenntartotta¹⁶², majd
- az ítélet meghozatala után fenntartotta¹⁶³.

A másodfokú bíróság mindegyik végzést helybenhagyta.

A nyomozási bíró több végzésében megállapította, hogy a gyanúsított megalapozottan gyanúsítható a bűncselekmények elkövetésével, mert a megalapozott gyanút alátámasztják a rendőri jelentések és feljegyzések, a tanúvallomások, a poligráfós vizsgálat; néha kitért arra, hogy az ügyészi indítvány megalapozottsága iránt „ésszerű kételyek nem támaszthatók”.

A terhelt, illetve a védő négy esetben érvelt azzal, hogy a bűncselekménynek a terheltre vonatkozó megalapozott gyanúja hiányzik: a poligráf alkalmazására szabálytalanul került sor, ezért bizonyítékként nem értékelhető, a gyanúsított a nyomozó hatóság tagjai által okozott sokkos állapotban ismerte el azt, amit hallani szerettek volna tőle, a genetikai szakértői vélemény jelentős mértékben gyengíti az alapos gyanút; a későbbi indokok szerint „a bizonyítékok nem szólnak kétséget kizáróan a vádlott ellen”. Ezzel szemben a bíróságok hét esetben hivatkoztak arra, hogy az előzetes letartóztatás általános feltételét érintően a bizonyítékok mérlegelése nem megengedett és a másodfokú bíróság az egyik végzésében azt is kiemelte, hogy az elsőfokú végzés megfelel a bírói gyakorlatnak.

Az elsőfokon eljáró bíróságok a bizonyítékértékelés kizártságával kapcsolatban többek között a következő érveléseket hozták fel:

- „anélkül, hogy a törvényszék belemenne a bizonyítékok értékelésébe, mely nem feladata az eljárás e szakaszában a kényszerintézkedés tárgyában döntést hozó bíróságnak, megállapítható, hogy az alapos gyanú kétségkívül fennáll”;
- „ismét utal arra a törvényszék, hogy az eljárás e szakaszában a bizonyítékok értékelésére nincs lehetősége”;
- „az eljárás jelen állásában a bizonyítékok nem mérlegelhetők, a perben a megalapozott gyanú már indifferens, maga a vád és az abban írt bűncselekmény szolgál az előzetes letartóztatás általános feltételül. A DNS bizonyítás eredménye, valamint a vádlotti vallomás még nem vethető össze, mert arra az

¹⁵⁹ Miskolci Törvényszék Bny.523/2013/2., Bny.648/2013/5., a másodfokú végzések az előbbiekhöz kapcsolódó sorrendben: Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.754/2013/2., Bnyf.III.889/2013/2.

¹⁶⁰ Debreceni Törvényszék B.70/2014/2., helybenhagyva: Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.130/2014/2.

¹⁶¹ Debreceni Törvényszék B.70/2014/36-I., B.70/2014/166-III., a másodfokú végzések az előbbiekhöz kapcsolódó sorrendben: Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.216/2014/2., Bpkf.II.535/2014/2.

¹⁶² Debreceni Törvényszék B.70/2014/174., helybenhagyva: Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.625/2014/2.

¹⁶³ Debreceni Törvényszék B.70/2014/242-IX., helybenhagyva: Debreceni Ítéltábla Beüf.II.253/2015/2.

elsőfokú bírósági eljárásban csak a ténybíróságnak minősülő elsőfokú bíróságnak van lehetősége ügydöntő határozat meghozatalakor”,

- „az eljárás jelen állásában a bizonyítékok nem mérlegelhetők, a perben a megalapozott gyanú már indifferens, maga a vád és az abban írt bűncselekmény szolgál az előzetes letartóztatás általános feltételének alapjául”,
- „szükséges utalni még arra is, hogy az előzetes letartóztatás indokoltságának vizsgálata szempontjából közömbös a bizonyítékok mikénti értékelése, az ugyanis az ügy érdemi elbírálásának tárgya”.

Az elsőfokú bíróság a vádlottat 20 év fegyházbüntetésre ítélte.¹⁶⁴

A másodfokon eljáró ítélőtábla az elsőfokú ítélet megalapozatlanságát az iratok tartalma alapján és ténybeli következtetés útján kiküszöbölte. Ennek eredményeként a vádlottat a bűncselekmények vádja alól felmentette, indokolásában rögzítette, hogy „az általa megállapított újabb tények mellett nem volt kétséget kizáró bizonyossággal következtetés levonható arra, hogy a bűncselekmény elkövetője kizárólag a vádlott lehetett”.¹⁶⁵

A harmadfokon eljáró Kúria a másodfokú ítéletet helybenhagyta.¹⁶⁶ Indokolása szerint az ítélőtábla okszerűen mellőzte az elsőfokú ítélet tényállásából azokat a megállapításokat, amelyeknek sem tényszerű alapja, sem logikai magyarázata nem volt, és egészítette ki következtetés útján megállapítható tényekkel. A törvényszék ugyanis több súlyos tévedésen alapuló ténybeli következtetés útján, a bizonyítottság látszatát keltve rögzített tényeket. Elsődlegesen az indítékot vizsgálta és ennek megfelelően folytatta le a bizonyítást. Spekulatív módon állapított meg olyan tényállást, amelyre nézve semmiféle bizonyíték nem áll rendelkezésre, és megválaszolatlanul hagyta azokat a tényeket és körülményeket, amelyekre nem talált logikus magyarázatot; nem kerültek fel olyan egyértelmű peradatok, amelyekből kizárólag a vádlott indítékára lehetett volna következtetni. Nem állt rendelkezésére egyetlen olyan közvetlen, de még közvetett bizonyíték sem, amely a vádlott cselekményével összefüggésbe hozható lett volna.

Feltétlenül hangsúlyozni kívánom, hogy a másodfokú felmentő ítéletben és az azt helybenhagyó harmadfokú végzésben számtalan helyen visszaköszönnék a terheltnek és a védőnek a megalapozott gyanú hiányára alapított, bizonyítékokat értékelő érvei.

¹⁶⁴ Debreceni Törvényszék B.70/2014/242.

¹⁶⁵ Debreceni Ítélőtábla Bf.II.254/2015/17.

¹⁶⁶ Kúria Bhar.III.2.003/2015/3.

22. (1998. évi XIX. törvény; 2013. július 29.)

Az ítéletábla az előzetes letartóztatást meghosszabbító végzéssel¹⁶⁷ szemben bejelentett fellebbezések kapcsán azt is megállapította, hogy a kábítószer mennyiségének megkérdőjelezése az eljárás jelen állásában nem támaszthat észszerű kételyeket a kényszerintézkedéssel szemben. „E perszakban a bizonyítás anyagának értékelésre egyébként sincs lehetőség, amint azt egyébként a védő is kifogástalanul említette. Az a tény pedig, hogy más gyanúsítottak szabadlábon védekeznek, az ügyészi indítvánnyal érintett terhelnél, az előzetes letartóztatás valós okainak fennállása folytán szintén nem vezethet a kényszerintézkedés megszüntetéséhez.”¹⁶⁸

23. (1998. évi XIX. törvény; 2013. augusztus 01. és 2014. július 10.)

A megyei bíróság a vádlott előzetes letartóztatását az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig meghosszabbította.¹⁶⁹ A fellebbezést elbíráló ítéletábla a védőnek az ülésen tett észrevételére megjegyezte: e perszakban a bizonyítás anyagának értékelésre nincs lehetőség a kényszerintézkedéssel összefüggésben.¹⁷⁰

A megyei bíróság a vádlott előzetes letartóztatását az ügydöntő határozat kihirdetéséig fenntartotta.¹⁷¹ A fellebbezésre eljáró ítéletábla kifejtette:¹⁷² „előjáróban – az eltérő jogi minősítés megállapíthatóságának a feltételei kapcsán – az ítéletábla hangsúlyozza, hogy a Kúria és az ítéletábla számos határozatában kifejtette azt a nézetét, miszerint az eljárás jelen szakaszában a bíróság nem foglalhat állást az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, a rendelkezésre álló bizonyítékokat nem értékelheti, nem vetheti egybe, nem mérlegelheti, mivel a bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügyet eldöntő érdemi határozatában kell számot adnia. (Be. kommentár 653. oldal HVG-Orac Kiadó 2014, BH2004. 227). E körben az ítéletábla hivatkozik még a BH2002.88. számú eseti döntésre, amely szintén kimondja, hogy a még folyamatban lévő ügy tárgyalási szakaszában nem lehet állást foglalni az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, ezért az előzetes letartóztatásnak erre hivatkozással történő megszüntetése téves.”

¹⁶⁷ Debreceni Törvényszék Bny.394/2013/2.

¹⁶⁸ Debreceni Ítéletábla Bnyf.II.591/2013/2.

¹⁶⁹ Miskolci Törvényszék Bny.407/2013/5.

¹⁷⁰ Debreceni Ítéletábla Bnyf.II.608/2013/2.

¹⁷¹ Miskolci Törvényszék B.1035/2014/4.

¹⁷² Debreceni Ítéletábla Bpkf.I.479/2014/2.

A terheltet elítélték.¹⁷³

24. (1998. évi XIX. törvény; 2013. november 15.)

Az ítélőtábla a vádlottak előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta.¹⁷⁴ Azt rögzítette, hogy az előzetes letartóztatás általános feltétele fennáll. „A vádemelést követően a megalapozott gyanú már a vizsgálat körén kívül esik, de a másik feltétel vizsgálendő, és jelen esetben megállapítható, miszerint a vádbeli bűncselekményt a törvény szabadságvesztéssel bünteti.”

Azt is kifejtette, hogy a vád nem ítéleti bizonyosság, adatai nem tények, és a megállapított tényről a jogerős ítéletig valójában nincs szó, az eljárásnak csupán tényszerű adatai lehetnek. Kétségtelen azonban, hogy a vádban foglalt adatok alapján következtetés vonható a törvény szerinti eljárási érdek veszélyeztetettségére, ami még korántsem jelenti a bűnösség kérdésének eldöntését. A kényszerintézkedésről döntő eljárásban a bizonyítás lefolytatásának érdeke és a vádlott személyi szabadságához fűződő (épp az ártatlanság vélelméből fakadó) érdek viszonylatában kell határozni. E körben nem hagyható figyelmen kívül, hogy olyan cselekmény elkövetésének tisztázása folyik, amelynek vád szerinti adatai, körülményei alapján következtetés vonható a terhelték személyében rejlő kockázatra, mint az eljárás speciális körülményére, ami megalapozza a szökés, elrejtőzés veszélyét.

Szükségnek találta az arra való utalást, hogy „az előzetes letartóztatás indokoltságának vizsgálata szempontjából közömbös a bizonyítékok mikénti értékelése, az ugyanis az ügy érdemi elbírálásának tárgya”.

A vádlottakat végül elítélték.¹⁷⁵

25. (1998. évi XIX. törvény; 2014. szeptember 03.)

A törvényszék az emberölés büntettének kísérlete miatt indult ügyben a vádemelés után fenntartotta a vádlott előzetes letartóztatását.¹⁷⁶

A védő a fellebbezésében részletesen indokolta, hogy a védece miért nem követte el a bűncselekményt. Erre az ítélőtábla azt hangsúlyozta, hogy „a Kúria és az ítélőtábla számos határozatában kifejtette azt a nézetét, miszerint az előzetes letartóztatásról való döntés során a

¹⁷³ Miskolci Törvényszék B.1035/2014/104., érdemben helybenhagyva: Debreceni Ítélőtábla Bf.I.277/2016/8.

¹⁷⁴ Debreceni Ítélőtábla Bel.II.829/2013/2.

¹⁷⁵ Debreceni Törvényszék B.212/2012/509., helybenhagyva: Debreceni Ítélőtábla Bf.II.790/2016/11.

¹⁷⁶ Nyíregyházi Törvényszék B.465/2014/2.

bíróság nem foglalhat állást az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, a rendelkezésre álló bizonyítékokat nem értékelheti, nem vetheti egybe, nem mérlegelheti, mivel a bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügyet eldöntő érdemi határozatban kell számot adnia. (Be. Kommentár 653. oldal HVG-Orac Kiadó 2014., BH2004.227).¹⁷⁷

A vádlottat végül hosszú szabadságvesztésre ítélték.¹⁷⁸

26. (1998. évi XIX. törvény; 2015. október 08.)

A vádirat benyújtásakor a vádlottak előzetes letartóztatásban voltak, és az ügyész indítványt tett annak fenntartására, indítványozta továbbá az előzetes letartóztatás megszüntetésére és enyhébb kényszerintézkedések elrendelésére irányuló indítványok elutasítását. Az utóbbi indítványokat a nyomozás iratainak ismertetésekor terjesztették elő. Az I. rendű vádlott védője kifogásolta a nyomozó hatóság tényállás-felderítését, támadta bizonyos bizonyítékok bizonyító erejét is, indokai szerint az ügyben a bizonyítás kiegészítése szükséges.

A törvényszék a vádlottak előzetes letartóztatását fenntartotta, a kényszerintézkedés megszüntetésére irányuló indítványokat elutasította. Végzésének indokolásában „nem fogadta el az I. rendű vádlott védőjének indítványában a nyomozás hiányosságaihoz, illetve a rendelkezésre álló bizonyítékok bizonyító erejéhez kapcsolódóan kifejtett indokait, mert az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a tárgyalás előkészítésének szakaszában az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésnél a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele – a bűncselekmény alapos gyanúja – vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját a vádlott terhére szóló bizonyítékok megalapozzák-e (BH2001. 106.). Az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat (BH2004. 227.). A védőnek a vádemelést követően a törvényszék előtti eljárásban nyílik meg a lehetősége a bizonyítási indítványai megtételére.”¹⁷⁹

Az ítéletábra a végzést többek között azzal hagyta helyben, miszerint „helyesen állapította meg a törvényszék azt, hogy – figyelemmel a védők írásban kifejtett indokaira is –

¹⁷⁷ Debreceni Ítéletábra Bpkf.I.513/2014/6.

¹⁷⁸ Nyíregyházi Törvényszék B.465/2014/26., megváltoztatva: Debreceni Ítéletábra Bf.III.304/2015/10.

¹⁷⁹ Nyíregyházi Törvényszék B.723/2015/3.

az eljárás ezen szakaszában a feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem lehetséges, és helyesen hívta fel az ezzel kapcsolatos bírósági határozatokat is.”¹⁸⁰

Feltétlenül ki kell emelni, hogy a vádlottak a korábbi tagadás ellenére a bűncselekmény elkövetését már az első tárgyalási napon beismerték és a törvényszék az elsőfokon jogerős ítéletével elítélte őket.¹⁸¹

27. (1998. évi XIX. törvény; 2015. augusztus 04.)

A törvényszék a vádlottak előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta.¹⁸²

A fellebbezésre eljáró Kúria szerint „az pedig nem vitás, hogy az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik, és ezért előre hozott büntetésnek sem tekinthető”. Álláspontjának alátámasztására megjelölte a bizonyítékértékelési tilalmat előirányzó BH2004. 227. számú eseti döntést.¹⁸³

A vádlottakat elítélték.¹⁸⁴

28. (1998. évi XIX. törvény; 2015. december 08.)

A törvényszék a szexuális erőszak bűntette miatt indult ügyben a vádemelés után fenntartotta a vádlott lakhelyelhagyási tilalmát.¹⁸⁵

A fellebbezésre eljáró ítélőtábla szerint¹⁸⁶ helytállóan fejtette ki a törvényszék azt, hogy az eljárás jelenlegi szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett; a tárgyalás előkészítésének szakaszában az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésnél a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele – a bűncselekmény alapos gyanúja – vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját a vádlott terhére szóló bizonyítékok megalapozzák-e. Érvelésének alátámasztására felhívta BH2001. 106. számú eseti döntést. Ezen túlmenően ismertette a BH2004. 227. számú eseti döntést is annak kiemelésével, hogy az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik, és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt az előzetes letartóztatással

¹⁸⁰ Debreceni Ítélőtábla Beüf.I.713/2015/3.

¹⁸¹ Nyíregyházi Törvényszék B.723/2015/76.

¹⁸² Fővárosi Ítélőtábla Bel.10.606/2015/3.

¹⁸³ Kúria Bpkf.I.1259/2015/2.

¹⁸⁴ Budapest Környéki Törvényszék B.17/2014/100., megváltoztatva: Fővárosi Ítélőtábla Bf.IV.20/2016/12.

¹⁸⁵ Egri Törvényszék B.29/2015/2.

¹⁸⁶ Debreceni Ítélőtábla Beüf.I.712/2015/3.

kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat, amelyből következően a védőnek a fellebbezésében ismételt felvetett, enyhébb minősítés lehetőségével kapcsolatos álláspontja nem foghat helyt.

A vádlottat elítélték¹⁸⁷, védőjének perújítási indítványát elutasították¹⁸⁸.

29. (1998. évi XIX. törvény; 2015. december 21.)

A törvényszék a vádlottak előzetes letartóztatását fenntartotta az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.¹⁸⁹

A fellebbezésre eljáró ítélőtábla szerint¹⁹⁰ megalapozottan állapította meg a törvényszék azt, hogy az eljárás jelenlegi szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett; a tárgyalás előkészítésének szakaszában az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésnél a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele – a bűncselekmény alapos gyanúja – vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját a vádlott terhére szóló bizonyítékok megalapozzák-e. Érvelésének alátámasztására felhívta BH2001. 106. számú eseti döntést. Ezen túlmenően ismertette a BH2004. 227. számú eseti döntést is annak kiemelésével, hogy az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik, és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat.

A vádlottat elítélték.¹⁹¹

30. (1998. évi XIX. törvény; 2016. június 21.)

„Az előzetes letartóztatás okainak meglétét és a kényszerintézkedés szükségességét a bíróság nem csak olyan körülményre alapozhatja, amely a bizonyosság erejével megállapítható. (...) a döntéshez elegendő az is, ha a kényszerintézkedés oka olyan adaton (adatokon) alapul, amelyek ténszerűsége más adattal alátámasztott, és ez észszerű érvet szolgáltat arra a következtetésre, hogy a kényszerintézkedés alkalmazása a konkrét ügyben a törvény által

¹⁸⁷ Egri Törvényszék B.29/2015/24., helybenhagyva: Debreceni Ítélőtábla Bf.I.477/2016/8.

¹⁸⁸ Debreceni Ítélőtábla Bpi.III.807/2017/3., helybenhagyva: Kúria Bpkf.I.238/2018/2.

¹⁸⁹ Nyíregyházi Törvényszék B.534/2015/7.

¹⁹⁰ Debreceni Ítélőtábla Beüf.I.652/2015/7.

¹⁹¹ Nyíregyházi Törvényszék B.534/2015/61., megváltoztatva: Debreceni Ítélőtábla Bf.I.584/2016/41.

biztosítani kívánt cél érdekében szükséges és célszerű. ... Az előzetes letartóztatás indokoltságának felülvizsgálata során a vád megalapozottsága, a bizonyítás eredményessége nem, hanem kizárólag a Be. 129. § (2) bekezdésében tételesen felsorolt okok vizsgálhatók.”¹⁹²

31. (1998. évi XIX. törvény; 2016. július 21.)

Az ítéletábra a vádlott házi őrizetét továbbra is fenntartotta.¹⁹³ A védő indítványában foglaltakra tekintettel rögzítette, hogy a kényszerintézkedés szükségességének kérdésében való döntéskor a büntetőeljárás során beszerzett bizonyítékok értékelésére nincs lehetőség. Álláspontjának alátámasztására megjelölte a BH2004. 227. számú eseti döntést. A Kúria a végzést helybenhagyta.¹⁹⁴

A vádlottat elítélték.¹⁹⁵

32. (1998. évi XIX. törvény; 2016. július 22.)

A törvényszék az óvadékot elfogadta, a befizetés esetére házi őrizetet rendelt el.¹⁹⁶

A fellebbezésre eljáró ítéletábra azt is kifejtette, hogy „nincs jelentősége – utalva a vádlotti beadványban írtakra – a vád tárgyává tett bűncselekményekre vonatkozó egyes bizonyítékok bizonyító erejének, mivel azok mérlegelése nem a kényszerintézkedésről szóló határozat meghozatalára tartozó kérdés, arról az elsőfokú bíróságnak az ügydöntő határozat indokolásában kell számot adnia.”¹⁹⁷

A terheltet nagy számú bűncselekmény elkövetése miatt elítélték.¹⁹⁸

33. (1998. évi XIX. törvény; 2016. október 26.)

A vádlott az előzetes letartóztatásának megszüntetését indítványozta. Az ítéletábra az indítványt elutasította.¹⁹⁹

¹⁹² Kúria Bpkf.III.1.410/2016. (BH2017. 7.)

¹⁹³ Debreceni Ítéletábra Bel.II.500/2016/3.

¹⁹⁴ Kúria Bpkf.III.535/2017/2.

¹⁹⁵ Nyíregyházi Törvényszék B.496/2015/122., megváltoztatva: Debreceni Ítéletábra Bf.III.222/2018/11.

¹⁹⁶ Fővárosi Törvényszék B.1284/2014/296.

¹⁹⁷ Fővárosi Ítéletábra Beüf.10.697/2016/7.

¹⁹⁸ Fővárosi Törvényszék B.1284/2014/493., megváltoztatva: Fővárosi Ítéletábra Bf.16/2018/66., az előbbieket a felülvizsgálati indítványokat elbírálván hatályában fenntartva: Kúria Bfv.I.360/2019/7.

¹⁹⁹ Fővárosi Ítéletábra Beüf.10.870/2016/3.

A fellebbezésre eljáró Kúria szerint a Legfőbb Ügyészség átirata is helyesen tartalmazza: a vádlottnak az elsőfokú ítélet megalapozottságával, a cselekmény minősítésével, a büntetés mértékével kapcsolatos kifogásai a fellebbezések érdemi elbírálására és nem az előzetes letartóztatással kapcsolatos eljárásra tartoznak. „A védő által hivatkozott alapos gyanú (értsd: megalapozott gyanú) mint a kényszerintézkedés alkalmazásának feltétele, az eljárás bírósági szakában pedig fel sem merülhet.”²⁰⁰

34. (1998. évi XIX. törvény; 2016. november 23.)

A törvényszék a vádlottnak és védőjének az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítványát elutasította.²⁰¹

A védői fellebbezésre az ítéletábra azt is kifejtette, hogy „a védő észrevételei az ügy érdemére vonatkoznak, ezek megvizsgálása és a bizonyítás lefolytatása, majd pedig a bizonyítékok körében történő állásfoglalás az ügy jelenlegi szakaszában nem aktuális, az a perbíróság feladata lesz.”²⁰²

35. (1998. évi XIX. törvény; 2017. május 02.)

A törvényszék az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt elutasította.²⁰³

Az ítéletábra helybenhagyta a végzést, mert szerinte helytállóan rögzítette a törvényszék azt is, hogy az eljárás jelen szakaszában a bizonyítékok bizonyító erejének vizsgálata nem lehetséges, ugyanis az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Álláspontjának alátámasztására megjelölte a BH2004. 227. számú eseti döntést.²⁰⁴

A vádlottat elítélték.²⁰⁵

36. (1998. évi XIX. törvény; 2017. május 15.)

A törvényszék a gyanúsított előzetes letartóztatását meghosszabbította.²⁰⁶

²⁰⁰ Kúria Bpkf.II.1648/2016/2.

²⁰¹ Kecskeméti Törvényszék B.262/2016/21-II.

²⁰² Szegedi Ítéletábra Bpkf.III.726/2016/3.

²⁰³ Egeri Törvényszék B.16/2016/51.

²⁰⁴ Debreceni Ítéletábra Beüf.I.253/2017/2.

²⁰⁵ Egeri Törvényszék B.16/2016/69., megváltoztatva: Debreceni Ítéletábra Bf.III.489/2017/6.

²⁰⁶ Fővárosi Törvényszék Bny.566/2017/2.

Az ítéletábra a védői érvekre tekintettel utalt „arra a töretlen bírói gyakorlatra, hogy „az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat. (BH2004. 227.) Emiatt a bizonyítási eljárás eredményességére vonatkozó védői vélemény megalapozottsága sem lehet vizsgálat tárgya.”²⁰⁷

37. (1998. évi XIX. törvény; 2017. június 21.)

A Btk. 176. § (3) bekezdése szerint minősülő és büntetendő, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető kábítószer-kereskedelem büntette miatt indult ügyben az ítéletábra a vádlott előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta.²⁰⁸ A végzésében kitért arra, hogy az elsőfokon eljáró törvényszék az Egészségügyi Tudományos Tanács egészségügyi területen tevékenykedő szakértői testületét kirendelte a vád tárgyát képező kábítószer mennyiségi meghatározása céljából. „Ugyanakkor az eljárás jelen szakaszában a bizonyítékok bizonyító erejének vizsgálata nem lehetséges, ugyanis az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető (BH2004. 227).”

A fellebbezésre eljáró Kúria szerint nem helytálló a védő azon álláspontja, hogy az Egészségügyi Tudományos Tanács szakértői véleménye alapján a vádlott cselekménye enyhébben minősül, és az enyhébb büntetési tételkeretre figyelemmel a legszigorúbb kényszerintézkedés további fenntartása nem indokolt.²⁰⁹

A törvényszék a vádlottat 5 év 3 hónap fegyházbüntetésre ítélte.²¹⁰ Az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, a vádlott bűnösségét a Btk. 176. § (2) bekezdése szerinti, lényegesen enyhébben minősülő bűncselekményben állapította meg és a szabadságvesztést 2 év 11 hónap börtönbüntetésre enyhítette.²¹¹

Feltétlenül kiemelem azt, hogy nem csupán az előrelátható felmentés adhatja meg a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés szükségességét. A vádiratban írt tényállástól, illetve minősítéstől eltérő tényállás, illetve minősítés lehetősége is komoly aggályt támaszthat a letartóztatás indokoltságával szemben.

²⁰⁷ Fővárosi Ítéletábra Bnyf.15.056/2017/3.

²⁰⁸ Debreceni Ítéletábra Bel.I.343/2017/6.

²⁰⁹ Kúria Bpkf.I.1247/2017/2.

²¹⁰ Miskolci Törvényszék B.30/2016/95.

²¹¹ Debreceni Ítéletábra Bf.I.162/2018/11.

38.

A törvényszéken a vádlottal szemben előre kitervelten, aljas indokból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntette és a közlekedés biztonsága elleni büntett miatt indult büntetőeljárás. A letartóztatás okainak vizsgálata nagy számú esetben képezte vizsgálat tárgyát. A büntetőeljárás az értekezés lezárásakor is folyamatban van.

38/a. (1998. évi XIX. törvény; 2017. március 28.)

Az ítéletábra az egy éven túli felülvizsgálat keretében a vádlott előzetes letartóztatását fenntartotta. Leszögezte, „hog az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntés során a vádirat megalapozottsága nem vizsgálható, ez a bizonyítási eljárás lefolytatását, a bizonyítékok értékelését követően az ügydöntő határozat tartalmát határozza meg. Az ítéletábra ezért a vádlott által felvetett, a nyomozás során beszerzett bizonyítási eszközökkel kapcsolatos kifogásaira, értékelésére nem reagálhat.”²¹²

Erre a másodfokú bíróság azt fejtette ki, hogy „a kényszerintézkedés fenntartásának indokoltsága körében nincs helye sem a bizonyítékok mérlegelésének, sem a vádlott által megjelölt eljárási kifogások vizsgálatának”.²¹³

38/b. (1998. évi XIX. törvény; 2018. május 28.)

A törvényszék a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette, mert országgyűlési képviselőjelöltként mentelmi jog illette meg. A mentelmi jog megszűnése után meghozott, a vádlott előzetes letartóztatását elrendelő végzésében többek között rögzítette:²¹⁴ „A vádlott részletekbe menően taglalta ártatlanságát. Ehhez kapcsolódó érveit a törvényszék elvetette, mert az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, az előzetes letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat (BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítéletábra Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítéletábra Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítéletábra Bpkf.III.641/2015/2.)”

²¹² Debreceni Ítéletábra Bel.III.131/2017/6.

²¹³ Kúria Bpkf.I.707/2017/3.

²¹⁴ Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/6/III.

Az ítélőtábla a végzést a helyes indokainál fogva hagyta helyben.²¹⁵

38/c. (Be.; 2018. július 27.)

A törvényszék a vádlott és védője óvadék megállapítására irányuló indítványának helyt adott, az óvadék letétele esetére a letartóztatást megszüntette és bűnügyi felügyeletet rendelt el.²¹⁶

Végzésének indokolásában azt is rögzítette, hogy „a vádlott részletekbe menően taglalta ártatlanságát. Ehhez kapcsolódó érveit a törvényszék elvetette, mert az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt a letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat (BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítélőtábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítélőtábla Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítélőtábla Bpkf.III.641/2015/2.; Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2. kiadás, 2015, 649–653. oldalak, 3. kiadás, 2018, 622–626., 661–662. oldalak, Dr. Czine Ágnes).”

Az ítélőtábla a végzést megváltoztatta és az indítványokat elutasította.²¹⁷

38/d. (Be.; 2018. november 28.)

A törvényszék a vádlott letartóztatását továbbra is fenntartotta, de az óvadék megállapítására irányuló indítványoknak ismét helyt adott, letétele esetére a letartóztatást megszüntette és bűnügyi felügyeletet rendelt el.²¹⁸

Többek között rögzítette: „a vádlott részletekbe menően taglalta ártatlanságát. Ehhez kapcsolódó érveit a törvényszék elvetette, mert az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt a letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat (BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítélőtábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítélőtábla Bkf.I.10.482/2006/4.,

²¹⁵ Debreceni Ítélőtábla Beüf.I.367/2018/7.

²¹⁶ Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/32/VI.

²¹⁷ Debreceni Ítélőtábla Bpkf.I.551/2018/8.

²¹⁸ Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/94/V.

Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.641/2015/2.; Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2. kiadás, 2015, 649–653. oldalak, 3. kiadás, 2018, 622–626., 661–662. oldalak, Dr. Czine Ágnes).”

Az ítéltábla az elsőfokú végzést a helyes indokainál fogva hagyta helyben.²¹⁹

39. (Be.; 2018. július 12.)

A törvényszék a végzésében az óvadékot elfogadta, letétele esetére a házi őrizet megszüntette és bűnügyi felügyeletet rendelt el. Rámutatott arra, hogy „az elsőfokú bíróság feladata bizonyítékértékelő tevékenysége körében annak megítélése, hogy mely tanúk vallomását fogadja el, így az ügyész hivatkozása az ülésen az e körben előadottak kapcsán súlytalanná vált.”²²⁰

40. (Be.; 2018. augusztus 21.)

A törvényszék a vádlott előzetes letartóztatását továbbra is fenntartotta.²²¹

Az ítéltábla a végzést a kényszerintézkedés megnevezésének helyesbítésével hagyta helyben. Végzésének indokolásában – a védelem ártatlanság vélelmére alapozott hivatkozása kapcsán – rámutatott arra, hogy a letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik, és előrehozott büntetésnek sem tekinthető, amit a BH2004. 227. számú eseti döntés megjelölésével támasztott alá.²²²

41. (Be.; 2018. augusztus 24.)

Az ítéltábla az elsőfokon eljáró törvényszék végzését²²³ megváltoztatta, a vádlott letartóztatását megszüntette és „a védői fellebbezésben írtakra reagálva (... rögzítette), hogy a kényszerintézkedésről való döntéskor a vádirat egyes megállapításainak vizsgálata, bizonyítottsága, megalapozottsága sem lehet tárgya a bíróság döntésének.”²²⁴

A büntetőeljárás az értekezés lezárásakor is folyamatban van.

²¹⁹ Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.777/2018/10.

²²⁰ Debreceni Törvényszék B.204/2017/340/I.

²²¹ Debreceni Törvényszék B.559/2017/95.

²²² Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.473/2018/4.

²²³ Nyíregyházi Törvényszék B.388/2018/3.

²²⁴ Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.528/2018/5.

42. (Be.; 2018. november 15.)

A törvényszék a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt elutasította.²²⁵

Mivel a védő a fellebbezésében a bizonyítékok bizonyító erejét is elemezte, a másodfokon eljáró ítélőtábla rámutatott arra, hogy „a főügyészség vádiratában foglaltaknak a védő általi értékelése, mérlegelése, és az abból levont következtetés a kényszerintézkedésről való döntés során nem bír relevanciával, a II. r. vádlott vallomása, a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a házkutatásról és lefoglalásról készült jegyzőkönyvek, valamint a titkos adatszerzés során rögzített telefonbeszélgetések vizsgálatára az elsőfokú bíróságnak van lehetősége az ügydöntő határozatában. Annak meghozataláig a vád tárgyává tett cselekmények tárgyi súlya az irányadó a kényszerintézkedés megalapozása tekintetében.”²²⁶

43. (Be.; 2018. december 17.)

Az elsőfokú bíróság az I. rendű vádlottnak és a védőjének a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát elutasította. A végzésében kitért arra is, hogy „a II. rendű vádlott terhelő vallomásának vizsgálata kizárólag az eljárást befejező érdemi határozat tárgya lehet, annak tartalmát azt megelőzően értékelni nem lehet. Az eljárás jelenlegi szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a letartóztatás intézménye az ártatlanság vélelmének alapelveivel nem ellenkezik és előrehozott büntetésnek sem tekinthető. Emiatt a letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartható.”

Érvelését így támasztotta alá: „BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítélőtábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítélőtábla Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítélőtábla Bpkf.III.641/2015/2.; Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2. kiadás, 2015, 649–653. oldalak, 3. kiadás, 2018, 622–626., 661–662. oldalak, Dr. Czine Ágnes”.²²⁷

Az ítélőtábla az elsőfokú végzést a helyes indokainál fogva hagyta helyben.²²⁸

²²⁵ Debreceni Törvényszék B.258/2017/94.

²²⁶ Debreceni Ítélőtábla Bpkf.III.681/2018/10.

²²⁷ Nyíregyházi Törvényszék B.392/2018/58.

²²⁸ Debreceni Ítélőtábla Bpkf.II.32/2019/4.

5.2. Ellentétes első- és másodfokú határozatok

44. (1973. évi I. törvény; 1992)

A bíróság az előzetes letartóztatás elrendelésére irányuló ügyészi indítványt elutasította azzal, hogy a gyanúsított az erőszakos közöszlést végig tagadta, a sértett törvényes képviselője az állítólagos elkövetés után csupán öt hónap múlva tette meg a feljelentését, és a „sértett előadását semmi egyéb bizonyíték eddig nem támasztotta alá, így a bűncselekmény alapos gyanúja sem bizonyítható”.

A másodfokú bíróság szerint az elsőfokú bíróság helyesen járt el, amikor vizsgálta az alapos gyanú kérdését, mely az előzetes letartóztatás általános feltétele, de tévedett, amikor annak a hiányát állapította meg. Az alapos gyanú közléséhez ugyanis nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője a gyanúsított. A helyzet tehát merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékot szabadon mérlegeli, szemben az eljárás jelen szakaszával, amikor ezt a hatóság nem teheti meg. Márpedig a városi bíróság lényegében ezt cselekedte, amikor a sértett vallomásának bizonyító erejét összevetette a gyanúsított tagadásával, és kifejtette, hogy a sértett vallomását semmiféle más bizonyíték nem támasztja alá, sőt az öt hónapos közlési késedelem önmagában is kétségessé teszi a vallomásának hitelét.

A megyei bíróság megítélése szerint sincs egyelőre más bizonyíték a gyanúsított elkövetői voltára, mint a sértett vallomása. A sértett vallomásának a hiteltérdemlősége kérdésében azonban elkerülte az elsőfokú bíróság figyelmét, hogy alig múlt 16 éves, és hogy rendkívüli módon fél, úgyszintén, hogy a vallomása távolról sem életszerűtlen. Mindezek miatt nem állítható, hogy vallomása eleve aggályos, ellenkezőleg, ez a tanúvallomás elegendő ahhoz, hogy a terheltet gyanúsítsák az erőszakos közöszlés elkövetésével.

Ugyanakkor egyetértett az elsőfokú bíróságnak azzal az álláspontjával, hogy a gyanúsítottal szemben nem állapítható meg az előzetes letartóztatás egyik különös feltétele sem és ezért a végzését helybenhagyta.²²⁹

²²⁹ Baranya Megyei Bíróság Bkf.311/1991. (BH1992. 234.)

45. (1973. évi I. törvény; 1992)

A kerületi bíróság a gyanúsítottak előzetes letartóztatását meghosszabbította. A nyomozó hatóság azzal gyanúsította őket, hogy eltulajdonítottak egy személygépkocsit. Másnap bejelentés érkezett a rendőrségre arról, hogy egy garázsban ismeretlen személyek különböző gépkocsik rendszámait szerelik és cserélik. A garázs előtt ügyelő rendőrjárőr az odaérkező gyanúsítottakra felfigyelt, akik a garázshoz mentek, és a II. rendű terheltnél levő kulccsal oda bementek. A garázsban volt a sértettől előző napon ellopott gépkocsi is. A gyanúsítottak az első kihallgatásuk során tagadták a gépkocsi eltulajdonítását.

A kerületi bíróság az előzetes letartóztatást a „tényállás változatlanlanságára” hivatkozva ugyanezen okok alapján meghosszabbította.

A megyei bíróság szerint²³⁰ azonban az előzetes letartóztatás elrendelése óta lefolytatott nyomozás semmilyen bizonyítékot nem hozott arra nézve, hogy a gyanúsítottak a bűncselekményt elkövették. Nem ellenőrizték a feljelentő tanú vallomását, és azt, hogy ő a vádbeli napra érkezett-e Budapestre. Nem tisztázták, hogy a II. rendű terhelt miként jutott a garázs kulcsához. Ilyen körülmények között mindössze az állapítható meg, hogy a gyanúsítottak a garázsban jártak, amihez egyikük kulccsal rendelkezett; ez azonban nem elegendő olyan következtetés levonásához, hogy a gépkocsi eltulajdonításában szerepük volt. Nem helytálló tehát az elsőfokú bíróságnak a tényállás változatlanlanságára vonatkozó megállapítása. Megjegyezte azt is, hogy egy – adataiban, összefüggéseiben változó – nyomozati anyag alapján „tényállás” megállapítására nincs lehetőség, az előzetes letartóztatás meghosszabbítása kapcsán vizsgálni kell a kényszerintézkedés törvényi okait megelőzően azt is, hogy a bűncselekmény gyanúját megalapozó bizonyítékok összegyűjtése folytán a gyanú erősödött, avagy gyengült. A nyomozás hiányosságai folytán ugyanis az eredetileg alaposnak tűnő gyanú meggyengült, így az új bizonyítékok összefüggésében a kényszerintézkedés fenntartására nincs lehetőség. Erre figyelemmel a kerületi bíróság végzését megváltoztatta, és az előzetes letartóztatást megszüntette.

46. (1973. évi I. törvény; 1997)

A bíróság az előzetes letartóztatás elrendelése iránti ügyészi indítványt elutasította, mert a gyanúsított tagadásával szemben nem találta megállapíthatónak az alapos gyanút arra, hogy a

²³⁰ Fővárosi Bíróság Bkf.1313/1991. (BH1992. 305.)

bűncselekményeket elkövette. Kifejtette, hogy a bizonyítékok nem mérlegelhetők, ennek ellenére abban állást kell foglalni, hogy az alapos gyanú megállapítható-e. A sértett bizonytalan vallomást tett, állítása szerint is a gyanúsított lakásából azért igyekezett elmenni, mert vissza kellett mennie a kollégiumba, az orvosi igazolás szerint olyan sérülést nem szenvedett, ami az erőszakos közöszülésre utalna. A másik sértett 16 éves, a vallomása szerint 11 éves korában megerőszkolta a gyanúsított, de nem merült fel adat arra, hogy 5 év távlatából miként tud visszaemlékezni a cselekmény elkövetési idejére. A tanúk értelmi fogyatékosok.

Az ügyészi fellebbezésre eljáró megyei bíróság nem értett egyet²³¹ az elsőfokú bíróságnak azzal az álláspontjával, mely szerint a gyanúsított vonatkozásában a kényszerintézkedés alkalmazásának az általános feltétele, a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja nem áll fenn. Figyelemmel arra is, hogy az elsőfokú bíróság a döntését – bár a határozatának indokolásában leszögezte, hogy „a meghallgatás során a bizonyítékok nem mérlegelhetők” – a bizonyítékok bizonyító erejének olyan értékelésére alapította, melyre az eljárás jelen szakaszában nincs törvényes lehetőség. Álláspontja szerint a gyanúsított alaposan gyanúsítható az erőszakos közöszülés büntettével. Az ezt megalapozó bizonyítékok – a sértett tanúk vallomása, továbbá a tanúk vallomásai, az orvosi igazolás és a videokazetták – rendelkezésre állnak.

Kifejtette, hogy a bíróságnak kétségtelenül a rendelkezésére álló bizonyítékok vizsgálata alapján kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a bűncselekmény elkövetésének gyanúja fennáll-e, és amennyiben fennáll, abban, hogy ez a gyanú alapos-e. Ennek azonban a bizonyítékok egységes, legfeljebb felsorolásszerű megnevezésükig terjedő értékelésével kell megtörténnie. A bíróságnak a meglévő – akár ellentétes tartalmú – bizonyítékokat összességükben kell alkalmasnak találnia az alapos gyanú megállapítására. Nincs tehát lehetősége az ellentétes tartalmú bizonyítékok szembeállítására, bizonyító erejük mérlegelésére és valóságtartalmuk vizsgálatára. Ezt egyrészt a bíróság – a közvetlenség elvének sérelme nélkül – csak a tárgyaláson felvett bizonyítás, illetve a tárgyalás anyagává tett bizonyítékok vonatkozásában teheti meg, másrészt az eljárás jelen szakaszában a büntetőjogi főkérdések megnyugtató eldöntéséhez szükséges bizonyítékoknak csak a töredéke áll rendelkezésre.

²³¹ Baranya Megyei Bíróság Bkf.226/1996. (BH1997. 118.)

47. (1973. évi I. törvény; 2001)

A városi bíróság a vádlottak előzetes letartóztatását megszüntette és elrendelte a szabadlábra helyezésüket. Végzésének indokolásában kifejtette, hogy a városi ügyészség a vádlottak ellen erőszakos közösülés büntette és személyi szabadság megsértésének büntette miatt emelt vádat, és a vádiratban indítványozta az előzetes letartóztatás fenntartását. Rögzítette: a vádlottak a terhükre rótt cselekmény elkövetését következetesen tagadják, és ezen túlmenően a rendelkezésre álló bizonyítékok oly mértékben ellentmondásosak, hogy csupán a bírósági eljárás lefolytatása után lesz lehetséges a megalapozott értékelésük. Ehhez képest sem a cselekmény büntetéssel fenyegetettségének mértéke, sem a vádlottak előélete, illetve az ellenük folyó más büntetőeljárások nem jelentenek olyan konkrét okot, mely a kényszerintézkedés további fenntartását indokolná.

A megyei bíróság ezzel szemben kifejtett okfejtése szerint²³² a városi bíróság az eljárás jelen szakában is csak annyiban vizsgálhatja a bizonyítékokat – azok mérlegelése nélkül –, hogy az előzetes letartóztatás általános feltétele, a bűncselekmény alapos gyanúja továbbra is fennáll-e, avagy az alapos gyanú a vádemelés ellenére is olyan mértékben meggyengült, amely már nem teszi lehetővé vagy indokolttá a kényszerintézkedés alkalmazását. A városi bíróság a bizonyítékok ellentmondásosságára és a vádlottak tagadására utalt ugyan, de nem vizsgálta a bizonyítékokat olyan szempontból, hogy a vádlottak terhére szóló bizonyítékok önmagukban – mérlegelés nélkül – megalapozzák-e az előzetes letartóztatás általános feltételét. Álláspontja szerint az eljárás során eddig beszerzett bizonyítékok – a sértett vallomásán túl az orvosszakértői és pszichológusi szakvélemények, több tanúvallomás – inkább erősítették az alapos gyanút, mintsem gyengítették volna azt olyan mértékben, amely – a különös feltételek fennállása esetén – megkérdőjelezhetné az előzetes letartóztatás indokoltságát. Ha fennállnak a kényszerintézkedés különös feltételei, a vádlott következetes tagadása ellenére is törvényes az előzetes letartóztatás elrendelése, illetőleg fenntartása.

48. (1973. évi I. törvény; 2002)

A megyei bíróság több vádlott előzetes letartóztatását megszüntető végzésének egyik indoka szerint a bizonyítás előrehaladásával bizonyos bizonyítékok bizonyító ereje lényegesen megváltozott.

²³² Bács-Kiskun Megyei Bíróság Bf.101/1999/2. (BH2001. 106.)

A Legfelsőbb Bíróság szerint²³³ azonban ez a megállapítás idő előtti, mert a bizonyítékok bizonyító erejéről akkor van lehetőség megalapozottan dönteni, ha a bíróság valamennyit beszerezte, és azokat egyenként és összességében megvizsgálja és értékeli. Erre pedig a bíróságnak az érdemi határozat meghozatalakor van lehetősége. Elvi élel rögzítette a következőket: „a bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügyet eldöntő érdemi határozatában kell számot adnia, mert az eljárás során feltárt valamennyi bizonyítékot a bizonyítási eljárás befejezése után kell egyenként és egymással összefüggésben értékelni; a még folyamatban levő ügy tárgyalási szakaszában nem lehet állást foglalni az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, ezért az előzetes letartóztatásnak erre hivatkozással történő megszüntetése téves.”

49. (1998. évi XIX. törvény; 2013. április 26.)

Az elsőfokú bíróság a gyanúsított előzetes letartóztatásának meghosszabbítására irányuló indítványt elutasította, és a gyanúsítottal szemben lakhelyelhagyási tilalmat rendelt el. Döntését lényegében azzal indokolt, hogy a gyanúsított további fogvatartása jelen esetben nem lenne más, mint előrehozott büntetés.²³⁴

A másodfokú bíróság szerint²³⁵ az elsőfokú bíróság meglehetősen terjedelmes indokolásában több eseti döntésre is hivatkozott, egyrészt a magyar, másrészt az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatából, amelyek önmagukban kétségtelenül helytállóak, azonban „jelen ügyben mégsem alkalmazhatók”. Továbbá úgy vélte, hogy az elsőfokú bíróság „a végzésének indokolásában a bizonyítékok értékelését elvégezte, amelyre az eljárás jelen szakaszában lehetősége nincs, mi több az törvényileg kimondottan tilalmazott. Mindezek alapján az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a gyanúsított előzetes letartóztatására a továbbiakban nincs szükség, mert annak céljai enyhébb személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéssel is elérhetőek.” Ezzel az indokolással az elsőfokú bíróság végzését megváltoztatta és a gyanúsított előzetes letartóztatását meghosszabbította.

²³³ Legfelsőbb Bíróság Bf.V.2494/2001. (BH2002. 88.)

²³⁴ Fővárosi Törvényszék Bn.852/2013/2.

²³⁵ Fővárosi Ítéltábla Bnyf.10.559/2013/2.

50. (1998. évi XIX. törvény; 2016. november 24.)

Az elsőfokú bíróság a két gyanúsított előzetes letartóztatását elrendelte azzal az indokkal, hogy fennáll velük szemben az emberrablás büntetének megalapozott gyanúja.²³⁶

Ezzel szemben a másodfokú bíróság szerint „L. A. tett feljelentést Sz. Zs. ellen azzal, hogy közös gyermeküket saját lakóhelyére vitte. L. A. nyilatkozott még arról is, hogy Sz. Zs. jelenleg együtt él Cs. K. nevű élettársával és ebbe a lakásba vitte a közös gyermeküket is. ... Az eljárás során egyéb terhelő adat, ami Cs. K.-val lett volna összefüggésbe hozható, nem merült fel. Cs. K. gyanúsított azt adta elő, hogy már többször volt náluk a gyermek ... ezen előadását ... egyetlen bizonyíték sem cáfolta. Azt tehát helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy Sz. Zs. gyanúsítottal szemben a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja fennáll, ha ez esetlegesen a további bizonyítás eredményeként nem is emberrablás, de kiskorú elhelyezése megváltoztatásának büntette megállapítására mindenképpen alkalmas. (...) Cs. K. gyanúsítottal szemben azonban a másodfokú bíróság álláspontja szerint a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja nem állapítható meg, így vele szemben az előzetes letartóztatás elrendelésének nem volt helye”.

Ilyen okfejtéssel a törvényszék az elsőfokú végzést megváltoztatta és Cs. K. gyanúsított előzetes letartóztatását megszüntette.²³⁷

5.3. Példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére

51. (1973. évi I. törvény; 1992)

Az emberölési ügyben az elsőfokú bíróság a gyanúsított előzetes letartóztatását meghosszabbította annak ellenére, hogy a gyanúsított védekezése szerint a sértett öngyilkos lett. A másodfokú bíróság a határozatában²³⁸ rámutatott arra, hogy az elsőfokú bíróság

²³⁶ Egri Járásbíróság Bny.432/2016/2.

²³⁷ Egri Törvényszék Bnyf.235/2016/2.

²³⁸ Fővárosi Bíróság Bkt.2643/1992. (BH1993. 602.)

végzésének indokolása hiányos, mert kizárólag az előzetes letartóztatás különös feltételeit vizsgálta a kényszerintézkedés meghosszabbításakor. Elmulasztotta azonban az általános feltétel – az alapos gyanú – fennállásának vagy hiányának a megvizsgálását, ami nélkül pedig a végzése megalapozatlan.²³⁹

A nyomozó hatóság által elrendelt igazságügyi orvosszakértői vélemény beszerzése azonban – a nyomozás egyéb adataira is figyelemmel – e feltétel további meglétének az eldöntéséhez nem volt mellőzhető. Ezért a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzésének a megalapozatlanságát úgy küszöbölte ki, hogy beszerezte a nyomozó hatóságtól az időközben elkészült orvosszakértői véleményt, amelynek alapján a végzés indokolását az alábbiak szerint egészítette ki: az egyszeri, nagy erejű erőbehatás, a próbálkozási nyomok hiánya, a metszési irány, a szúrcsatorna iránya és a szakértői véleményben rögzített más tények sokkal inkább az idegen kezű elkövetést valószínűsítik, és nagyon nehezen lehet elképzelni önkezdő beavatkozás eredményeként az észlelt sérülés előidézhetséget.

A másodfokú bíróság rámutatott arra, hogy a szakvélemény, valamint a nyomozás egyéb adatai – így a gyanúsított önellentmondó vallomása, az egyéb terhelő vallomások és a gyanúsított által is elismert tény, hogy a sértett halála idején egyedül ő volt a helyszínen – elegendő bizonyítékul szolgálnak a nyomozati szakban megkívánt alapos gyanúhoz. Mivel az elsőfokú bíróság által helyesen felhívott indokoknak megfelelően a szökés, az elrejtőzés veszélye változatlanul fennáll, a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta.

52. (1973. évi I. törvény; 1998-2002)

A gyanúsítottat erőszakos közöszlés büntetével gyanúsították meg. Már a legelső kihallgatásakor előadta a részletes védekezését. E szerint: a sértettel és egy másik személlyel italozott, a sértett a fülébe súgta, hogy küldje el ezt a másik személyt, ezt ő meg is tette, majd a sértett szexuális kapcsolatot kezdeményezett vele, amire sor is került, ezalatt azonban a korábban elküldött személy visszajött, de nem nyitották ki neki az ajtót, és emiatt ez a személy értesítette a rendőrséget, de néhány percig még a rendőröknek sem nyitottak ajtót; a sértetten azért keletkezett testi sérülés, mert ittasan elesett. Védekezésének lényege szerint a

²³⁹ E helyen röviden utalok arra, hogy a bíróságok néha a letartóztatásról rendelkező végzésekben is használják a *megalapozott–megalapozatlan* kategóriákat. Ezeket azonban inkább az ítéletekhez kapcsolódóan szokták használni a történeti tények megállapítása körében előforduló konkrét hibák összefoglaló neveként (egyebekben lásd Be. 592. §).

sértett azért tett rá terhelő vallomást, mert nála jóval idősebb és félt, hogy „a falu a szájára veszi”.

A bíróság a vádemelés után a vádlott előzetes letartóztatását fenntartotta az ügydöntő határozatának kihirdetéséig.²⁴⁰ A vádlott indokolást nem tartalmazó fellebbezést jelentett be, amire a megyei bíróság az elsőfokú végzést helybenhagyta.²⁴¹ A vádlott védekezésére sem az első-, sem a másodfokú végzésben nem tértek ki.

A vádlott a tárgyaláson tett vallomásában a korábbi védekezését megismételte, kérdésekre kiegészítette. Ugyanakkor a sértett a vallomását többször megváltoztatta, és a tanúk is ellentmondásosan nyilatkoztak; a szakértők elődták, hogy a sértett nemi szervének környékén talált sérülések nem erőszakos behatolás következményei, míg a sértett egyéb sérülései nem csak bűncselekmény következtében keletkezhetnek. Az egyik tanú elmondta, hogy a sértett kérte: majd a tárgyaláson neki kedvező vallomást tegyen, egyébként a ház mögött hosszú percekig hallgatózott, de belülről zajt nem hallott, majd megérkeztek a rendőrök, sokáig együtt álltak kint, de akkor sem hallottak belülről zajt. A bíróság e bizonyítás felvétele után rögtön meghozta a végzését, miszerint „elrendeli a vádlott szabadlábra helyezését”. A végzés az előbbi egyetlen mondatból áll, további rendelkezése nincs, indokolást nem tartalmaz.²⁴² A végzést az ügyész is tudomásul vette, a vádlott szabadlábra került és az eljárás jogerős befejezéséig szabadlábon védekezett.

A bíróság a bizonyítást folytatta, majd a vádlottat a vád alól felmentette azzal az indokkal, hogy az eljárás során következetesen védekezett, a sértett ellentmondásos vallomást tett, állításait a tanúk vallomásai és a szakvélemények nem támasztották alá, sőt kifejezetten cáfolták.²⁴³

A megyei bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, egyúttal az eljárás megismétlésére részletes iránymutatást adott.²⁴⁴

Az elsőfokú bíróság másik tanácsa a bizonyítást megismételte, illetve a hatályon kívül helyező végzésben írt szempontok szerint továbbfejlesztette, de a vádlottat ismét felmentette. Szintén jelentőséget tulajdonított a vádlott következetes vallomásának, a sértett és a tanúk ellentmondásos vallomásainak, a sértett vallomását cáfoló szakvéleményeknek.²⁴⁵

²⁴⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/2.

²⁴¹ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.594/1998/2.

²⁴² Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/20/IV.

²⁴³ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/15.

²⁴⁴ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.969/1999/6.

²⁴⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B.371/2000/16.

A megyei bíróság ezt az elsőfokú ítéletet is hatályon kívül helyezte, és az eljárás megismétlésére további iránymutatásokat adott.²⁴⁶

Az elsőfokú bíróság másik tanácsa az eljárást megismételte, a bizonyítást megint felvette, a hatályon kívül helyező végzés indokolásában írt bizonyítást is elvégezte, majd a vádlottat felmentette.²⁴⁷ Az ítélet a bizonyítékok mérlegelését nem tartalmazza, mert az ügyész is tudomásul vette és elsőfokon jogerőre emelkedett.

53. (1998. évi XIX. törvény; 2005. április 19.)

Az elsőfokú bíróság a gyanúsított előzetes letartóztatását meghosszabbította.²⁴⁸ A gyanúsított és a védő a végzés ellen fellebbezést jelentettek be.

A másodfokon eljáró ítélőtábla megállapította, hogy a gyanúsítottal szemben számos bűncselekmény miatt folyik büntetőeljárás.²⁴⁹ Felsorolta az előzetes letartóztatás általános feltételét megalapozó bizonyítékokat, úgymint: „rendőri jelentések, a helyszíni szemléről készült jegyzőkönyvek, a lefoglalt bűnjелеk és a tanúvallomások, valamint a gyanúsított-társ önmagára is terhelő vallomása”.

54. (1998. évi XIX. törvény; 2009. október 07., 2013. március 25.)

A nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés bűntette miatt indult ügyben a nyomozó hatóság kétszer is azzal hívta fel a szakértőt a szakvélemény mielőbbi előterjesztésére, hogy „az előzetes letartóztatás fenntartása nagy mértékben függ a kért szakértői vizsgálat eredményétől”, még az osztályvezető urat külön is kérte: „intézkedni szíveskedjen arra vonatkozóan, hogy a bűnügyben kért szakértői tevékenység sorrendiségben előnyt élvezhessen”.²⁵⁰

Az utóbbi sürgetésre előterjesztett szakvélemény szerint a DNS-profil összehasonlítás során egyezést nem találtak. Az ügyész még a szakvélemény érkezésének napján a kényszerintézkedést megszüntette, mert megállapította, hogy „az előzetes letartóztatás okai megszűntek”, egyebekben azonban indokolást nem adott.²⁵¹

²⁴⁶ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.585/2001/3.

²⁴⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B.3431/2001/12.

²⁴⁸ Fővárosi Bíróság Bn.671/2005/2.

²⁴⁹ Fővárosi Ítéletábla Bnyf.I.420/2005/2.

²⁵⁰ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Rendőr–főkapitányság 15000/147/2007/bü.

²⁵¹ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Főügyészség B.3169/2007/37.

Az ügyben vádat emeltek. Az elsőfokú bíróság a vádlott előzetes letartóztatását elrendelte az elrejtőzése miatt, később azonban felmentette és szabadlábra helyezte.²⁵² Az ítéletet az ítéletábra hatályon kívül helyezte és a vádlott előzetes letartóztatását elrendelte.²⁵³

A megismételt eljárás során a törvényszék a vádlott előzetes letartóztatását megszüntette, egyúttal lakhelyelhagyási tilalmat rendelt el azzal az indokkal, hogy a büntetőeljárás a vádlottnak fel nem róható okból hosszú ideje van folyamatban.²⁵⁴ Az ügyész fellebbezésére eljáró ítéletábra szerint a végzésből az sem derül ki, hogy „mely előzetes letartóztatási okok állapíthatók meg, amely miatt szükségesnek tartotta a lakhelyelhagyási tilalom elrendelését. ... Az előzetes letartóztatás megszüntetését azzal indokolja, hogy a vádlott hosszú ideje van fogvatartásban és a bizonyítás túlnyomó része már lefolytatásra került. ... Utal arra az ítéletábra a védő beadványában foglaltakkal összefüggésben, hogy a kényszerintézkedésről szóló döntés során a bizonyítási eljárás alatt feltárt bizonyítékok értékelésére nincs törvényes lehetőség, azokat nem lehet összevetni egymással, mert a bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügydöntő érdemi határozatában kell kimerítően számot adnia. Ebből következik az is, hogy az ítéletábra sem vizsgálhatta a megismételt eljárásban eddig beszerzett bizonyítékokat”. Emiatt az elsőfokú végzést megváltoztatta és a vádlott előzetes letartóztatását elrendelte.²⁵⁵

Az így ismét előzetes letartóztatásba került vádlottat a törvényszék a megismételt eljárásban ismét, de ezúttal elsőfokon jogerősen felmentette²⁵⁶, majd a kártalanítási perben a bíróság elsőfokon jogerősen kártalanítás fizetésére kötelezte az államot²⁵⁷.

A felmentő ítéletben megtalálhatók ugyanazok az érvek, amelyeket a terhelt és a védő már a gyanúsítástól kezdve többször kifejtettek.

55. (1998. évi XIX. törvény; 2015. október 06.)

A járásbíróság a vádlottat szexuális bűncselekmény miatt 8 év fegyházbüntetésre ítélte.²⁵⁸

A fellebbezésre eljáró törvényszék a nyilvános ülésen az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt elutasította, egyúttal orvosszakértőt rendelt ki és

²⁵² Nyíregyházi Törvényszék B.906/2009/28.

²⁵³ Debreceni Ítéletábra Bf.I.234/2011/6.

²⁵⁴ Nyíregyházi Törvényszék B.655/2011/84/I.

²⁵⁵ Debreceni Ítéletábra Bkf.III.183/2013/2.

²⁵⁶ Nyíregyházi Törvényszék B.655/2011/92.

²⁵⁷ Nyíregyházi Járásbíróság P.20.765/2016/5.

²⁵⁸ Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.42/2013/25.

tárgyalást tűzött ki. Mintegy hat hónap múlva, a szakvélemény benyújtása után hozta meg az előzetes letartóztatást megszüntető végzését, amelyben megállapította: a vádlott 3 év 3 hónapot töltött előzetes letartóztatásban, utalt a büntetés súlyosítását kizáró súlyosítási tilalomra, és arra, hogy a vádlott a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztésnek közel a felét előzetes letartóztatásban letöltötte. Ebből arra következtetett, hogy szökésének és elrejtőzésének veszélye már nem olyan mértékben fokozott, ami miatt kényszerintézkedés alkalmazása indokolt lenne és a szabadságvesztés mértéke által megalapozott szökés veszélye mint előzetes letartóztatási ok már igen csekély súlyú.²⁵⁹

A fellebbezésre eljáró ítélőtábla az előzetes letartóztatást elrendelte, mert szerinte abból, hogy a vádlott a 8 év fegyházból 3 év 3 hónapot már kitöltött, nem következik az, hogy a szabadságvesztés tartama miatt nem kell a szökésétől tartani. „A másodfokú bíróság bizonyítást vett fel, és orvosszakértői véleményt szerzett be. Ezt azonban még nem tette a tárgyalás anyagává, a bizonyítást tehát nem folytatta le kimerítően. ... Pusztán az orvosszakértői vélemény beszerzése nem előlegez meg semmiféle, az érdemi felülbírálatot meghatározó álláspontot. A szabadságvesztés mértékére alapított szökés veszélye mint előzetes letartóztatási ok egyáltalán nem csekély súlyú. ... Nincs jelentősége annak, hogy kizárólag védelmi fellebbezések bejelentésére került sor, mert a törvényszék a meggyőződése szerint foglalhat állást a tartam helybenhagyásában, de enyhítésében egyaránt. ... Az előzetes letartóztatás oka továbbra is rendületlenül fennáll, súlya nem csökkent, a legsúlyosabb kényszerintézkedés a már írt körülmények teljeskörű figyelembe vételével továbbra is indokolt. ... Ezért ... vádlott előzetes letartóztatását elrendelte.”²⁶⁰

A törvényszék a járásbíróság ítéletét megváltoztatta és az ismét előzetes letartóztatásba került vádlottat felmentette.²⁶¹ Ez ellen az ügyész elítélés, míg a vádlott és a védő büncselekmény hiányában történő felmentés érdekében fellebbezett. A harmadfokon eljáró ítélőtábla szerint a másodfokú bíróság helyesen hallgatta ki ismét a sértettet, megfelelő jelentőséget tulajdonított annak, hogy vallomásai nem következetesek és nem tévedett, amikor orvosszakértői véleményt szerzett be a sértett szűzhártyájának vizsgálatára. A szakértői vélemény egyértelmű abban, hogy a sértett hüvelyébe való behatolások a bizonyosságot megközelítő valószínűséggel kizárhatók. Ezek alapján helyesen jutott a másodfokú bíróság arra a következtetésre, hogy a sértett vallomása az ítéleti tényállás alapjául nem szolgálhat. A részbizonyítás eredménye és az egyéb bizonyítékok alapján helyesen foglalt állást abban is,

²⁵⁹ Szegedi Törvényszék Bf.1054/2014/30.

²⁶⁰ Szegedi Ítélőtábla Bpkf.III.641/2015/2.

²⁶¹ Szegedi Törvényszék Bf.1054/2014/41.

hogy kétséget kizáróan nem bizonyítható: a vádlott követte el a bűncselekményeket. Helyes a bizonyítottság hiánya miatti felmentés.²⁶²

Látható, hogy a vádlott a 3 év 3 hónapon túl további több mint 2 hónapot mindenképpen szükségtelenül töltött előzetes letartóztatásban.

56. (1998. évi XIX. törvény; 2015. július 31. – 2016. május 12.)

Az ügy jelentősége miatt e helyen sem maradhat el – kissé más megközelítésben – a kutatómunka elvégzésére indító ügy bemutatása.

A nyomozási bíró a végzésében²⁶³ rögzítette, hogy a gyanúsított megalapozottan gyanúsítható a szexuális erőszak büntettével, mert „az alapos gyanút támasztja alá a feljelentés, a tanúvallomások, a szakértői vélemény, továbbá a sértett nyomozási bíró előtt tett vallomása”.

A törvényszék a vádemelés után az előzetes letartóztatást fenntartotta.²⁶⁴ A vádlott fellebbezése szerint a feljelentést a sértett gyermek édesanyja az ellenérzése miatt tette meg, az édesanya az állított cselekménykor nem is tartózkodott a lakásban, a tanúk kizárólag a megomlott élettársi kapcsolatra tettek vallomást.

Az ítéletábla helybenhagyó végzésének²⁶⁵ indokai szerint „az eljárás ezen szakaszában az egyes bizonyítékok értékelése nem megengedett, a tárgyalás előkészítésének szakaszában az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésnél a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele – a bűncselekmény alapos gyanúja – vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját a vádlott terhére szóló bizonyítékok megalapozzák-e. ... Emiatt az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az eddig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat.” Felhívott két olyan bírósági határozatot, amelyekben ezt a jogalkalmazási elvet fogalmazták meg (BH2001. 106., BH2004. 227.).

A bizonyítás során a feljelentő édesanya a nyomozás során elmondottakhoz képest lényeges eltéréssel adta elő a cselekmény észlelését, a vallomását cáfolta az urológus szakértő; az ambuláns lapokat kiállító orvosok előadták, hogy ők csupán azt rögzítették, amit

²⁶² Szegedi Ítéletábla Bhar.I.205/2016/3.

²⁶³ Nyíregyházi Járásbíróság Bny.168/2015/2.

²⁶⁴ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/4.

²⁶⁵ Debreceni Ítéletábla Beüf.I.564/2015/2.

az édesanya elmondott; az informatikus szakértő kijelentette, hogy a lefoglalt adathordozón szexuális jellegű adatok soha nem voltak; pszichológus szakértő cáfolta a vádlott pedofil hajlamát; a körzeti megbízott rendőr elmondta, hogy a feljelentő nem szavahihető, mert „alaptalan bejelentéseket szokott tenni az éppen aktuális élettársával szemben”, ekkor is úgy tűnt neki, hogy a gyermekbe „beszélte befelé, mit kell mondani”.

A vádlott és a védő a tárgyalási szakaszban többször indítványozták az előzetes letartóztatás megszüntetését. Az elutasító végzések²⁶⁶ és a helybenhagyó végzések²⁶⁷ egyaránt kitértek arra, hogy a bizonyítékok mérlegelése nem megengedett. A jogi érvelés alátámasztására az elsőfokú végzések a BH2001. 106. és a BH2004. 227. alatt közzétett határozatok tartalmát adták vissza és megjelölték a számukat is.

A hatodik tárgyalási napon egy további pszichológus szakértő sem tudott magyarázatot adni a gyermek vallomásában rejlő több, önellentmondást megvalósító, néha hihetetlen momentumra, míg egy másik pszichológus szakértő a gyermek vallomásának több részét kiemelve arra mutatott rá, hogy ilyen szavakat egy ilyen korú gyermek magától nem tud használni, feltehető a gyermek „betanítása”. Ekkor az ügyész maga sem ellenezte az előzetes letartóztatás megszüntetését, amelyet a törvényszék azzal szüntetett meg, hogy „a törvényszék előtti bizonyítás túlnyomó részben befejeződött, a vádlott már több mint egy éve van előzetes letartóztatásban”²⁶⁸. A végzést ilyen előzmények után az ügyész is tudomásul vette.

A vádlott ezután szabadlábon védekezett, majd a törvényszék felmentette azzal az indokolással, hogy nem állapítható meg kétséget kizáróan a bűncselekmény elkövetése.²⁶⁹

Az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezték és az eljárás megismétlése az értekezés lezárásakor is folyamatban van.

57. (1998. évi XIX. törvény; 2017. május 23.)

Az elsőfokú bíróság a III. rendű vádlottat 2 rendbeli testi sértés büntette miatt 4 év 8 hónap szabadságvesztésre ítélte.²⁷⁰

A fellebbviteli főügyészség a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés tartamára tekintettel indítványozta a vádlottal szemben lakhelyelhagyási tilalom elrendelését a

²⁶⁶ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/19/II., majd B.609/2015/28.

²⁶⁷ Debreceni Ítéltábla Beüf.I.707/2015/2., majd Beüf.I.95/2016/3.

²⁶⁸ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/43/X.

²⁶⁹ Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/98.

²⁷⁰ Budapest Környéki Törvényszék Fk.4/2016/36.

szökésének, elrejtőzésének veszélyére figyelemmel. A másodfokon eljáró ítélőtábla a fellebbeviteli főügyészség indítványát elutasította.²⁷¹

Az ügyészség fellebbezésére eljáró Kúria kifejtette:²⁷² kétségtelen, hogy a III. rendű vádlott büntetett előéletű, és a jelen ügyben elbírált cselekményét is felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt követte el, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni vádlott-társainak az ítéletben rögzített közreható magatartását, miszerint a II. rendű vádlott kiprovokálta a tettlegességet, majd a kölcsönös dulakodás, ütésváltások és rúgások közben az I. rendű vádlott hátulról támadt a III. rendű vádlottra, amelynek következtében már olyan új helyzet állt elő, amelynek következtében életét, testi épségét komoly veszélyben érezte. Ilyen körülmények mellett a másodfokú eljárásban a III. rendű vádlott cselekményének jogi megítélése során az esetleges jogos védelmi helyzet vizsgálata is felmerülhet, annál is inkább, mivel a főügyészség az egyik korábbi határozatával a III. rendű vádlottal szemben az életveszélyt okozó testi sértés büntette miatt indult nyomozást jogos védelemre hivatkozással megszüntette, és így vádat is kizárólag garázdaság miatt emeltek, majd a megszüntető határozat hatályon kívül helyezésére ezt követően került sor.

58. (Be.; 2018. július 30.)

Az ügyészség a vádlottat 3 rendbeli emberrablás büntetével is vádolta. A vádemelés után az előzetes letartóztatása 13 esetben képezte bírósági vizsgálat tárgyát.

Az eljárás során a vádlott többször hivatkozott arra, hogy az emberrablásokat nem követhette el a három sértett sérelmére, mert közülük kettő a segítségére volt abban, hogy a harmadik sértettől megszerezzék a pénzét. Az érintett két sértett ezt vitatta. A bíróság az egyik tárgyalási napon a vádlottól lefoglalt mobiltelefont kiadta az élettársának, aki a következő tárgyalási napon abban bemutatott egy SMS-t, amelyet az egyik sértett küldött a vádlottnak a „kiszabadulásuk” napján. Ebben a sértett arra kérte a vádlottat, hogy egyelőre ne keresse, nehogy kiderüljön, mit üzleteltek. Az SMS megismerése után az ügyész sem ellenezte a letartóztatás megszüntetését, amely helyett a törvényszék az elsőfokon végleges végzésében bűnügyi felügyeletet rendelt el. Indokai szerint a vádlott már két és fél éve van letartóztatásban, az eljárás elhúzódása neki nem róható fel.²⁷³

A büntetőeljárás az értekezés lezárásakor is folyamatban van.

²⁷¹ Fővárosi Ítéletábla 5.Fkf.62/2017/3.

²⁷² Kúria Bpkf.III.686/2017/2. (BH2017. 255.)

²⁷³ Nyíregyházi Törvényszék B.832/2016/111/I.

5.4. Példák a bíróság „hallgatására”

Számtalan példa található arra, amikor a terhelt tagadja a bűncselekmény elkövetését. Az ehhez kapcsolódó érveket azonban a hatóságok az ítélet meghozatala előtt nem vizsgálják, így a kényszerintézkedéshez kapcsolódó döntés során sem térnek ki rájuk.

59.

Az egyik ügyben a terheltet több rendbeli, társtettesként elkövetett rablás büntetével gyanúsították meg. A nyomozási bíró ülésén a bűncselekmények elkövetését tagadták, a rövid vallomásuk szerint az elkövetés időpontjában nem is tartózkodtak Nyíregyházán, egyidejűleg megjelölték az akkori tartózkodási helyüket. Az előzetes letartóztatásukat elrendelték²⁷⁴, majd az ugyanilyen tartalmú, következetes vallomásaik ellenére meghosszabbították²⁷⁵.

A vádemelés után a bíróság az előzetes letartóztatásukat az elsőfokú ügydöntő határozat kihirdetéséig fenntartotta.²⁷⁶ A végzés ellen mindkét vádlott fellebbezett. Egyikőjük indokolása az volt, hogy az ügyben a sértett tanúvallomása az egyetlen bizonyíték, aki korábbról ismeri, egyszer megfenyegette azzal, hogy „nem nyugszik, amíg börtönbe nem fogja juttatni”, megismételte, hogy az elkövetési időkben más településen tartózkodott, amit telefonjának híváslistája is igazol. A másik vádlott a fellebbezésében poligráfos vizsgálat elrendelését indítványozta mind a saját, mind a sértett vonatkozásában, érvelése szerint az ártatlanságát bizonyítják a szakvélemények, a térfigyelő kamera felvételei, de mindegyiket le sem foglalták.

A helybenhagyó végzésben a vádlottak fellebbezési indokaira ki sem tértek.²⁷⁷

A vádlottak a tárgyaláson is tagadták a bűncselekmények elkövetését, védekezésük következetes volt. Ennek ellenére az elsőfokú bíróság több rendbeli rablás büntette miatt 3 év 10 hónap börtön-, illetve 8 év fegyházbüntetésre ítélte őket²⁷⁸, egyidejűleg a kiszabott szabadságvesztések tartamára tekintettel – érdemi védekezésük említése nélkül – az előzetes

²⁷⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság Bny.806/2010/2., helybenhagyva: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bnf.511/2010/2.

²⁷⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság Bny.852/2010/2., helybenhagyva: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bnf.12/2011/2.

²⁷⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B.831/2011/2.

²⁷⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf.414/2011/2.

²⁷⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B.484/2011/18.

letartóztatásukat a másodfokú eljárás befejezéséig fenntartotta²⁷⁹. A másodfokú bíróság az utóbbi végzést a helyes indokainál fogva helybenhagyta, a vádlottak védekezésének szintén nem tulajdonított jelentőséget.²⁸⁰

Az egyik vádlott a fellebbezését részletesen indokolta. Sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság nem ellenőrizte a telefonok híváslistáját, nem szerezte be a térfigyelő kamerák felvételeit, az elkövetés idején más településen tartózkodtak és az elsőfokú bíróság nem fogadta el a munkáltatójuk ezt alátámasztó vallomását, nem vette figyelembe, hogy az egyik sértett más személyleírást adott az elkövetőkről, ugyanis az elkövetők bőrének és szemének színét megjelölte, de az teljesen eltér az övéiktől, továbbá a sértett sem a feltűnő fülbevalóról, sem a jellegzetes tetoválásról nem tett említést, sőt az elkövetőket a rendőri intézkedéskor név szerint meg sem jelölte, pedig jól ismerik egymást.

A másodfokú bíróság az ügyben bizonyítást vett fel és az ítéletében rögzítette, hogy az elsőfokú bíróság nem vizsgálta körültekintéssel a vádlottak védekezését. Így különösen a vádlottak munkáltatója már az első tárgyaláson alátámasztotta a vádlottak védekezését, kizártnak tartotta ugyanis, hogy a vádlottak a tudta nélkül elmehettek a viszonylag messze lévő Nyíregyházára, de oda közlekedési eszközt nem is tudtak volna igénybe venni; nem vizsgálta a híváslistákat, pedig annak adatai szerint az elkövetés idején a vádlottak telefonjai az általuk megjelölt tartózkodási hely bázisállomásaira jelentkeztek fel; nem tulajdonított jelentőséget az egyik sértett korábbi büntetőügyében rendelkezésre álló azon adatnak, hogy a sértettnek alkoholizmus okozta szellemi hanyatlása van, de azzal sem foglalkozott, hogy a másik sértett a II. rendű vádlottat fényképeken „90% valószínűséggel” ismerte fel, majd a rendőrségen megmutatták neki a II. rendű vádlottat úgy, hogy egyedül őt mutatták meg neki és közben a radiátorhoz bilincselték, de ennek ellenére kijelentette róla, hogy nem ő volt az elkövető; az egyik tanú elmondása alapján készített fantomképen ábrázolt személy még csak nem is hasonlít a vádlottakra; a közelben lévő MÁV-állomás kamerafelvételeit a rendőrök a sértettel megtekintették, ekkor az egyik támadó személyt hátulról látni lehetett, de a felvételeket nem foglalták le, a másodfokú bíróság által foganatosított megkereséskor pedig már nem álltak rendelkezésre.

A másodfokú bíróság az eltérő ténybeli következtetés és az általa felvett bizonyítás alapján a vádlottakat a rablások büntettének vádja alól – bizonyítottság hiányában – felmentette.²⁸¹

²⁷⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B.484/2011/18/I.

²⁸⁰ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf.881/2011/2.

²⁸¹ Nyíregyházi Törvényszék Bf.861/2011/30.

A vádlottak másfél évig voltak előzetes letartóztatásban. A másodfokú felmentő ítélet szerint az eljárás kezdetétől hangoztatott, következetes védekezésük teljes egészében alátámasztást nyert. Hangsúlyozom: ugyanezt a védekezésüket a kényszerintézkedésről döntés során nem vették figyelembe, de még csak meg sem említették, mégpedig annak ellenére, hogy a védekezésüket a kényszerintézkedésről való döntés során is felhozták, mert ezzel is el akarták érni a szabadlábra helyezésüket.²⁸²

60.

Egy további ügyben azt rótták a gyanúsítottak terhére, hogy Magyarország és Ukrajna határán egy autóbuszban elrejtve dohányárut akartak becsempészni, amivel a költségvetésnek 122.297.642 forint vagyoni hátrányt okoztak. A II. rendű terhelt a bűncselekmény elkövetését tagadta, már a nyomozás során elmondta, hogy a vezetés megkezdése előtti telefonhívásra rövid távon és szívességből vezette az autóbust, és az abban elrejtett dohányárúkról semmit sem tud.

A nyomozás során a következetes tagadása ellenére az előzetes letartóztatását elrendelték²⁸³ és meghosszabbították²⁸⁴, az annak megszüntetésére irányuló indítványokat elutasították²⁸⁵.

A vádemelés után a bíróság az előzetes letartóztatását az elsőfokú ügydöntő határozatának kihirdetéséig fenntartotta.²⁸⁶ A védő az ezzel szemben bejelentett fellebbezésében részletesen taglalta, hogy a tanúként kihallgatott személyek a védencét nem is ismerik, vallomásaikkal a védenca vallomása nem áll ellentétben, a tanúk csupán arról tudtak nyilatkozni, hogy ki vezette a járművet, amit a védenca sem tagad. A védői okfejtés ellenére a végzést helybenhagyták.²⁸⁷

A II. rendű vádlott a bíróság előtt is tagadta a bűncselekmény elkövetését. A bíróság a bizonyítás megkezdése után egy esetben elutasította az előzetes letartóztatás megszüntetésére

²⁸² A bűnüldöző szervek ügyszálhoz kapcsolódó felelősségének kérdéséről lásd: Fázsi László, Fintor Nóra, Kozma Istvánné: *Három rendbeli rablás vádja alóli felmentés*, In: Elek Balász, Fázsi László (szerk.): *Az ítélőmesterség dilemmái Tanulmányok dr. Remes Zoltán bíró emlékére*, Debrecen, Printart-Press, 2015, 285–300. o.

²⁸³ Nyíregyházi Járásbíróság Bny.161/2017/2., helybenhagyva: Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.89/2017/3.

²⁸⁴ Nyíregyházi Járásbíróság Bny.186/2017/2., helybenhagyva: Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.106/2017/2.

²⁸⁵ Nyíregyházi Járásbíróság Bny.259/2017/2., helybenhagyva: Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.146/2017/2.

²⁸⁶ Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/4.

²⁸⁷ Debreceni Ítéletábrla Beüf.I.666/2017/2.

vonatkozó indítványokat²⁸⁸, míg egy esetben az előfeltételei fennállását hivatalból megvizsgálta és továbbra is fenntartotta.²⁸⁹

Az elsőfokú bíróság a II. rendű vádlottat a vád alól felmentette²⁹⁰, a kényszerintézkedést csupán az ítélet kihirdetése után szüntette meg²⁹¹. A felmentő ítélet elsőfokon jogerőre emelkedett.

Ki kell emelni, hogy a II. rendű terhelt az eljárás mind nyomozási, mind bíróság előtti szakaszában következetesen tagadta a bűncselekmény elkövetését. 14 hónapig volt előzetes letartóztatásban. Érveinek – illetve a védő érveinek – jelentőséget nem tulajdonítottak, amikor azokat kifejezetten az előzetes letartóztatás indokoltságának cáfolatára felhozták, azokkal a bíróságok a legkevésbé sem foglalkoztak, a végzéseikben még csak érintőlegesen sem tértek ki rájuk. A bíróság a felmentő ítélet indokolására ugyanazokat az érveket hozta fel, amelyek a II. rendű vádlott tagadásában, illetve a védője érveléseiben előfordultak.

5.5. Egyéb határozatok

5.5.1. Egyéb határozatok a kutatómunkával szoros összefüggésben

Az előbbieken részletekbe menően bemutatott ügyeken, illetve határozatokon kívül több olyat is megismertem, amelyek a kutatásom tárgyával szoros összefüggésben állnak, vagyis a bíróság kifejezetten foglalkozott bennük a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés problematikájával, illetve amelyekben tetten érhető a „burkolt” bizonyítékértékelés, vagy az, hogy a bíróságok a problematikára ki sem tértek, pedig indokolt lett volna.²⁹² Ezek részletes ismertetésétől azért tekintettem el, mert meghaladná az értekezés kereteit, továbbá a részleteiben ismertetett 60 ügy, illetve 262 határozat a viszonylag nagy

²⁸⁸ Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/26/I., helybenhagyva: Debreceni Ítéltábla Beüf.I.833/2017/3.

²⁸⁹ Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/35., helybenhagyva: Debreceni Ítéltábla Beüf.I.278/2018/5.

²⁹⁰ Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/45.

²⁹¹ Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/45/III.

²⁹² Így például a Debreceni Ítéltáblától: Beüf.II.8/2016/3., Beüf.II.22/2016/4., Bel.II.449/2016/4., Bel.II.524/2016/2., Bel.II.858/2016/3., Beüf.I.263/2017/4., Bnyf.III/A.832/2016/2., Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.702/2016/4. Mindegyik azt rögzítette, hogy a kényszerintézkedéshez kapcsolódóan a büntetőeljárás során feltárt bizonyítékokat értékelni nem lehet és mindegyik megjelölte a BH2004. 227. számú eseti döntést.

számuknál fogva megfelelően közvetítik a mondanivalóm lényegét, alkalmasak a kutatási hipotézisem alátámasztására, illetve cáfolatára.

5.5.2. *Egyéb határozatok a kutatómunkával távoli összefüggésben*

E fejezet elején már jeleztem, hogy a kutatásom során számos egyéb olyan ügyet, illetve határozatot áttanulmányoztam, amelyek a kutatómunkámmal kapcsolatba nem hozhatók, vagy csupán távoli összefüggés tárható fel. A kapcsolat nélküli ügyek, illetve határozatok ismertetése szükségtelen. Továbbá indokolatlan a csupán távoli összefüggést felmutató ügyek, illetve határozatok részletezése is. Utóbbiak között a következő jellegű döntésekre kell gondolni:

Számtalan határozat hangsúlyozza, hogy a nyomozás során megalapozott gyanúról van szó, amit vizsgálni kell, míg a vádemelés után a vád tárgyává tett bűncselekmény tárgyi súlya a büntetési tételben fejeződik ki.²⁹³

Az eljárás vádemelés utáni szakaszában már nem az alapos gyanú és nem a gyanúsított képezi a vizsgálat tárgyát. A vádemelést követően a terhelt vádlottá minősül, a vizsgálat tárgya pedig a vádirat tartalma, a bíróságot ez köti az eljárás további szakaszában.²⁹⁴

Talán meg sem lehet jelölni azoknak a határozatoknak a számát, amelyek szerint a megalapozott gyanú meglétéhez elegendő annak valószínűsítése bizonyítékokkal, hogy a bűncselekmény vagy bűncselekmények megtörténtek, amely vagy amelyek elkövetője a gyanúsított.²⁹⁵ Ugyanígy nagy számban vannak azok, amelyek szerint a bíróságnak az előzetes letartóztatásra vonatkozó indítvány elbírálása során elsődlegesen az alapos gyanú fennállását kell vizsgálnia; az alapos gyanú meglétéhez nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, valamint annak elkövetője a gyanúsított.²⁹⁶

Említést érdemel az a határozat, amely szerint a kényszerintézkedés feltételeinek vizsgálata során „mindenekelőtt a vádból kell kiindulni”.²⁹⁷

²⁹³ Például Kúria Bpkf.III.948/2018/3. (Be. – 2018. július 10.)

²⁹⁴ Például Fővárosi Ítéltábla B0142003 (1998. évi XIX. törvény – 2004. január 13.)

²⁹⁵ Például Debreceni Ítéltábla Bnyf.III.645/2015/2. (1998. évi XIX. törvény – 2015. október 22.)

²⁹⁶ Például Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.871/2014/2. (1998. évi XIX. törvény – 2014. december 19.)

²⁹⁷ Debreceni Ítéltábla Bel.III.8/2019/3. (Be. – 2019. március 19.)

A bizonyítékértékelés és a történeti tényállás megállapítása közötti összefüggés tagadhatatlan. A vonatkozó bírósági döntések nagy része szerint a kényszerintézkedéshez kapcsolódóan tényállás megállapítására nincs lehetőség.²⁹⁸ Ugyanakkor ennek ellenkezőjére lehet következtetni néhány határozat alapján. Például az egyik szerint az ügyben már csak a vád megszerkesztése van hátra, ezért vált szükségessé a kényszerintézkedés meghosszabbítása, amihez kapcsolódóan az elsőfokú bíróság „a jelenleg irányadó tényállást helyesen rögzítette”.²⁹⁹

Ugyanígy figyelemre méltó az a határozat is, amely szerint az elsőfokú bíróság „részletesen leírta a megalapozott gyanú tárgyát képező bűncselekményeket, és azokban B. M. ... gyanúsított konkrét szerepét. Megfelelő mélységben ismertette a kényszerintézkedés tárgyában szükséges döntéshez rendelkezésre álló bizonyítékokat”.³⁰⁰

Hasonló határozatok rendkívül nagy számban állnak rendelkezésre. Az előbbieket rövid ismertetése után látható, hogy a kutatómunkám tárgyával kapcsolatba hozhatók. Ez a kapcsolat azonban annyira távoli, hogy a további részletezésük szükségtelen, de meg is haladná az értekezés kereteit.

6. Indokolási sajátosságok

6.1. Ad. 1. határozatok a bizonyítékértékelés kizártságára (1-43. ügyek)

Az 1. csoportba tartozó ügyek esetében a bíróság a bizonyítékértékelés kizártsága mellett foglalt állást oly módon, hogy ezt egyértelműen rögzítette. Ezt az álláspontját a következők szerint támasztotta alá:

a) eseti döntést hívott fel:

- 1. ügy: „BH1992. 234. sz.”,
- 10. ügy: „BH. 2002/88.”,

²⁹⁸ Például BH1992. 305. (1973. évi I. törvény)

²⁹⁹ Fővárosi Ítéltábla B1507215 (1998. évi XIX. törvény – 2015. augusztus 19.)

³⁰⁰ Fővárosi Ítéltábla Bnyf.V.10.111/2013/2. (1998. évi XIX. törvény – 2013. január 29.)

- 14. ügy: „BH1992.234.; BH2004.227”,
- 15. ügy: „BH 1992. 234.; BH2004.227”,
- 17. ügy: „BH.1994/17”, majd „BH.2001/106.”,
- 26. ügy: BH2001. 106., majd BH2004. 227.,
- 27. ügy: BH2004. 227.,
- 28. ügy: BH2001. 106. és BH2004. 227.,
- 29. ügy: BH2001. 106. és BH2004. 227.,
- 31. ügy: BH2004. 227.,
- 35. ügy: BH2004. 227.,
- 36. ügy: BH2004. 227.,
- 37. ügy: BH2004. 227.,
- 38/b. döntés: „BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítéltábla Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.641/2015/2.”,
- 40. ügy: BH2004. 227.,

vagy

b) eseti döntést és kommentárt hívott fel:

- 23. ügy: „Be. kommentár 653. oldal HVG-Orac Kiadó 2014, BH2004. 227”, továbbá: „BH2002. 88.”,
- 25. ügy: „Be. kommentár 653. oldal HVG-Orac Kiadó 2014., BH2004.227”,
- 38/c. és 38/d. döntések: „BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítéltábla Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.641/2015/2.; Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2. kiadás, 2015, 649–653. oldalak, 3. kiadás, 2018, 622–626., 661–662. oldalak, Dr. Czine Ágnes”,
- 43. ügy: „BH2002. 88.; BH2004. 227.; Kúria Bpkf.I.707/2017/3.; Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.20/2005/4., Bnyf.III.889/2013/2., Bpkf.II.216/2014/2., Beüf.I.713/2015/3., Beüf.I.564/2015/2., Beüf.I.707/2015/2.; Fővárosi Ítéltábla Bkf.I.10.482/2006/4., Bkf.V.163/2005/3., Bkf.V.10.116/2008/3.; Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.641/2015/2.; Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG-ORAC Lap- és

Könyvkiadó, 2. kiadás, 2015, 649–653. oldalak, 3. kiadás, 2018, 622–626., 661–662. oldalak, Dr. Czine Ágnes”,

vagy

c) nem hozott fel eseti döntést, hanem csupán általában véve utalt a joggyakorlatra:

- 3. ügy: „amint erre a Legfelsőbb Bíróság már számos határozatában rámutatott”,
- 16. ügy: „ezzel összefüggésben már a Legfelsőbb Bíróság is több határozatában rámutatott arra, hogy ...”,

vagy

d) a törvényre utalt vissza, de törvényhely feltüntetése nélkül:

- 8. ügy: „a bizonyítékok értékelése pedig e kérdésben történő döntés meghozatalában törvény szerint kizárt”,

vagy

e) nem hozott fel törvényhelyet, illetve eseti döntést, magára a joggyakorlatra sem utalt, hanem valamilyen megszövegezéssel rámutatott a bizonyítékértékelés kizártságára:

- 2. ügy: „ahogy arra a Fővárosi Bíróság a végzésének indokolásában helyesen rámutatott”,
- 4. ügy: „a büntetőeljárás nyomozati és tárgyalás előkészítő szakaszában a bizonyítékok értékelése kizárt”,
- 5. ügy: „az elsőfokú bíróságnak ugyanis a bizonyítékok értékelése, azok mérlegelése az eljárás jelen szakaszában nem képezi a feladatát”,
- 6. ügy: „az eljárás jelenlegi szakaszában a felsorakoztatott bizonyítékok értékelése, mérlegelése a bíróságnak nem feladata”,
- 7. ügy: „semmilyen formában nem kerülhet szóba az ítéldbíróság által addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének ... vizsgálata”,
- 9. ügy: „a bizonyítékok értékelése nem képezheti vizsgálat tárgyát”,
- 11. ügy: a bizonyítékok „összevetésére, értékelésére az eljárás jelen szakaszában még nem kerülhet sor”,
- 12. ügy: „a bizonyítékok értékelése, a büntetőjogi felelősség eldöntése nem tartozik a Be. 132. § (1) bekezdésében írt eljárás keretébe”,
- 13. ügy: „természetesen a bíróság az eljárás nyomozási szakaszában a bizonyítékokat nem mérlegelheti és értékelheti bizonyító erejük szempontjából”,
- 14. ügy – az előbbi a) indokoláson túlmenően – : „a bizonyítékok mérlegelésének nincs helye a kényszerintézkedéssel összefüggő döntéshozatal során”,

- 18. ügy: „a tanúvallomások mikénti értékelése pedig az ügydöntő határozat tárgyát képezi”,
- 19. ügy: „az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntésekre az eddig feltárt bizonyítékok értékelése nem tartható”,
- 20. ügy: „a kényszerintézkedés vizsgálata során a bizonyítékok értékelése kizárt”; „a bizonyítékok mikénti értékelésére kizárólag a tárgyaló bíróság jogosult ügydöntő határozatának meghozatala során”,
- 21. ügy: „az eljárás e szakaszában a bizonyítékok értékelésére nincs lehetőség”; „az eljárás jelen állásában a bizonyítékok nem mérlegelhetők”; „az előzetes letartóztatás indokoltságának vizsgálata szempontjából közömbös a bizonyítékok mikénti értékelése” stb.,
- 22. ügy: „e perszakban a bizonyítás anyagának értékelésére egyébként sincs lehetőség”,
- 24. ügy: „az előzetes letartóztatás indokoltságának vizsgálata szempontjából közömbös a bizonyítékok mikénti értékelése, az ugyanis az ügy érdemi elbírálásának tárgya”,
- 30. ügy: „az előzetes letartóztatás indokoltságának felülvizsgálata során ... a bizonyítás eredményessége nem ... vizsgálható”,
- 32. ügy: „nincs jelentősége az ... egyes bizonyítékok bizonyító erejének”,
- a 33. ügy lényege szerint a vádlott kifogásai nem az előzetes letartóztatással kapcsolatos eljárásra tartoznak,
- 34. ügy: „a bizonyítékok körében történő állásfoglalás az ügy jelenlegi szakaszában nem aktuális”,
- 38/a. eset: az ítélet tábla azt hangsúlyozta, hogy a vádlott által felvetett, a nyomozás során beszerzett bizonyítási eszközökkel kapcsolatos kifogásokra, bizonyítékok értékelésére nem reagálhat; „a kényszerintézkedés fenntartásának indokoltsága körében nincs helye sem a bizonyítékok mérlegelésének, sem ...”,
- 39. ügy: „az elsőfokú bíróság feladata bizonyítékértékelő tevékenysége körében annak megítélése, hogy mely tanúk vallomását fogadja el”,
- 41. ügy: „a kényszerintézkedésről való döntéskor a vádirat egyes megállapításainak vizsgálata, bizonyítottsága, megalapozottsága sem lehet tárgya a bíróság döntésének”,
- 42. ügy: a nyomozás során beszerzett bizonyítékok „vizsgálatára az elsőfokú bíróságnak van lehetősége az ügydöntő határozatában”.

Az 1. csoportba sorolt ügyekre jellemző az, hogy egyértelmű a bizonyítékértékelés kizártsága melletti állásfoglalás. Ezt az álláspontot a bíróság azonban csupán a bírósági gyakorlattal, vagyis konkrét eseti döntésekre hivatkozva vagy általános utalással támasztotta alá, míg egy esetben történt törvényre hivatkozás, de akkor is törvényhely megjelölése nélkül. Túlnyomó részben az jellemző, hogy a bíróság a bizonyítékértékelés kizártságát hivatkozás nélkül rögzítette, vagyis szinte maga keletkeztette ezt az elvet.

E viszonylatban törvényhelynek tekintem, illetve tekinteném azt, amely kifejezetten a bizonyítékértékelés problematikájával foglalkozik, tehát amely ezt előírja, megtiltja, vagy amelyből levezethető. Ennek megfelelően nem tekintem törvényhelynek például a bíróság eljárásának alapjául szolgáló törvényhelyeket, vagyis azokat, amelyek alapján a bíróság az eljárást lefolytatta, vagy valamely jogintézmény – például a(z) előzetes) letartóztatás – lényegét szabályozza és amelyek nem adnak konkrét hivatkozási alapot a bizonyítékértékelésre.

6.2. Ad. 2. ellentétes első- és másodfokú határozatok (44-50. ügyek)

A 2. csoportba tartozó ügyek esetében megfigyelhető első-, illetve másodfokon az eltérő döntés. Az indokolások jellemzői a következők:

44. ügy:

A másodfokú bíróság azt rótta fel az elsőfokú bíróságnak, hogy a bizonyítékokat értékelte. Ehhez képest az az álláspontom, hogy a másodfokú bíróság maga is a bizonyítékértékelés talajára lépett át, amikor megjelölte a sértett életkorát, azt kapcsolatba hozta azzal, hogy fél a gyanúsítottól, továbbá a vallomása nem életszerűtlen. Úgy gondolom, hogy e körülmények említésével maga a másodfokú bíróság is a sértett vallomása mint bizonyíték bizonyító ereje mellett érvelt.

Ki kell emelnem, hogy az ellenkező jogi álláspont ellenére a másodfokú bíróság végeredményben egyetértett az elsőfokú döntés érdemével.

Hangsúlyoznom kell azt is, hogy a másodfokú bíróság a döntésének indokolásában nem hivatkozott törvényhelyre, de a bírói gyakorlatot sem említette, sem eseti döntést

felhozva, sem általánosságban. A másodfokú bíróság hivatkozás nélkül rögzítette a bizonyítékértékelés kizártságát, miközben saját maga is a bizonyítékokat értékelte.

45. ügy:

A másodfokú bíróság a nyomozás hiányosságaként hozta fel a feljelentő tanú vallomása ellenőrzésének elmaradását, így azt, hogy mikor érkezett Budapestre; nem tisztázták, hogy a II. rendű terhelt miként jutott a garázs kulcsához. Azt tartotta megállapíthatónak, hogy a gyanúsítottak a garázsban jártak, amihez egyikük kulccsal rendelkezett; „ez azonban nem elegendő olyan következtetés levonásához, hogy a gépkocsi eltulajdonításában szerepük volt”.

Az kétségtelen, hogy – például a 44. ügyben rögzítettekkel ellentétben – a másodfokú bíróság tevékenysége nem értékelhető egyértelműen bizonyítékértékelésnek. Eljárása azonban azzal mutat szoros rokonságot, mert bizonyítékok bizonyító erejével kapcsolatos aggályokat vetett fel és ezen az sem változtat, hogy eltekintett részletek ismertetésétől.

A másodfokú bíróság az eljárásának alapjául megjelölte a BK 122. számú állásfoglalást is, de annak részleteit nem hozta fel.

46. ügy:

Álláspontom szerint a másodfokú bíróság olyan tevékenységet minősített tiltott bizonyítékértékelésnek, amelyet egyébként például a 44. ügyben ő saját maga is elvégzett. Az indokolásban nem hivatkozott törvényhelyre, de a bírói gyakorlatra sem.

47. ügy:

A másodfokú bíróság nem rögzítette kifejezetten: az elsőfokú bíróság a bizonyítékok tiltott értékelését végezte el, azonban indokolásának lényege mégis az, hogy nem értett egyet az elsőfokú bíróságnak a bizonyítékok ellentmondásosságára vonatkozó álláspontjával. A bizonyítékok ellentmondásosságának említése pedig – álláspontom szerint – bizonyítékértékelést jelent. A másodfokú bíróság a végzést megváltoztatta, indokolása azonban számomra nem meggyőző, különösen azért nem, mert nem adta indokát annak, amiért helytelennek tekinti az elsőfokú bíróság aggályait.

Annak hangsúlyozása mellett sem mehetek el szó nélkül, hogy a másodfokú bíróság a vádemelést követően szól „alapos gyanúról” és a bizonyítékértékelés kizártságára vonatkozó álláspontját semmivel sem támasztotta alá.

48. ügy:

A megyei bíróság több vádlott előzetes letartóztatását megszüntető végzésének egyik indoka szerint „a bizonyítás előrehaladásával bizonyos bizonyítékok bizonyító ereje lényegesen megváltozott”.

Egyetértek a Legfelsőbb Bíróság álláspontjával, miszerint az előbbi megállapítás valóban a bizonyítékok értékelésére utal. A főbíróság elvitatta az elsőfokú bíróságtól ezt a bizonyítékértékelési lehetőséget. Hiányolom azonban: a Legfelsőbb Bíróság indokolása az általánosság talaján mozog, vagyis konkrétumokat felhozva nem fejtette ki, hogy a bizonyítás előrehaladásával miért ne illethetné meg az elsőfokú bíróságot a bizonyítékok korlátozott értékelésének lehetősége, mégpedig annak ellenére, hogy a bizonyítás alakulását leginkább átlátja, vagyis „elsőkézből” rendelkezik információval a kényszerintézkedés általános feltételére. E helyen is azt kívánom hangsúlyozni, hogy a másodfokú bíróság nem fejtette ki, min alapul a bizonyítékok értékelésének tilalma.

49. ügy:

Kiderül az elsőfokú bíróság azon igyekezete, hogy döntését más döntésekkel alátámassza, még nemzetközi kitekintést is végzett.

A másodfokú bíróság annyit rögzített röviden, hogy ezek a döntések helytállóak, azonban „jelen ügyben mégsem alkalmazhatók”. A másodfokú bíróság egyértelműen adós maradt annak a megindolásával, hogy az elsőfokú bíróság által felhozott döntések miért nem adnak megfelelő hivatkozási alapot. Sőt álláspontom szerint maga a másodfokú bíróság volt az, amelynek döntése az általánosság talaján mozgott: a bizonyítékértékelés tilalmát saját maga rögzítette, álláspontját döntésekkel nem támasztotta alá, csupán arra hivatkozott, hogy az ilyenfajta bizonyítékértékelés tilalmazott, amit a „kimondottan” szó használatával nyomatékosított. Ugyanakkor saját maga sem jelölte meg, hogy melyik az a törvényhely, amelyre az álláspontját alapozza. Azt mindenképpen hiányolom, hogy nem adta magyarázatát annak, amiért az elsőfokú bíróság által hivatkozott eseti döntéseket és az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatát nem tartotta irányadónak.

50. ügy:

A törvényszék az elsőfokú állásponttal szemben állapította meg a megalapozott gyanú hiányát az egyik gyanúsított tekintetében. Ennek során a feljelentő feljelentéséből indult ki, vagyis abból, hogy abban a gyanúsítottról mit állított, továbbá annak tulajdonított jelentőséget, hogy maga a gyanúsított is mit mondott el és azt bizonyítékok nem cáfolják.

A törvényszék ezt a tevékenységét nem jelölte meg bizonyítékértékelésként. Álláspontom szerint azonban egyértelműen bizonyítékokat értékelt, hiszen azokat – a feljelentést és a gyanúsított védekezését – kifejezetten megvizsgálta, azok tartalmát összevetette és így alakította ki az álláspontját. Ezen pedig semmit sem változtat az, hogy ezt a tevékenységét nem jelölte meg bizonyítékértékelésként.

6.3. Ad. 3. példák „burkolt” bizonyítékértékelésre, illetve a letartóztatásnak valós indokoktól eltérő indokolással történt megszüntetésére (51-58. ügyek)

51. ügy:

Az elsőfokú bíróság az emberölési ügyben meghozott, az előzetes letartóztatást meghosszabbító végzésében nem tért ki a terhelt azon védekezésére, hogy a sértett öngyilkos lett.

A másodfokú bíróság a gyanúsított e védekezésének cáfolatára részletekbe menően ismertette az orvosszakértői véleményt, nehezen elképzelhetőnek találta a sérülés önkezüleg történő okozását, fontosnak tartotta, hogy a gyanúsított önellentmondó vallomást tett, azonban elismerte: a sértett halála idején egyedül ő volt a helyszínen. Jelentőséget tulajdonított „az egyéb terhelő vallomásoknak” is.

Álláspontom szerint a másodfokú bíróság az előbbiekkal tipikus bizonyítékértékelést végzett a gyanúsított védekezésének cáfolatára. Ezen semmit sem változtat az, hogy e tevékenységét az alapos gyanú vizsgálataként, illetve az elsőfokú végzés kiegészítéseként, nem pedig bizonyítékértékelésként jelölte meg.

A másodfokú bíróság az eljárásának alapjául megjelölte a BK 122. számú állásfoglalást is, de annak részleteire nem tért ki.

52. ügy:

A terhelt a nyomozás során következetes védekezést adott elő, aminek azonban jelentőséget nem tulajdonítottak. A tárgyaláson fogatosított bizonyítás során a sértett szavahihetősége megkérdőjeleződött. Álláspontom szerint nem lehet véletlen az, hogy a bíróság éppen e bizonyítás után a kényszerintézkedést haladéktalanul és indokolás nélkül meg is szüntette, az ügyész a fellebbezés jogával nem élt és a vádlott ezt követően az elhúzó, kétszeri hatályon kívül helyezést is megélt eljárásban végig szabadlábban védekezett.

Bátorkodom kijelenteni: az vezetett a vádlott szabadlábba helyezéséhez, hogy a bizonyítás eredményeként felmerült a felmentés lehetősége, amelyet azonban nem lehetett kifejezésre juttatni és ebben a szituációban még az ügyész sem volt hajlandó felvállalni az előzetes letartóztatás fenntartását. Ezáltal a bíróság hallgatott, de a hallgatása mögött egyúttal a bizonyítékok „burkolt” értékelése húzódott meg. A bíróság előzetes letartóztatásról vallott nemleges álláspontját mindenestre később egyértelműen visszaigazolta az, hogy a vádlottat a vád aló három esetben is – utoljára elsőfokon jogerősen – felmentették.

53. ügy:

Az ítélet tábla felsorolta a megalapozott gyanút alátámasztó bizonyítékokat. Az egyiket a következők szerint jelölte meg: „gyanúsított-társ önmagára is terhelő vallomása”.

Álláspontom szerint a „gyanúsított-társ vallomása” mint bizonyíték megjelölése önmagában még korántsem jelent bizonyítékértékelést. Az „önmagára is terhelő” fordulat használata azonban az egyszerű felsorolást már átviszi a burkolt bizonyítékértékelés talajára. Ezzel a bíróság ugyanis a bizonyítékot értékelte, mert számot adott arról, hogy a társ a vallomásában önmagát is terhelte, amiből adódó következtetés szerint a fellebbezéssel érintett gyanúsítottat is terhelte, vagyis valamilyen fokozott bizonyító erőt tulajdonított ennek a bizonyítéknak.

54. ügy:

Felelősségteljesen ki merem jelenteni, hogy az ügyész a gyanúsított előzetes letartóztatását azért szüntette meg, mert kétségesnek találta a bűnösségét. Erre abból következtettek, hogy a nyomozó hatóság a szakértőnek címzett átiratában a szakvélemény és a kényszerintézkedés

kapcsolatára egyértelműen utalt, a szakvélemény a gyanúsított állításait támasztotta alá és az előzetes letartóztatását még a szakvélemény benyújtásának napján megszüntették. Az előbbieket kizárják számomra a véletlen egybeesések lehetőségét, amit még inkább erősít az, hogy az ügyész az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt indult ügyben ezt követően sem kezdeményezte a legsúlyosabb kényszerintézkedés elrendelését.

A bíróság a tárgyalási szakban elrendelte a vádlott előzetes letartóztatását az elrejtőzése miatt, azonban a bűnösségét bizonyítani nem lehetett, emiatt felmentette és az előzetes letartóztatását megszüntette. A kényszerintézkedést a másodfokú bíróság rendelte el a hatályon kívül helyezéskor. A bizonyítást ismét felvették, aminek során enyhébb kényszerintézkedést rendeltek el az eljárás elhúzóásával érvelve.

Ehhez az eseménysorhoz kapcsolódóan nem merem bizonyossággal kijelenteni, hogy a bizonyítás állása vezetett a vádlott előzetes letartóztatásának megszüntetéséhez. Ezt a kapcsolatot csupán alátámasztani látszik az események egymásutánisága: a vádlott a vádirat benyújtásakor szabadlábban védekezett, a kényszerintézkedés elrendelésére a szökése miatt került sor, felmentették, szabadlábba helyezték, ezután az előzetes letartóztatását csupán a hatályon kívül helyezéskor rendelték el és később az eljárás elhúzóására hivatkozva rendeltek el enyhébb kényszerintézkedést, pedig életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt folyamatban lévő eljárásban az eljárás elhúzóása általában nem eredményezi a kényszerintézkedés megszüntetését.

55. ügy:

Röviden a következők szerint lehet összefoglalni az eseményeket: a vádlottat a járásbíróság 8 év fegyházbüntetésre ítélte, a fellebbezésre eljáró törvényszék a nyilvános ülésen elutasította az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt, szakvélemény beszerzését rendelte el, benyújtották a szakvéleményt, amely a bűncselekmény elkövetését kizárta, ezután a másodfokú bíróság az előzetes letartóztatást megszüntette.

Az események előbbi sorrendjéből az következik számomra, hogy a törvényszék egyértelműen a vádlottat mentő szakvélemény miatt szüntette meg a kényszerintézkedést. Álláspontomat alátámasztja a döntés azon indokolása, hogy az ügyész nem fellebbezett súlyosításért, a vádlott a 8 év fegyházbüntetésből „közel a felét” – 3 év 3 hónapot – letöltötte, a szökésének veszélye nem súlyos. Ez az indokolás számomra azért kérdőjeles, mert 8 évnek a 3 év 3 hónap még közel sem a fele, a jogalkalmazási gyakorlat 8 év fegyházbüntetés

kiszabása esetén okvetlenül a kényszerintézkedés mellett foglal állást, amelyhez kapcsolódóan súlytalan érvelés az ügyészi fellebbezés hiánya.

Álláspontom szerint a vádlottat mentő szakvélemény és az előzetes letartóztatás megszüntetése között egyértelmű kapcsolat állt fenn. A törvényszék azonban természetesen tudatában volt a bizonyítékok előzetes értékelését ötvöző tilalomnak, amit nem is akart megszegni, hanem helyette „erőltetett” indokolással akarta szabadlábra helyezni a vádlottat, akit a később megtartandó tárgyaláson majd fel akar menteni. Emiatt a törvényszék a valós indoktól eltérő indokolással szüntette meg a vádlott előzetes letartóztatását. Álláspontját mindenképpen visszaigazolta az, hogy a vádlottat végül felmentette és az ügyészi fellebbezést visszavonták.

56. ügy:

A terhelt következetesen állította az ártatlanságát, de érveit az előzetes letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványok elbírálása során mindig elvetették. A törvényszék a kényszerintézkedést csupán azután szüntette meg, mert a tárgyaláson fogatosított bizonyítás előrehaladtával a feljelentő és a sértett gyermek vallomásának hiteltérdemlőségét megalapozott aggályok vették körül. A végzést az ügyész sem fellebbezte meg.

Ebből az eseménysorból is a bizonyítás állása és az előzetes letartóztatás megszüntetése közötti feltétlen összefüggésre következtetek. Ehhez képest véleményem szerint valós indoktól eltérő indokolás a bizonyítás túlnyomó részbeni befejezettségére, illetve az előzetes letartóztatás alig egy évet meghaladó tartamú elhúzódására utalás (a halmazati szabályok miatt 5 évtől 22 és fél évig terjedő szabadságvesztés volt a büntetési tételkeret).

57. ügy:

A jogalkalmazási gyakorlat szerint önmagában 4 év 8 hónap tartamú szabadságvesztés valóban nem feltétlenül teszi indokolttá kényszerintézkedés alkalmazását. Ha azonban a vádlott büntetett előéletű és az elbírálás tárgyát képező mindkét – egyenként is két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő – bűncselekményt felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt követte el, úgy indokoltnak mutatkozik a kényszerintézkedés elrendelése.

Ehhez képest álláspontom szerint egyértelműen a bizonyítékok értékeléséről van szó akkor, amikor az elsőfokú ítélet meghozatala után a másodfokú bíróság az előzetes letartóztatásról való döntés során figyelembe veszi a fellebbezéssel érintett vádlott társainak az ítéletben rögzített közreható magatartását, így a társ általi provokálást, a kölcsönös tettlegességet, az esetleges jogos védelmi helyzet vizsgálatának lehetőségét, valamint azt is, hogy a nyomozást jogos védelemre hivatkozással korábban már megszüntették.

Úgy vélem, hogy a Kúria ezzel az indokolással a kényszerintézkedéshez kapcsolódó döntés során a rendelkezésre álló bizonyítékokat értékelte az elsőfokú bíróság ítéletében írtaktól eltérően. Ennek eredményeként tartózkodott annak a vádlottnak a letartóztatásának elrendelésétől, akinek az esetében alappal felmerült a jogos védelmi helyzet miatti felmentés lehetősége. Ki merem jelenteni, hogy a Kúria a rendelkezésre álló bizonyítékokat értékelte, ezt azonban a bizonyítékértékelés tilalmát valló jogalkalmazási gyakorlat miatt kifejezetten nem rögzíthette. Emiatt úgy vélem, hogy „burkolt” bizonyítékértékelésről van szó. Mindenesetre az indokolása számomra nem egyeztethető össze a hasonló tárgykörben meghozott egyéb döntéseivel.

58. ügy:

Az eljárás során a vádlott többször hivatkozott arra, hogy az emberrablásokat nem követte el a három sértett sérelmére. A vonatkozó indokait nem vették figyelembe, pedig 13 esetben vizsgálták az előzetes letartóztatás okait. Ennek ellenére még az ügyész sem ellenezte a kényszerintézkedés megszüntetését akkor, amikor egyértelműnek látszó adat merült fel a vádlott állításának valóságtartalmára. Ez alappal vetette fel a vádlott felmentésének lehetőségét, amihez képest a több rendbeli emberrablás és más nagy számú, többek között zsarolás miatt folyamatban lévő ügyben a valós indoktól eltérő indokolásnak tartom az eljárás – két évet alig meghaladó – elhúzódására történő hivatkozást.

6.4. Ad. 4. példák a bíróság „hallgatására” (59. és 60. ügyek)

59. és 60. ügyek:

A két ügyben egyértelműen arról van szó, hogy a terheltek következetesen tagadták a bűncselekmények elkövetését. Az ehhez kapcsolódó érveket azonban az ítélet meghozatala

előtt nem vizsgálták, azokra a kényszerintézkedéshez kapcsolódó döntés során egyáltalán nem tértek ki: sem akkor, amikor a vádlottak erre hivatkoztak, sem pedig egyébként hivatalból. Arról van szó, hogy a bíróság olyan körülményekről „hallgatott”, amihez kapcsolódóan egyébként számadási kötelezettsége lett volna, mert ki kellett volna térnie arra, hogy miért nem fogadja el a felhozott érveket. Ehhez képest csupán a felmentő ítéletben fejtette ki azt, hogy miért fogadta el a vádlottak védekezését, akik azonban eddig hosszú időt töltöttek letartóztatásban.

V. A büntetőeljárás törvények kommentárjai

1. Alapvetés

Ahogy néhány jelentős jogszabályhoz, a büntetőeljárás törvényekhez is szoktak kommentárokat készíteni. Ezek a jogalkalmazók számára készülnek, és általában nem csupán a szerzői (szerkesztői), hanem valamennyi, az adott problematikához kapcsolódó álláspontot visszaadják. Vannak széles körben elterjedtek, illetve alig ismertek, részletesek és csupán vázlatosan rövidek. Léteznek olyanok, amelyeket a jogszabálmódosításoknak, illetve a jogalkalmazási gyakorlat alakulásának megfelelően folyamatosan módosítanak, de olyanok is, amelyek csupán egyetlen kiadást élnek meg. Közös jellemzőjük, hogy a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket magyarázzák és a joggyakorlat számára nyújtanak segítséget. Néhány kifejezetten magyarázatként, illetve kommentárként azonosítja magát. Ebből következik, hogy a különböző büntetőeljárás törvényekhez szerkesztett kommentárok a kutatómunkám során nagy jelentőséggel bírnak.

Az értekezésem jelen fejezetében a kommentároknak a kutatásom során vizsgált problematikáról alkotott álláspontjait adom vissza és megvizsgálom a bírói gyakorlat és a kommentárok egymásra való hatását.

Az értekezésemben kommentár alatt értek néhány olyan munkát is, amelyek magukat nem kifejezetten kommentárként, illetve magyarázatként jelölik meg, hanem inkább tankönyvre hasonlítanak. A vonatkozó munkák adatait feltüntető lábjegyzetekben jelölöm meg, hogy melyekről van szó, és mi indokolja a kommentárként való felhívásukat. Ezen túlmenően számtalan egyéb kommentár és tankönyv elemzi a büntetőeljárás előírásokat, amelyek azonban az értekezésem szempontjából jelentőség nélküliek, mert a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelésre nem térnek ki, vagy megemlítik az értékelést (mérlegelést), de részletekbe nem bocsátkoznak³⁰¹. Ezeket meg sem jelölöm.

³⁰¹ Például Fenyvesi Csaba, Herke Csongor, Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*, szerkesztő: Tremmel Flórián, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2008, amelynek 312. oldalán (szerző: Herke Csongor) csupán annyit rögzítenek, hogy az előzetes letartóztatásról való döntés során nehézséget okoz a feltételek jelentős részének diszpozitív jellege, így az ún. előzetes letartóztatási okok kapcsán nemcsak lehetséges, hanem mindig szükséges is az eljáró hatóság mérlegelése.

Az ismertetés a következő három alcím alatt történik:

1. kommentárok az 1973. évi I. törvényhez,
2. kommentárok az 1998. évi XIX. törvényhez,
3. kommentárok a 2017. évi XC. törvényhez.

A besoroláson belül az ismertetésre kerülő kommentárok nagyjából megjelenés szerinti időrendiséget is jelentenek, amivel érzékeltetni lehet az álláspontjaik időbeli változásait, avagy éppen az álláspontok változatlanóságát. A sorszámolás eggyel kezdődően fogja át mind a három alcímet, vagyis a vonatkozó alcím alá tartozásra tekintet nélkül folyamatosan történik. A későbbi összegzés megkönnyítése, az átlátható ábrázolás végett járok így el. Az ismertetett kommentárok nem céltudatos válogatás eredményei a kutatási hipotézisem alátámasztására, illetve cáfolatára, hanem valamennyit felhasználtam, amelyek rendelkezésemre álltak. Belőlük az ismertetés teljeskörűen történik, ami azt jelenti, hogy a kutatásomhoz kapcsolódó tartalmukat teljes egészében visszaadom, még akkor is, ha ez jelentős terjedelmű ismétlést eredményez. Ennek azért van jelentősége, mert így megalapozottabban rá tudok mutatni a kommentárok azonos, illetve eltérő álláspontjára, továbbá így jobban lehetőség nyílik az összefüggések feltárására. Az ismertetés során különös jelentőséget tulajdonítok a jogalkalmazási gyakorlatra történő hivatkozásoknak. A felhasznált kommentárok viszonylag nagy száma általános – összegző – következtetések levonását is lehetővé teszi.

2. A kommentárok

2.1. Kommentárok az 1973. évi I. törvényhez

1.

Az 1973. évi I. törvény legismertebb kommentárja³⁰² a törvény 12. § (1) bekezdését érintően értelmezte az *alapos gyanú* fogalmát, míg a 92. §-ához kapcsolódóan kitért arra, hogy az

³⁰² Bagi Dénes és 12 másik szerző: *A büntető eljárás magyarázata*, Első kötet, szerkesztő: László Jenő, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982, 61. o. (a vonatkozó rész szerzője: Szabóné dr. Nagy Teréz), 288–290. o. (a vonatkozó rész szerzője: Katona Géza), Második kötet, 380–381. o. (a vonatkozó rész szerzője: László Jenő).

előzetes letartóztatás elrendelését meg kell előznie a nyomozás elrendelésének és az alapos gyanú közlésének. Szerinte az előzetes letartóztatás általános feltételeiből lényeges bizonyítási kötelezettségek adódnak, az egyik ilyen az „alapos gyanú bizonyítása”.

Álláspontja szerint az előzetes letartóztatás elrendelésével kapcsolatban megkövetelt bizonyítási kötelezettségből is adódik, hogy elrendelésekor az eljáró hatóságnak mindig a döntés időpontjában fennálló tényleges állapotot kell figyelembe vennie. „Ennek megfelelően sem azon bűncselekmény bizonyítása során, amely miatt a büntető eljárás folyik, sem az előzetes letartóztatás törvényes feltételeinek bizonyítása során nem elegendők a feltételezések, hanem tényeken alapuló bizonyítékok szükségesek.”

A kommentár megszerkesztésekor az 1973. évi I. törvényben még nem léteztek a 379/A. és 379/B. §-ok, amelyek a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban a vádirat benyújtása előtti eljárást szabályozták. Már ekkor is tartalmazta azonban a törvény *Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása* alcímmel a 380. §-t, amely az előzetes letartóztatás egy éven túli meghosszabbítására vonatkozó szabályokat adta vissza. Ezzel kapcsolatban kifejtette a kommentár: „amennyiben a meghosszabbítás oka megszűnt, haladéktalanul intézkedni kell az előzetes letartóztatás megszüntetése és a terhelt szabadlábra helyezése iránt”. Egyéb részletezésbe nem bocsátkozott. A vonatkozó különleges eljárást viszonylag részletesen elemezte, de az előzetes letartóztatás általános feltételének vizsgálatáról, így a bizonyítékértékelés lehetőségéről/kizártságáról semmit sem szólt.

2.

A CompLex CD Jogtár az 1988. január 1. utáni valamennyi módosításhoz kapcsolódóan ugyanazt a kommentárszöveget tartalmazta.

Az 1973. évi I. törvény 92. § (1) bekezdéséhez fűzött értelmezése szerint az előzetes letartóztatás elrendelésének általános és különös okai vannak. A kényszerintézkedés elrendeléséhez az általános feltételek együttes megléte és legalább egy különös ok megvalósulása szükséges. Az egyik általános feltétel a konkrét személyre és bűncselekményre irányuló alapos gyanú; ugyanakkor szükséges, hogy ne álljon fenn büntethetőségi akadály, míg a másik általános feltétel az, hogy az alapos gyanú tárgyát képező cselekményt a törvény szabadságvesztéssel fenyegetse.

Rögzítette, hogy „a vádirat benyújtása előtt az előzetes letartóztatásról való döntés meghozatalakor a bíróságnak valamennyi bizonyítékot számba véve kell az alapos gyanú meglétének kérdésében állást foglalnia, ugyanakkor viszont nincs mód az eljárás során

felmerült bizonyítékok bizonyító erejének összevetésére”. Ezt a BH1992. 34., BH1993. 602., BH1997. 118. és az FBK 1991/35. alatti döntésekkel támasztotta alá oly módon, hogy a számukat feltüntette, de a tartalmukat nem adta vissza. (A „BH1992. 34.” ugyanakkor elírást tartalmazott, mert helyesen: BH1992. 234.)

Figyelmet szentelt a vádemelés utáni szakasznak is és utalt arra, hogy az előbbiektől eltérő helyzet az, amikor az elsőfokú bíróság a vád benyújtása után, a tárgyalás előkészítése során vizsgálja meg az előzetes letartóztatás indokoltságát, ebben az esetben ugyanis a benyújtott vád az, ami az alapos gyanút megalapozza. Amikor azonban az ügydöntő határozat kihirdetését követően – miután az nem emelkedett jogerőre – dönt a bíróság az előzetes letartóztatás kérdésében, akkor – ha nem is jogerősen – „a maga szintjén már döntött a terhelt bűnössége kérdésében, mégpedig éppen az egyes bizonyítékok értékelése alapján”.

Később így folytatta: „Az eljárás során az alapos gyanú intenzitása változhat, a beszerzett bizonyítékok azt erősíthetik, vagy gyengíthetik, ezért folyamatosan figyelemmel kell kísérni azt, és amennyiben az alapos gyanú jelentős mértékben meggyengül, a terhelt előzetes letartóztatását meg kell szüntetni. Egyértelmű, hogy az előzetes letartóztatás elrendelésének, vagy fenntartásának az általános feltételek hiánya esetén nincs helye, hiába indokolná azt bármely, vagy akár valamennyi különös ok megléte.” Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az előzetes letartóztatásról való első döntés alkalmával általában rendkívül csekély bizonyíték áll a bíróság rendelkezésére. Sokszor csupán a kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmény elkövetőjével szembeni feljelentés az, ami az alapos gyanút megalapozza. Az eljárás ezen szakaszában ez elegendő lehet az előzetes letartóztatás elrendelésére, de nyilvánvaló, hogy ha hónapokkal a nyomozás elrendelése után sem áll a feljelentésen kívül semmi konkrét bizonyíték rendelkezésre, úgy a terhelt előzetes letartóztatásának meghosszabbítása indokolatlanná válhat.

A 379/A. §-hoz (*A kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárás a vádirat benyújtása előtt*) többek között azt fejtette ki, hogy a bíróság az eljárása során a kényszerintézkedés indokoltságát vizsgálva értékeli az ügyész, a védő vagy a gyanúsított által előtárt bizonyítékokat, amely kiterjed a bűncselekmény alapos gyanújának – mint a kényszerintézkedés általános feltételének – és az előzetes letartóztatásnak a 92. § (1) bekezdésében írt különös feltételeinek fennforgására, de nem jelentheti a bizonyítékot bizonyító erejének értékelését.

Érvelését így támasztotta alá: „BK 122. számú állásfoglalás; BH1992. 234., BH1993. 491., BH1993. 602.”.

A törvény 380. §-ához (*Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása a Legfelsőbb Bíróság által*) csupán rövid értelmezést adott és kizárólag a határidők problematikáját vizsgálta.

2.2. Kommentárok az 1998. évi XIX. törvényhez

3.

A jogalkalmazók számára készített, véleményem szerint egyik legalapvetőbb, mindenképpen a leggyakrabban hivatkozott munka, az ún. „kapsos kommentár”³⁰³ szerint a bíróságnak az alapos gyanú³⁰⁴ meglétét vagy hiányát kell vizsgálnia és mindig a döntés idején meglévő állapotot kell elemeznie. Ehhez kapcsolódóan részletezte, hogy mikor van szó alapos gyanúról és jelentőséget tulajdonított tényeken alapuló, törvényesen beszerzett bizonyítékoknak. Idézte a BH1994. 17. szám alatt közzétett eseti döntés I. pont alatti összefoglalóját, amely szerint „a vádemelés előtti eljárásban az alapos gyanúnak mint az előzetes letartóztatás ún. általános feltételének a meglétéhez elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt és hogy annak elkövetője a gyanúsított”.

Rögzítette, hogy a bíróságnak az ügyész által beterjesztett – előzetes letartóztatási – indítvány elbírálása során az alapos gyanú fennállását kell vizsgálnia az előzetes letartóztatás indokoltsága szempontjából. E vizsgálódási folyamatban az ügyészi indítványban megjelölt bizonyítékokat, valamint a gyanúsított és a védő által történetesen benyújtott bizonyítási eszközöket, a gyanúsított és a védő felszólalásában foglaltakat kell a logika szabályai szerint is elemeznie. A bíróság azonban – az előzetes letartóztatásról való döntése során – még a vádirat benyújtását követően sem mérlegelheti a bizonyítékokat, hanem csak annyiban vizsgálhatja azokat, hogy az előzetes letartóztatás általános feltétele, a bűncselekmény alapos gyanúja továbbra is fennáll-e, avagy az alapos gyanú a vádemelés ellenére is olyan mértékben meggyengült, amely már nem teszi lehetővé vagy indokolttá a kényszerintézkedés alkalmazását.

Az előbbieket a BH2001. 106. számú eseti döntésre utalással támasztotta alá.

³⁰³ Akác József és 12 másik szerző: *Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára* II., második kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG–ORAC, 2016, 649–653. o. (a vonatkozó rész szerzője: Czine Ágnes).

³⁰⁴ Az „alapos gyanú” fogalmát az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

A gondolatmenetét a következőkkel folytatta: a Legfelsőbb Bíróság egy másik határozatában is megállapította, hogy az alapos gyanúnak – mint az előzetes letartóztatás általános feltételének – a meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni. Az alapos gyanú meglétéhez ugyanis nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője a gyanúsított. A helyzet tehát merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékot szabadon mérlegeli, szemben az eljárás jelen szakaszával, amikor ezt nem teheti meg. A kapcsolódó jogalkalmazási gyakorlatra a „BH 1992. 234.” feltüntetésével utalt.

Kiemelte, hogy nem elegendő az előzetes letartóztatás különös feltételeinek a vizsgálata: először mindig az általános feltételeket kell vizsgálni, amit nem pótol valamely különös feltétel fennállásának a vizsgálata. „Amennyiben nem állnak fenn az előzetes letartóztatás általános feltételei, akkor kizárt ... az előzetes letartóztatás elrendelése vagy fenntartása.” Az irányadó vizsgálódási szempontokat a BH1993. 602. és a BH1993. 491. eseti döntéseket felhozva mutatta be.

Ezután kitért arra, hogy az előzetes letartóztatás törvényi feltételeinek a megállapítása során a bizonyítékokat csak annyiban lehet vizsgálni, hogy azok alapján a bűncselekményre vonatkozó alapos gyanú megállapítható-e, nincs azonban lehetőség az ellentétes bizonyítékok szembeállítására, a bizonyító erejük mérlegelésére, a valóságtartalmuk vizsgálatára. Szerinte a bíróság nem szüntetheti meg arra hivatkozással, hogy a bizonyítás előrehaladásával bizonyos bizonyítékok bizonyító ereje változott, meggyengült, mert ezzel a bizonyítékokat értékelné, amit az előzetes letartóztatásról való döntés során nem tehet meg. A bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügyet eldöntő érdemi határozatában kell számot adnia, mert az eljárás során feltárt valamennyi bizonyítékot a bizonyítási eljárás befejezése után kell egyenként és egymással összefüggésben értékelni. „A még folyamatban levő ügy tárgyalási szakában a bíróság nem foglalhat állást az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, ezért téves az előzetes letartóztatás erre való hivatkozással történő megszüntetése (BH 2002.88.). A bíróság az előzetes letartóztatásról való döntése során – a vádirat benyújtása előtt és a vádirat benyújtását követően is –, vagyis határozatának meghozatalakor a rendelkezésre álló bizonyítékokat nem értékelheti. Nem vetheti egybe, nem mérlegelheti, hanem azt kell vizsgálnia, hogy ezek a bizonyítékok megalapozzák-e az alapos gyanút, és konkrétan meg kell jelölnie az alapos gyanút alátámasztó bizonyítékokat. Elegendő annak valószínűsítése – az általános feltételek meglétéhez –, hogy bűncselekmény történt, és ennek a bűncselekménynek

az elkövetője a gyanúsított. A vádirat benyújtását követően lényegében a vád, illetve a vádban foglaltak alapozzák meg az alapos gyanút.”

Említette azt is, hogy az általános okok – így az alapos gyanú – megszűnése esetén az előzetes letartóztatást meg kell szüntetni, de erre semmiféle eligazítás nem adott.

4.

A következő helyen említendő törvényt magyarázat³⁰⁵ az 1998. évi XIX. törvény 129. §-ához fűződő értelmezését azzal kezdte, hogy a terhelttel szemben alkalmazható kényszerintézkedések sorában az előzetes letartóztatás a legsúlyosabb, szabadságelvonással járó kényszerintézkedés. Súlyának megfelelően az eljárási törvény rendkívül szigorú feltételekhez köti alkalmazhatóságát, egyben számos garanciát tartalmaz arra, hogy az előzetes letartóztatás csak a legszükségesebb esetekben és a lehető legrövidebb ideig kerüljön alkalmazásra.

Kitért arra, hogy elrendelésének általános és különös okai vannak, amelyek közül az általános feltételek együttes megléte szükséges. A vádirat benyújtása előtt az előzetes letartóztatásról való döntés meghozatalakor a bíróságnak valamennyi bizonyítékot számba véve kell az alapos gyanú³⁰⁶ meglétének kérdésében állást foglalnia, viszont nincs mód az eljárás során felmerült bizonyítékok bizonyító erejének összevetésére. Ezt a BH1992. 234., BH1993. 602., BH1997. 118. és az FBK 1991/35. alatti döntésekkel támasztotta alá oly módon, hogy a számukat feltüntette, de a tartalmukat nem adta vissza.

Ezt azzal folytatta, hogy az előbbiektől eltérő helyzet az, amikor az elsőfokú bíróság a vád benyújtása után, a tárgyalás előkészítése során vizsgálja meg az előzetes letartóztatás indokoltságát, ekkor ugyanis a benyújtott vád az, ami megtestesíti az alapos gyanút. Amikor azonban az ügydöntő határozat kihirdetését követően – miután az nem emelkedett jogerőre – dönt a bíróság az előzetes letartóztatás kérdésében, akkor – ha nem is jogerősen – „a maga szintjén már döntött a terhelt bűnössége kérdésében, mégpedig éppen az egyes bizonyítékok értékelése alapján”.

³⁰⁵ Kiss Sándor és 7 másik szerző: *A büntetőeljárási törvény magyarázata*, 1. kötet, szerkesztő: Jakucs Tamás, Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2003, 264–265. o. (a vonatkozó rész szerzője: Lassó Gábor).

³⁰⁶ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

Kiemelte, hogy az előzetes letartóztatás elrendelésének vagy fenntartásának az általános feltételek hiánya esetén nincs helye, hiába indokolná azt bármely, vagy akár valamennyi különös ok megléte. Ehhez kapcsolódóan azonban eligazítást nem adott.

5.

Egy további munka³⁰⁷ szerint a bíróságnak vizsgálnia kell az alapos gyanú³⁰⁸ fennálltát, azaz az ügyész indítványát megalapozó bizonyítékokat, a gyanúsított és a védő felszólalásában foglaltakat, valamint az általuk benyújtott bizonyítási eszközöket. Ezeket azonban kizárólag a kényszerintézkedésben való állásfoglalás eldöntéséhez szükséges mértékben értékelheti. „A bíróságnak tehát az alapos gyanú vonatkozásában úgy kell álláspontját kialakítania, hogy tényleges bizonyítást nem végezhet. A nyomozási bíró ugyanis nem befolyásolhatja a nyomozás menetét, ... bizonyítási cselekményeket csupán elvégezhet, azonban nem rendelhet el. A vádemelést követően pedig a tárgyaló bíróság kizárólag ügydöntő határozata meghozatala, kihirdetés és indokolása során értékelheti a bizonyítékokat a prejudikálás veszélye nélkül. Hiába ismeri a bíróság az ügyet, a bizonyítékokat előzetesen nem mérlegelheti. A fentiek miatt tehát az előzetes letartóztatás általános feltételeinek vizsgálata során sajátos helyzet alakul ki. A bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapos gyanút alátámasztó bizonyítékok rendelkezésre állnak-e, azokat azonban érdemben nem értékelheti.”

Az előbbieket alátámasztására az 1973. évi I. törvény alapján kialakult bírói gyakorlatból vett át eseti döntéseket.

Idézett a BH1994. 17. számú eseti döntésből és például azt emelte ki, hogy az alapos gyanúnak a meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni.

Ezután kitért arra, hogy előállhatnak olyan esetek, amikor új bizonyítékok merülnek fel, amelyek a bűncselekmény gyanúját erősítik, illetve gyengítik. A gondolatmenet folytatása

³⁰⁷ Bánáti János és 5 másik szerző: *Büntető eljárásjog*, szerkesztő: Tóth Mihály, Budapest, HVG–ORAC, 2003, 194–196. o. (a vonatkozó rész szerzője: Csák Zsolt). A munka szerkesztője az előszóban (15. o.) kifejezésre juttatta: nem volt céljuk a törvény valamennyi rendelkezésének elemzése, nem kommentárt és nem is kézikönyvet, hanem logikusnak szánt összefoglalást, áttekintést kívánnak nyújtani. A szerző előszava ellenére az értekezésemben a munkát a kommentárok között említtem, mert az 1998. évi XIX. törvény egészén végighaladva adja meg a különböző előírásokhoz, jogintézményekhez a magyarázatot, számtalan esetben visszaadja (idézi) a törvény szövegét, amit magyarázattal lát el, és gyakran előfordul, hogy a bírósági határozat számát feltüntetve ismerteti a bírósági gyakorlatot.

³⁰⁸ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

során azonban nem tért el az eredeti állásponttól és azt rögzítette, hogy „a bíróságnak ezen körülményt is mérlegelnie kell a bizonyítékok tényleges mérlegelése nélkül”.

Ezután ismét a bírói gyakorlatot hívta fel, és a BH1997. 18. számú eseti döntést idézve azt emelte ki, hogy nincs lehetőség az ellentétes bizonyítékok szembeállítására, a bizonyító erejük mérlegelésére, a valóságtartalmuk vizsgálatára, majd a BH2002. 88. számú eseti döntésből idézve arról adott számot, hogy a még folyamatban lévő tárgyalás szakaszában sem lehet állást foglalni az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, erre hivatkozva az előzetes letartóztatást nem lehet megszüntetni.

Az általános feltétel vizsgálatához kapcsolódó összegzése szerint „a magyar bírói gyakorlat tehát egyértelművé és kétséget kizáróvá teszi a bíróságok lehetőségét, illetve feladatait az alapos gyanú mérlegelése során. ... az alapos gyanú az előzetes letartóztatás legfontosabb általános feltétele, azaz a bizonyítékok mérlegelése nélkül, de rendkívüli alapossággal kell vizsgálni”.

Nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy az egyik hivatkozása a következő: „BH 1997/18.”. Ez a hivatkozás helyesen „BH1997. 118.” lett volna. Ez a helytelenség a mondanivaló érdemére nem hat ki, nyilvánvaló számbeli elírásról van szó, aminek fontosságára azonban később még ki fogok térni.

6.

Egy másik kommentár³⁰⁹ is abból indult ki, hogy a bíróságnak vizsgálnia kell az alapos gyanú³¹⁰ fennállását, azaz az ügyész indítványát megalapozó bizonyítékokat, a gyanúsított és a védő felszólalásában foglaltakat, valamint az általuk benyújtott bizonyítási eszközöket. Ezeket azonban kizárólag a kényszerintézkedésben való állásfoglalás eldöntéséhez szükséges mértékben értékelheti. „A vádemelést követően pedig a tárgyaló bíróság kizárólag az ügydöntő határozata meghozatala, kihirdetés és indokolása során értékelheti a bizonyítékokat a prejudikálás veszélye nélkül.”

³⁰⁹ Belovics Ervin, Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*, második kiadás, szerkesztő: Tóth Mihály, Budapest, HVG-ORAC, 2015, 165–166. o. (a vonatkozó rész szerzője: Tóth Mihály). A szerzők az előszóban (15. o.) tankönyvként jelölik meg a munkát, de elismerik, hogy abban helyenként felismerhetők a kommentárok elemei. Az értekezésemben a kommentárok között említtem, mert az 1998. évi XIX. törvény egészén végighaladva adja meg a különböző előírásokhoz, jogintézményekhez a magyarázatot, számtalan esetben visszaadja a törvény szövegét, és azt magyarázattal látja el, gyakran előfordul, hogy a bírósági határozat számát feltüntetve ismerteti a bírósági gyakorlatot.

³¹⁰ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

Utalt arra a sajátos helyzetre, miszerint a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapos gyanút alátámasztó bizonyítékok rendelkezésre állnak-e, azokat azonban érdemben nem értékelheti.

Ez is a bírói gyakorlatból vett át példákat a mondanivalójának alátámasztására. Annak ellenére, hogy az 1998. évi XIX. törvényt kommentálta, az előbbieken az 5. alatt ismertetett kommentárral megegyező módon idézett az 1973. évi I. törvény alatt kiadott BH1994. 17., BH1997. 18. és BH 2002. 88. számú eseti döntésekből. Az 1998. évi XIX. törvény alatt publikált esti döntések közül csupán a BH 2004. 227. számút jelölte meg, azt is a korábbi törvény alapján meghozott BH2002. 88. számú eseti döntés mellett, azt visszaadva, hogy a tárgyalási szakaszban a bizonyítékok bizonyító erejéről nem lehet állást foglalni, az előzetes letartóztatást ez alapján megszüntetni nem lehet.

E helyen sem hagyhatom szó nélkül azt, hogy a BH1997. 118. helyett nyilvánvaló számbeli elírás folytán a következőket tartalmazta: „BH 1997.18.”.

2.3. Kommentárok a 2017. évi XC. törvényhez

7.

2018. július 1. napjától az ún. „kapcsos kommentár”³¹¹ valamennyi, személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésnek az általános feltételeit ugyanazon a helyen tárgyalja. Az értelmezés ennek megfelelően vonatkozik a letartóztatásra is.

Azt emeli ki, hogy a bíróságnak az alapos gyanú³¹² meglétét vagy hiányát kell vizsgálnia és mindig a döntés idején meglévő állapotot kell elemeznie. A gyanú akkor megalapozott, ha a hatóságnak nem feltételezései, hanem tényeken alapuló, törvényesen beszerzett bizonyítékai vannak a terheltre és a bűncselekmény elkövetésére, illetve a kettő között oksági kapcsolat áll fenn. Idézte a BH1994. 17. számú eseti döntés I. pont alatti összefoglalóját, amely szerint a „vádemelés előtti eljárásban az alapos gyanúnak, mint az

³¹¹ Akác József és 11 másik szerző: *Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára I.*, harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 622–626., 638., 661–662. o. (a vonatkozó részek szerzője: Czine Ágnes).

³¹² Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

előzetes letartóztatás ún. általános feltételének a meglétéhez elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt és hogy annak elkövetője a gyanúsított”.

A jogalkalmazási gyakorlatra helyezte a hangsúlyt a következők szerint: a Legfelsőbb Bíróság egy másik határozatában is megállapította, hogy az alapos gyanúnak – mint az előzetes letartóztatás általános feltételének – a meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni. Az alapos gyanú meglétéhez ugyanis nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője a gyanúsított. A helyzet tehát merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékot szabadon mérlegeli, szemben az eljárás jelen szakaszával, amikor ezt nem teheti meg.

A kapcsolódó jogalkalmazási gyakorlatra a „BH 1992. 234.” feltüntetésével utalt.

Kiemelte, hogy nem elegendő a kényszerintézkedés különös feltételeinek a vizsgálata: először mindig az általános feltételeket kell vizsgálni, amit nem pótol valamely különös feltétel fennállásának a vizsgálata. „Amennyiben nem állnak fenn az előzetes letartóztatás általános feltételei, akkor kizárt ... az előzetes letartóztatás elrendelése vagy fenntartása.” Az irányadó vizsgálódási szempontokat a BH1993. 602. és a BH1993. 491. eseti döntéseket felhozva mutatta be.

Rögzítette, hogy a bíróságnak az ügyész által beterjesztett – pl. letartóztatási – indítvány elbírálása során az alapos gyanú fennállását kell vizsgálnia a kényszerintézkedés indokoltsága szempontjából. E vizsgálódási folyamatban az ügyészi indítványban megjelölt bizonyítékokat, valamint a gyanúsított és a védő által történetesen benyújtott bizonyítási eszközöket, a gyanúsított és a védő felszólalásában foglaltakat kell a logika szabályai szerint is elemeznie. A bíróság azonban – a kényszerintézkedésről való döntése során – még a vádirat benyújtását követően sem mérlegelheti a bizonyítékokat, hanem csak annyiban vizsgálhatja azokat, hogy az előzetes letartóztatás általános feltétele, a bűncselekmény alapos gyanúja továbbra is fennáll-e, avagy az alapos gyanú a vádemelés ellenére is olyan mértékben meggyengült, amely már nem teszi lehetővé vagy indokolttá a kényszerintézkedés alkalmazását. Az előbbieket a BH2001. 106. számú eseti döntéssel támasztotta alá.

Dőlt betűvel történő kiemeléssel adta nyomatékát annak, hogy *az előbbi értelmezést azonban nemcsak a nyomozati szakaszra, hanem a vádemelést követő bírósági szakaszra is érvényesíteni kell*, amit a BH2002. 88. eseti döntésből való idézéssel támasztott alá: „A bizonyítékok értékeléséről a bíróságnak az ügyet eldöntő érdemi határozatában kell számot adnia, mert az eljárás során feltárt valamennyi bizonyítékot a bizonyítási eljárás befejezése

után kell egyenként és egymással összefüggésben értékelni; a még folyamatban levő ügy tárgyalási szakában a bíróság nem foglalhat állást az egyes bizonyítékok bizonyító erejéről, ezért az előzetes letartóztatásnak erre hivatkozással történő megszüntetése téves”.

Annak is jelentőséget tulajdonított, hogy a vádemelést követően a megalapozott gyanú más értelmet nyer, mert a törvény itt már a „vádát emeltek” fogalmat nevesíti. Álláspontja szerint „a törvényalkotó pedig azért nevesíti ezt a fogalmat, hogy kifejezésre juttassa, hangsúlyozza, a bíróság figyelmét mintegy felhívja: a nyomozás már befejeződött, hangsúlyosan értékelje és vegye figyelembe a bíróság, hogy a kényszerintézkedés különös feltételei között lehetséges a változás, nagy valószínűséggel már nem azok a különös okok állnak fenn. ... A vádirat benyújtását követően lényegében a vád, illetve a vádban foglaltak alapozzák meg az alapos gyanút. A 'vádát emeltek' fogalom nemcsak egy névleges kategória. Vizsgálnia kell a bíróságnak a kényszerintézkedéssel elérni kívánt célokat, a bűncselekmény jellegét és a terhelt személyi körülményeit.”

Kitért arra is, hogy az általános okok – így az alapos gyanú – megszűnése esetén a kényszerintézkedést meg kell szüntetni, de erre semmiféle eligazítás nem adott.

8.

Egy másik magyarázat³¹³ szerint is a vádemelést megelőzően a kényszerintézkedés szükségszerű előfeltétele, hogy a terhelt vonatkozásában fennálljon a bűncselekmény elkövetésének személyre konkretizált, megalapozott gyanúja. „Ezért a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésére irányuló ügyészszégi indítványból és az ahhoz csatolt bizonyítékokból ki kell derülnie, hogy a bűncselekmény gyanúja és annak személyre szóló megalapozott gyanúja fennáll.” A nyomozási bírónak a határozatában számot kell adnia arról, hogy az általános feltételek adottak-e, továbbá meg kell indokolnia azt is, hogy döntését milyen adatokra alapította.

A BH1994. 17. számú eseti döntést megjelölve kiemelte: az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül elégséges annak a valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, illetve hogy annak elkövetője a terhelt, míg a BH1997. 18. számú eseti döntés lényegét annyiban foglalta össze, hogy nincs törvényi lehetőség az ellentétes bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelésére és a valóságtartalmuk vizsgálatára.

Itt is felhívom a figyelmet az utóbbi eseti döntés számában lévő elírásra.

³¹³ Bánáti János és 5 másik szerző: *A büntetőeljárás törvény magyarázata*, szerkesztők: Belovics Ervin, Erdei Árpád, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 355–356. o. (a vonatkozó rész szerzője: Belovics Ervin).

9.

Egy hasonló kommentár³¹⁴ szerint az általános feltételek mindegyikének minden személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésekor fenn kell állnia. A Be. 276. § (1) bekezdésben nevesített okokat négy általános feltételnek írja le, amelyek közül az első kettő – szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folyamatban lévő eljárás és a megalapozott gyanú, illetve a vádemelés ténye – objektív, míg „a harmadik és a negyedik általános feltétel már bírói mérlegelés kérdése: az ugyanis, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés szükséges-e a céljának eléréséhez, és az, hogy az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható, számos körülmény egyidejű vizsgálatát igényli”.

A munka részletesebb indokolást nem ad, eseti döntésre nem hivatkozik, viszont „a harmadik és a negyedik általános feltétel már bírói mérlegelés kérdése ...” megfogalmazásából kitűnően az általános feltétel megállapítása során a mérlegelést kizártnak tartja.

10.

Egy további³¹⁵ szerint a gyanú akkor megalapozott, ha a hatóságnak nem feltételezései, hanem tényeken alapuló, törvényesen beszerzett bizonyítékai vannak a terheltre és a bűncselekmény elkövetésére, illetve a kettő között oksági kapcsolat áll fenn.

Kifejtette, hogy nem a rendelkezésre álló bizonyítékokat kell értékelnie a bíróságnak, „hanem az alapos gyanúnak³¹⁶ – mint az előzetes letartóztatás úgynevezett általános feltételének – a meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni. A helyzet tehát merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e

³¹⁴ Békés Ádám és 19 másik szerző: *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*, 1. kötet, főszerkesztő: Polt Péter, Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2018, 600. o. (a vonatkozó rész szerzője: Herke Csongor).

³¹⁵ Belegi József, Czine Ágnes, Fázsi László: *Büntetőeljárás jog*, szerkesztő: Czine Ágnes, Budapest, Patrocinium, 2019, 203. o. (a vonatkozó rész szerzője: Czine Ágnes). A munka nem a hagyományos értelemben vett kommentár, önmagát beazonosító előszava nincs, sokkal inkább tankönyvre emlékeztet. Ennek ellenére az értekezésemben kommentárként hivatkozom, mert a Be. nyomvonalán haladva elemzi a büntetőeljárás előírásokat, sokszor megjelöli a törvényhelyet, néha kitér a bírósági gyakorlatra, amit ilyenként meg is jelöl („EBH”, „BK vélemény”, „BH”, „BJD”).

³¹⁶ Az „alapos gyanú” fogalmat az ismertetett munka használja annak ellenére, hogy az 1973. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével már nem időszerű.

a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékot szabadon mérlegeli, szemben az eljárás jelen szakaszával, amikor ezt nem teheti meg.”

A kapcsolódó jogalkalmazási gyakorlatra a „BH 1992. 234.” feltüntetésével utalt.

11.

Utolsóként hívom fel azt a kommentárt³¹⁷, amely nem más, mint a 6. alatti kommentár negyedik kiadása.

A második kiadás az 1998. évi XIX. törvényt mutatta be, míg a negyedik kiadás a Be.-t ismerteti. Ennek ellenére a vonatkozó ismertetésük ugyanaz, igazából szóról szóra megegyeznek, de azzal az eltéréssel, hogy az ismertetés a második kiadásban az előzetes letartóztatáshoz, míg a negyedik kiadásban valamennyi, személyi szabadságot érintő bírói engedélyhez kötött kényszerintézkedéshez kapcsolódik, és a szerzők ezt az ismertetést a letartóztatásnál már el sem végzik.

A szerzők az új kiadásba átvették a BH1997. 118. jogesetet érintő elírásbeli hibát is.

3. A kommentárok tartalmi sajátosságai

Az 1. kommentár az alapos gyanú bizonyításáról, illetve tényeken alapuló következtetésekről szólt. E szófordulatok használata ígéretesnek tűnik, de ennek ellenére egyéb eligazítást nem adott, így nem szólt arról sem, hogy az alapos gyanút érintő bizonyításnak milyen mélységűnek kell lenni, illetve a bizonyítást milyen szempontok alapján kell foganatosítani, így különösen: a bizonyításnak mire kell kiterjednie. A vonatkozó bírói joggyakorlatra sem tért ki, de talán az is kijelenthető, hogy ekkor kapcsolódó bírósági gyakorlat még nem állt rendelkezésre (vonatkozó eseti döntés ekkor még bizonyossággal nem jelent meg BH-ban).

A kommentárok átfogó – összehasonlító – elemzések az 1. kommentárt igazából figyelmen kívül lehet hagyni, mert kifejezetten és részletekbe menően nem foglalkozott az

³¹⁷ Belovics Ervin, Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*, negyedik kiadás, szerkesztő: Tóth Mihály, Budapest, HVG-ORAC, 2019, 208–209. o. (a vonatkozó rész szerzője: Tóth Mihály). A szerzők az előszóban (15. o.) tankönyvként jelölik meg a munkát, egyidejűleg kifejezésre juttatják: az új törvény megkedveltetésén túl az is a céljuk, hogy azt értelmezzék és magyarázzák. Indolt az értekezésemben a kommentárok között történő felhívása, mert a Be. egészén végighaladva adja meg a különböző előírásokhoz, jogintézményekhez a magyarázatot, számtalan esetben visszaadja a törvény szövegét, és azt magyarázattal látja el, gyakran előfordul, hogy a bírósági határozat számát feltüntetve ismerteti a bírósági gyakorlatot.

alapos gyanú, illetve az általános feltétel és a bizonyítékértékelés problematikájával. Továbbá viszonylag régen, 1982-ben adták ki, és a későbbi kommentárokkal – a vizsgált problematikát érintően – semmiféle tartalmi összhangot nem mutat.

Ugyanakkor a többi kommentár összehasonlító elemzése sem igényel túlzott erőfeszítést, azok lényege ugyanis ugyanaz. Ez alatt a következőket értem:

- mindegyik egyértelműen a mellett foglal állást, hogy a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés kizárt, ehhez kapcsolódóan semmiféle eltérő álláspontot nem tartalmaznak; az általuk átfogott időtartam mintegy 30 év, amelyen belül az álláspont változatlan;
- egyik sem hoz fel olyan jogszabályi előírást, amely az álláspontjának alátámasztására hivatott, vagyis nem rögzítik, hogy a bizonyítékértékelés kizártságát valló álláspont milyen jogszabályi előírás alapján, hanem
- ezt az álláspontot kizárólag a bírói gyakorlattal támasztják alá, túlnyomó részben az eseti döntés számának feltüntetésével, néhány esetben azokból történő szó szerinti idézéssel. Álláspontom szerint a bírói gyakorlat szerepének megfelelő jelentőséget tulajdonít az 5. kommentár, amikor a „bírói gyakorlat értelmezéséről”, a „magyar bírói gyakorlat egyértelmű és kétséget kizáró” álláspontjáról beszél, amiket eseti döntésekkel támaszt alá, ugyanakkor egyetlen törvényhelyet sem hoz fel;
- mindegyik esetében akár figyelmen kívül is lehetne hagyni az aktuális törvényi helyzetet, ugyanis egy bizonyos – az éppen aktuális – törvény elemzésére hivatottak, de ennek ellenére túlnyomó részben olyan eseti döntéseket hoznak fel, amelyeket nem is az elemzendő törvény hatálya alatt hoztak meg. Így tehát:
 - a 3-6. kommentárok az 1998. évi XIX. törvényhez készültek, de ennek ellenére a 3-5. kommentárok kizárólag az 1973. évi I. törvény, míg a 6. kommentár túlnyomó részben az 1973. évi I. törvény hatálya alatt meghozott eseti döntéseket hoz fel,
 - a 7., 8. és 10. kommentárok a Be.-hez kapcsolódnak, azonban a mondanivalójukat kizárólag az 1973. évi I. törvény alapján meghozott eseti döntésekkel támasztják alá, és
 - a 11. kommentár is a Be. bemutatására hivatott, de túlnyomó részben az 1973. évi I. törvény hatálya alatt meghozott eseti döntéseket hoz fel.

Egyik sem ad számot arról, hogy a korábbi törvény hatálya alatt meghozott eseti döntést miért tartja irányadónak az új törvény hatálya alatt, nem térnek ki például arra, hogy változatlan-e a jogszabályi környezet, avagy a megváltozott jogszabályi környezetben mi indokolja a korábbi törvény alatt kialakult bírói gyakorlat fenntartását;

- a 3. és 7. kommentárok szerint „amennyiben nem állnak fenn az előzetes letartóztatás általános feltételei, akkor kizárt ... az előzetes letartóztatás elrendelése vagy fenntartása”, valamint kitérnek arra is, hogy az általános okok megszűnése esetén az előzetes letartóztatást meg kell szüntetni. A többi kommentár ezt ennyire egyértelműen nem tartalmazza, de az egyéb tartalmukból ugyanez levezethető;
- mindegyik kommentárra vonatkozik az a kritikám, miszerint nem húzzák meg azt az egyértelmű határvonalat, amely az általános feltétel (illetve hiányának) megállapítása és a bizonyítékértékelés között található, vagyis mikor beszélhetünk arról, hogy a jogalkalmazó az általános feltétel vizsgálata során már átlépett a bizonyítékértékelés talajára, továbbá
- egyik sem ad iránymutatást arra az esetre, hogy miként járjon el a tárgyaló bíróság akkor, ha a terhelt bűnösségéhez alapos kételyek fűződnek, így elsősorban akkor, ha a tárgyaláson foganatosított bizonyítás eredményeként felmerül a vádlott felmentésének lehetősége.

A vizsgált problematikához kapcsolódóan felhívom a figyelmet a következő, csupán bizonyos kommentárokat érintő aggályomra is:

- Az 5., 6., 8. és 11. kommentárok a BH1997. 118. helyett nyilvánvaló számbeli elírás folytán a következőket tartalmazzák: „BH 1997/18.”, illetve „BH 1997.18.”. Egyértelmű számbeli elírásról van szó, ami a közvetítendő tartalom lényegére a legkevésbé sem hat ki. Ugyanakkor mégis jelentőséget tulajdonítok ennek a nyilvánvaló elírásnak, mert megfelelően mutatja egy korábbi álláspont ellenőrzés nélküli, kritikátlan átvételét, vagyis azt, hogy a későbbi kommentár szerzője a korábbi szerző álláspontját ellenőrzés nélkül átvette, kritika nélkül elfogadta, illetve ugyanaz a szerző a hibát továbbra sem észlelte.
- A 2. kommentár a „BH1992. 34.” hivatkozásban tartalmaz nyilvánvaló elírást, mert az helyesen: „BH1992. 234.”. Ugyanakkor ez az elírás nem rendelkezik az

előbbiekből írtak szerinti jelentőséggel, mert csupán egyetlen kommentárban található, azaz szó sem lehet ellenőrzés nélküli átvételről.

- Állásponantom szerint csupán az 5., 6. és 11. kommentárban érhető tetten a saját érvelés, mert a szerzők a „prejudikálás veszélyéről” szólnak (vagyis értelemszerűen: a bíróság azért nem értékelheti a bizonyítékokat, mert ezzel prejudikálna). Ugyanakkor nem részletezik, hogy a megalapozott/alapos gyanút érintő bizonyítékértékelés miért hordozza magában a prejudikálás veszélyét, de arra sem térnek ki, hogy bizonyos sajátos, a terhelt ártatlanságára utaló körülmények miért ne írhatnák felül a prejudikálás esetleges lehetőségét.³¹⁸

Állásponantom szerint a többi kommentár nem tartalmaz saját érvelést, az ilyenre utaló gondolatmeneteket egyértelműen eseti döntésekből vették át.

- Néhány kommentár bizonyítékértékelés kizártságát érintő gondolatmenetében logikai következetlenséget is felfedezni vélek.

Például a 3. és a 7. kommentárok a bizonyítékok logika szabályai szerinti elemzéséről szólnak, de kizártnak tartják a bizonyítékértékelést. Ehhez képest szerintem az „elemzés” szó már önmagában is aprólékos, részletekre kiterjedő vizsgálódás szükségességére utal, ami nehezen választható el a mérlegeléstől. Állásponantom szerint a kommentárok az ellentétes szituációhoz eltérő szavakat használnak, de ezeknek az eltérő szavaknak valójában ugyanaz a jelentéstartalma.^{319, 320, 321}

Ugyanígy a 3. és 7. kommentárok az alapos gyanúhoz kapcsolódóan tényeken alapuló, törvényesen beszerzett bizonyítékokról szólnak. A „törvényesen” szó használata a jogszerűség megállapítására utal, amely már a bizonyítékértékelés talajára vezet, így például ha a bíróság a megalapozott gyanú vizsgálatakor azt állapítja meg, hogy a lehallgatást nem engedélyezték, vagy a terhelő tanút nem oktatták ki a mentességi jogára, akkor már végzett bizonyos bizonyítékértékelést.

³¹⁸ Az ezzel szembeni állásponantom szerint a bizonyítékok letartóztatáshoz kapcsolódó korlátozott értékelése nem jelent prejudikációt. Erre az értekezés későbbi részében még kitérek.

³¹⁹ Az ezutáni négy lábjegyzetben található szóelemzések csupán kiragadott példák, amelyek az értekezés témájához kapcsolódóan leginkább alkalmasak szemléltetésre. Nem volt és nem is lehetett céлом a kommentárok által használt egyéb szavak elemzése.

³²⁰ A Magyar Értelmező Kéziszótár A-Ly (Juhász József és más szerkesztők, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1985) szerint az „elemez” ige jelentése: valamit összetevőire, mozzanataira bont és így vizsgál, illetve alkotóelemeire bont és meghatározza őket (275. o.); míg az „értékel” ige jelentése: valaminek, valakinek anyagi, erkölcsi vagy szellemi értékét megállapítja, megbecsüli (445. o.).

³²¹ A magyar nyelv értelmező szótára, Második kötet, E-GY (Bárczi Géza és más szerkesztők, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959) szerint az „elemez” ige jelentése: elemeire, alkotórészeire bont, s így vizsgál valamely összetett dolgot, összefüggést; analizál (127–128. o.); míg az „értékel” ige jelentése: valakinek, valaminek mérlegelő megítélése (333. o.).

Az 5. kommentár a bizonyítékok mérlegelés nélküli, de „rendkívüli alapossággal” történő vizsgálatának szükségességére utal. Ez azonban az álláspontom szerint aligha értelmezhető, hiszen a „rendkívüli alaposság” is egy aprólékos, részletekre kiterjedő vizsgálódás szükségességét rejtí magában, amit a bizonyítékok értékelése nélkül nem nagyon tudok elképzelni.^{322, 323}

Szintén az 5. kommentár szól arról, hogy előállhatnak olyan esetek, amikor új, a bűncselekmény gyanúját erősítő vagy gyengítő bizonyítékok merülhetnek fel és „a bíróságnak ezen körülményt is mérlegelnie kell a bizonyítékok tényleges mérlegelése nélkül”. Úgy gondolom, hogy ez az idézett mondatrész önellentmondást tartalmaz, mert ugyanazon szituációhoz kapcsolódóan ellentétes megközelítésben használja a „mérlegelés” kifejezést, de azt is ki merem jelenteni, hogy az idézett mondatrész ebben a formájában talán nem is értelmezhető. Mindenesetre kétségesnek találom azt, hogy a bizonyíték tartalmának mérlegelése nélkül hogyan lehet a bizonyítékot mint „alapos gyanút erősítő vagy gyengítő körülményt” mérlegelni.

Azt hiszem, a viszonylag nagy számban felsorakoztatott példák megfelelően szemléltetik azt, hogy a bírói gyakorlatot hogyan adják vissza a kommentárok, amelyek ezzel ennek a gyakorlatnak az elterjedését, illetve továbbélését segítik. A korábbi törvény alapján kialakult bírói gyakorlat feltétlen fenntartásáról van szó például akkor, amikor

- a 7. és a 10. kommentár több esetben „előzetes letartóztatás”-ról szól, jóllehet a Be. hatályba lépésével a kényszerintézkedés így történő megnevezése meghaladott lett;
- a 7., 8., 10. és 11. kommentárok az előzetes letartóztatással kapcsolatban publikált eseti döntéseket valamennyi, személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés általános feltételének elemzése során hivatkozzák, jóllehet az eseti döntések publikálásakor a kényszerintézkedések ezen kategóriája még nem is létezett.

³²² Az előbb említett, Juhász József és mások által szerkesztett értelmező kéziszótár szerint az „alapos” melléknév jelentése: „mindenre kiterjedő, nagyon gondos, pontos” (23. o.).

³²³ Az előbb említett, Bárczi Géza és mások által szerkesztett értelmező szótár (Második kötet, A-D) szerint az „alapos” melléknév jelentése: olyan állítás, vélemény, amelynek kellő, elégséges alapja van, megalapozott vagy annak vélt; minden lényeges részletre kiterjedő, minden mozzanatában átgondoltan, korszerűen végrehajtott cselekvés; tüzetes; jól megalapozott, adataiban megbízható szellemi tevékenység vagy annak eredménye; az átlagosnál, a megszokottnál, a vártnál nagyobb (116. o.).

A 7., 8., 10. és 11. kommentárra vonatkozó észrevételeim nem azt jelentik, hogy az előzetes letartóztatással kapcsolatosan meghozott döntések ismertetésének nincs létjogosultsága a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések körében. Csupán arra akartam rámutatni, hogy a kommentárok ezzel is a korábbi törvények alapján kialakult bírói gyakorlat feltétlen helyessége mellett foglalnak állást, a korábbi jogelveket olyan kényszerintézkedésekre is vonatkoztatják, amelyek a hivatkozott döntések meghozatalakor még nem is léteztek. Úgy gondolom, hogy ezzel is a korábbi joggyakorlat feltétlen helyességét sulykolják, és ezzel figyelmen kívül hagyják az új büntetőeljárás törvénynek a kényszerintézkedésekhez kapcsolódó, alapvetően új szemléletét.

VI. A végzések tartalmi kellékei mint lehetséges indokolási kötelezettség alapja

1. Alapvetés

Azt hiszem, értekezésem eddigi részében szemléletesen bemutattam, hogy a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés kizártsága nem alapul konkrét törvényi előíráson. Így felmerül az, hogy található-e az eljárási törvényekben a vonatkozó végzés tartalmi kellékeire olyan szabályozás, amelyből esetleg levezethető lenne ez a tilalom. Értekezésemnek ebben a fejezetében ezt vizsgálom meg.

2. A büntetőeljárás törvények

2.1. Az 1973. évi I. törvény szabályozása

Az 1973. évi I. törvény 163. §-a *a bíróság határozatai* alcím alatt a (4) bekezdésben adta meg a valamennyi határozat indokolására vonatkozó általános előírást: „a határozat indokolása – ha e törvény másként nem rendelkezik – tartalmazza a tényállást, és a bizonyítékok értékelésével számot ad arról, hogy a bíróság azt miért állapította meg; kifejti a határozat rendelkezéseinek indokait, és megjelöli az azok alapjául szolgáló jogszabályokat”.

A törvény az egyéb helyein ezt az általános rendelkezést kitöltötte speciális tartalommal. Szólt például az ítélet, az eljárást megszüntető végzés vagy a tárgyalás mellőzésével meghozott végzés indokolásáról. Nem tartalmazott azonban külön előírást az előzetes letartóztatás tárgyában rendelkező végzésre.

A vonatkozó kommentár³²⁴ is csupán annyit jelentett ki, hogy az előzetes letartóztatást elrendelő vagy fenntartó végzés indokolásában tényállás megállapítására nincs szükség, arra

³²⁴ Bagi Dénes és 12 másik szerző: *A büntető eljárás magyarázata*, Első kötet, szerkesztő: László Jenő, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982, 491–493. o. (a vonatkozó rész szerzője: Bagi Dénes).

kell utalni, hogy az előzetes letartóztatás milyen törvényhely alapján történik és annak feltételei mennyiben forognak fenn; az előzetes letartóztatás megszüntetése esetén viszont a feltételek fenn nem állását kell az ügy adatai alapján kimutatni.

A kommentár az előzetes letartóztatást érintő bizonyítékértékelésre mint a végzés lehetséges indokolási tartalmára nem tért ki. Továbbá az ismertetett álláspontjának alátámasztására jogszabályhelyet nem hozott fel.

2.2. Az 1998. évi XIX. törvény szabályozása

Az 1998. évi XIX. törvény 214. § (1) bekezdése előírta: a nyomozási bíró végzése indokolásának tartalmaznia kell az indítvány lényegét, az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény rövid leírását és minősítését, az indítvány törvényi feltételeinek fennállását vagy azok hiányára való utalást.

A törvény 258. § (4) bekezdése az előzetes letartóztatásról rendelkező határozat kapcsán visszautalt az (1) és (2) bekezdésekre, amelyek az ítélet és az ügydöntő végzés bevezető és rendelkező részének tartalmi kellékeit adták meg. Nem utalt azonban vissza a (3) bekezdésre, amely az ítélet és az ügydöntő végzés indokolásának elemeit határozta meg.

Ebből az következik számomra, hogy az előzetes letartóztatás tárgyában rendelkező, vádemelés után meghozott végzés indokolására az 1998. évi XIX. törvény semmiféle előírást nem tartalmazott. Emiatt jogszabályi alapot nélkülözőnek, egyben mégis szükségszerűnek tartom az ún. „kapcsos kommentár” szerzőjének álláspontját, miszerint az ítélet és az ügydöntő végzés indokolására vonatkozó előírásokat *értelemszerűen* kell alkalmazni.³²⁵ A miniszteri indoklás és más kommentárok ismertetése azért szükségtelen, mert a problematikához kapcsolódóan még ennyit sem tartalmaztak.

2.3. A 2017. évi XC. törvény szabályozása

A Be. 451. § (5) bekezdése valamennyi bírósági határozat tekintetében előírja, hogy az indoklás a bíróság által megállapított, a döntés alapjául szolgáló, jelentős tényeket és körülményeket, valamint a határozat alapjául szolgáló jogszabályokat tartalmazza.

³²⁵ Akác Zoltán és 12 másik szerző: *Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára* II., második kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG-ORAC, 2016, 1180. o. (a vonatkozó rész szerzője: Mészár Róza).

Ezt a 478. § (2) bekezdése a nyomozási bírókra vonatkozóan úgy konkretizálja, hogy a határozataik indokolása tartalmazza az indítvány lényegét, az eljárás alapjául szolgáló cselekmény tényállásának rövid leírását és Btk. szerinti minősítését, az indítvány törvényi feltételeinek fennállását vagy azok hiányára való utalást.

A 451. § (7) bekezdése a vádemelést követően a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésről rendelkező határozat indokolására az 561. § (3) bekezdés a) és b) pontjait rendeli alkalmazni. Utóbbiak szerint az indokolás többek között a vádra történő utalást, a vád szerinti minősítést és szükség esetén a vádirati tényállás lényegének ismertetését tartalmazza.

Rögzíthetem, hogy e törvényhelyek sem tartalmazzak előírást arra, vajon a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan van-e helye a bizonyítékok értékelésének. Továbbá a „kapcsos kommentár” értelmezése sem visz előrébb, mert csupán a vádirati tényállás lényegének ismertetésére utal, illetve az ítéleti tényállásból indul ki.³²⁶

3. Összegzés

Nem véletlen, hogy értekezésem e fejezete ennyire rövidre sikerült. Azért van ez így, mert az 1973. és 1998. évi törvények rendkívül rövid, akár csökevényesnek is mondható előírásokat tartalmaztak az előzetes letartóztatás tárgyú határozatok indokolására. A 2017. évi törvény már jóval részletesebben szól, azonban konkrétan mégsem tér ki arra, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelése nem megengedett.

Álláspontom az, hogy bármelyik törvénynek a végzések tartalmi kellékeire vonatkozó szabályait is vesszük sorra, a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés tilalmát nem fogalmazzák meg, és egyikből sem vezethető le.

A jelzett törvények miniszteri indokolásait és az említetteken kívül más kommentárokat azért nem hívtam fel, mert az általam vizsgált problematikához kapcsolódóan semmit sem tartalmaznak.

³²⁶ Akác Zsolt és 11 másik szerző: *Büntetőeljárás jogi Kommentár a gyakorlat számára II.*, harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi Zsolt, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 913. és 1113. o. (a vonatkozó részek szerzője: Mészáros Róza).

Első ránézésre talán az lett volna a logikus, hogy az értekezésemben először ismertetem a kutatáshoz kapcsolódó jogszabályhelyeket, majd bemutatom az azokat elemző kommentárokat, utána pedig felhozom a kapcsolódó bírósági döntéseket. Láthattuk, hogy én éppen fordítva jártam el. E „fordított” eljárásomat értekezésem e helyén tudom megindokolni.

Mégpedig: a jogszabályhelyeket azért nem ismertethettem első helyen, mert nincsenek olyanok, amelyek tartalmazzák a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelési tilalmat, azt pedig kevésbé tudtam volna közvetíteni, hogy az értekezésem elején kijelentem a jogszabályhelyek hiányát. Mivel nincsenek ilyen jogszabályhelyek, azokat követően az azokat elemző kommentárokat sem tudom ismertetni. Általában véve kijelenthetem, hogy a bizonyítékértékelés kizártságának elve a bírósági döntésekben fordul elő: ebből következik, hogy először ezek ismertetésének van helye. A bírósági döntéseket követően pedig azért a kommentárokat hoztam fel, mert azok vonatkozó helyei igazából nem jogszabályhelyeket elemeznek, hanem a bíróságok jogalkalmazási gyakorlatát adják vissza. Ebből adódott tehát a sorrend, miszerint elsősorban a bírósági döntéseket kell bemutatnom, majd a szóba jöhető kommentárokat, utána pedig megvizsgálom, hogy az előbbieknél esetleg volt-e jogszabályi alapja.

VII. Alkotmányossági kérdések

1. Alapvetés

A letartóztatás problematikája elválaszthatatlan kapcsolatban áll alkotmányossági kérdésekkel, mert ez a kényszerintézkedés mindig a személyi szabadságot érinti, amely pedig alkotmányos alapjog. Továbbá a letartóztatás egyéb, alkotmányossági kérdéseket felvető problematikákkal is kapcsolatba hozható, így például az ártatlanság vélelmével vagy a bírói pártatlansággal.

A letartóztatás alkotmányossági megközelítésével számos szerző foglalkozott, jeleztem, hogy e tárgyban már Phd-értekezések is készültek. A téma teljeskörű feldolgozottsága miatt nem lehet célokom az ismételt értekezés, de elsősorban arról van szó, hogy az alkotmányossági megközelítés a kutatásomat csupán érinti.³²⁷

Az értekezésem ezutáni két alcímében a kutatómunkámhoz kapcsolódó alkotmányossági kérdésekkel csupán röviden foglalkozok: a következő alcímben általában, majd azután a bizonyítékértékeléssel kapcsolatban.

2. Alkotmányossági kérdések a büntetőeljárással kapcsolatban általában

Az Alkotmánybíróság már számos határozatában foglalkozott a büntetőeljárás által felvetett alkotmányossági problémákkal, így azokkal is, amelyek az előzetes letartóztatással kapcsolatban kerültek felszínre. Ezen semmit sem változtatott az, hogy az Alkotmányt 2012. január 1-jén felváltotta az Alaptörvény, mert az érintett alapjogok változatlanok maradtak.

A probléma egyik megközelítési lehetősége az, hogy az államnak, illetve a szerveinek az Alkotmány rendelkezéseiből levezethető joga és egyben kötelessége az állami büntetőhatalom gyakorlása, a büntetőigény érvényesítése, amit az Alkotmánybíróság a

³²⁷ A *habeas corpus* eljárásról részletesebben például Elek Balázs: *Habeas Corpus a magyar büntetőeljárásban*, Európai Jog 2015/6., 23–32. o.

26/1999. (IX. 8.) AB határozatban is rögzített. Az 5/1999. (III. 31.) AB határozat 3.2. pontjában pedig kifejtette: indokolt, hogy ennek a feladatnak a teljesítéséhez az állami büntetőhatalmat gyakorló szervezeteknek hatékony eszközök álljanak a rendelkezésükre. A 42/1993. (VI. 30.) AB határozat szerint mindez szükségképpen együtt jár a büntetőjogi felelősségre vonás törvényben meghatározott rendjében, a büntetőeljárásban olyan eljárási cselekmények, ezen belül kényszercselekmények alkalmazásának megengedésével, amelyek lényegüket tekintve súlyosan jogkorlátozók, érintik a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogait is, ugyanis „visszaélés lenne az állam büntető hatalmával, ha a büntetőeljárás szükségképpen jogkorlátozó eszközrendszerét a büntetőjogi felelősségre vonás célja nélkül alkalmaznák” (III/1. pont).

Ugyanakkor maga az Alkotmánybíróság is hangsúlyozta a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatban (24. pont), hogy az Alkotmánybíróság nem tekinthető az általános hatáskörű bírósági szervezetrendszer egyik felülbírálati fórumának, az alkotmányjogi panasszal kapcsolatos hatásköre is – az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának védelmén keresztül – az Alaptörvény védelmét biztosítja. Ezzel áll összhangban az is, hogy az Alkotmánybíróság nem ténybíró, a bizonyítási eljárás lefolytatása, a bizonyítékok értékelése és ezen keresztül a tényállás megállapítása a bíróságok, végső soron a Kúria feladata. Az előbbieket lényege szerint a büntetőeljárást érintő alkotmányjogi panaszok esetén is az alkotmánybírósági vizsgálat kizárólag alkotmányossági megközelítés szerint történik.

Az Alkotmány (1949. évi XX. törvény) az 55. § (2) bekezdésében azt rögzítette, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani, míg a (2) bekezdés szerint a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül vagy szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani. A bíró köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni.

Az 57. §-ában pedig a következőket deklarálta:

(1) bekezdés: a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.

(2) bekezdés: a Magyar Köztársaságban senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.

Magyarország Alaptörvénye a SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG rész IV. cikkében kimondja:

„(1) Mindenkinnek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. (...)

(3) A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten.

A XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint pedig mindenkinnek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el. A (2) bekezdés azt deklarálja, hogy senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.

Az előbbieket rendkívül fontos alapjogok, de maga az Alkotmánybíróság is elismerte a 3/1998. (II. 11.) AB határozatában (II/1.3. pont): az Alkotmány 57. § (2) bekezdése nem értelmezhető akként, hogy a hatóságok ne alkalmazhatnának bizonyos – alapjogokat is korlátozó – intézkedéseket a gyanúsítottakkal szemben; ez a felfogás és gyakorlat a jog nemzetközi normáival is összhangban áll. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk 2. bekezdése rögzíti az ártatlanság vélelmének elvét, de az 5. cikk szerint a gyanúsított – indokolt esetben – akár személyes szabadságától is megfosztható. E felfogással összhangban a hazai jogban az Alkotmány sérelme nélkül szerepel az előzetes letartóztatás. Valamennyi ilyen intézkedés alkotmányos alapjogot korlátoz, természetesen megfelelő jogi, bírói biztosítékok mellett.

Az Alkotmánybíróság például a 31/1997. (V. 16.) AB határozatban, a 63/1997. (XII. 12.) AB határozatban, vagy a 66/1991. (XII. 21.) AB határozatban juttatta kifejezésre az Alkotmány 57. § (1) bekezdésének értelmezésével kapcsolatban azt, hogy a személyi szabadság mint alapjog korlátozható. Ennek azonban megvannak a nagyon szigorú korlátai, úgymint:

- kizárólag törvényi szintű szabályozás alapján,

- kizárólag független bíróság döntése által,
- kizárólag szükséges esetben és
- kizárólag az arányosság keretei között.

Az 5/1999. (III. 31.) AB határozatban markánsan rögzítette (II/3.2. pont): az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint ugyanis az alapvető jog lényeges tartalmának alkotmányellenes korlátozása akkor valósul meg, ha az kényszerítő ok nélkül történik, továbbá, ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.

A 6/1998. (III. 11.) AB határozatban is (II/5. b. pont) kifejezésre jutott az Alkotmánybíróság azon állandó gyakorlata, hogy valamely alapjog lényeges tartalmát az a korlátozás sérti, amely – valamely más alapvető jog vagy alkotmányos cél érdekében – nem elkerülhetetlenül szükséges, továbbá ha szükséges is, de a korlátozás által okozott jogsérelem az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.

A 26/1999. (IX. 8.) AB határozatban egyértelműen kinyilvánította: az előzetes letartóztatás mint büntetőeljárás kényszerintézkedés nem ellentétes az Alkotmány 57. § (2) bekezdésében, az alkotmányos alapjogok között szereplő ártatlanság véelmével, és nem sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében normatív tartalommal meghatározott jogállamiságot sem (II/1. pont).

Ugyanitt kifejtette, hogy az ártatlanság véelme büntetőeljárás alapelv, amelyet az eljárási törvény kiegészít az ártatlanság véelmének lényegéből fakadó alapvető szabállyal: a bűnösség bizonyítása a büntető ügyekben eljáró hatóságokat terheli. Az ártatlanság véelmét a jogállam egyik alapelvének, az alkotmányos büntetőjog olyan alapintézményének tekinti, amelyet „nem lehet más alkotmányos jog miatt korlátozni, de fogalmilag sem lehetséges nem teljesen érvényesíteni”. Az ártatlanság véelme a büntetőjogi felelősség megállapításának folyamatára vonatkozó alkotmányos alapjog, egyrészt parancs a büntetőügyben eljáró valamennyi hatóság számára, hogy a terheltet mindaddig, amíg a bíróság jogerősen el nem ítéli, nem kezelheti bűnősként. Módot kell adni számára ahhoz, hogy valamennyi eljárási jogosultságával megfelelően élhessen, az alkalmazott eljárási kényszerselekményeknek szükségeseknek és arányosoknak kell lenniük. Függetlenül attól, hogy a felelősségének megállapítása alapjául szolgáló tényeket a hatóságok már feltárták, a bűnösségre vonatkozó meggyőződésüket eljárási aktusokban rögzítették (nyomozás befejezése, vádemelés, elsőfokú, bűnösséget megállapító ítélet), a bűnösség megállapításával együtt járó jogi következmények a terhelt eljárási helyzetét az ítélet jogerőre emelkedéséig nem befolyásolhatják. A bűncselekmény alapos gyanújával terhelt, de egyébként bűnösnek nem tekinthető egyén személyi szabadságának a jogerős ügydöntő határozat meghozatalát megelőző bírói elvonása

a legsúlyosabb személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés. Az előzetes letartóztatás azonban fogalmilag nem büntetés, hanem a büntetőigény hatékony érvényesítését, a büntetőeljárás sikerének biztosítását és a büntetés esetleges végrehajthatóságát célzó intézkedés, így nem ellentétes az ártatlanság védelmével. Ez következik az Alkotmány rendelkezéseinek összevetéséből is. Maga az Alkotmány rendelkezik arról, hogy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy szabadsága miként korlátozható. Az Alkotmány 55. § (2) bekezdése szerint a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül vagy szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani.

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság több határozatában hangsúlyozta azt is, hogy az államnak, illetve a szerveinek az Alkotmány rendelkezéseiből levezethető joga és egyben kötelezettsége van az állami büntetőhatalom gyakorlására, a büntetőigény érvényesítésére. Az 5/1999. (III. 31.) AB határozatában ezzel összefüggésben hangsúlyozta: indokolt, hogy ennek a feladatnak a teljesítéséhez az állami büntetőhatalmat gyakorló szerveknek hatékony eszközök álljanak a rendelkezésükre. Ez pedig szükségképpen együtt jár a büntetőjogi felelősségre vonás törvényben meghatározott rendjében, a büntetőeljárásban olyan eljárási cselekmények, ezen belül kényszercselekmények alkalmazásának megengedésével, amelyek lényegüket tekintve súlyosan jogkorlátozók, érintik a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogait is [részletesen: 42/1993. (VI. 30.) AB határozat].

3. Alkotmányossági kérdések a letartóztatást érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatban

Az Alkotmánybíróság több olyan határozatot hozott, amelyek tárgya a büntetőügyben eljáró bíró pártatlansága, illetve a büntetőügy elintézéséből való kizárása. Ezek közül kettő szoros összefüggésben áll a kutatómunkámmal, mert a kiindulópontjuk az eljárás nyomozási szakaszában a bizonyítékoknak a letartóztatást meghosszabbító bíró általi korlátozott értékelése.

Kiindulópontként felhozom a 34/2013. (XI. 22.) AB határozat 44. pontját, amely szerint a büntetőjogi felelősség megállapításának folyamata során a bizonyítás eredményének függvényében a terhelt cselekményért viselt felelősségének valószínűsége növekedhet. Ennek megfelelően a büntetőeljárás egyes, jól körülhatárolható fázisaihoz kapcsolódóan e

valószínűség a bűncselekmény elkövetésének egyszerű gyanújától a konkrét személyt terhelő megalapozott gyanún, illetve a vádemeléshez szükséges bizonyosságon keresztül a bűnösség kétséget kizáró megállapításáig erősödhet. A bűnösség jogerős bírói kimondása pedig nem más, mint a cselekmény és az annak elkövetéséért felelős személy(ek) kétséget kizáró bizonyítása, vagyis az alkotmányos oltalom alatt álló ártatlanság vélelmének megdöntése. „A bűnügyi igazságszolgáltatás szereplőinek tévedése így helyrehozhatatlan károkkal járhat. Éppen ezért az eljárási garanciáknak és ellensúlyoknak kiemelt a szerepük abban, hogy kiküszöböljék a bűnügyi eljárások hibáit, és így megóvhatják a terheltet a büntetőjogi igényt érvényesítő hatóságok esetleges tévedéseivel szemben.”

Az 50. pontja szerint pedig „a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható terhelt személyi szabadságának a vádemelést megelőző bírói elvonása a büntetőeljárás nyomozási szakaszában alkalmazható legsúlyosabb kényszerintézkedés. Ilyen megfontolások alapján az előzetes letartóztatás és az ideiglenes kényszergyógykezelés elrendelése szigorú feltételekhez, határidőhöz és időszakos kötelező felülvizsgálathoz kötött”.

A kutatómunkámhoz kapcsolódóan a következő részletek fontosok:

A 34/2013. (XI. 22.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság a 34/2013. (XI. 22.) AB határozatában³²⁸ megállapította: a büntetőeljárásokban az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 207. § (6) bekezdése szerint eljáró bíró ugyanezen törvény 21. § (3) bekezdés *a*) pontjának megfelelően a bíróság további eljárásából ki van zárva.³²⁹

Jelentőséget tulajdonított az Alaptörvény *Q*) cikkének (2) és (3) bekezdéseiben foglaltaknak is, miszerint Magyarország arra vállal kötelezettséget, hogy elfogadja a nemzetközi jog általános szabályait, és biztosítja a nemzetközi jog és a belső jog összhangját. Az Alaptörvény e rendelkezései Magyarországot ugyanis azoknak az államoknak a közösségébe sorolja, amelyek az általános nemzetközi jogot magukra nézve kötelezőnek

³²⁸ *A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 207. § (6) bekezdésével kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról és alkotmányjogi panaszok elutasításáról*

³²⁹ A 21. § (3) bekezdés *a*) pontja szerint „a bíróság további eljárásából ki van zárva, aki az ügyben nyomozási bíróként járt el”, míg a 207. § (6) bekezdése azt írta elő, hogy „a vádirat benyújtása előtt az előzetes letartóztatás egy éven túli meghosszabbítására ... irányuló eljárást a törvényszék egyesbírája e Címben foglalt rendelkezések szerint folytatja le”.

ismerik el, és ugyanazokat a nemzetközi szabályokat követik. Magyarország alávetette magát az európai közrend és az emberi jogok védelme érdekében életre hívott Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) joghatóságának, továbbá részes állama az Egyezségokmánynak, ezért azok jogalkalmazását, illetve szabályozását figyelembe kell venni.

Az EJEB több ügyben részletesen vizsgálta annak az ítélkező bírónak a pártatlanságát, aki az eljárás vádelőkészítési szakaszában a terhelt előzetes fogvatartásáról hoz döntést. Az EJEB ezekben a döntéseiben is megerősítette, hogy önmagában az ítélkező bírónak a tárgyalás előkészítő eljárásban történő részvétele még akkor sem jár a pártatlanság elvesztésének veszélyével, ha a bíró jogköre a terhelt személyi szabadságáról történő döntést is magában foglalja. Kizárólag a bíró jogkörét érintő valamely különleges körülmény igazolhatja a pártatlanság elvesztésének veszélyét. Így, ha a büntetőeljárás szabályok azt kívánják meg, hogy az előzetes fogvatartás kérdésében döntést hozó bíró elsőként arról foglaljon állást, hogy a terhelt valóban megalapozottan gyanúsítható-e a terhére rótt bűncselekmény elkövetésével. A megalapozott gyanú fennállásának kérdésében történő állásfoglalás feltételezi azt a bírói meggyőződést, amely szerint „nagy a valószínűsége” annak, hogy a bűncselekményt a terhelt követte el, illetve olyan bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyekből bűncselekmény elkövetése következik. A „megalapozott gyanú” vizsgálata éppen ezért, csakúgy, mint a bűnösség kérdésében történő bírói álláspont kialakítása, a rendelkezésre álló bizonyítékok értékelése nélkül nem teljesíthető. Figyelemmel arra, hogy e két kérdésben kialakított bírói álláspont között vékony határvonal húzódik, így az EJEB következtetése szerint a megalapozott gyanú kérdésében állást foglaló bíró ítélkezési részvételét már a pártatlanság kételye övezi.

Ezt az érvelési rendszert támogatja, illetve az ebben kimunkált mércét erősíti az Emberi Jogi Bizottság álláspontja is. Olvasatában ugyanis az a kérdés döntő jelentőségű, hogy az ítélkező bíró az előkészítő eljárásban biztosított jogköreinek gyakorlása alapján az ügyről kialakíthat-e egy olyan előzetes véleményt, amely később a tárgyalás során befolyásolja az ügy megítélését. Értékelése szerint amennyiben az ítélkező bíró vizsgálja felül a kényszerintézkedések foganatosítását elrendelő bíró döntésének jogszerűségét, vagy megalapozottságát, úgy a két döntés egyazon bíró által történő elbírálása jogos kételyeket ébreszt a pártatlanság tekintetében. Kitért az EJEB több döntésére, de felhozta például az egyesült államokbeli Tennessee állam legfelsőbb bíróságának azon döntését, amely szerint a letartóztatási parancsot kibocsátó bíró az esküdtszéki tárgyalás vezetéséből ki van zárva. A döntés indokai értelmében a bíró egy mérlegelési jogkörbe tartozó döntést hoz, amikor aláírja a letartóztatási parancsot: az a kérdés igényel állásfoglalást, hogy megalapozottan helyezik-e

vád alá a terheltet. Anélkül, hogy a konkrét bíró pártatlansága megkérdőjeleződne, a tények, illetve azok értékelésének előzetes ismerete a büntetőbíró képes befolyásolni a mérlegelési jogkörében hozott döntésének felülvizsgálatában. A döntésben ismételt megerősítést nyert, hogy az eljárás garanciáit övező kételyeket az alkotmányos büntetőeljárásban a terhelt alapjogai érvényesülésének javára kell eldönteni.³³⁰

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az 1998. évi XIX. törvénynek az előzetes letartóztatásra vonatkozó szabályozásának helyes értelmezéséből következik: az előzetes letartóztatás elrendelésekor, illetve időtartamának meghosszabbításakor a bírónak az ügyészi indítvány alapján abban a kérdésben is szükséges állást foglalnia, hogy a terhelt megalapozottan gyanúsítható-e a bűncselekmény elkövetésével. Az előzetes letartóztatás elrendelésének, illetve fenntartásának tehát általános feltétele a „megalapozott gyanú” fennállásának megállapítása, amelyet a bíróságnak a különös feltételeket megelőzően szükséges vizsgálni. A „megalapozott gyanú” a bizonyítékok értékelésének eredményeként kialakított, konkrét személyt terhelő meggyőződés, amelyről a gyanúsítottak szükséges számot adnia. A „megalapozott gyanú” megállapításához szükséges meggyőződés ugyanakkor nem azonos erejű a bizonyítékok értékelése alapján kialakított és a bűnösség megállapításához szükséges bírói meggyőződéssel. Ez utóbbi azt a meggyőződést jelenti, hogy a bűncselekményt kétséget kizáró bizonyossággal a terhelt követte el, míg az előbbi a bűnösség nagyfokú valószínűsítésére korlátozódik. A „megalapozott gyanú” tehát nem más, mint a bűnösség nagyfokú valószínűsítése, amelyet azonban kizárólag a meglévő bizonyítékok számbavétele és korlátozott értékelése alapján lehet megállapítani, vagy fennállását ellenőrizni. Ebből az is következik, hogy a bűnösségről, és a megalapozott gyanú fennállásáról történő döntés közötti határvonal bizonytalanná válhat, amelynek eredményeként a bírót a megalapozott gyanú fennállásáról kialakított előzetes álláspontja képes befolyásolni az ügy későbbi megítélésében.

A 21/2016. (XI. 30.) AB határozat

A másik AB határozat, amelyre okvetlenül ki kell térnem: a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat.³³¹

³³⁰ Hamilton v. State, 218 Tenn. 317, 403 S.W.2d 302 (1966).

³³¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 21. § (3) bekezdés a) pontjával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról, valamint a Kúria Bfv.I.588/2015/5. sorszámú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Ebben az Alkotmánybíróság megállapította: az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből eredő alkotmányos követelmény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 21. § (3) bekezdés *a)* pontjának alkalmazásakor, hogy a büntetőügy további elintézésében ne vegyen részt olyan bíró, aki az eljárás bármely korábbi szakaszában, így akár a nyomozás során bíróként járt el. Logikájának lényege a megalapozott gyanút érintő bizonyítékértékeléssel kapcsolatos.

Visszautalt – és ezzel lényegében megerősítette – a 34/2013. (XI. 22.) AB határozatban írtakat, miszerint a letartóztatás meghosszabbítása során a bírónak abban a kérdésben is állást kell foglalnia, hogy a terhelt megalapozottan gyanúsítható-e bűncselekmény elkövetésével, így a bizonyítékokról előzetesen állást foglal, továbbá olyan bizonyítékokat is megismerhet, amit később nem használnak fel az eljárásban, így a pártatlanságát kétely övezheti. Különösen igaz ez azokban az eljárásokban, ahol az ártatlanság vélelmének kétséget kizáró megdöntése, illetve a későbbiekben helyrehozhatatlan jogkövetkezmények alkalmazása a kérdés.

Ebben a határozatában is előírta, hogy a letartóztatás meghosszabbítása után a büntetőügy további elintézésében ne vegyen részt olyan bíró, aki az eljárás bármely korábbi szakaszában, így akár a nyomozás során bírói feladatokat látott el, ugyanis azzal szükségszerűen együtt jár a bizonyítékok bizonyos szintű, de mindenképpen előzetes értékelése.

VIII. A megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés a német nyelvű országok jogalkalmazásában

1. Alapvetés a német nyelvű országokhoz kapcsolódóan; a „megalapozott gyanú” fogalmának használata

Mint láttuk, a magyar jogalkalmazásban uralkodó álláspont szerint a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése kizárt.

A német *büntetőeljárás*i törvény³³² (német Be.) is kiemelt jelentőséget tulajdonít ennek a súlyos kényszerintézkedésnek, amelyet *Untersuchungshaft* megnevezéssel jelöl. E német megnevezés „szó szerinti” fordítása: *vizsgálati fogság*³³³, amely a tartalmát tekintve a magyar letartóztatásnak felel meg.³³⁴

Értekezésemnek ebben a részében azt fogom megvizsgálni, hogy Németország büntetőeljárásában megengedett, kötelező, egyáltalán ismert-e a letartóztatás általános feltételét jelentő megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés. A vizsgálat középpontjában a német joggyakorlat áll, így a német büntetőeljárás törvény különböző kommentárjai, valamint a német bíróságok döntései. Kiemelt hangsúlyt kap a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság esetjoga, mert az alsóbb szintű bíróságok joggyakorlata számára ez tartalmaz megfelelő útmutatókat. Viszonylag nagy számú döntést ismertetek, mert csak így kaphatunk megfelelően széles hivatkozási alapot.

Igyekeztem felhasználni a német büntetőeljárás törvény több ismertebb kommentárját, illetve speciális – például a büntetőügyekben eljáró védők számára, illetve a végrehajtási szerveknek készített – kommentárokat is.

³³² *Strafprozeßordnung* (StPO), <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/BJNR006290950.html>

³³³ A szótárak általában mind a letartóztatás, mind a vizsgálati fogság fordítást megadják. Például: Köhegyes Anikó (szerk.): *Magyar–Német–Magyar Jogi Szakszótár*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005, 436. o.; Halász Előd, Földes Csaba, Uzonyi Pál (szerk.): *Német Magyar Nagyszótár*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1998, 1636. o. Álláspontom szerint a fordítás mindig attól függ, hogy melyik ország büntetőeljárásáról van szó. Németország és Ausztria esetében a *letartóztatás*, Svájc esetében a vádirat benyújtása előtt a *vizsgálati fogság*, azután a *biztonsági fogság* vagy a *letartóztatás*, míg Liechtenstein esetében a *vizsgálati fogság* a helyes szóhasználat.

³³⁴ A német büntetőeljárás alapfogalmaira magyar nyelven lásd például Herke Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei Egyetemi Jegyzet*, Pécs, 2011.

A felhívott döntések nem céltudatos, a kutatásom hipotézisét alátámasztani hivatott válogatás eredményei, hanem véletlenszerűen felhasznált döntések.

Ezután rövid kitekintést fogok tenni a többi német nyelvű ország (Ausztria, Svájc, Liechtenstein) ugyanezen problematikára vonatkozó szabályozására és joggyakorlatára.

Láthattuk, hogy az *alapos gyanú* és a *megalapozott gyanú* az azonos tartalmúk miatt szinonim fogalmak. Magyarország eljárási törvényei közül az *alapos gyanú* fogalmát utoljára az 1973. évi I. törvény ismerte. Értekezésem német nyelvű országokat érintő részében a *megalapozott gyanú* fogalom használata következetes lesz a jelenleg hatályos magyar Be. 276. § (1) bekezdés a) pontjában írtaknak megfelelően. Rögzítem tehát, hogy a német nyelvű országok eljárási jogaiban a letartóztatás (vizsgálati fogság) általános feltételeként előírányzott *dringender Verdacht* a tartalma szerint a magyar Be. és jogalkalmazás szerinti *megalapozott gyanúnak* felel meg.³³⁵

2. Németország

2.1. Fogalom-meghatározások

A német büntetőeljárási törvény által használt fogalmak magyar nyelvre történő „tükörfordítása” (vagy szó szerinti fordítása) sok esetben a legkevésbé sem adja vissza a magyar büntetőeljárásnak megfelelő lényegüket. Emiatt a következő táblázat szemlélteti a tanulmány szempontjából fontos német fogalmak magyar 1998. évi XIX. törvény és a jelenlegi magyar Be. szerinti értelemszerű megfelelőjét:

német fogalom; német Be.-törvényhely	magyar megfelelő (törvényhelyek: 1998. évi XIX. törvény/Be.)
Vorläufige Festnahme; § 127	tetten ért elkövető elfogása, őrizet; 126-127. §/273-274. §
Untersuchungshaft; §§ 112-113	letartóztatás; 129. § (1) bek./296. §

³³⁵ A 333. lábjegyzetben feltüntetett szótárak még nem igazodnak a Be. új fogalomhasználatához és a *dringender Verdacht* kifejezést *alapos gyanú*ként fordítják (az ottani sorrendben: 442., illetve 413. o.).

Haftbefehl; § 114	letartóztatás tárgyában hozott döntés; 130. §, 207. § (2) bek. a) pont, 272. § (2) bek. a) pont, 309. § (1) bek., 327. § (1) bek., 368. §/278. § (1) bek., 464. § (1) bek. a) pont, 494. §, 537. § (1) bek. d) pont, 552. § (1) bek., 602. §
Voraussetzungen der Untersuchungshaft; § 112	letartóztatás feltételei; 129. §/276. §
dringender Tatverdacht; § 112 Abs. 1	megalapozott gyanú; 6. § (2) bek./276. § (1) bek. a) pont
Haftgrund; § 112 Abs. 2	letartóztatás különös okai; 129. § (2) bek. a)-d) pontok/276. § (2) bek.
Aufhebung des Haftbefehls; § 120	letartóztatás megszüntetése; 136. § (2) bek./279. § (3), (4) bek.
Haftprüfung; § 117	letartóztatás megszüntetésére irányuló indítvány elbírálása; 133. §/300. §
Fortdauer der Untersuchungshaft; §§ 121-122, § 207 Abs. (4), § 268b	letartóztatás fenntartása, indokoltságának felülvizsgálata; 131. § (1), (4) bek., 132. § (1), (2) bek., 327. § (1) bek./297. § (4) bek., 552. § (1) bek.
Einstweilige Unterbringung; § 126a	ideiglenes (előzetes) kényszergyógykezelés; 140. §/301. §
Ermittlungsrichter; §§ 125, 162, 169	nyomozási bíró; 207. §/463. §

A német büntetőeljárásban (*Tat*)*Verdächtiger* az, aki terhére megállapítható a bűncselekmény – kezdeti – gyanúja (a fogalmat a joggyakorlat alakította ki; leghelyesebbnek tűnő jelentése: *gyanús személy*). A német Be. szerint *Beschuldigter* az a (*Tat*)*Verdächtiger*, aki ellen nyomozást indítottak, valamint akivel a bíróság a magánvádat észrevételezés céljából közli (382. §). *Angeschuldigter*-ré azzal válik a *Beschuldigter*, hogy az ügyészség vádat emel ellene (157. § első fordulat), míg *Angeklagter* lesz a *Beschuldigter* vagy az *Angeschuldigter*, amikor a bíróság a tárgyalási szakasz megnyitását elhatározza vagy büntetővégzést hoz (157. § második fordulat, 203. §, 407. §, 409. §).

Az előbbieket a tág értelemben vett *Beschuldigter* alá is szokták vonni, ami azonosítható az átfogó kategóriaként használt magyar *terhelt* fogalommal [1998. évi XIX. törvény 43. § (1) bek., Be. 38. §].

A német Be. 114. § (2) bek. 1. pontjának szóhasználata (*der Beschuldigte*) nem hagy kétséget a felől, hogy a letartóztatásról való döntésre vonatkozó rendelkezések az eljárás valamennyi szakaszában irányadók [mint ahogy az 1998. évi XIX. törvény 129-136. §-ai, illetve a magyar Be. 276-279. és 296-300. §-ai a(z) előzetes) letartóztatáshoz kapcsolódóan a *terhelt*, nem pedig a *gyanúsított* vagy a *vádolt* kifejezést használják].

2.2. Problémafelvetés sajtóhírekkel

1.

Az egyik újság *A két tanuló letartóztatása megszüntetve. Fél felmentés a Molli-perben* címmel³³⁶ arról a váratlan fordulatról számolt be, hogy a bíróság az emberölés kísérlete miatt indult ügyben megszüntette a hét hónapja tartó letartóztatást. A Molotov-koktél nem találta el a rendőröket, de súlyosan megsebesített egy nőt. A terhelték mindig tagadták a cselekményt, állításuk szerint a személyüket összetévesztették, két rendőr azonban kijelentette, hogy a május elsejei zavargások alatt a Molotov-koktél eldobásától az elfogásig folyamatosan figyelték őket. Ezzel szemben a bíró a letartóztatás megszüntetését a megalapozott gyanú hiányával indokolta, mert jóllehet továbbra is abból kell kiindulni, hogy a rendőrök nem valótlant állítottak, de nem lehetett elosztatni az arra vonatkozó kételyt, hogy az elkövetőket az eldobás után valóban megszakítás nélkül figyelték-e. A sajtó szerint ez a fordulat meglepő, mert korábban kizárták az összetévesztést, a bíróság letartóztatást megszüntető határozatával azonban a felmentés is a küszöbön áll. Idézett egy politikust, aki elmondta: „Hét hónap letartóztatás, a végén cselekményi gyanú nélkül, ez nem történhet meg még egyszer”. Korábban a jogászok is kritizálták a nagy harangra vert ügyet, de az ügyész meg volt győződve a terheltékkel szembeni megalapozott gyanúról.

A későbbi sajtóhírek³³⁷ kiderül, hogy az elsőfokon jogerős felmentő, a vádlottaknak a letartóztatás miatt kártalanítást is megállapító ítélet indokai szerint nem állapítható meg bizonyossággal: a rendőrök az elkövetőket megszakítás nélkül figyelték.

³³⁶ <http://www.taz.de/!5150748/>

³³⁷ <http://www.morgenpost.de/berlin/article104294259/Prozess-um-Mai-Krawalle-entfacht-Streit.html>

2.

Egy másik esethez kapcsolódóan az egyik lap cikke *A bíróság szabadlábra helyezi az állítólagos titkosszolgálati téglát* hangzatos címmel jelent meg.³³⁸ Az írás szerint látványos fordulat körvonalazódik az ügyben, ugyanis a bíróság jelentősen szűkítve engedélyezte a vádat³³⁹ és a vádlottnak terrorcselekmény helyett csupán titoksértés kísérlete miatt kell majd felelnie és a nyolc hónapja tartó letartóztatását is megszüntette. A nyomozó hatóság szerint a titkosszolgálatnál alkalmazásban álló gyanúsított az interneten kapcsolatot keresett iszlamistákkal és kapcsolatba került hatóságának egyik fedett informátorával, akinek adatokat adott át azért, hogy a „hittársai” bejutását tegye lehetővé az alkotmányvédelmi hivatalba merénylet elkövetése céljából. A védők ezzel szembeni érvelése szerint a gyanúsított iszlamistákkal valójában nem épített ki kapcsolatot, a védencük nem szélsőséges, csupán személyes motívumok miatt cselekedett, nem akart erőszakos cselekmény elkövetésében közreműködni.

Az egyik ezutáni sajtóhír szerint³⁴⁰ elkezdődött a büntetőper, azonban csak titoksértés kísérlete miatt, ugyanis az ügyészségtől eltérően a bíróság nem látja megállapíthatónak a gyanút arra, hogy a vádlottnak valóban szándékában állt az alkotmányvédelmi hivatal központjára elkövetendő merényletben részt venni vagy Szíriában szélsőséges csoporthoz csatlakozni. Emiatt a bíróság csupán részben engedélyezte a vádat. A vádlott a per megkezdésekor elismerte, hogy az internetes csetelés során információkat – például titkos bevetésének helyére vonatkozóan – osztott meg, mindez azonban unalom miatti játék volt, soha nem találkozott iszlamistákkal, az egész otthonról játszódtott le a széken ülve, miközben a fogyatékos fiára vigyázott.

A büntetőper befejezésekor kiadott közlemény³⁴¹ szerint a bíróság elfogadta a részbeni beismerő vallomást, megállapította, hogy a vádlott a szociális hálón szolgálati titkokat árult el, unalomból néha militarista, néha szélsőjobb, néha iszlamista jelleggel nyilatkozott, üdvözölte az Iszlám Állam terrorszervezet Párizsban elkövetett merényleteit. A bíróság már korábban,

³³⁸ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/verfassungsschutz-gericht-laesst-mutmasslichen-geheimdienst-maulwurf-frei-a-1157414.html>

³³⁹ A német Be. 203–204. §-ai szerint a bíróságnak a vádemelés után meg kell vizsgálnia, hogy megfelelően megalapozott-e a gyanú és ennek eredményeként a bírósági eljárás (tárgyalási szakaszának) megnyitásáról, illetve az eljárás megszüntetéséről határozattal kell döntenie.

³⁴⁰ <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/ex-geheimdienstler-gesteht-geheimnisverrat-15184530.html>

³⁴¹ Landgericht Düsseldorf 9 KLS 2/17, Beschluss vom 19. September 2017, https://www.focus.de/regional/duesseldorf/ministerium-der-justiz-des-landes-nordrhein-westfalen-freiheitsstrafe-von-1-jahr-wegen-versuchten-geheimnisverrats-fuer-ehemaligen-ermittler-des-verfassungsschutzes_id_7616739.html

az eljárást megnyitó végzésében mellőzte a merénylet előkészítése és terrorszervezettel való kapcsolatfelvétel cselekményeket és ezeket a főtárgyaláson sem lehetett bizonyítani. Ezért őt titoksértés kísérlete miatt egy év tartamú, felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte. A büntetés kiszabása során figyelembe vette, hogy közösségi érdekek valós veszélyeztetése soha nem állt fenn.

3.

Harmadik példaként álljon itt a német sajtóból rendkívül jól ismert, a hadseregben szolgálatot teljesítő Franco A. és társainak esete, akikkel szemben azzal a gyanúval indult meg a nyomozás, hogy a hadseregben szolgálva készítettek elő politikusok ellen terrorcselekményeket. Maximilian T. gyanúsítottához kapcsolódóan a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nyomozási bírója már 2017 júniusának elején megszüntette a letartóztatást azzal az indokkal, hogy nem állapítható meg terhére a megalapozott gyanú.³⁴² „A döntés rámutat arra, hogy a gyanúval szemben jelentős kételyek állnak fenn. ... Az ügyészek most azzal a kérdéssel állnak szemben, hogy a katonák feltételezett cselekményeit – a szövetségi kormány menekültpolitikája miatt vezető politikusokkal szemben merényletek elkövetését – a bíróság előtt valóban be tudják-e bizonyítani.”

Mintegy fél évvel később a csoport vezetőjének tartott Franco A. letartóztatását is megszüntették³⁴³ azzal az indokkal, hogy az addigi nyomozási adatokból a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény előkészítésének gyanúja nem vezethető le. Az ügyészség álláspontja szerint a gyanúsított a társaival merényleteket akart elkövetni, azok gyanúját menekültekre akarta terelni, ennek érdekében Szíriából érkezett menekültként regisztráltatta magát; jóllehet nem beszél arabul, a menekültügyi hatóság a francia nyelven fogatosított meghallgatásának eredményeként korlátozott védelemben részesítette, majd igénybe vette az ebből származó szolgáltatásokat is. A bíróság szerint „a gyanúsítottat terhelik bizonyos nyomozati adatok. Pontatlanságok miatt azonban nem nagy mértékben valószínű, hogy a közélet valamelyik személye ellen valóban merényletet készített elő, amely szükséges lenne a megalapozott gyanú megállapításához. Így csupán vélhető, hogy a nála és társánál megtalált, a közélet személyeit tartalmazó lista valamilyen formában merénylet elkövetésének előkészítéséhez szolgálhatott. Ezen túlmenően nagy valószínűséggel az sem állapítható meg,

³⁴² <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/fall-franco-a-bgh-hebt-haftbefehl-fuer-komplizen-auf-a-1156107.html>

³⁴³ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-bundesgerichtshof-hebt-haftbefehl-gegen-franco-a-auf-a-1180904.html>

hogy bűncselekményt akart elkövetni és annak gyanúját menedékkérőkre akarta terelni. Ezzel szemben hat ugyanis az, hogy valós személye alatt februárban Bécsben hagyta az ujjlenyomatait levenni.”

Hét hónap múlva megtörtént a vádemelés terrorcselekmény előkészítése és más bűncselekmények miatt, de a tartományi legfelsőbb bíróság úgy döntött, hogy a tárgyalást nem nyitja meg, hanem az ügyet átteszi az alacsonyabb hatáskörű tartományi bírósághoz. Döntésének oka az volt, hogy a terrorcselekmény előkészítéséhez kapcsolódóan hiányzik a kielégítő gyanú: túlnyomó részben valószínű, hogy a terhelt két pisztolyt, két puskát és 51 darab robbanótestet szerzett meg és tartott birtokban, a lehetséges áldozatok személyét konkretizálta és a lehetséges elkövetési helyet is behatárolta, azonban mivel objektíve semmi sem akadályozta meg a merénylet elkövetésében, nagy annak a valószínűsége, hogy még nem határozta el egyértelműen a cselekmény végrehajtását és emiatt a bizonyítékok nem elegendők a terrorcselekmény megállapításához.³⁴⁴

A szövetségi főügyész fellebbezést jelentett be, aminek eredményeként az ügy mintegy másfél évig volt a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság előtt. A főbíróság további nyomozati cselekményeket rendelt el, és az így beszerzett további bizonyítékok alapján a vádat az eredeti formájában engedélyezte.³⁴⁵

Az eljárás az értekezés lezárásakor még mindig folyamatban van.

Az előbb ismertetett sajtóhírekből nyert információk értekezés szempontjából fontos lényege szerint a (nyomozási) bíró az érdemi határozat meghozatala előtt – a letartóztatáshoz kapcsolódóan – mérlegelte a bizonyítékokat, amelynek eredményeként a terhelt letartóztatását megszüntette. Így tehát:

- az első esetben a továbbiakban szabadlábban védekező vádlottakkal szembeni büntetőeljárás a felmentésüket kimondó, elsőfokon jogerőre emelkedett ítélettel zárult, míg
- a második esetben a megalapozott gyanút az eredetihez képest lényegesen enyhébb megítélésű bűncselekményre korlátozták és a vádlott elítélése is – végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés kiszabásával – amiatt történt;
- a harmadik esetben is a kiemelkedően súlyos bűncselekményt megalapozó kielégítő gyanú hiánya miatt utasította el a bíróság a tárgyalás megnyitását és az

³⁴⁴ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/franco-a-kein-hinreichender-terrorverdacht-gegen-soldat-a-1211726.html>

³⁴⁵ <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/franco-a-rechtsextremer-bundeswehroffizier-wird-nun-doch-angeklagt-a-1297249.html>

egyéb bűncselekmények vonatkozásában az ügy alacsonyabb hatáskörű bírósághoz történő áttételét rendelte el, majd csupán a Németország legfelsőbb bírósága által elrendelt további nyomozási cselekmények és az általa elvégzett bizonyítékértékelés után engedélyezték a vádat az eredeti formájában.

Ilyesmi a magyar jogalkalmazásban nem fordul(hat) elő, míg a német sajtóban nagy számban találkozhatunk hasonló esetekkel.

2.3. A német büntetőeljárás törvény vonatkozó rendelkezései

A német büntetőeljárás törvény nem adja meg a letartóztatás törvényi fogalmát. A törvény értekezésemhez kapcsolódó legfontosabb rendelkezései a következők:

Kiindulópont a letartóztatás általános és különös feltételeinek rögzítése a 112. §-ban:

„112. § (A letartóztatás feltételei; letartóztatási okok)

(1) A letartóztatást a terhelttel szemben lehet elrendelni, ha a cselekménnyel megalapozottan gyanúsítható és letartóztatási ok áll fenn. Nem lehet elrendelni, ha az eljárás tárgyához és a várható büntetéshez vagy intézkedéshez képest aránytalan.

(2) Letartóztatási ok áll fenn, ha bizonyos tények alapján

1. megállapítják, hogy a terhelt megszökött vagy elrejtőzött,
2. ...”

A (3) bekezdésben írt kivételek (például népirtás, terrorszervezet alapítása, emberölés, halált okozó közveszély okozása) esetén az elrendeléséhez elegendő a megalapozott gyanú megállapítása, különös okok fennállása nem szükséges.

További fontos szabály a letartóztatási parancs kötelező tartalmi elemeinek rögzítése:

„114. § (Letartóztatási parancs)

(1) A letartóztatást a bíró rendeli el írásbeli letartóztatási paranccsal.

(2) A letartóztatási parancsban fel kell tüntetni:

1. a terheltet,
2. a cselekményt, amellyel megalapozottan gyanúsítható, az elkövetés helyét és idejét, a bűncselekmény törvényi ismérveit és az alkalmazandó büntető-előírásokat,
3. a letartóztatási okot, valamint

4. a tényeket, amelyekből a megalapozott cselekményi gyanú és a letartóztatási ok adódik, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az állambiztonságot.”

Egyéb, az értekezésemet érintő fontos szabályok:

A 120. § kimondja, hogy a letartóztatást meg kell szüntetni – többek között –, ha az előfeltételei már nem állnak fenn.

A 125. § szerint a letartóztatást elrendeli: a vádemelés előtt a büntetőeljárásra egyébként illetékes helyi bíróság bírója, vagy amelynek területén a terhelt tartózkodik, míg a vádemelés után az eljárást folytató bíróság.

A 126/A. § lényege szerint ha megalapozott okok állapíthatók meg annak feltételezésére, hogy valaki jogellenes cselekményt követett el kóros elmeállapotban és pszichiátriai kórházban történő elhelyezését fogják elrendelni, akkor a bíróság elrendelheti az ideiglenes elhelyezését egy ilyen intézetben, feltéve, hogy a közbiztonság ezt megköveteli. Értelmszerűen alkalmazni kell a letartóztatási parancs tartalmára vonatkozó rendelkezéseket. Meg kell szüntetni, ha feltételei már nem állnak fenn.

127. §: ha valakit tetten érnek vagy üldöznek, ha szökésének veszélye áll fenn vagy személyazonossága azonnal nem állapítható meg, mindenki jogosult, bírói rendelkezés nélkül is, átmenetileg elfogni; az ügyészség és a rendőrség az átmeneti elfogásra jogosult akkor is, ha a letartóztatásfeltételei fennállnak.

A 203. és a 204. §-ok alapján a bíróság a tárgyalási szakasz megnyitásáról határoz, ha az adatok alapján a terhelt bűncselekmény elkövetésével kielégítően gyanúsítható, egyébként az eljárást megszünteti.

A 408. § (2) bekezdés: a bíró az ügyész büntetővégzés kibocsátására irányuló indítványát elutasítja, ha a terheltet nem tekinti kielégítően gyanúsítottnak; e döntés egyenértékű az eljárás megszüntetésével.

2.4. A megalapozott gyanú és a bizonyítékértékelés problematikája a jogalkalmazók számára kiadott munkákban

A jogalkalmazók számára kiadott gyakorlati és elméleti munkák nagy jelentőséget tulajdonítanak a megalapozott gyanú és a bizonyítékértékelés kérdéskörének. Ezek közül néhány:

1.³⁴⁶

A letartóztatás egyik alapvető – anyagi – előfeltétele a megalapozott gyanú, formai előfeltétele a bíró letartóztatási parancsa. Ez a gyanú akkor állapítható meg, ha a rendelkezésre álló nyomozási adatok a maguk összességében nagy valószínűségét adják annak, hogy az elkövető vagy a résztvevő bűncselekményt vagy annak kísérletét követte el és emiatt el fogják ítélni. Megszüntetik a büntethetőséget kizáró okok, hasonló eredményre vezetnek az el nem hárítható eljárási akadályok. A vádemeléshez és a tárgyalás megnyitásához szükséges kielégítő gyanúnál erősebb, megállapítása a nyomozás aktuális állása alapján történik. Kizárólag tények alapján lehet megállapítani, a vélekedés nem elegendő. Megítélésekor a még foganatosítandó nyomozási cselekmények lehetséges eredményeit figyelmen kívül kell hagyni, de a terhelt javára ható, felismerhető bizonyítékértékelési tilalmakat figyelembe kell venni.

A bíróság szabad bizonyítékértékeléssel állapítja meg, hogy a neki bemutatott nyomozási eredmény alátámasztja-e a cselekmény terhelt általi elkövetésének nagy valószínűségét. Ennek során – az elítéléssel szemben – nem szükséges a teljes bírói meggyőződés. A bíró kiegészítő nyomozati cselekményeket kezdeményezhet vagy saját maga foganatosíthat, a felhozott bizonyítási eszközöket kritikusan kell szemlélnie.

Jelentős gyanúmomentumok ellenére sem állapítható meg a megalapozott gyanú, ha szükséges nyomozási cselekmény elmulasztása miatt az elítélés kétséges.

A nyomozás során a nyomozási eredmény, ezzel szemben a bírósági tárgyalási szakaszban a bizonyítás eredménye szolgáltatja a megalapozott gyanú alapját. Elítélés esetén az ítéleti indokokban megtalálható, legalább képviselhető bizonyítékértékelés a megalapozott gyanú megállapítására felhozható, és csupán kivételesen, az egyértelműen helytelen ítéleti döntés esetén engedhető meg másodfokon a megalapozott gyanúra vonatkozó eltérő döntés.³⁴⁷

2.³⁴⁸

Egy másik munka szerint a megalapozott gyanú nem más, mint annak a nagy valószínűsége, hogy a terhelt bűncselekmény elkövetője vagy résztvevője, amire tényekből kell

³⁴⁶ Julius Gercke, Zöller Temming (Hg.): *Strafprozessordnung Heidelberger Kommentar*, Auflage 5, Heidelberg, C.F.Müller, 2012, S. 651–654., 763. (Verfasser: Karl-Heinz Posthoff).

³⁴⁷ Hasonló: Theodor Kleinknecht, Karlheinz Meyer, Lutz Meyer-Goßner: *Strafprozeßordnung Gerichtsverfassungsgesetz Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*, Band 6, Auflage 40, München, Verlag C.H.Beck, 1991, S. 408.

³⁴⁸ Martin Hussels: *Strafprozessrecht – Schnell erfasst*, Auflage 3, Berlin, Heidelberg, Springer Verlag, 2015, S. 62.

következtetni. A döntés során kétséges kérdések nem maradhatnak megválaszolatlanul. A bírónak és az ügyésznek különösen a jogi problémákat kell megoldaniuk. Az igazolási és mentő körülmények fennállása elhárítja a megalapozott gyanút.

3.³⁴⁹

Egy további kommentár szerint a letartóztatás tárgyi előfeltétele a megalapozott gyanú és a letartóztatási ok. Vitatott, hogy az arányosság – a negatív megfogalmazás miatt – az előfeltételei közé tartozik-e, vagy azokkal együtt inkább a letartóztatási parancs előfeltétele. A megalapozott gyanúnak arra kell vonatkoznia, hogy a terhelt bűncselekményt vagy annak kísérletét követte el tettesként, közvetett tettesként vagy társtettesként, vagy az elkövetéshez szándékosan segítséget nyújtott. Nem állapítható meg kizáró körülmények (például jogos védelmi helyzet, tévedés, kényszer, fenyegetés) fennforgása esetén – még akkor sem, ha e körülményeknek csupán a valószínűsége áll fenn.

A megalapozott gyanú tartalmilag nem felel meg a bűncselekmény gyanújának, amivel összefüggésben a Be. 160. § (*tényállás-felderítési kötelezettség*) (1) bekezdése szerint: ha az ügyészség feljelentés útján vagy más módon bűncselekmény gyanújáról szerez tudomást, a tényállást meg kell vizsgálnia ahhoz kapcsolódóan, hogy közvédat kell-e emelni. Nem azonosítható továbbá a Be. 170. § (*döntés vádemelésről*) szerinti kielégítő alappal sem; e szerint: ha a nyomozás kielégítő alapot nyújt a közvédat emeléséhez, akkor azt az ügyész vádirat bírósághoz való benyújtásával emeli. Utóbbi a Be. 203. §-ából levezethető kielégítő gyanú.

Ennek megfelelően a *kezdeti*, vagy *egyszerű gyanú* (*Anfangsverdacht*) megállapítható, ha elegendő ténybeli adatok állnak fenn a terhelttel szembeni eljárásra: ez a nyomozás elrendelésének feltétele, míg *kielégítő*, vagy *elégséges gyanú* (*hinreichender Tatverdacht*) forog fenn, ha a bíróság által megállapítható tények az elítélést várhatóvá teszik: ez a vádemelés feltétele. Az *alapos*, vagy *megalapozott gyanú* (*dringender Tatverdacht*) erősebb fokot juttat kifejezésre, megkívánja az elkövetés és a bűnösség nagyfokú valószínűségét (retrospektív prognózis): ez a letartóztatás feltétele, de néhány szerző ezen túlmenően jelentőséget tulajdonít az elítélés nagy valószínűségének is (prospektív prognózis). Utóbbival általában egyetértenek a jogirodalomban, mert az elítélés nagy valószínűsége már önmagában a retrospektív prognózisból is adódik és az elítélés egyéb feltételei tulajdonképpen nem a

³⁴⁹ Löwe – Rosenberg (Hg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: Großkommentar*, Band 4, Auflage 26, Berlin, De Gruyter Recht, 2007, S. 45., 49–53. (Verfasser: Hans Hilger).

megalapozott gyanú elemei, hiányukat inkább az arányosság keretei között kell figyelembe venni. E prospektív prognózisnak leginkább akkor van értelme, ha például fontos, az elítéléshez mindenképpen szükséges bizonyítékok értékelhetlenné válnak, mert ekkor az elkövetői minőség és a bűnösség nagy valószínűsége továbbra is fennáll, a bizonyítékvesztés miatt azonban az elítélés valószínűtlenebbé válik.

A gyanú kizárólag a konkrét cselekményhez fűződő ténybeli kérdésekre (ténybeli kiindulópontok) terjed ki, szemben a jogi kérdésekkel. A jogi kérdésekhez kapcsolódóan nem értelmezhető a valószínűség, ami miatt a bíró kétséges jogi helyzet esetén az értelmezést nem hagyhatja nyitva azzal az indokolással, miszerint „ha kétséges is, hogy a tények alapján valamely egyértelműen megállapítható cselekmény egy büntetőtörvény valamelyik tényállását kimerít-e, azonban a megalapozott gyanút mindenképpen alátámasztja”.

A megalapozott gyanú a nyomozás aktuális állására vonatkozik és nem állapítható meg, ha egyértelmű, hogy a bizonyítékok láncolatában fennálló hiányosság további nyomozási cselekményekkel sem szüntethető meg. Fennállását a bírónak a szabad bizonyítás elvének megfelelően, határozott tények alapján kell megállapítania, nem szabad megvárnia jövőbeni nyomozási cselekmények eredményeit még abban az esetben sem, ha ezek előreláthatólag a gyanúsítottat terhelhetik és a cselekményi gyanút erősíthetik. Ugyanakkor a bíró kiegészítő nyomozási cselekményeket rendelhet el, vagy ilyeneket saját maga elvégezhet. A vélekedéseket, híreszteléseket, névtelen feljelentéseket figyelmen kívül kell hagyni, kivéve ha van objektív tényalapjuk. A kriminalisztikai vagy hasonló tapasztalatokat azonban a határozott tények értékeléséhez fel lehet hozni. A tárgyalási szakaszban – akár a tárgyalás közben, akár annak végén – a döntés alapját általában a bizonyítás eredménye képezi és a megalapozott gyanú hiánya esetén a letartóztatást meg kell szüntetni, ellenkező esetben a jogorvoslatra eljáró bíróságnak kell ezt megtennie. Ugyanakkor a bíróság a letartóztatáshoz kapcsolódóan eredetileg elfoglalt álláspontjától később eltérhet a bizonyítás eredményeként.

Különleges szabályok vonatkoznak arra az esetre, amikor a másodfokú bíróság a perbíróság letartóztatáshoz kapcsolódó döntését bírálja felül. Ekkor a megalapozott gyanú csak korlátozott terjedelemben vizsgálható és a vizsgálat terjedelme különösen akkor korlátozott, ha a bizonyítás közvetlenül a végéhez közeledik, vagy olyan bizonyítékot érint, amelynek lehetséges bizonyítékjelentősége az ügyiratból nem tűnik ki minden további nélkül. A fellebbezésre eljáró bíróság nem vizsgálhatja meg, hogy a főtárgyalásnak a letartóztatáshoz kapcsolódóan értékelt eredménye helyes-e, mert nem rendelkezik az ahhoz szükséges ismeretekkel. A másodfokú bíróság megvizsgálhatja azonban azt, hogy az elsőfokú bíróság a támadott döntésében valamennyi, a döntés szempontjából fontos tényt ellentmondásmentesen

figyelembe vett-e, értékelt-e, avagy jogi hibát követett-e el. Értelemszerűen vonatkoznak ugyanezek – szintén a bizonyítás felvételét érintő hiányos ismeretanyag miatt – a megítélendő cselekmény jogi értékelésére, vagyis a bűncselekmény anyagi jogi minősítésére.

Ezzel szemben a vádlott elsőfokon történt elítélése általában a megalapozott gyanú alapja, amikor a letartóztatásról való döntés támpontja az ítéleti tényállás és bizonyítékértékelés.

A perbíró, illetve a jogorvoslatra eljáró bíróság a jogorvoslat sikeres kimenetelét is megítélheti. A joggyakorlat azonban egységes abban, hogy a letartóztatáshoz kapcsolódóan a főtárgyalás kedvezőbb megítélési alapot nyújt mint csupán maga az ügyirat. Kivételes esetben azonban szükséges lehet az ítélettől eltérő megítélés is, illetve a bizonyítás eredménye utólag jelentősen meg is változhat. Az új bizonyítékokat ugyanis – teljes terjedelmű felülbírálat esetén – az értékelés körébe kell vonni. A megalapozott gyanú megítéléséhez jelentőségteljes lehet az is, hogy a bíró a bizonyítás felvétele után nem ítéletet hoz, hanem az eljárást felfüggeszti.

A kommentár kiemeli, hogy a bíró a döntését a szabad bizonyítás elve alapján hozza meg. Ugyanakkor a megalapozott gyanú melletti állásfoglalás nem követeli meg azt a teljes bírói meggyőződést – szemben az elítéléssel –, hogy a terhelt tényállásszerűen, jogellenesen és bűnösen cselekedett.

A joggyakorlat kialakított bizonyos, a letartóztatásról döntés során figyelembe veendő szempontokat is. Így például a terhelt hallgatását nem szabad a terhére értékelni, bizonyos tényeket és azokat megalapozó bizonyítási eszközöket csak akkor lehet felhasználni, ha a bíróság előtt értékelhetők, vagyis a bíróság előtti bizonyításra felhasználhatók. A döntést az eljárás tárgyát képező cselekmény megítélését leginkább elősegítő bizonyítékok felhasználásával kell meghozni, ennek során a rendelkezésre álló, bíróság által értékelhető bizonyítékokat kell értékelni és mérlegelni, aminek során a bizonyító erő gyengeségeit alaposan figyelembe kell venni. Így például a tanú vallomásának csupán csekély bizonyító ereje lehet abban az esetben, ha felmerül annak a lehetősége, hogy a tanú a saját érdekeit helyezi előtérbe. A tények és bizonyítékok vizsgálatára irányuló követelményeket annál magasabbra kell helyezni, minél kisebb a bizonyítékok bizonyító ereje. A mentő körülményeket is figyelembe kell venni és bizonyított, vagy nagy valószínűséggel megállapítható tényekből további, a döntés szempontjából fontos tényekre, de akár a szubjektív oldalra is lehet következtetést levonni. Ennek során általános, kriminalisztikai, vagy büntetőeljárás tapasztalatokat is figyelembe lehet venni, azonban ezeknek csupán

alárendelt jelentősége van. A hallomás alapján valló tanú vallomását különösen kritikusan kell értékelni.

Az előbbiek lényegét összefoglalva, a német jogelmélet és joggyakorlat szerint a gyanú nem más, mint annak tényeken alapuló lehetősége, hogy bűncselekményt követtek el. A büntetőeljárás intézkedések nagy részének alkalmazására a bűnüldöző hatóságok csak akkor jogosultak, ha fennáll a megfelelő cselekményi gyanú:

- *kezdeti gyanú (Anfangsverdacht)* áll fenn, ha kriminilasztrikai tapasztalatok szerint kielégítő ténybeli kiindulópontok alapján lehetségesnek tűnik, hogy üldözendő bűncselekményt követtek el és az érintett személy abban részt vett. Fennállta esetén az ügyészségnek kell megtennie a lépéseket, aminek során mérlegelési lehetőség illeti meg. Megállapításához nem elegendő a vélekedés;
- *kielégítő gyanú (hinreichender Tatverdacht)* állapítható meg, ha az elítélés valószínűbb, mint a felmentés. A kielégítő gyanú az ügyészség általi vádemelés és a főtárgyalási eljárás szakasz bíróság általi megnyitásának előfeltétele;
- a *megalapozott gyanú (dringender Tatverdacht)* esetén fennáll annak a nagy valószínűsége, hogy a terhelt a bűncselekményt elkövette, és emiatt a bíróság el fogja ítélni; a büntethetőség és üldözhetőség valamennyi előfeltételének megállapíthatónak kell lennie. Kizárólag ebben az esetben rendelhető el a letartóztatás.³⁵⁰

4.

Az utóbbi időben megjelent néhány munka azonban kétségbe vonja az ilyen megkülönböztetések létjogosultságát.

Az egyik szerint³⁵¹ a gyanú csak retrospektív-prognosztikus következtetés alapján tényekből állhat elő. Tények nélkül nincs gyanú. Emiatt értelmetlen az egyszerű gyanú (német Be. 160. § első fordulat) és a tények által megalapozott gyanú (német Be. 100/A. §) közötti különbségtétel. A különbséget csupán a gyanút megalapozó tények közvetettségének/közvetlenségének mértékén lehetne mérni: minél kevesebb gondolati lépés szükséges a gyanút megalapozó tényektől a cselekmény körülményeinek megállapításáig,

³⁵⁰ A megalapozott gyanú fogalmára például: Claus Roxin: *Strafverfahrensrecht*, 23. Auflage, München, Verlag C H Beck, 1993, S. 209.

³⁵¹ Hans-Heiner Kühne: *Strafprozessrecht*. Auflage 9, Heidelberg, C.F.Müller, 2015, S. 226–228.

annál értékesebbnek lehet a tényeket tekinteni. Egy ilyen tagolásnak azonban kevésbé van létjogosultsága, mert az erősség, vagyis a gyanú valószínűsége, amelynek pedig egyedüli jelentősége van, nem felel meg szükségszerűen a közvetlenség fokának. A valószínűség az alkalmazott tapasztalati elvek vizsgálhatóságának mértékéből adódik, nem pedig azok számából.

5.³⁵²

A büntetőügyekben eljáró védőket megcélzó speciális munkák is természetesen kiemelt helyen kezelik a megalapozott gyanú problematikáját.

Szerintük a megalapozott gyanú akkor állapítható meg, ha a nyomozás aktuális állása szerint fennáll annak a nagyfokú valószínűsége, hogy a terhelt valamely jogellenesen és bűnösen megvalósított cselekmény elkövetője vagy részese. Mivel a megalapozott gyanú már a nyomozás korai szakaszában is fennállhat, nem előfeltételezi a későbbi elítélés valószínűségét és ezáltal a kielégítő gyanút. A megalapozott gyanú a fokának megfelelően mindig erősebb mint a kielégítő gyanú és mindig kizárólag tényekből vezethető le.

A védő gyakran dilemmázik azon, hogy anyagi jogi, vagy eljárásjogi hivatkozásokkal, bizonyítási indítványokkal, bizonyítékokhoz kapcsolódó észrevételekkel megpróbálja-e a megalapozott gyanút megrendíteni és ezáltal a letartóztatás megszüntetését, vagy enyhébb kényszerintézkedés alkalmazását elérni. Büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okokra, eljárás akadályokra hivatkozhat, támadhatja a bizonyítékok értékelését vagy a hatóság következtetéseit. Nehéz egyértelmű választ adni arra, hogy a gyanúsított tegyen-e vallomást. E mellett szól az az érv, hogy a vallomás tételével mentő körülmények, illetve bizonyítékok kerülhetnek felszínre és így elkerülhető a letartóztatás. Ugyanakkor ennek megvan az a hátránya, hogy a nyomozó hatóság figyelmét idő előtt felhívja a védelmi stratégiára, amely azzal szemben további bizonyítékokat szerezhet be. Az azonban aggálytalan, hogy a megalapozott gyanúval szemben már a nyomozás során előterjessze a jogi aggályait.

6.³⁵³

A tárgyalás kezdetéig a letartóztatásra vonatkozó döntés tényalapját a nyomozás ügyiratban található, bíróság által értékelhető eredményei adják, amelyeket a bírónak a szabad bizonyítás

³⁵² Olaf Klemke, Hansjörg Elbs: *Einführung in die Praxis der Strafverteidigung*, Auflage 2, Heidelberg, C.F.Müller, 2010, S. 167–168.

³⁵³ Reinhold Schlothauer, Hans-Joachim Weider, Frank Nobis: *Untersuchungshaft mit Erläuterungen zu den UVollzG der Länder*, Auflage 5, Heidelberg, C.F.Müller, 2016, S. 204–209.

elve alapján kell értékelnie. Azt követően ehhez jönnek a tárgyaláson fogatosított bizonyítás eredményei. A védőnek azt kell vizsgálnia, hogy ezek alapján a terhelt elítélése várható-e, illetve ezek megalapozzák-e a már kimondott elítélést.

A védő többféle érvelési lehetőséggel élhet a megalapozott gyanúval szemben.

A döntés nem alapulhat olyan bizonyítékon, amelyet később az ítéletben sem lehet figyelembe venni (például le nem foglalható bizonyítási eszköz, nem engedélyezett lehallgatás, fedett nyomozó engedély nélküli alkalmazása, nem megfelelően kioktatott személy vallomása, védő értesítése nélkül fogatosított nyomozási cselekmény). Ha a védő arról szerez tudomást, hogy mentességi joggal rendelkező, a nyomozás során kihallgatott tanú a bíróság előtt nem akar vallomást tenni, indítványoznia kell a letartóztatás tárgyában döntő bírónál a tanú erre vonatkozó nyilatkozatának beszerzését, vagy legalább be kell nyújtania a tanú erre vonatkozó, hitelesített nyilatkozatát. Mivel a letartóztatás tárgyában döntő bíró a szabad bizonyítás elve alapján dönt, a megalapozott gyanú ellen a bizonyítékértékelés alapvető hiányosságaira utalni lehet (például nem alapozza meg az, hogy a gyanúsított megtagadta a vallomást, ha a tanú azt állítja, hogy felismerte a gyanúsítottat, akkor hivatkozni lehet a felismerésre bemutatás szabálytalanságára).

Mivel a letartóztatás tárgyában döntő bíró a döntését a szabad bizonyítás elve alapján hozza meg, a megalapozott gyanú cáfolatára felhozhatók problematikus bizonyítékértékelési helyzetek is, vagyis utalni lehet a bizonyítékértékelés súlyos hiányosságaira (például másik személy ugyanolyan valószínűséggel szóba jöhet elkövetőként, a lehallgatás során említett becenevet más személy is használja, a terhelt tanú a vallomását többször is megváltoztatta, a megalapozott gyanú kizárólag a tárgyaláson ki nem hallgatható személy vallomásán alapul, az egyetlen terhelt tanúnak érdekében áll a terhelt vallomás tétele, a megalapozott gyanú túlnyomó részben olyan tanú vallomásán alapul, akinek a szavahihetőség csak korlátozott).

7.

Németországban egyértelmű többségben vannak azok a munkák, amelyek a megalapozott gyanú megállapításának feltételeként a bíróság általi nagy valószínűséggel történő elítélést fogalmazzák meg. Ezekhez kapcsolódóan elegendő az előbbieken bemutatott munkákra történő visszautalás.

Ezzel szemben kisebbségben vannak azok a munkák, amelyek szerint³⁵⁴ például „a megalapozott gyanú megállapítása nem azt a prognózist kívánja meg, hogy az elítélés valószínű, hanem akkor áll fenn, ha bíróság által értékelhető bizonyítékok alapján a terheltre az elkövetés nagy valószínűséggel rábizonyítható”.

A jelzett különbség nem mondható igazán jelentősnek és az értekezésem szempontjából nem is fontos a különbözőség részleteinek vizsgálata. Ugyanakkor elkerülhetetlen annak hangsúlyozása, miszerint ez a nézet is kiemeli: a kényszerintézkedéseket szabályozó jogban különleges módon jelenik meg a büntetőeljárás jog azon funkciója, hogy a különböző eljárási feladatok összhangját megteremtse. A letartóztatás esetén hatékony eszközről van szó a megismerési és végrehajtási eljárás biztosítására, mert a terhelt „szabotázsát” megakadályozza, valamint a közösség ismétlődő cselekményekkel szembeni védelmét biztosítja. Hangsúlyozza továbbá azt is, hogy a letartóztatás a terhelttel szemben fogatosított, súlyos következményekkel járó intézkedés, ami miatt érdekeinek védelme különösen fontos, és ezért a bíróságnak megfelelően figyelembe kell vennie mind a kényszerintézkedésre vonatkozó törvényi előírásokat, mind praktikus alkalmazásához fűződő igényeket és meg kell szüntetni, ha feltételei (megalapozott gyanú, letartóztatási ok, arányosság) utólag megszűnnek. Ez az eset például akkor, ha a további nyomozási cselekmények a cselekményi gyanút összességében vagy bizonyos tényállási jegyek vonatkozásában nem erősítették meg.

2.5. Alkotmányossági kérdések a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan

A német Szövetségi Alkotmánybíróságnak a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékeléssel kapcsolatos érintettségét Németország *Alaptörvénye*³⁵⁵ 93. cikk (1) bekezdés 4a. pontja adja meg. Ez kimondja, hogy az Alkotmánybíróság dönt az alkotmányjogi panaszról, amelyet valaki azzal az állítással emel, hogy a közhatalom megsértette az alapjogait.

³⁵⁴ Uwe Hellmann: *Strafprozessrecht*, Auflage 2, Berlin, Heidelberg, New York, Springer Verlag, 2006, S. 78–79., 91.

³⁵⁵ *Grundgesetz*, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

Az alkotmányossági vizsgálatok kiindulópontja az *Alaptörvény* 2. cikk (2) bekezdése, amely szerint: „Mindenkinek joga van az élethez és a testi épséghez. A személy szabadsága sérthetetlen. Ezeket a jogokat csak törvény alapján lehet megsérteni”.

Általánosságban az mondható el, hogy az Alkotmánybíróságnak sincs alkotmányjogi kételye a megalapozott gyanú megállapíthatóságával szemben, ha a letartóztatási parancs szerint a terheltet a cselekménnyel közvetlen összefüggésben fogták el. Továbbá az is széles körben elfogadott álláspont, hogy a büntetőtörvényt alkotmányellenesnek tartó, alkotmánybírósághoz forduló bíró nem rendelhet el letartóztatást, illetve a már elrendeltet meg kell szüntetnie.³⁵⁶

Az előbbieken már felvázolt követelményeknek megfelelő indokolásra vonatkozó kötelezettség az Alkotmánybíróság gyakorlatában már az 1990-es évek közepén megjelent, amikor előírányozta³⁵⁷ a letartóztatásokhoz kapcsolódóan a részletes indokolási kötelezettséget, az általános fogalmak mellőzését, azt, hogy a terheltnek legalább szóban tudomására kell hozni a hatékony védelemhez szükséges azon adatokat és körülményeket, amelyeket a hatóságok a letartóztatáshoz kapcsolódóan felhasználnak: ez adódik a bírói meghallgatásra és a fair eljárásra vonatkozó igényből. Ha ezt különösen veszélyeztetett érdekek miatt biztosítani nem lehet, akkor az egyébként szóba jöhető adatokat és körülményeket a terhelt ellen fel sem lehet használni.³⁵⁸

Az egyik, bünszervezet alakításának megalapozott gyanúja miatt indult ügyhöz kapcsolódóan a Szövetségi Alkotmánybíróság megállapította a másodfokú döntés alkotmányellenességét, megsemmisítette és új döntés hozatalát rendelte el.³⁵⁹ Indokai szerint mindenkinek alkotmányos joga van a hatóságok intézkedéseivel szembeni hatékony védelemre, és az indítványozónak ez az alkotmányos joga sérült, amikor a jogorvoslatára eljáró bíróság a döntést részben mellőzte amiatt, hogy a gyanúsított már nem állt kényszerintézkedés alatt. A személyi szabadság jelentős sérelme miatt a megállapítási érdek ugyanis abban az esetben is fennáll, ha a letartóztatást időközben megszüntették, sőt a megszüntetés a megállapításhoz fűződő azon többletadat, hogy a letartóztatás jogellenes volt. A másodfokú bíróság abból indult ki, hogy nem állt fenn a bünszervezetben részvétel megalapozott gyanúja, de annak rögzítése nélkül, hogy a megalapozott gyanú hiányának megállapítása melyik időtartamra vonatkozik.

³⁵⁶ 349. lábjegyzet 50. o.

³⁵⁷ Bundesverfassungsgericht 2 BvR 777/94, Beschluss vom 11. Juli 1994, NJW 1994, S. 3219–3221.

³⁵⁸ Löwe – Rosenberg (Hg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: Großkommentar*, Band 11, EMRK; IPBPR, Auflage 26, Berlin/Boston, Walter De Gruyter, 2012, S. 309. (Verfasser: Robert Esser).

³⁵⁹ Bundesverfassungsgericht 2 BvR 2233/04, Beschluss vom 31. Oktober 2005, BVerfGK 6, 303.

Egy további ügyben a vádlottal szemben 28 cselekmény miatt emeltek vádat (közegészség elleni bűncselekmények, játékautomaták manipulálása, zsarolás, testi sértés). Az elsőfokú bíróság elutasította a védőnek a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát. A végzést a tartományi legfelsőbb bíróság helybenhagyta. A vádlott védőjének alkotmányjogi panaszára eljáró Szövetségi Alkotmánybíróság megállapította az Alaptörvény 2. cikk (2) bekezdés második mondatának megsértését, a másodfokú határozatot megsemmisítette és új határozat hozatalát rendelte el.³⁶⁰ Rögzítette, hogy az alapjogok védelmét a büntetőeljárásban is szavatolni kell. A letartóztatással kapcsolatos döntések és az azokkal szembeni jogorvoslatok elbírálása során figyelemmel kell lenni arra, hogy az Alaptörvény 2. cikk (2) bekezdésében foglalt anyagi alapjog nem szenvedhet sérelmet. Ennek elsősorban a letartóztatásról való döntések indokolási mélységével szemben támasztott követelményeknek megfeleléssel kell eleget tenni. A bíróságnak a letartóztatásról való döntés során e kényszerintézkedés feltételeivel behatóan kell foglalkoznia és ennek megfelelően kell indokolnia. Alapvetően minden döntésben számot kell adni a feltételek fennállásáról, mérlegelve a terhelt személyi szabadságra vonatkozó jogát és a társadalom bűnüldözéshez fűződő igényét, továbbá számot kell adni az arányosságról is, mert az ahhoz kapcsolódó körülmények súlya az idő előrehaladásával eltolódhat. Értékelní kell az eljárás előrelátható tartamát, az elítélés esetére várható büntetés mértékét és a szabadságvesztés kitöltésének lehetséges végét, figyelemmel a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségére is. Kifejezésre juttatta azt is, hogy a vonatkozó indokolásnak – mind tartalmában, mind formájában – nem csupán az érintett, hanem a döntést hozó bíróság számára is biztosítania kell az önkontrollt és önmagában véve logikusnak, következetesnek, önellentmondástól mentesnek kell lennie. Az alkotmánybíróság a másodfokú bíróság döntését megsemmisítette, mert nem felelt meg ezeknek a szempontoknak.

Azt okvetlenül hangsúlyoznom kell, hogy a Szövetségi Alkotmánybíróság az előbb említett határozatát nem a letartóztatáshoz kapcsolódó bizonyítékértékeléssel összefüggésben hozta, sőt erre a problematikára ki sem tért. Ennek ellenére a jelentősége miatt a mondanivalója annyira átment a büntetőeljárás jog gyakorlatába, hogy a bíróságok számtalan esetben hivatkoznak rá a letartóztatáshoz kapcsolódó bizonyítékértékelés során, így akkor, amikor az indokolás mélységéről, vagyis az indokolás részletességének alkotmányossági szükségességéről szólnak.³⁶¹

³⁶⁰ Bundesverfassungsgericht 2 BvR 2098/12, Beschluss vom 17. Januar 2013, StV 2013, 640–642.

³⁶¹ Lásd például a 370. és 378. lábjegyzetekben megjelölt ügyeket.

2.6. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának álláspontja Németországot érintő ügyben

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a 2001. február 13-án meghozott ítéletében elmarasztalta Németországot.³⁶² Megállapítása szerint a letartóztatási parancs ellen bejelentett jogorvoslatot elbíráló bíróságnak nem csupán azt kell vizsgálnia, hogy betartották-e a belső eljárási szabályokat, hanem azt is, hogy a letartóztatás kielégítő gyanún alapul-e. Kifejtette azt is, hogy az eljárásnak kontradiktóriusnak kell lennie és a fegyverek egyenlőségének elvét folyamatosan biztosítani kell. A terhelt aligha van abban a helyzetben, hogy a tényállás helyességét a jogorvoslatot elbíráló bíróság számára hatékonyan megrendítse abban az esetben, ha a megalapozó bizonyítékokat nem hozzák tudomására, és ezért lehetőséget kell neki adni arra, hogy a vallomásokot és az egyéb bizonyítékokat megismerje. Sérelmezte, hogy a letartóztatási döntés csupán utalt két terhelő személy vallomására „a folyamatban lévő nyomozás eredményeivel együtt”, a bizonyítási eszközök pontosabb tartalmára azonban nem tért ki. Ezzel a vádlottnak és a védőnek nem volt lehetősége a bírósági érvelés hatékony támadására, különösen arra, hogy a terhelő személyek szavahihetőségét és vallomásaik következetességét kétségbe vonják. A hatékony védekezés előfeltétele, hogy a vallomásokat és más bizonyítási eszközöket a terhelt és a védő tudomására hozzák.

Az EJEB ítéletének meghozatala után a jogirodalom a mellett érvelt, hogy az ügyirat megismerésének joga nem mentesíti a hatóságot az indokolási kötelezettség alól, sőt egyértelmű lett: alkotmányos igény van a jogorvoslattal támadható döntések részletes indokolására abból a célból, hogy az érintett a későbbi védekezési stratégiáját orientálni tudja, illetve a jogorvoslatot elbíráló bíróság megalapozottan tudjon dönteni. Jóllehet az ítélet kifejezetten nem foglalkozott az egyes bizonyítási eszközök értékelésének kérdésével, a német szakirodalom az iratbetekintés korlátozásához kapcsolódó megállapításaiból levezette: egy valóban kontradiktórius, fegyverek egyenlőségének elvén alapuló, letartóztatás okait vizsgáló eljárásban követelmény a terhelt azon helyzetbe hozatala, hogy a bírósági döntést hatékonyan megtámadhassa.³⁶³ Ilyen követelmény a megalapozott gyanú fennállását érintő részletes indokolás adása.

³⁶² Nr. 24479/94, Lietzow v. Deutschland, Urteil vom 13. Februar 2001, <https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/egmr/94/24479-94.php3>

³⁶³ Eberhard Kempf: Die Rechtssprechung des EGMR zum Akteneinsichtsrecht, In: *Festschrift für Peter Rieß zum 70. Geburtstag am 4. Juni 2002* (Hg.: Ernst Walter Hanack und andere), Berlin, Walter de Gruyter, 2002, S. 217–222.

2.7. A nyomozási bíró végzése konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint

1.

A nyomozási bíró elutasította az ügyésznek a letartóztatás elrendelésére irányuló indítványát azzal az indokkal, hogy hiányoznak a tényszerű kiindulópontok a gyanúsítottnak terrorszervezet legalább eshetőleges szándékkal történő támogatására.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a végzést megváltoztatta, és elrendelte a letartóztatást.³⁶⁴

Kifejtette: a gyanúsított megalapozottan gyanúsítható hét rendbeli csalással, mert társaival 2004 nyarán megállapodtak abban, hogy életbiztosítási társaságok sérelmére csalási cselekményeket fognak elkövetni. Az ajánlat tételekor mindig előadták, hogy szokásos rizikójú életbiztosítást akarnak kötni és akarják fizetni a biztosítási díjakat, a valós szándékuk azonban csupán három havi díjfizetésre irányult, és legkésőbb ezután az egyik társa Egyiptomban közlekedési balesetet akart színlelni és vesztegetéssel akart halotti anyakönyvet szerezni, amelynek bemutatásával a gyanúsított a biztosító társaságokat kifizetésére akarta indítani. Számtalan más társasággal sikertelenül próbáltak ilyen szerződéseket kötni.

A megalapozott gyanú adódik különösen a telefonos kapcsolat és a lakótér felügyeletéből. A részleteket érintően a megtámadott végzésre utalt vissza és megindokolta, hogy a gyanúsított miért gyanúsítható megalapozottan hét rendbeli csalással, valamint kifejtette, hogy elítélése esetén a szökését megalapozó mértékű büntetéssel kell számolnia.

Nem látta azonban megállapíthatónak a megalapozott gyanút arra, hogy tudott arról, vagy legalább lehetségesnek tartotta: a csalási cselekményekkel megszerzett pénz az Al Qaida terrorszervezethez jutna és ezzel a szándéka kiterjedne terrorszervezet támogatására. Az eddig beszerzett bizonyítékok ugyanis a támogatási szándék legalább eshetőlegességét bizonyos fokig megalapozzák, de további kapcsolódási pontok nélkül nem alkalmasak a terhelt szándékára vonatkozó következtetés levonására és azért az adatok nem elegendők annak megállapítására, hogy a terheltet el fogják ítélni terrorszervezetben részvétel miatt.

³⁶⁴ Bundesgerichtshof StB 3/05, Beschluss vom 19. Mai 2005, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=c91475b5401d1e98cd1437353299c18b&nr=32901&pos=0&anz=1>

2.

Egy másik nyomozás során a nyomozási bíróként eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a hat hónapon túli felülvizsgálat keretében meghozott, a gyanúsított letartóztatását fenntartó végzésében³⁶⁵ részletes, szinte ítéleti jellegű tényállást állapított meg. Ebben kitért a Ruandában honos népcsoportok konfliktusaira, a polgárháborúra, a szomszédos Uganda beavatkozására, a megbékélési folyamatra, az ország elnöke repülőgépének lelövésére, a tuszik tömeges lemészárlására. Bemutatta a Ruandában történő hatalomátvétel céljából megalakított FDLR felépítését, céljait, kitért arra, hogy melyik, halálos áldozatokkal járó támadások tulajdoníthatók neki, pontosan megjelölte az elkövetések helyét, idejét, módját. Ezután részletezte a gyanúsított életútját, így azt is, ahogyan az FDLR vezetője lett. Szervezetének tagjai a szexuális erőszaktól, a fosztogatástól, az emberrablástól és a gyilkosságtól sem riadtak vissza, a korlátlan hatalmánál fogva lehetősége volt a civil lakosság elleni támadások megakadályozására.

A megalapozott gyanú adódik a tanúk vallomásaiból, a telekommunikációs adatokból, amelyek részleteit érintően utalt a letartóztatást elrendelő végzés tartalmára, de felhívta a gyanúsított egyik TV-interjúban tett nyilatkozatát is, amely szerint az FDLR vezetőjeként a szervezet minden tevékenységéről tudomással rendelkezik.

Megállapítása szerint az eddig feltárt bizonyítékok a szükséges átmeneti értékelés során annak nagy valószínűségét adják, hogy a gyanúsított elkövette a terhére rótt bűncselekményeket. Ezután tanúk vallomásait emelte ki, részletezve, hogy azok melyik bűncselekmény elkövetését támasztják alá, behatóan elemezte az irányadó törvényi tényállás elemeit is, de utalt arra is, hogy a bizonyítékok végleges értékelésére a főtárgyaláson fogatosítandó bizonyítás felvétele után kerül majd sor.

3.

Egy hasonló végzésében³⁶⁶ a letartóztatást szintén fenntartotta, részletesen bemutatta az Iszlám Állam terrorszervezet történetét, célját, tevékenységét, megnevezte a vezetőit, példákat

³⁶⁵ Bundesgerichtshof AK 3/10, Beschluss vom 17. Juni 2010, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=6f843dc5981272928344286be72bff21&nr=52675&pos=0&anz=1>

³⁶⁶ Bundesgerichtshof AK 63–65/16, Beschluss vom 15. Dezember 2016, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67fc9c44e1373e661d891a2c12af2241&nr=77154&pos=6&anz=18>

említett emberiség elleni bűncselekmények elkövetésére, felvázolta a szíriai polgárháború lényegét, tényszerűen rögzítette, hogy a gyanúsítottak miként vettek részt terrorszervezetek működésében.

Leszögezte például: „Nyitva maradhat, hogy K. ... terhelt a terhére rótt súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény előkészületével is megalapozottan gyanúsítható-e. Mindenesetre nagy valószínűséggel a Jabhat al-Nusra harci cselekményeiben való részvétellel és ennek a szervezetnek a tagjaként megvalósította a terrorszervezetben részvétel bűncselekményt. A Jabhat al-Nusra és az Iszlám Állam szervezetekben való részvétel ... megalapozott gyanúja miatt szükséges a letartóztatás fenntartása.”

4.

Egy további hasonló végzésében szintén fenntartotta a letartóztatást.³⁶⁷

A korábbi letartóztatási parancs tárgya az volt, hogy a gyanúsított 2002. augusztus 30-tól a letartóztatásáig tagja volt a marxista-leninista irányultságú DHKP-C-nek, amelynek büntetőjogi értelemben vett célja és tevékenysége emberölések elkövetése volt. Részletesen ismertette a szervezet céljait (Törökországban fegyveres harccal a politikai körülmények változását akarta elérni és marxista-leninista irányultságú társadalmi rendet akart megvalósítani), és azt, hogy ezeket milyen módszerekkel, szervezeti keretekben akarta megvalósítani, s ennek során a gyanúsított milyen tevékenységet látott el.

Álláspontja szerint a megalapozott gyanú adódik a szervezet sajtóügynöksége munkatársainak tanúvallomásaiból és a lefoglalt irataiból, továbbá a titkos nyomozás adataiból. A kapcsolódó részletek vonatkozásában a korábbi letartóztatási parancsra utalt vissza, amelyek alapján megállapíthatónak találta a megalapozott gyanút arra, hogy a gyanúsított elkövette a külföldi terrorszervezetben való közreműködés bűncselekményt.

5.

Az atomfegyverek terjesztése és fejlesztése miatt indult nyomozás során a nyomozási bíró elutasította a gyanúsítottnak a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát.

³⁶⁷ Bundesgerichtshof AK 25/13, Beschluss vom 23. Januar 2014, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=1f494d37e531b2bdbfe3cbc7d21c9020&nr=66795&pos=0&anz=1>

A jogorvoslatra eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a helybenhagyó végzésében³⁶⁸ bemutatta többek között azt, hogy mi volt a líbiai kormány atomfegyver-programjának lényege, az atomfegyver-alkatrészek beszerzésében a gyanúsított hogyan, milyen szervezeti és személyi kapcsolatokon keresztül működött közre és ennek során milyen pénzmozgásokra került sor. Az ezen túlmenő részleteket érintően a letartóztatási parancs tartalmára utalt vissza.

Kifejtette, hogy a megalapozott gyanú a letartóztatási parancsban megjelölt bizonyítékokból adódik, amelyeket alátámasztottak az időközben beszerzett bizonyítási eredmények. Ez a gyanú különösen a gyanúsított védekezésén alapszik, de továbbá okirati bizonyítékokon is, amelyeket részletekbe menően megjelölt. Megállapította, hogy a gyanúsított jogorvoslata túlnyomó részben a bizonyítás eredményét támadja, a megállapított körülményeket, a társai és a tanúk vallomásait saját szemszögéből értelmezi, ami azonban nem alkalmas a megalapozott gyanú cáfolására.

6.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nyomozási bírója elrendelte a gyanúsított letartóztatását, mert kapcsolatot teremtett a társa és egy fegyverkereskedő között, és ezzel segítséget nyújtott a társának az egyik kormányelnök meggyilkolásához.

A védő fellebbezési érvelése szerint az eddigi nyomozási eredmények alapján nem bizonyított, hogy a védenca a kapcsolat létrehozásakor tudta: a társa az így megszerzett lőfegyverrel politikailag motivált gyilkosságot akar elkövetni. A gyanúsítottak valóban kapcsolatban álltak egymással, de attól független volt társának a radikalizálódása, akinek felfegyverkezése egyébként is kizárólag az önvédelmet szolgálta.

A fellebbezésre eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság³⁶⁹ részletesen rögzítette az eljárás alapjául szolgáló történeti tényállást. Kitért arra, hogy a gyanúsított társ hol, mikor, kit, milyen okból és milyen körülmények között gyilkolt meg a gyanúsított segítségével beszerzett lőfegyverrel; a két gyanúsított mikor és hol ismerkedett meg, mi vezetett a szoros barátságukhoz, a beszélgetéseiknek milyen politikai tartalma volt; részletezte, hogy a gyanúsítottak milyen politikai álláspontot képviseltek a kormány menekültpolitikájával

³⁶⁸ Bundesgerichtshof StB 2/05, Beschluss vom 22. Februar 2005, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=830b53eff0aadf3e3a03bbb47783311e&nr=31840&pos=1&anz=2>

³⁶⁹ Bundesgerichtshof StB 21/19, Beschluss vom 22. August 2019, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=318b35b03354e82b0c9892bbda42b4c0&nr=99331&pos=25&anz=106>

kapcsolatban és a gyanúsított társa milyen megoldási javaslatokkal állt elő a beszélgetéseik során.

Így jutott el a következő megállapításig: „A gyanúsított legkésőbb 2016 júliusától lehetségesnek tartotta, hogy a társa valamely politikai tisztségviselőt idegengyűlöleti motívumból meg akar gyilkolni annak menekültpolitikában mutatott liberális irányvonala miatt. Helyeselve beletörődött ebbe, valamint abba a körülménybe, hogy a társának az elkövetési szándékát erősítette azáltal, hogy lehetőséget teremtett neki a lövészegyesületbe belépéshez és segítséget nyújtott neki lőfegyver, köztük az elkövetési fegyver megszerzéséhez és többször vett vele részt lövészeti gyakorlaton”.

Ezután a nyomozás addigi állásában rendelkezésre álló bizonyítékokat elemezte. Különös jelentőséget tulajdonított a gyanúsított társ beismerő vallomásának, részletezte, hogy annak visszavonásának miért nem tulajdonít jelentőséget; melyek azok a körülmények, amelyek a beismerés önkéntességét alátámasztották, és egyébként a beismerő vallomás hitelt érdemlőségét a sértetten talált DNS-nyomok is mutatják. Részleteiben felhozta a gyanúsított társ élettársának vallomását a két gyanúsított kapcsolatára vonatkozóan és kifejtette, hogy vallomása miért fogadható el a közte és a gyanúsított társ között folyamatban lévő, szülői felügyeleti jog miatt folyamatban lévő polgári peres vita ellenére. A bűncselekmény tárgyi oldalának megközelítésében kifejtette, hogy miért van jelentősége a gyanúsított lakásában talált, a bevándorlással kapcsolatos könyvnek. Ezután kitért a bűncselekmény szubjektív oldalára, így a gyanúsítottak barátságára, világnézetükre, a sértett liberális menekültpolitikájára, annak gyanúsítottak általi elutasítására, a gyanúsítottak ehhez kapcsolódó megnyilvánulásaira. Levezette: a gyanúsítottnak miért kellett tudnia arról, hogy a társa a lőfegyvert mire akarja használni és taglalta, miért nem fogadható el az ehhez kapcsolódó védekezése.

Megindokolta, hogy a szóban forgó cselekmény miatt minősített emberölés és arra jutott, hogy a gyanúsított ahhoz legalább fizikai segítséget nyújtott. Ezután részletezte, hogy a gyanúsított terhére miért állapítható meg a bűnsegély, a szándékosság, valamint Németország érdekeinek veszélyeztetése.

A letartóztatást érintő bizonyítékértékelési gyakorlatra például a következők szerint utalt: „vgl. dazu BGH, Beschlüsse vom 22. Februar 2018 - AK 4/18, StB 29/17, juris Rn. 28; vom 26. Juni 2019 - StB 10/19, juris Rn. 12”.

2.8. *A perbíróság végzése a vádemelés és az elsőfokú ítélet meghozatala között konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint*

7.

A bíróság elutasította a bűnsegédként elkövetett emberöléssel vádolt vádlottnak és védőjének a tárgyaláson előterjesztett, letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát.

A vádlott jogorvoslatára eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság azt fejtette ki³⁷⁰, hogy a megalapozott gyanú megítélése a perbíróság feladata, mert a bizonyításról a jogorvoslatra eljáró bíróságnak nincs közvetlen ismerete, és ezért azt abba a helyzetbe kell hozni, hogy a fellebbezéshez kapcsolódó döntést megfelelően képviselhető alapon hozza meg. Ugyanakkor nem kell valamennyi megvizsgált bizonyítékot átfogó ábrázolásnak és értékelésnek alávetnie, mert annak az ítéleti indokokban kell szerepelnie. A letartóztatás megszüntetésére irányuló indítvány nem vezet egy, a megalapozott gyanú vizsgálatán túlmenő közbenső eljáráshoz, amelyben a perbíróságnak a foganatosított bizonyítás eredményéről számot kellene adnia. Az elsőfokú bíróság megfelelő konkrétsággal számot adott arról, hogy a főtárgyaláson eddig foganatosított bizonyítás nem teszi kétségessé a kilenc rendbeli, bűnsegédként elkövetett emberölés megalapozott gyanúját. Egyebekben a korábbi határozatokra utalt vissza.

A hasonló fellebbezések elbírálásának korlátozott bizonyítékértékelési szempontjaira a saját korábbi, ugyanilyen jellegű végzéseit hozta fel a következők szerint: „vgl. Beschlüsse vom 16. April 2013 - StB 6/13; vom 22. Oktober 2012 - StB 12/12, NJW 2013, 247, 248; vom 19. Dezember 2003 - StB 21/03, StV 2004, 143; vom 2. September 2003 - StB 11/03, NStZ-RR 2003, 368”. A Szövetségi Alkotmánybíróság által a letartóztatáshoz kapcsolódó döntések indokolási mélységével szemben állított követelményekre pedig így hivatkozott: „BVerfG, Beschluss vom 17. Januar 2013 - 2 BvR 2098/12, StV 2013, 640, 642 f.”

8.

Egy ugyanilyen jogorvoslatra meghozott határozatában³⁷¹ mindenek előtt visszautalt dátum és ügyszám megjelölésével arra az öt határozatra, amelyekben döntöttek a terrrorszervezetben részvétellel vádolt vádlott letartóztatásról.

³⁷⁰ Bundesgerichtshof StB 1/15, Beschluss vom 5. Februar 2015, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=7f6252db4af1dbd5c2e3a4b2838374fb&nr=70417&pos=0&anz=1>

³⁷¹ Bundesgerichtshof StB 10/02, Beschluss vom 25. Aprils 2002, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=e15f4553aba89fd4473f81d20fa05ae4&nr=20397&pos=0&anz=1>

Kifejtette, hogy a korábbi döntésekben részletezett megalapozott gyanút – ahogy az elsőfokú bíróság helyesen felvázolta – megerősítették a vádlott társak időközben tett részbeni beismerő vallomásai, és az, hogy ezek a társak a terhelő tanú vallomását immár részben alátámasztották, megerősíti a tanú szavahihetőségét nem csupán a megegyező területeken, hanem azokon túl is. Ellenkező megközelítésben: egyedül az a körülmény, hogy ezek a vádlott társak részben tartják magukat a tagadó védekezésükhöz, önmagában nem bizonyítéka annak, hogy a tanú vallomása nem hihető. A perbíróság bizonyítékértékelési feladata lesz a tanú vallomásának kritikus vizsgálata azon meggyőződés nyerése céljából, miszerint a vád helytálló-e.

9.

A perbíróság a 3.066 rendbeli, bűnrészesként elkövetett emberölés miatti ügyben a tárgyaláson megszüntette a letartóztatást azzal az indokkal, hogy már nem áll fenn a megalapozott gyanú.

A szövetségi főügyész jogorvoslatára eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint³⁷² csupán az a bíróság, amely előtt a bizonyítás történik, van abban a helyzetben, hogy annak eredményeit saját nézetéből megállapítsa és értékelje azon az alapon, miszerint a megalapozott gyanú az aktuális eljárási szakaszban még fennáll-e. A másodfokú bíróság ezzel szemben nem rendelkezik a bizonyítás felvételéről saját, közvetlen ismeretekkel. Ha az eljáró bíróság megállapítja ebben az eljárásjogi helyzetben a megalapozott gyanú hiányát és ezért előre látható, hogy nemsokára a letartóztatást egyébként is meg kellene szüntetni, a jogorvoslatra eljáró bíróság a megalapozott gyanú megítélésébe csak akkor avatkozhat be és saját, eltérő nézettel akkor helyettesítheti, ha a perbírói döntés egyértelműen hibás. Az elsőfokú bíróság számot adott a döntésének okairól, közölte, hogy a bizonyítás a végéhez közeledik és helyesen értékelte a nyomozó hatóság „hatósági szakteleményének” korlátozott bizonyító erejét, ugyanis nem helytelen, hogy a felvilágosítást adó személy által közölt adatoknak bizonyító erőt nem tulajdonít, mert azok önálló vizsgálata nem lehetséges. A jogorvoslatra eljáró bíróságnak nincs lehetősége az eddigi bizonyítás eredményét értékelni, vagy ellene bizonyítást foganatosítani. Az ügyész fellebbezésében felhívott, időközben

³⁷² Bundesgerichtshof StB 21/03, Beschluss vom 19. Dezember 2003, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=888d60b43b697f42c1f610569e631258&nr=27954&pos=0&anz=1>

kihallgatott tanúnak a vallomására hivatkozás irreleváns, mert azt a másodfokú bíróság nem ismeri.

A következők szerint hozta fel a jogalkalmazási gyakorlatot annak alátámasztására, hogy az elsőfokú tárgyalási szakaszban a jogorvoslatra eljáró bíróság – a perbírósághoz képest – csak korlátozott mértékben ítélni meg a megalapozott gyanút: „Beschl. vom 16. August 1991 – StB 16 und 17/91; Beschl. vom 15. September 1995 – StB 43/95; Beschl. vom 20. Dezember 2001 – StB 21, 22, 26/01 = bei Becker NStZ-RR 2003, 2 Nr. 4”.

10.

Egy másik emberölési ügyben a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a hat hónapon túli, hivatalbóli felülvizsgálat keretében a letartóztatást szintén fenntartotta.³⁷³

Utalt az eljárás tárgyára, miszerint a vádlott a Kurd Munkáspárt terrorszervezet megbízásából, aljas indokból meggyilkolt egy politikai ellenfelet mások kritikus megnyilvánulásainak elfojtása céljából. Tényszerűen állapította meg, hogy ebből a célból az áldozatát napokon keresztül megfigyelte, végül az előtte néhány méterre álló, gyanútlan, nem védekező áldozatot több pisztolylövéssel megölte. Álláspontja szerint a megalapozott gyanú adódik különösen a tanúk vallomásaiból, akik az áldozat vádlott általi korábbi megfigyelését és magát a gyilkosságot látták, a vádlottat videófelveteleken – különböző bizonyossággal – felismerték, továbbá ujjlenyomatokból, amelyeket az elkövető közvetlenül a támadás előtt pálinkás üvegeken hátrahagyott és bizonyossággal tőle származnak. Az egyéb részleteket illetően az időközben benyújtott vádirat tartalmára utalt.

11.

Ugyanez a bíróság a külföldi terrorszervezetben részvétel miatt indult ügyben a további hat hónap eltelte miatt szükséges felülvizsgálat során a vádlottak letartóztatását fenntartotta.³⁷⁴

A megalapozott gyanú alapjául szolgáló tények keretében bemutatta a szomáliai Al-Shabaab terrorszervezet megalakulását, az Al Qaida terrorszervezethez fűződő viszonyát, megnevezte a vezetőjét, valamint a céljait, így azt, hogy elűzze a Szomáliában állomásozó

³⁷³ Bundesgerichtshof AK 15/01, Beschluss vom 11. Oktober 2001, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=699f7d2f0702529a03c26b70afc9374a&nr=20667&pos=0&anz=1>

³⁷⁴ Bundesgerichtshof AK 3 bis 7/15, Beschluss vom 26. März 2015, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=754cd63d4a579dac79a36ea65a22962b&nr=70882&pos=0&anz=1>

Afrikai Unió csapatait, egy Kalifátust hozzon létre és bevezesse az ideológiájának megfelelő iszlám jogot, a Saríát, időközben az arcukatáron azonban a globális dzsiháid jellemző. Kitért arra, hogy a szervezet Szomálián belül és azon kívül emberrablásokat és öngyilkos merényleteket szokott elkövetni. A tagjai például az ugandai Kampalában 2010 júliusában több mint 70 embert gyilkoltak meg, 2013-ban a kenyai Nairoiban megtámadtak egy bevásárlóközpontot és hatvanál több embert meggyilkoltak, de 2014-ben is különböző merényletek során több mint 100 személy életét oltották ki.

Tényként rögzítette többek között azt, hogy az öt vádlott mikor utazott el Szomáliába, hűségesküt tettek a szervezet vezetőjére, kiképzésben vettek részt, propaganda videókat készítettek róluk, de a realitások nem feleltek meg az elvárásaiknak és ezért elhagyták Szomáliát. Felsorolásszerűen rögzítette, hogy a megalapozott gyanú adódik a nyomozó hatóság értékelő jelentéseiből, a szakvéleményből, a vádlottak vallomásaiból, a titkosszolgálati ismeretekből, a telekommunikációs megfigyelésekből, tanúk vallomásaiból, videófelvételekből, amikhez kapcsolódó részletek vonatkozásában a korábbi letartóztatási parancsokban és a vádiratban írtakra utalt vissza és megállapította, hogy az előbbieken alapján fennáll annak a nagyfokú lehetősége, hogy a vádlottak elkövették a külföldi terrorszervezetben részvétel bűncselekményét.

12.

Egy hasonló ügyben ugyanez a bíróság a letartóztatást fenntartó végzésében³⁷⁵ részletesen felvázolta az Al Qaida terrorszervezet történetét (megalakulása, céljai, vezetői, működése, felépítése). Tényszerűen állapította meg, hogy a vádlott csatlakozás céljából utazott az afgán-pakisztán határterületre, kiképzésben vett részt, kivel vette fel a kapcsolatot, hogyan és milyen céllal utazott vissza Európába, mit hozott magával, mennyi pénz volt nála. Az ítéletszerű tényállás rögzítése után megállapította: a megalapozott gyanú adódik a lefoglalt adathordozón talált adatokból, két tanú vallomásaiból, míg a részletekhez kapcsolódóan visszautalt a nyomozási bíró végzéseiben és a vádiratban írtakra és rögzítette: ennek megfelelően megvan annak a nagy valószínűsége, hogy a vádlott elkövette a terrorszervezetben részvételét.

³⁷⁵ Bundesgerichtshof AK 22 und 23/11, Beschluss vom 22. Dezember 2011, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=c3ca357a81d5f273084bb42542a7832d&nr=58828&pos=0&anz=1>

13.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság az emberöléshez nyújtott bűnsegély miatt indult ügyben szintén megállapította a letartóztatás fenntartásának szükségességét.³⁷⁶

Rögzítette, hogy az áldozat a jugoszláv kormány ellen fellépő horvát emigráció tagja volt, akit a jugoszláv titkosszolgálat 1983. július 28-án a Német Szövetségi Köztársaság területén meggyilkolt. A vádlott a titkosszolgálat informátora volt, és fennáll annak a megalapozott gyanúja, hogy Brüsszelben vagy Luxemburgban a jugoszláv titkosszolgálat egyik tagjának a későbbi elkövetési hely bejárati kulcsának másolatát átadta, és közölte vele azt is, hogy az áldozat mikor fog ott tartózkodni. Az elsőfokú bíróság számot adott arról, hogy a vádlott segítségével végrehajtott merénylettel egy külföldi titkosszolgálat meggyilkolt egy olyan embert, aki a Német Szövetségi Köztársaságban keresett menedéket és ezzel megsértették a német állam szuverenitását, továbbá a cselekmény része volt gyilkosságokat megvalósító merényletsorozatnak is, amely a német állam belső biztonságát hátrányosan érintette.

A megalapozott gyanú a vádlott védekezésén, a tanúk vallomásain, a horvát parlament vizsgálati tanácsának jelentésén alapul, amelyek részleteihez kapcsolódóan a vádirat tartalmára utalt vissza.

14.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a külföldi terrorszervezet támogatása miatt indult büntetőügyben – az indokoltság hat hónapos felülvizsgálata keretében – a vádlott letartóztatását továbbra is fenntartotta.³⁷⁷

Rögzítette: a vád lényege az, hogy a vádlott 2019 januárjában és februárjában öt esetben toborzott tagokat az Iszlám Állam terrorszervezetnek, halmazatban részben emberölésre felhívással, részben terrorizmus finanszírozásával, részben erőszak ábrázolásával, míg további nagy számú esetben államot veszélyeztető írásokat szerzett meg, továbbított, illetve a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett.

³⁷⁶ Bundesgerichtshof AK 1/06, Beschluss vom 9. Februar 2006, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=6d0b23a919e69766c62debad94ead44&nr=35384&pos=0&anz=1>

³⁷⁷ Bundesgerichtshof AK 55/19, Beschluss vom 17. Oktober 19, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=318b35b03354e82b0c9892bbda42b4c0&nr=101186&pos=2&anz=106>

Ezután kitért arra, hogy a megalapozott gyanú értelmében az eddigi nyomozási eredmények alapján miből kell kiindulni: mi az Iszlám Állam terrorszervezet célja, területi kiterjedtsége, módszerei, ki a vezetője, mi az ismert szervezeti felépítése, a tagjai hogyan kommunikálnak egymással; a cselekményei során különös jelentősége van a félelmet keltő felvételek készítésének, illetve terjesztésének és Európában is követett el terrorcselekményeket (Párizs, Brüsszel, Nizza, Berlin).

Mindezeket követően rögzítette, hogy a gyanúsított Szíriából származik, 2015. óta él Németországban, legkésőbb 2019 januárjától szimpatizál az Iszlám Álammal, amelynek vezetőjére többször letette a hűségesküt. A bűncselekményeket a lakásában követte el mobiltelefonon. Az előbbi általános bevezetést követően 7 tényállási pontban rögzítette az egyes tényállásokat, amelyeken belül helyek és időpontok megjelölésével, más személyekre utalással, valamint konkrét cselekvőségek ábrázolásával mutatta be azt, hogy a vádlott mit követett el. Kifejtette, hogy „az előbbi cselekmények elkövetésére vonatkozó megalapozott gyanú különösen a vádlott vallomásából és a tőle lefoglalt mobiltelefon adattartalmából adódik”, majd elemezte a vádlott nyomozás során tett vallomását, a lefoglalt elektronikus beszélgetéseket, videófelvételeket, míg az ezen túlmenően, a megalapozott gyanút alátámasztó egyéb részleteket érintően visszautalt a vádirat tartalmára.

Ezután kitért arra, hogy a felvázolt történeti tényállás és az említett bizonyítékok alapján a vádlott milyen bűncselekményeket követett el, megjelölte azok büntető anyagi jogi minőségét és röviden elemezte a törvényi tényállási elemeket is.

15.

Az elsőfokú bíróság elutasította a vádlottnak a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványát.

A jogorvoslatra eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megállapította³⁷⁸: a vád tárgya az, hogy a vádlott megszervezte két másik személy Szíriába utazását, ahol azok az Iszlám Állam terrorszervezethez csatlakoztak. Az Iszlám Államhoz kapcsolódóan az előbbi ügyben ismertetethez hasonló, részletes történeti tényállást állapított meg, és rögzítette, hogy a vádlott mikor, kinek a kiutazását szervezte meg Szíriába.

³⁷⁸ Bundesgerichtshof StB 19/19, Beschluss vom 8. August 2019, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=318b35b03354e82b0c9892bbda42b4c0&Seite=1&nr=98824&pos=31&anz=106>

Megállapította, hogy az Iszlám Állammal kapcsolatos adatok az iszlámot érintő tudományos szakvéleményen, a titkosszolgálatok jelentésein és rendőrségi értékelő jelentéseken alapulnak. A vádlotthoz kapcsolódó megalapozott gyanú az elsőfokú bíróság végzésében rögzített bizonyítékértékelésen, különösen O. ... tanú és a titkosszolgálat egyik bizalmi személyének vallomásán alapul.

„A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság állandó jogalkalmazása szerint ... a megalapozott gyanút, amelyet a perbíróság az általa folytatott tárgyalás során megállapított, a jogorvoslat elbírálása során csupán korlátozottan lehet felülbírálni. Csupán az a bíróság, amely előtt a bizonyítás felvétele történik, van abban a helyzetben, hogy annak eredményeit saját nézetéből megállapítsa és értékelje azon az alapon, miszerint a megalapozott gyanú az aktuális eljárási szakaszban még fennáll-e. A másodfokú bíróság ezzel szemben nem rendelkezik a bizonyítás felvételéről saját, közvetlen ismeretekkel. Ugyanakkor a jogorvoslatot elbíráló bíróságot abba a helyzetbe kell hozni, hogy a vádlott jogorvoslatához kapcsolódó döntést kielégítő ténybeli alapon hozhassa meg, és így eleget tudjon tenni azoknak a követelményeknek, amelyeket a Szövetségi Alkotmánybíróság jogalkalmazása a letartóztatáshoz kapcsolódó döntések indokolási mélységével szemben állít. Ebből azonban nem következik az, hogy a perbíróságnak az eddig foganatosított bizonyítás eredményét átfogó ábrázolásnak és értékelésnek kell alávetnie. A perbíróságnak a bizonyítékok végső értékelését az ítélet indokolásában kell elvégeznie. A letartóztatáshoz kapcsolódó jogorvoslati eljárás ennek megfelelően nem vezet egy, a megalapozott gyanú megállapításán túlmutató közbenső eljáráshoz, amelyben az elsőfokú bíróságnak a már foganatosított bizonyítást teljeskörűen értékelnie kellene.”

Ezután kifejtette: a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványt elutasító bíróság kielégítően számot adott arról, hogy melyek azok a bizonyítékok, amelyek átmeneti értékelése a letartóztatást alátámasztják, a részletes indokolás logikus és következetes. „Az elsőfokú bíróság a 18 oldalas végzésében behatóan és kritikusan foglalkozott O. ... terhelő tanú vallomásával és ennek során kitért a tanúnak a védelem által kétségbe vont szavahihetőségére. Végeredményben logikusan megindokolta, hogy melyek azok az aspektusok, amelyek a bizonyítás jelenlegi állásában alkalmatlanok O. ... tanú szavahihetőségének megkérdőjelezésére, és ennek során szintén kritikusan elemezte az O. ... tanú vallomását cáfoló egyéb tanúk vallomásait is. Megfelelő jelentőséget tulajdonított annak is, hogy ennek ellenére O. ... tanú nem valamennyi adata bizonyult teljes egészében valósághűnek. Az ismétlések elkerülése érdekében a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság visszautal az elsőfokú

bíróság végzésének helyes indokaira. A védelem által felhozott érvek alkalmatlanok a vádlottat terhelő megalapozott gyanú elhárítására.”

Rögzítette jogi álláspontját, miszerint az eddigi bizonyítás alapján továbbra is fennáll annak a megalapozott gyanúja, hogy a vádlott elkövette a külföldi, emberölés, háborús bűncselekmények elkövetésére törekvő terrorszervezet támogatását. „Tudta, hogy O. ... és S. ... az Iszlám Államhoz akarnak csatlakozni. Az Iszlám Állam céljait támogatta azzal, hogy sikeresen segítette e személyek kiutazását és legalább O. ...-nak a terrorszervezethez való sikeres csatlakozását.”

A letartóztatási paranccsal szemben bejelentett jogorvoslat elbírálásának korlátozott bizonyítékértékelési szempontjaihoz fűződő joggyakorlatra (saját korábbi, hasonló tárgyú végzéseire) a következők szerint utalt: „vgl. Beschlüsse vom 5. Februar 2015 - StB 1/15, BGHR StPO § 304 Abs. 4 Haftbefehl 3 Rn. 5; vom 16. April 2013 - StB 6/13; vom 22. Oktober 2012 - StB 12/12, NJW 2013, 247, 248; vom 19. Dezember 2003 - StB 21/03, StV 2004, 143; vom 2. September 2003 - StB 11/03, NStZ-RR 2003, 368”.

A Szövetségi Alkotmánybíróság által a letartóztatáshoz kapcsolódó döntések indokolási mélységével szemben állított követelményekre pedig így hivatkozott: „BVerfG, Beschluss vom 17. Januar 2013 - 2 BvR 2098/12, StV 2013, 640, 642 f.”

16.

A vádlottakkal szemben terrorcselekmény előkészítése miatt emeltek vádat.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság – az indokoltság hat hónapos felülvizsgálata keretében – a letartóztatásukat továbbra is fenntartotta.³⁷⁹ A történeti tényállás rögzítése után kitért arra, hogy a vádlottak tagadását mely bizonyítékok cáfolják.

„A titkos adatszerzés adataiból megállapítható, hogy a vádlottak elhatározták a merénylet elkövetését, ezzel az Iszlám Állam szellemiségében akartak cselekedni, számtalan áldozattal a lehető legnagyobb hatást akarták elérni. A szilveszterkor használatos petárdákból átalakított robbanóanyaggal elvégzett próba után a szándékukkal nem hagytak fel, hanem – a szerintük kis hatású tesztbomba miatt – a terveiket úgy finomították, hogy szeges bombát készítenek. A Nagy-Britanniában letartóztatott ... kontaktszemély vallomása alátámasztja a vádlottak szándékát. A lehallgatott beszélgetésekből az is kiderül, hogy a vádlottak az

³⁷⁹ Bundesgerichtshof AK 39-41/19, Beschluss vom 13. August 2019, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=318b35b03354e82b0c9892bbda42b4c0&nr=99226&pos=28&anz=106>

elkövetéshez egy autót akartak használni. A telekommunikációs felügyelet további adatai bizonyítják a vádlottak félautomata kézfegyver beszerzésére irányuló szándékát. H. ... vádlott ebből a célból felvette a kapcsolatot N. ... vádlottal, aki fegyverkereskedővel állt kapcsolatban és vele már a konkrét vételárat is kialkudta. Ezt igazolják a levelezések is. N. ... vádlott a fegyver megszerzésére irányuló cselekményét el is ismerte. Ugyanakkor nem fogadható el az a védekezése, miszerint F. ... vádlottnak a fegyverre vonatkozó kérését nem vette komolyan és nem tudta, hogy mire kell neki a fegyver. Az arra vonatkozó megalapozott gyanú, miszerint N. ... vádlott lehetségesnek tartotta és legalább helyeslően belenyugodott abba, hogy F. ... vádlott a lőfegyverrel terrorcselekményt akar elkövetni, adódik az ellene felhozható gyanújelek átfogó értékeléséből: a társaival évek óta jól ismerik egymást, egy időben S. ... vádlottal együtt is lakott, míg H. ... vádlottat gyakran látogatta, annak lakóhelyétől függetlenül. E körülmények miatt N. ... vádlott számára nagy valószínűséggel ismert volt F. ... vádlott militáns, iszlamista beállítottsága, annál is inkább, mert a gyanúsítotti kihallgatásakor elismerte, hogy a társait ő nyerte meg az iszlám vallás szerint vezetett életvitelre. H. ... és F. ... vádlottak többször nyíltan beszéltek a militáns, iszlamista érzületükről és a merényletek elkövetésére vonatkozó tervükről beszéltek a Szövetségi Bűnügyi Hivatal bizalmasának, akit ők csak rövid ideje ismertek. A lakásra elrendelt titkos adatszerzésből az is kiderül, hogy mind a három vádlott beszélt vallási témákról, az Iszlám Államról, a mártírhalálról.”

Az egyéb részletek ismertetésétől eltekintett, azokhoz kapcsolódóan a korábbi letartóztatási parancsok tartalmára utalt vissza.

2.9. A perbíróóság végzése az elsőfokú ítélet meghozatala után konkrét ügyekben, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazása szerint

17.

A bíróság a vádlottat az Amerikai Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én elkövetett terrortámadással összefüggésben 3.066 rendbeli, bűnsegédként elkövetett emberölés és terrorszervezetben részvétel miatt 15 év szabadságvesztésre ítélte.

A letartóztatáshoz kapcsolódóan másodfokon eljáró Szövetségi Legfelsőbb Bíróság szerint³⁸⁰ a vádlott elítélése esetén a letartóztatás tárgyában hozott döntésben szükségtelen a megalapozott gyanú külön részletes vizsgálata és indokolása, mert azt az elítélés elegendően alátámasztja. Ha az elsőfokú döntés meghozatala után új bizonyítékok merülnek fel, azok értékelése a jogorvoslat irányától függ. Teljes terjedelmű fellebbezés (*Berufung*) esetén az új bizonyítási eszközt szembe kell állítani az elítélést megalapozó bizonyítékokkal, amelyek átfogó értékelésével kell dönteni másodfokon a letartóztatásról. Ha azonban a jogorvoslat tárgya csupán a jogi norma helytelen alkalmazása (*Revision*), akkor az új bizonyítéknak csak korlátozott jelentősége van és a cselekményi gyanú új értékelése ebben a helyzetben kizárólag akkor jöhet szóba, ha valószínűsíthető az erre alapozott perújítási indítvány alapján a vádlott új eljárásban történő felmentése vagy enyhébb büntetőtörvény alapján való elítélése. Az utóbbi lehetőséget az elsőfokú bíróság nem kifogásolható indokolással elvetette.

Rögzítette, hogy a vádlott elsőfokon történt elítélése már önmagában megfelelően alátámasztja a megalapozott gyanút és az ehhez kapcsolódó szakirodalmat a következők szerint jelölte meg: „Schlüchter in SK-StPO 14. Lfg. - Mai 1995 - § 268 b Rdn. 6 und 7”.

18.

Az előbbi ügyben meghozott ítélet hatályon kívül helyezése után az eljárást megismétlő bíróság a letartóztatásra vonatkozó döntésében csak a terrrorszervezetben részvétel gyanúját állapította meg és a vádlott letartóztatását megszüntette, de később hét év szabadságvesztésre ítélte és a letartóztatását ismét elrendelte. Az utóbbihoz kapcsolódó másodfokú döntés szerint³⁸¹ a vádlott terhére megállapítható a terrrorszervezetben részvétel megalapozott gyanúja, mert az elsőfokú bíróság bűnösnek mondta ki, tehát a bűnösségéről meggyőződött és az elítélés által megfelelően alátámasztott a megalapozott gyanú anélkül, hogy az erre vonatkozó döntést különös vizsgálatnak és érvelésnek kellene alávetni. A kapcsolódó joggyakorlatot is megjelölte: „BGH NStZ 2004, 276, 277”.

³⁸⁰ Bundesgerichtshof StB 20/03, Beschluss vom 8. Januar 2004, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=5929afc48a7ebeeaceb57d9135473dcff&nr=28051&pos=0&anz=1>

³⁸¹ Bundesgerichtshof StB 15/05, Beschluss vom 28. Oktober 2015, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=8687985ff9fe4da903686b862a256e1c&nr=34370&pos=0&anz=1>

2.10. A további, a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságtól alacsonyabb szintű bíróságok joggyakorlata

Jóllehet Németországban a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság határozza meg a jogalkalmazás alapelveit, nagy számban állnak rendelkezésre alsóbb szintű bíróságok határozatai is, amelyek lényege a döntés idején rendelkezésre álló bizonyítékok bizonyító erejének összevetése.

19.

Így például az egyik, másodfokon eljáró tartományi bíróság szerint³⁸² azért hiányzott a gyanúsított terhére rótt bűncselekményhez kapcsolódóan a megalapozott gyanú, mert alapvetően egyetlen tanú vallomására alapították, míg „egyéb bizonyítékok, amelyekkel a tanú vallomásának helyessége alátámaszthatók lennének, a nyomozás jelenlegi állásában nem állnak rendelkezésre. ... A terhelő tanú vallomásának más bizonyítékokkal összevetése indokolt, mert nem zárható ki, hogy a tanú a gyanúsítottat indokolatlanul terheli, ugyanis büntetőeljárás van ellene folyamatban és a szándéka irányulhat a vele szemben kiszabásra kerülő büntetés enyhítésének elérésére.”

20.

Egy másik, jogorvoslatra eljáró tartományi bíróság a helyi bíróság által elrendelt letartóztatást megszüntette és kifejtette: a tárgyalási szakaszban elrendelt letartóztatási parancsnak is tartalmaznia kell azokat a tényeket, amelyekből a letartóztatás oka adódik; a törvényre hivatkozás önmagában nem adja meg a letartóztatás okával szembeni célirányos védekezés lehetőségét.³⁸³

21.

A bíróságok számtalan esetben hangsúlyozzák a letartóztatást megalapozó okok teljeskörű feltárásának és rögzítésének szükségességét.

³⁸² Landgericht Hamburg 625 Qs 19/93, Beschluss vom 14. Dezember 1993, StV 1994, 317.

³⁸³ Landgericht Zweibrücken Qs 20/09, Beschluss 02. März 2009, NJW 2009, 1828–1829.

Az egyik ügyben a helyi bíróság csupán annyit állapított meg, hogy a terhelt „megalapozottan gyanúsítható a helyszínen nyert adatok és a rendőrség további nyomozati eredményei alapján”. A tartományi legfelsőbb bíróság szerint ez az indokolás nem felel meg az irányadó követelményeknek, mert nem hozott fel az esetre vonatkozó konkrétumokat, csupán általános jellegű fordulatokat tartalmazott, a terheltet a legkevésbé sem tájékoztatta és nem adta meg neki a megalapozott gyanúval szembeni védekezés lehetőségét. Ezt az indokolási hiányosságot a korábban eljáró tartományi bíróságnak is észlelnie kellett volna, és neki kellett volna foglalkoznia a feltárandó okokkal; csak így lehetett volna következtetni a megalapozott gyanúra és lehetett volna állást foglalni a védő érvelésével szemben.

Ezeket a hiányosságokat azzal pótolta, hogy saját maga értékelte a bizonyítás állását a következők szerint: a terhelt elismerte, hogy a tetthelyen tartózkodott, a lakásában fellelt pólón megtalálták a sértett véréét, továbbá név szerint megjelölte a tanúkat, akik a pólót a terheltnek rendelték, figyelembe vette a nyomszakértői vélemény megállapításait és azt, hogy a terheltnek volt motívuma az elkövetéshez, valamint kifejtette, hogy a terhelt védekezését milyen tények cáfolják.³⁸⁴

22.

Az elsőfokú ítélet kihirdetése után a letartóztatás tárgyában történő döntéskor a bíróság abban a könnyített helyzetben van, hogy visszautalhat az ítélet indokaira, de az indokolás ekkor sem mellőzhető.

Az egyik elsőfokú bíróság végzése szerint „a letartóztatási parancs meghozatala a Be. 112. §-a alapján történt. A megalapozott gyanú adódik az előbb kihirdetett ítéletből. A letartóztatás oka a Be. 112. § (2) bekezdés második pontján alapul”. A jogorvoslatra eljáró bíróság ezt a végzést azzal az indokolással helyezte hatályon kívül, hogy az ítélet kihirdetését követően meghozott, a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglalt letartóztatási parancsnak is tartalmaznia kell a Be. 114. §-a szerinti formai követelményeket, és ezért ha nem tartalmazza a letartóztatásra vonatkozó döntést, a cselekmény megjelölését, a bűncselekmény törvényi ismérveit, az alkalmazott előírásokat, és azon tények megjelölését, amelyekből adódik a cselekményi gyanú és a letartóztatás oka, akkor ezeket a hiányosságokat a jogorvoslatra eljáró bíróság nem pótolhatja, hanem a végzést hatályon kívül kell helyeznie.³⁸⁵

³⁸⁴ Oberlandesgericht Hamm 2 Ws 335/02, Beschluss vom 05. August 2002, NStZ-RR 2002, 335.

³⁸⁵ Oberlandesgericht Oldenburg 1 Ws 233/06, Beschluss vom 21. April 2006, StV 2006, 535.

Az utolsóként említett két ügyben a jogorvoslatokra eljáró bíróságok ellentétes álláspontot fejtettek ki ahhoz kapcsolódóan, hogy az elsőfokú bíróság döntésének nagyfokú hiányossága esetében másodfokon a hiányosságok pótlásának, vagy hatályon kívül helyezésnek van-e helye. E problematika elemzése nem képezi a kutatómunkám tárgyát, és ezért megelégszem annak hangsúlyozásával, hogy mindkét döntés kiemeli a megalapozott gyanúra vonatkozó, tényekkel alátámasztott, teljeskörű indokolás szükségességét.

23.

Nemcsak a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság, hanem a többi, tőle alacsonyabb szintű másodfokú bíróság is azt fejt ki, hogy a perbíróság van elsősorban abban a helyzetben, hogy a megalapozott gyanút megállapítsa, amit a jogorvoslat tárgyában döntő bíróság csak korlátozott terjedelemben tud megítélni.

Az elsőfokon történt elítélés általában önmagában alátámasztja a megalapozott gyanút. Az elsőfokú ítélet meghozatala után a letartóztatási parancsban megkívánható a legalább nagyvonalú bizonyítékértékelés, amikor már nem jöhet szóba az ítélet meghozatala előtti bizonyítékértékelésre alapított kizárási indítvány. Az értékelésnek azonban nem kell az ítéletekkel szemben támasztott követelményeknek megfelelnie. Ha az ítélet írásba foglalása már megtörtént, akkor azt kell vizsgálni, hogy az a megalapozott gyanú ellen vagy mellett szóló körülményeknek megfelelő, képviselhető értékelésen nyugszik-e. Ha az ítéletet még nem foglalták írásba, akkor a letartóztatási parancsot úgy kell megindokolni, hogy az ellene bejelentett jogorvoslatot a másodfokon eljáró bíróság abból kiindulva is el tudja bírálni.³⁸⁶

2.11. A magyar és német büntetőeljárás megalapozott gyanút érintő összehasonlítása

Mind a magyar, mind a német büntetőeljárás ismeri a letartóztatás kényszerintézkedést. Az annak elrendeléséhez, fenntartásához, indokoltságának felülvizsgálatához, a megszüntetésére irányuló indítvány elbírálásához kapcsolódó előírásaik hasonlóak, sőt néha azonosak. Az erre

³⁸⁶ Oberlandesgericht Hamm 3 Ws 220/08, Beschluss vom 05. Juni 2008, NStZ 2008, 649.; Oberlandesgericht Brandenburg 2 Ws 152/00, Beschluss vom 31. Mai 2000, StV 2000, 505.

vonatkozó feladatokat a vádemelés előtt a nyomozási bíró, azután a perbíró hatáskörébe utalják.

Ugyanakkor a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelést érintően az alábbi alapvető különbségeket mutatják:

	a magyar büntetőeljárásban ...	a német büntetőeljárásban ...
A letartóztatás általános feltétele mellett a várható büntetés (intézkedés) tartama ...	az 1998. évi XIX. törvényben nem volt szempont, míg a Be. arányossági rendelkezései miatt fontos szempont, továbbá letartóztatásnak kizárólag szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban van helye [1998. évi XIX. törvény 129. § (2) bek. bevezető mondatrésze; Be. 276. § (1) bek. bevezető mondatrésze].	jelentőséggel bír [az arányosság mindig vizsgálendő; Be. 112. § (1) bek. 2. mondat].
A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó döntéskor a bizonyítékok értékelése ...	az uralkodó jogalkalmazási álláspont szerint nem megengedett, de az eljárási törvények nem tartalmazzak rá konkrét előírást.	kötelező [Be. 114. § (2) bek. 4. pont], de az ítéleti mélységű értékelés szükségtelen.
A döntés indokolásának tartalmi kellékeit ...	<ul style="list-style-type: none"> • a nyomozási bíróhoz kapcsolódóan az 1998. évi XIX. törvény 214. § (1) bek., illetve a Be. 478. § (2) bek. nagyvonalakban tartalmazza, • a perbíróhoz kapcsolódóan az 1998. évi XIX. törvény nem tartalmazta [a 258. § (4) bek. nem utalt vissza a (3) bek.-re], míg a Be. tartalmazza [451. § (5) és (7) bek., 561. § (3) bek. a) és b) pontok]. 	a Be. részletesen tartalmazza [114. § (2) bek.].

Az eljárás alapjául szolgáló cselekmény leírása ...	az előbbi sorban felhívott jogszabályhelyek alapján a nyomozási bíró esetében szükséges, míg a perbíróság esetében nem szükséges [de a Be. 451. § (7) bek. alapján alkalmazandó 561. § (3) bek. a) pont szerint az indokolás tartalmazza szükség esetén a vádirati tényállás lényegének ismertetését].	kötelező, de nem jelenti az ítéleti részletességű történeti tényállás rögzítését, hanem a megalapozott gyanúhoz kell kapcsolódnia [Be. 114. § (2) bek. 2. pont].
A döntéskor a vádiratban (indítványban), illetve a korábbi határozatban írt tényállásra és bizonyítékok, illetve azok mérlegelésére visszautalás ...	a gyakorlatban előfordul, de a lehetőségét a törvények nem irányozzák elő.	a gyakorlatban gyakran előfordul, de a lehetőségét a törvény nem irányozza elő.
A letartóztatáshoz az általános feltétel mellett különös okok fennállása ...	mindig szükséges [az 1998. évi XIX. törvény 129. § (2) bek. a)-d) pontok; Be. 276. § (2) bek.].	nem mindig szükséges [a Be. 112. § (3) bekezdésében felsorolt bűncselekmények esetében elegendő a megalapozott gyanú fennállása].
A megalapozott gyanú vizsgálata ...	a vádemelésig jön szóba [azután a vád képezi a letartóztatás általános feltételét; az 1998. évi XIX. törvény erre nem tartalmazott konkrét előírást; Be. 276. § (1) bek. a) pont].	az ítélet jogerőre emelkedéséig történik.

A német Be. 114. § (2) bekezdés 2. pontja szerint a letartóztatási parancsban fel kell tüntetni azt a cselekményt, amellyel a terhelt megalapozottan gyanúsítható, az elkövetés helyét és idejét, a bűncselekmény törvényi ismérveit, míg a 267. § (1) bekezdése szerint a vádlott elítélése esetén az ítélet indokolásának meg kell adnia a bizonyítottak tekintett

tényeket, amelyekben a bűncselekmény törvényi ismérvei megtalálhatók. A két rendelkezés összevetéséből – különösen a „bűncselekmény törvényi ismérvei” használatából – az következik, hogy mindkét esetben a vizsgálandó cselekményhez kapcsolódó tényeket kell megállapítani: ezeknek a letartóztatási parancs esetében a megalapozott gyanúhoz kell kapcsolódniuk, tehát ekkor a törvény nem kívánja meg az ítéleti mélységű rögzítést.

Jóllehet a német Be. kizárólag a tárgyalási szakaszhoz kapcsolódóan – és csupán egyetlen helyen – használja a *bizonyítékértékelés (Beweiswürdigung)* fogalmát³⁸⁷, a joggyakorlat számára készített munkák a letartóztatáshoz kapcsolódóan ugyanezt, vagy hasonló kifejezéseket használnak³⁸⁸. Ezzel szemben a magyar jogalkalmazási gyakorlat ezeket a kifejezéseket a letartóztatáshoz kapcsolódóan legfeljebb abban az értelemben használja, hogy nincs rájuk lehetőség.

A német büntetőeljárás törvényt elemző kommentárok egyöntetűen a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés szükségessége mellett foglalnak állást. Az értekezés szempontjából csupán jelentőség nélküli részletkérdések azok, amelyekben eltérések tapasztalhatók (így például a gyanú különböző formái). Jellemző, hogy több esetben jelölnek meg a mondanivalójuk alátámasztására konkrét bírósági döntéseket.

A magyar büntetőeljárás törvény kommentárjaiban is megtalálható a letartóztatást érintő bizonyítékértékeléshez kapcsolódóan az egyöntetűség, azonban a német kommentárokhoz képest ellenkező megközelítésben, vagyis mindegyik a bizonyítékértékelés kizártságáról szól. A magyar kommentárok is felhoznak bírósági döntéseket, csak éppen olyanokat, amelyek szerint a bizonyítékértékelés tiltott.

A német bíróságok a letartóztatás tárgyú döntéseikben egyértelműen kifejezésre juttatják a bizonyítékok (korlátozott) értékelésének szükségességét. Az érvelés alátámasztására sokszor hoznak fel más bírósági határozatokat, elsősorban a jogalkalmazást meghatározó Szövetségi Legfelsőbb Bíróság határozatait. Az is előfordul, hogy nem jelölnek meg korábbi bírósági döntést, de az indokolásból egyértelműen kitűnik, hogy felhasználták más bíróság döntést (így például előfordul ugyanaz a szóhasználat, illetve mondatszerkesztés, a megegyező gondolatmenet, az érvelés hasonló felépítése).

Talán e helyen ismét érdemes hangsúlyozni, hogy az ismertetett német bírósági döntések nem céltudatos válogatás eredményei a kutatómunka hipotézisének alátámasztása céljából, hanem azokat „véletlenszerűen” választottam ki. A német Szövetségi Legfelsőbb

³⁸⁷ „261. § (A szabad bírói bizonyítékértékelés alapelve) A bizonyítás eredményéről a bíróság a szabad, tárgyaláson nyert meggyőződése alapján dönt.”

³⁸⁸ Hasonlóként leginkább: *Freibeweis*, amely: *szabad bizonyítás*.

Bíróság adattárában számtalan ugyanilyen tartalmú határozat található, amelyek teljesség igényével történő feldolgozása nem lehetséges, mindenképpen meghaladná az értekezés kereteit, de egyben szükségtelen is. A viszonylag nagy számban feldolgozott határozatok megfelelően képviselik a fel nem dolgozott határozatokat, lévén, hogy a kutatómunkában vizsgált problematika szempontjából ugyanaz a lényegük.

A magyar bírósági határozatokban nem található meg ez az egyértelműség. Ugyanis néha előfordulnak bizonyítékokat értékelő határozatok, illetve olyanok, amelyek nem bizonyítékokat értékelnek, de a háttérükben – nem rögzített – bizonyítékértékelés feltételezhető. Az azonban vitathatatlan, hogy a publikált felsőbb bírósági döntések egyértelműen kifejezésre juttatják a letartóztatáshoz kapcsolódó bizonyítékértékelési tilalmat. Az is egyértelműen tetten érhető, hogy a bíróságok ezeket a döntéseket sokszor meghivatkozzák, ha döntésük alátámasztására éppen megfelelőnek találják.

Németországban a letartóztatás tárgyú végzések sokszor tényszerűen jelölik meg a terheltet elkövetőként, illetve gyakran tartalmazzak részletes történeti tényállást. Magyarországon akár a bíró ügyből történő kizárásához is vezethet az, ha a végzése a terheltet tényszerűen megjelöli elkövetőnek³⁸⁹, míg a tényállás rögzíthetősége vitatott mind a jogirodalomban, mint a bírói gyakorlatban. Az eltérés magyarázata abban rejlik, hogy Németországban a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés kötelező, és a törvény szerint az eljárás alapjául szolgáló tényeket a végzésben rögzíteni kell. A bizonyítékértékelés és a cselekményre vonatkozó tényrögzítés kapcsolata egyértelmű, hiszen a bíróság bizonyítékértékelés útján állapít meg cselekményi tényeket, illetve fordítva: cselekményi tények megállapítására csak bizonyítékértékeléssel kerülhet sor.

Az az érdekes kapcsolat is megfigyelhető, hogy Magyarországon a büntetőeljárás kommentárok csupán bizonyítékértékelési tilalmat megfogalmazó határozatokra utalnak vissza, illetve néhány, bizonyítékértékelés kizártsága mellett síkra szálló határozat hivatkozik az ugyanezen álláspontot magáévá tevő kommentárra. Németországban mindenesetre ez is fordítva van.

³⁸⁹ Ehhez képest a Kúria Büntető Kollégiumának Joggyakorlat-elemző Csoportja a 30. lábjegyzetben említett összefoglaló VII. pontjában rögzítette: a kényszerintézkedésről döntő bíróság az ártatlanság vélelmét sérti annak tényként történő megállapításával, hogy „a terhelt cselekményével elkövette ...”.

3. Ausztria

3.1. A vonatkozó jogszabályok

Ausztria *büntetőeljárás*i törvénye³⁹⁰ szerint annak őrizete (*Festnahme*) rendelhető el, aki büntetendő cselekmény elkövetésével gyanúsítható és valamely különös ok fennáll (170. §), míg a letartóztatás (*Untersuchungshaft*) elrendelése és fenntartása akkor történhet, ha a terhelt egy meghatározott bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, terhére valamely különös ok fennáll és a bíróság meghallgatta (173. §).

Az őrizetbe vett terheltet a bíróságnak haladéktalanul meg kell hallgatnia a letartóztatás feltételeihez kapcsolódóan; a döntés előtt azonnali nyomozati cselekményeket foganatosíthat vagy a rendőrséggel foganatosíttathat, ha annak eredménye fontos lehet a cselekményi gyanú vagy a letartóztatási ok megítéléséhez. A határozatának tartalmaznia kell a büntetendő cselekményt, amelynek elkövetésével a terhelt megalapozottan gyanúsítható, az elkövetés helyét, idejét és körülményeit, törvény szerinti megjelölését, meghatározott tényeket, amelyekből a megalapozott cselekményi gyanú és a letartóztatási ok adódik (174. §).

A letartóztatás idejének lejártá előtt, vagy ha a terhelt a megszüntetését indítványozza és azt az ügyészség ellenzi, továbbá ha a bíróságnak kételye van a letartóztatás fenntartása iránt, a bíróság meghallgatást tart, amelyen az ügyész előadja a fenntartásra irányuló, indokolt indítványát, amelyre a terhelt és a védő észrevételt tehetnek. Az ügyész és a terhelt az ügyiratból további ismertetést indítványozhatnak. A bíróság hivatalból vagy indítványra tanúkat hallgathat ki vagy más bizonyítást vehet fel, ha a letartóztatás okának megítéléséhez szükséges. (176. §)

A vádemelést követően elrendelt vagy fenntartott letartóztatásnak nincs maximális tartama és ahhoz kapcsolódó meghallgatást is csak akkor kell tartani, ha a vádlott a megszüntetést indítványozza és az indítványáról a befejező tárgyaláson késedelem nélkül nem lehet dönten [175. § (5) bek.].

A letartóztatást meg kell szüntetni, ha feltételei már nem állnak fenn (177. §).

³⁹⁰ Strafprozeßordnung (StPO),

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326>

Ausztriában a személyt megillető szabadságjogok kiemelt helyzete jut kifejezésre abban, hogy a védelmükre 1988. november 29-én külön, alkotmányjelentőségű törvényt hoztak (*Szövetségi alkotmánytörvény a személyi szabadságok védelméről*).³⁹¹

E törvény 1. cikkelye szerint „(1) mindenkinek joga van a szabadságra és a biztonságra (személyi szabadság). (2) Senkit sem szabad az ebben a szövetségi alkotmánytörvényben meghatározott okoktól eltérő okok miatt, vagy törvény által előírt módtól eltérően őrizetbe venni vagy feltartóztatni. (3) A személyi szabadság megsértését csak törvény irányozhatja elő, ha az intézkedés céljából szükséges; ...”.

A 2. cikkely (1) bekezdés első fordulata szerint az ember személyi szabadságát kizárólag törvényben előírt módon lehet elvonni, ha a büntetéssel fenyegetett cselekményre szabadságvesztést írnak elő.

A személyi szabadságjogok hatékony érvényesítése céljából 1993. január 1. hatállyal hozták meg *a személyi szabadságra vonatkozó alapjog megsértése miatt a Legfelsőbb Bírósághoz intézett panaszról szóló szövetségi törvényt (Alapjogséreلمي panasz törvény)*.³⁹² Ennek főbb rendelkezései a következők:

- a személyi szabadságra vonatkozó alapjog büntetőbíróság döntése által történt megsértése esetén az érintettet a rendes jogorvoslati lehetőségek kimerítése után megilleti az alapjogséreلمي panasz a Legfelsőbb Bírósághoz (*Oberster Gerichtshof*); a rendelkezés nem vonatkozik a szabadságvesztés kiszabására és végrehajtására; 1. §;
- a személyi szabadságra vonatkozó jog különösen akkor tekinthető megsértettnek – többek között –, ha a letartóztatás feltételeit, mint a cselekményi gyanút vagy a letartóztatási okokat helytelenül ítélték meg; 2. § (1) bekezdés;
- a panaszban fel kell tüntetni és meg kell indokolni, hogy a panaszos a személyi szabadságra vonatkozó jog megsértését miben látja; 3. § (1) bekezdés;
- a korábban eljáró bíróságok a panasz tárgyában történő döntéshez szükséges ügyiratokat (ügyirat részeket) haladéktalanul kötelesek megküldeni a Legfelsőbb Bíróságnak; 4. § (2) bekezdés;
- a Legfelsőbb Bíróság a panaszról a legfőbb ügyész meghallgatása után dönt nem nyilvános ülésen, három bíróból álló tanácsban; 6. §;

³⁹¹ Bundesverfassungsgesetz vom 29. November 1988 über den Schutz der persönlichen Freiheit, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000950>

³⁹² Bundesgesetz über die Beschwerde an den Obersten Gerichtshof wegen Verletzung des Grundrechtes auf persönliche Freiheit (Grundrechtsbeschwerde-Gesetz – GRBG), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001156>

- a Legfelsőbb Bíróságnak meg kell állapítania, hogy a személyi szabadságra vonatkozó alapjogot megsértették-e, és szükséges esetben a megtámadott döntést hatályon kívül kell helyeznie; 7. § (1) bekezdés;
- a panasznak történő helytadás esetén a bíróságok kötelesek a rendelkezésre álló valamennyi eszközeikkel a Legfelsőbb Bíróság jogi nézetének megfelelő jogállapotot helyreállítani; 7. § (2) bekezdés.

3.2. A Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata

1.

Az alapjogsérelemi panaszra eljáró Legfelsőbb Bíróság szerint³⁹³ a bíróságnak a megalapozott gyanút érintően rögzítenie kell a tényálláshoz kapcsolódó tényeket, amelyek lehetővé teszik annak megítélését, hogy azok büntetendő cselekmény elkövetésének megállapítását megalapozzák-e. Ennek ellenére a másodfokú bíróság kizárólag annak megállapítására szorítkozott, hogy az elsőfokú bíróság a szubjektív oldal fennállására megfelelően következtetett az elkövetés külső jegyeiből.

Ezzel összefüggésben a Legfelsőbb Bíróság különösen arra utalt, hogy több, az irányadó mennyiségi határt önmagában meg nem haladó kábítószer részmennyiségek kizárólag akkor vonhatók össze, ha a terhelt szándéka már eleve kiterjedt az állandó elkövetésre és az egész mennyiséggel való kereskedelemre. Mivel a főbíróság az ehhez kapcsolódó adatokat az elsőfokú határozatból sem tudta megállapítani, a szubjektív oldalhoz fűződően megállapította a megalapozott gyanú hiányát.

2.

Egy hasonló ügyben szintén kábítószer-kereskedelem megalapozott gyanúja miatt rendelték el a terhelt letartóztatását.

³⁹³ Oberster Gerichtshof 13Os19/13p, Beschluss vom 27.03.2013, https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20130327_OGH0002_0130_OS00019_13P0000_000

A másodfokon eljáró bíróság megállapítása szerint „... Heinrich ... megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy 2009 júliusától 2010 júliusáig Grazban a hatósági előírások ellenére kábítószerrel adott át ... szerinti mennyiséget meghaladóan, mert legalább 200 gramm kokaint (mintegy 80 gramm hatóanyagban) értékesített ... részére.”

A főbíróság okfejtése³⁹⁴ ezzel szemben az volt, hogy a kábítószer átadása nagy számú részcselkménnyel történt, ami miatt a másodfokú bíróság által elfogadott kábítószer minőség alapján abból kell kiindulni, hogy az egyes részmennyiségek nem haladták meg az irányadó rendelkezés szerinti határmennyiséget. A teljes kábítószer mennyiségeket csak abban az esetben lehet összevonni, ha az elkövető szándéka már eredetileg kiterjedt az állandó jellegű elkövetésre és az összes mennyiség értékesítésére. A jogorvoslattal támadott határozat azonban semmiféle megállapítást nem tartalmaz a terhelt ilyen jellegű szándékára, ami miatt hiányoznak a ténybeli alapjai a részmennyiségek törvény szerinti összevonásnak, sőt a másodfokú bíróság megállapításából kiindulva inkább a bűncselekmény csekélyebb alakzatának megalapozott gyanúja állapítható meg. Mindezek alapján az ügy sajátosságaihoz kapcsolódóan, a 62 éves, kifogástalan előéletű terhelt letartóztatásának fenntartása az ügy tárgyához képest aránytalan.

3.

Egy további ügyben kifejtett álláspontja szerint³⁹⁵ a megalapozott gyanú a valószínűség azon magasabb fokára, hogy a terhelt a terhére rótt bűncselekményt elkövette. A gyanú tényeken alapuló következtetés eredménye, fennáll, ha kielégítő ténybeli kiindulópontok alapozzák meg bizonyos körülmények fennállásának nagy valószínűségét. A gyanú több a merő vélekedésnél, nem más, mint tények ismerete, amelyekből az általános élettapasztalat szerint bűncselekmény elkövetésére lehet következtetni. A terheltet 1,75 gramm speed és 1,86 gramm kokain birtokában fogták el azt követően, hogy 250 gramm speed és 60-80 gramm kokain szállítására tett ígéretet. A nyomozók vélekedése szerint az ígért kábítószerrel valószínűleg az egyik társánál tárolta, aki azonban annak birtoklását tagadja. Helytelen, hogy a másodfokú bíróság az álláspontját a nyomozók azon vélekedésére alapította, miszerint „teljesen valószínű”, a „más helyen történő tárolás lehetősége is felmerül”, mert nem tudott e

³⁹⁴ Oberster Gerichtshof 11Os147/10t, Beschluss vom 10.11.2010, https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20101110_OGH0002_0110_OS00147_10T0000_000

³⁹⁵ Oberster Gerichtshof 11Os54/97, Beschluss vom 15.04.1997, https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19970415_OGH0002_0110_OS00054_9700000_000

vélekedést alátámasztó tényeket felhozni és ilyenek az ügyiratból sem vehetők ki. Ezek a kizárólag vélekedésen alapuló körülmények alkalmatlanok a kábítószerrel visszaélés súlyosabb alakzata megalapozott gyanújának megállapítására, kizárólag a bűncselekmény csekélyebb alakzatának megállapítására alkalmasak.

4.

A másodfokú bíróság egy másik ügyben kifejtett érvelése szerint a terhelt megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy Törökországban emberölés elkövetésében vett részt, amit az Interpol jelentése, a török főügyész kiadatási megkeresése és a török elsőfokú bíróság letartóztatási parancsa támasztottak alá.

A Legfelsőbb Bíróság ezzel ellentétes indokai³⁹⁶ szerint a megalapozott gyanú melletti állásfoglalás előfeltételezi annak nagy valószínűségét, hogy a terhelt a terhére rótt bűncselekményt elkövette. Ez a fokozott gyanúhelyzet nem állapítható meg az ügyirat alapján, az ugyanis csupán megemlíti az elkövetés név szerint nem ismert tanúját, aki az elkövetőt fényképen állítólag felismerte. Az állítólagos tanú vallomásának pontos tartalma, a neki bemutatott fényképek eredete, különösen azok minősége az ügyirat alapján nem állapíthatók meg és további, a tagadó terheltet terhelő bizonyítási eszközök sem állnak rendelkezésre. Az említett tanú terhelő vallomása nem alkalmas a letartóztatás elrendeléséhez szükséges megalapozott gyanú alátámasztására, de a gyanúhelyzet megfelelő erősödése esetén nincs akadálya a letartóztatás ismételt elrendelésének.

5.

A pénzmosás és lopás bűncselekmények miatt indult egyik ügyben a másodfokú bíróság elutasította a terheltnek a letartóztatás elrendelése miatt bejelentett jogorvoslatát, mert álláspontja szerint a rendelkezésre álló adatok alapján üzletszerűen hozott forgalomba nagy mennyiségű kokaint, valamint eltulajdonított egy mobiltelefont. Az ezekhez kapcsolódó megalapozott gyanút a terhelttől lefoglalt bankjegyekre és a társtettes vallomásainak pontatlanságaira alapította.

³⁹⁶ Oberster Gerichtshof 12Os12/07t, Beschluss vom 25.01.2007, https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20070125_OGH0002_0120_OS00012_07T0000_000

Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság egyetértett³⁹⁷ a terheltnek a megalapozott gyanú hiányára alapított érveivel. Rögzítette, hogy nem állapíthatók meg kielégítő támpontok a terhelt kábítószer értékesítéséhez kapcsolódó tevékenységére, a másodfokú bíróság leginkább a védekezésének cáfolatára és a terhelő momentumok kiemelésére szorítkozott. Ugyanakkor az utóbbiak kizárólag annak (megalapozott) feltételezéséhez elegendők, hogy a társtettes kábítószer értékesítéséből származó pénzt őrzött meg egy táskában, de sem az elsőfokú, sem a másodfokú bíróság nem hozott fel indokokat, amelyek nagy fokban támasztják alá annak valószínűségét, hogy a terhelt kokaint hozott forgalomba és ilyenek az ügyirat alapján sem tárthatók fel. A megalapozott gyanú fennállásához kizárólag feltételezések nem elegendők és a pénzmosáshoz kapcsolódó megalapozott gyanúval a másodfokú bíróság kifejezetten nem is foglalkozott, jóllehet a pénzmosás büntethetőségének előfeltétele, hogy az elkövető a bűncselekményből származó vagyoni értékek eredetével tisztában legyen. Ennek a tényállási elemnek a fennállásához kapcsolódó valószínűség nagy foka nem nyert megállapítást.

Ausztria Legfelsőbb Bírósága mindegyik ismertetett esetben a megalapozott gyanú hiánya miatt állapította meg a terhelt személyi szabadságjoga megsértését, a korábban eljárt bíróságokat felhívta az alapjogsérelmi panasz törvény 7. § (2) bekezdése alapján a jogi felfogásának megfelelő jogállapot haladéktalan helyreállítására, ami a terhelt szabadlábra helyezését jelentette, sőt az egyik esetben³⁹⁸ arra tekintet nélkül, hogy a letartóztatást időközben jogorvoslat bejelentése nélkül meghosszabbították. Jelzésértékű, hogy a példák csupán elenyésző részét képezik a hasonló döntéseknek.

Továbbá nem mehetnek el annak hangsúlyozása mellett sem, hogy a határozatokban számtalan esetben hozták fel a jogi álláspont alátámasztására a büntetőlejárési törvény kommentárjait, illetve hasonló tárgyban korábban meghozott határozatokat.

3.3. Rövid jogirodalmi kitekintés

Az ismertetett döntések megfelelnek a jogirodalomban felvetett azon álláspontnak, miszerint akkor állapítható meg a megalapozott gyanú, ha nagy valószínűséggel lehet arra

³⁹⁷ Oberster Gerichtshof 11Os87/99, Beschluss vom 28.07.1999, https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19990728_OGH0002_0110_OS00087_9900000_000

³⁹⁸ 396. lábjegyzet.

következtetni, hogy a terhelt elkövette a büntetendő cselekményt, és ez a nagy valószínűség konkrét tényeken alapul. Követelmény a tényállás megfelelő – pontos – leírása, bizonyítékokkal való alátámasztása és az ennek alapján megállapítható bűncselekmény jogi minősítése.³⁹⁹

A jogalkalmazás számára kiadott munkák is⁴⁰⁰ ugyanezekre a szempontokra helyezik a hangsúlyt.⁴⁰¹

4. Svájc

4.1. A büntetőeljárás törvény

A svájci *büntetőeljárás törvény*⁴⁰² 196. cikkelyében foglalt fogalom-meghatározás szerint a kényszerintézkedések a büntetőhatóság eljárási cselekményei, amelyek az érintett alapjogait sértik és amelyek céljai:

- a) bizonyítási eszköz biztosítása,
- b) az eljárásban személyek jelenlétének biztosítása,
- c) az érdemi döntések végrehajtásának biztosítása.

A 197. cikkely adja meg azt az alapelvet, miszerint kényszerintézkedések kizárólag akkor alkalmazhatók, ha

- a) törvény irányozza elő őket,
- b) kielégítő cselekményi gyanú áll fenn,
- c) a velük elérni kívánt célok enyhébb intézkedésekkel nem érhetők el,
- d) a bűncselekmény súlya a kényszerintézkedés alkalmazását indokolja.

A 212. cikkely szerint a terhelt személy kizárólag e törvény rendelkezései alapján vonható szabadságelvonó intézkedés alá, amelyet meg kell szüntetni, ha előfeltételei már nem állnak fenn és nem tarthat tovább a várható szabadságvesztés tartamánál.

³⁹⁹ A problematika 2008. évre vonatkozó, de lényegében máig változatlanul érvényes összefoglaló bemutatása: Kurt Kirchbacher: *Das neue Haftrecht. Fahndung und Festnahme*, Österreichische Juristen-Zeitung 2008/6.

⁴⁰⁰ Például Rainer J. Nimmervoll: *Haftrecht Freiheitsentzug im Strafverfahren*, Auflage 3, Wien, LexisNexis, 2018, S. 110–113.

⁴⁰¹ Egyebekben felhívom a figyelmet Kupecki Nórának *Az előzetes letartóztatás szabályai Ausztriában* című tanulmányára, igaz a kényszerintézkedés és a bizonyítékértékelés problematikájára nem tér ki, Acta Universitatis Szegediensis, Szeged, 2015, 121–145. o.

⁴⁰² *Strafprozeßordnung* (StPO), <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20052319/index.html>

A 220. cikkely megkülönbözteti a vádirat benyújtásáig tartó vizsgálati fogságot (*Untersuchungshaft*) és az azt követően az ítélet jogerőre emelkedéséig tartó biztonsági fogságot (*Sicherheitshaft*). Mindkettő tárgyában a kényszerintézkedési bíróság (*Zwangsmassnahmengericht*) dönt, a biztonsági fogsághoz kapcsolódóan azzal, hogy ha a vádemelés után merül fel az elrendelés szükségessége, akkor a perbíróság indítványozza nála az elrendelést. A perbíróság a szabadlábra helyezési indítványnak helyt adhat, de ha ezt nem teszi meg, az indítványról a kényszerintézkedési bíróság dönt és a biztonsági fogságot az ügyész egyetértésével hivatalból is megszüntetheti, míg ügyészi egyetértés hiánya esetén a kényszerintézkedési bíróság dönt a megszüntetésről (225., 229-230. cikkelyek).

Általános előfeltételük az, hogy a terhelt bűntett vagy vétség elkövetésével megalapozottan gyanúsítható és valamely különös ok fennáll (221. cikkely).

A kényszerintézkedési bíróság meghallgatáson megvizsgálja az azonnal rendelkezésre álló, a cselekményi gyanú és a fogsági okok alátámasztására vagy cáfolatára alkalmas bizonyítékokat (225. cikkely).

4.2. A bíróságok joggyakorlata

1.

Svájc Szövetségi Bíróságának joggyakorlata az, hogy a bíróságok a szabadlábra helyezési indítványok elbírálása során a büntetőjog értelmezésével és alkalmazásával a személyi szabadságra vonatkozó alkotmányos jogot érintik. A jogorvoslatra eljáró bíróság a tényállással – és ezáltal a bizonyítékok értékelésével – kapcsolatos kérdések megítélésébe csak akkor avatkozik be, ha a ténybeli megállapítások önkényesek.⁴⁰³

2.

A megalapozott gyanúhoz kapcsolódóan nem kell valamennyi bizonyítékot átfogóan értékelni, hanem azt kell vizsgálni, hogy elegendő konkrét kiindulópont állapítható-e meg a bűncselekmény elkövetésére és a terhelt részvételére, és így a megalapozott gyanú

⁴⁰³ Bundesgericht BGE 123 I 268, Urteil vom 5. November 1997, <http://www.servat.unibe.ch/dfr/c1123268.html>

képviselhető érvekkel alátámasztható-e. A kényszerintézkedés okainak vizsgálatára irányuló eljárásban elegendő a bizonyítása a konkrét gyanúmomentumoknak, amelyek szerint az inkriminált magatartás nagy valószínűséggel megtörtént, de a megalapozott gyanú fennállására átfogó bizonyítás szükségtelen, ami alól kivételt képez az alibi vizsgálata. A szóban forgó ügyben a jogorvoslatot előterjesztő tévesen értelmezte a „vallomás vallomás ellen” helyzetet, mert az nem szükségszerűen vezet felmentéshez, a vallomások kimerítő értékelése a perbíró feladata lesz. Nem jogsértő az, hogy a bíróság összegző bizonyítékértékelés keretében a sértett vallomását hihetőbbnek találta, mint a terheltét és így következtetett az elítélés valószínűségére.⁴⁰⁴

3.

Egy másik ügyben⁴⁰⁵ azt fejtette ki, hogy a döntés elleni jogorvoslat elbírálásakor a tényállási adatokat – és ezzel a bizonyítékok értékelésével kapcsolatos kérdéseket – kell megítélni, amelynek során a jogorvoslatra eljáró bíróság az elsőfokú döntést csak akkor változtathatja meg, ha a megállapításai önkényesek. A döntéskor elegendő a fontos körülményeket figyelembe venni és nem kell valamennyi felhozott érveléssel foglalkozni. A döntés minél inkább sérti az alapjogokat, annál szigorúbb követelményeket kell állítani indokolásával szemben. A letartóztatás tárgyú döntések összegző jellegűek, ennek ellenére az indokolási kötelezettség ezekre is vonatkozik, azonban elegendő a valamely korábbi döntésre visszautalás. A bírónak a várható szabadságvesztés tartamával annál behatóbban kell foglalkoznia, minél nagyobb a túltöltés veszélye, aminek megállapításakor szigorúbb szempontokat kell figyelembe venni, mint annál a kérdésnél, hogy a terhelt megalapozottan gyanúsítható-e az elkövetéssel.

A bíróság egyik korábbi döntésében tett megállapítása szerint nincs ok az iránti kételyre, hogy a terhelt terhére rótt cselekmények nem üzletszerűen elkövetett csalás, amelyhez kapcsolódóan a törvény maximum 10 év fegyházbüntetés kiszabását irányozza elő. Az ügyészség az időközben benyújtott vádiratában 8 év fegyházbüntetés kiszabását indítványozta és a jogorvoslattal támadott végzésben a bíró két vagy három évvel rövidebb tartamú szabadságvesztés kiszabását nem zárta ki. A terhelt maximum négy év

⁴⁰⁴ Bundesgericht 137 IV 122, Urteil vom 16. Mai 2011, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?lang=de&zoom=&type=show_document&highlight_docid=atf%3A%2F%2F137-IV-122%3Ade

⁴⁰⁵ Bundesgericht 1P.216/2000/boh, Urteil vom 27. April 2000, http://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/000427_1P_216-2000.html

fegyházbüntetés kiszabásával számol és a bíróságok a korábbi döntéseikben is megindokolták, hogy milyen tartamú szabadságvesztéssel kell számolni. A Szövetségi Bíróság álláspontja szerint négy vagy öt év tartamú szabadságvesztés kiszabása nem tekinthető eleve kizártnak.

A megalapozott gyanú megítélésekor arról van szó, hogy a hatóság ezt a gyanút képviselhető alappal állapítja-e meg, míg a fogság maximálisan megengedett tartamának számítása során nem csupán egy gyanúról, hanem inkább egy előzetes elítélésről van szó, kiindulva abból, hogy a terheltet szabadságvesztésre valóban el fogják ítélni. Emiatt indokolt, hogy a bíróság a maximális tartam számításakor kizárólag azokat a bűncselekményeket vegye figyelembe, amelyek miatt bizonyossággal határos módon elítélésére fog sor kerülni és a konkrétan várható szabadságvesztés tartamához kapcsolódóan is alapos elemzésre van szükség, ha a fogvatartás tartama a lehetséges szabadságvesztés tartamához közelít.

A fellebbező terhelt már mintegy 44 hónapja van fogva, amely a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének figyelembe vételével is csak akkor tartható fenn, ha legalább öt és fél év tartamú szabadságvesztés kiszabása várható és nem eleve valószínűtlen, hogy öt ilyen vagy kissé rövidebb tartamú szabadságvesztésre fogják ítélni. Az elsőfokú bíróságnak prognózist kellett volna felállítania ahhoz kapcsolódóan, hogy nagy valószínűséggel mely bűncselekmények miatt fogja elítélni, milyen büntetési tétel várható konkrétan és mikorra lehet számolni az elsőfokú ítélet meghozatalával. Mivel azonban ezt nem tette meg, a határozatát hatályon kívül helyezte.

Indokainak alátámasztására számtalan korábbi bírósági határozatot jelölt meg; például: ha a letartóztatáshoz kapcsolódó bizonyítékértékelést kell megítélni, akkor „... a Szövetségi Bíróság az elsőfokú bíróság döntését csak akkor módosíthatja, ha annak megállapításai önkényesek (BGE 123 I 268 E. 2d S. 271 mit Hinweis)”.⁴⁰⁶

4.

Egy további ügy alapját az képezte, amikor a jugoszláv állampolgárságú terhelt megkísérelte a feleségét meggyilkolni, ami miatt a vizsgálati fogságát elrendelték. A terhelt a kényszerintézkedés megszüntetését kérte.

A Szövetségi Bíróság megállapítása szerint⁴⁰⁶ Luzern Kanton büntetőeljárása⁴⁰⁷ alapján a terhelt alapvetően szabadlábbon marad, fogva csak akkor lehet, ha büntett vagy

⁴⁰⁶ Bundesgericht BGE 124 I 208, Urteil vom 25. August 1998, <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/c1124208.html>

vétség elkövetésével megalapozottan gyanúsítható és speciális fogsági ok áll fenn. A döntéseket soron kívül kell meghozni, ami miatt kevés lehetőség marad kiterjedt bizonyításra. A megalapozott gyanú kérdéséhez kapcsolódóan az eljárás ezen szakaszában bizonyítást foganatosítani nem lehet, mert a bíró nem előlegezheti meg a perbíró döntését, ez alól kivételt képez az alibi bizonyítása és a vizsgálati fogság különös okaira vonatkozó bizonyítás sem eleve kizárt. A fogvatartás megengedett ideje túllépésének veszélye akkor áll fenn, ha a várható szabadságvesztés vélhető tartamát meghaladja, ami azonban nem jelenti azt, hogy a vizsgálati fogságnak mindig addig kell tartania, ameddig a várható szabadságvesztés tartana. Az eltúlzott tartamra vonatkozó kérdést mindig az egyedi eset konkrét körülményei alapján kell megválaszolni. A perbíró által kimondást nem lehet megelőlegezni, azonban akkor is, ha az eljárás tárgyát képező cselekmény nem szándékos emberölés kísérlete, hanem az élet veszélyeztetése lenne, az elkövetőnek jelentős tartamú szabadságvesztéssel kell számolnia. Emiatt megalapozatlan állítás az, hogy a mintegy hét hónap tartamú vizsgálati fogság a várható szabadságvesztés vélhető tartamát meghaladná.

A svájci bírósági döntések indokolásával szemben állított követelmények jelentős nemzetközi előzménye az EJEB azon ítélete, amelyben megállapította, hogy a terhelt a bírósági döntéssel szemben csak akkor tud hatékonyan védekezni, ha a nyomozó hatóság rendelkezésére álló tényekről és jogi nézetéről tudomással rendelkezik.⁴⁰⁸

5. Liechtenstein

A liechtensteini büntetőeljárás törvény⁴⁰⁹ 127. § (1) bekezdése szerint a vizsgálóbíró⁴¹⁰ a büntett vagy vétség terheltjének elővezetését (*Vorführung*) vagy őrizetét (*Festnahme*)

⁴⁰⁷ A különböző svájci kantonok büntetőeljárásaira hivatkozás a svájci jogalkalmazásban elfogadott gyakorlat. Ennek az az alapja, hogy a jelenleg hatályos, egész Svájcra hatályos büntetőeljárás törvény 2011. január 1-én lépett hatályba annak eredményeként, hogy a módosított alkotmány szerint a büntetőjog és a büntető eljárás jog szabályozása szövetségi hatáskörbe tartozik. Svájcban addig 29 büntetőeljárás jog létezett, amelyek közül 26 volt kantoni szabályozás.

⁴⁰⁸ 9862/82, Sanchez-Reisse v. Switzerland, 21. Oktober 1986, <http://www.servat.unibe.ch/dfr/em986282.html>

⁴⁰⁹ *Strafprozeßordnung* (StPO), <https://www.gesetze.li/konso/1988.062>

⁴¹⁰ A magyar és német nyomozási bírótól eltérően Liechtenstein vonatkozásában a vizsgálóbíró (*Untersuchungsrichter*) kifejezés használata tudatos, mert a vádemelés előtti vizsgálat vezetése a bíróság feladata, aminek elvégzésére vizsgálóbírákat kell kijelölni (Be. 13–14. §). A nyomozással kapcsolatos bírósági feladatokat Ausztriában a törvényszékek látják el [Be. 29. § (1) bek. 2. pont, 31. § (1) bek.], amelyek nagyjából a német és magyar értelemben vett nyomozási bírónak felelnek meg, míg Svájcban a kényszerintézkedési bíróság dönt a kényszerintézkedésekről (Be. 18. cikkely).

rendelheti el, ha hitelt érdemlően gyanúsítható az elkövetéssel. A végzésében az előfeltételek fennállásáról számot kell adnia [128. § (1) bek.].

A vizsgálati fogságot⁴¹¹ (*Untersuchungshaft*) szintén a vizsgálóbíró rendeli el. A végzésének tartalmaznia kell a cselekményt, amelynek elkövetésével a terhelt megalapozottan gyanúsítható, az elkövetés helyét, idejét és körülményeit, törvény szerinti megjelölését, a fogsági okot, meghatározott tényeket, amelyekből a megalapozott cselekményi gyanú és a fogsági ok adódik (130. §).

A vizsgálati fogságot elrendelni vagy fenntartani az ügyész indítványára és csak akkor lehet, ha a terhelttel szemben a vizsgálatot elrendelték vagy vádat emeltek és egy bizonyos cselekménnyel megalapozottan gyanúsítható, valamint fennáll a törvényben meghatározott fogsági ok (131. §).

Idejének lejárta előtt a vizsgálóbíró vezeti a meghallgatást, amelyen az ügyész előadja a fenntartásra irányuló, indokolt indítványát, amire a terhelt és a védő észrevételt tehetnek. A vizsgálóbíró hivatalból vagy a résztvevők indítványára tanúkat hallgathat ki vagy más bizonyítást vehet fel, ha célszerűnek tartja; a résztvevőket megilleti a kérdésés joga (132/A. §).

A vizsgálati fogságot meg kell szüntetni, ha feltételei már nem állnak fenn [141. § (2) bek.].

A jelenlegi szabályozás 2008. január 1-én lépett hatályba az igazságügyi rendszer korszerűsítésének eredményeként. A kormány előterjesztése szerint az akkori, még 1913-ból származó büntetőeljárás szabályok átfogó átdolgozása szükséges a jogrendszer Emberi Jogok Európai Egyezményének és az EJEB joggyakorlatának megfeleltetése céljából. A reform középpontjában állt szigorú határidők bevezetése, a vizsgálati fogsággal kapcsolatos kérdés kontradiktórus vizsgálata és az ebből eredő, másodfokú eljárást érintő eljárási szabályok megalkotása. „Az igényes döntési és indokolási kultúra elősegítése érdekében a vizsgálati fogságot elrendelő végzés tartalmára vonatkozó előírásokat törvényben kell meghatározni. Fontos a tényállás ábrázolása, amely alapján megállapítható tények a megalapozott gyanút és a fogsági okot adják. A törvényi kritériumok mellett a vizsgálóbírónak meg kell indokolnia azokat a megfontolásokat is, amiért a fogság célja enyhébb intézkedések alkalmazásával nem érhető el. Ezzel egy gondolati önkontrollt is elő kell segíteni.”⁴¹²

⁴¹¹ A *letartóztatástól* eltérő fogalom használatára lásd a 333. lábjegyzetben írt magyarázatot.

⁴¹² Vernehmlassungsbericht der Regierung des Fürstentums Liechtenstein betreffend die Abänderung der Strafprozessordnung, des Jugendgerichtsgesetzes und des Rechtshilfegesetzes (Reform der Untersuchungshaft),

A liechtensteini bíróságok döntéseire jellemző a rendkívüli részletesség. Kimerítően ismertetik az ügyész, a terhelt és a védő álláspontját, a megelőző bírósági döntéseket, a megalapozott gyanúra a következtetést a rendelkezésre álló adatok, bizonyítékok konkrét megjelöléséből, tartalmuk ismertetéséből, bizonyos esetekben összevetésükből következtetnek. Néha részletes elemzés tárgyává teszik a törvényi tényállási elemeket.⁴¹³

6. A német nyelvű országok szabályozásához és jogalkalmazásához kapcsolódó záró gondolatok

A német bíróságok letartóztatással kapcsolatos döntései sokszor tényállásszerűen felvázolják a bűncselekmény elkövetésének folyamatát, szinte tényként kezelik a terhelt általi elkövetését, számba veszik a rendelkezésre álló bizonyítékokat, utalnak a letartóztatással kapcsolatos korábbi határozatokra és néha a vádirat tartalmára, de előfordul az is, hogy elemzik a szóban forgó bűncselekmény törvényi tényállásának elemeit. Ez jellemző az eljárás mind nyomozati, mind bírósági szakaszában. A megalapozott gyanút a büntetőeljárás megindításától a jogerős befejezéséig vizsgálják, hiányának megállapítása az eljárás bármelyik szakaszában maga után vonja a letartóztatás megszüntetését. Eleget tesznek annak a jogirodalomban felvetett követelménynek, miszerint az indokolásuknak érthetőnek és általánosságoktól mentesnek kell lenniük, elő kell segíteniük a védelmi jogosultságok hatékony érvényesülését, kiindulva abból, hogy hatékonyan védekezni kizárólag konkrét tények ellen lehet.⁴¹⁴

Ha az elsőfokú bíróság döntése nem felel meg ezeknek a követelményeknek, akkor a jogorvoslatra eljáró bíróság hatályon kívül helyezi, vagy a hiányosságot saját maga pótolja.

A történeti tényálláshoz kapcsolódó tények rögzítését maga a törvény írja elő, miszerint a letartóztatási parancsnak tartalmaznia kell a cselekményt, amellyel a terhelt megalapozottan gyanúsítható, az elkövetés helyét, idejét. Ugyanígy a törvény írja elő a megalapozott cselekményi gyanúhoz kapcsolódó tények rögzítését, amelyből a joggyakorlat

RA 2006/1642-0132, Vaduz, vom 27. Juni 2006, (Zitat S. 23.), https://www.llv.li/files/srk/pdf-llv-rk-vernehml_2006_reform_der_untersuchungshaft.pdf

⁴¹³ Például Fürstlicher Oberster Gerichtshof 12 UR. 2013.190, <https://www.gerichtsentscheidungen.li/default.aspx?z=k0e0ahzJE60VaJeQ3f6kE0Ei7QQm3UJFOPimOmKmAx c3RaZQmlpvF SENYEp OfxVuDLLQ2>; 13 UR. 2013.173, <https://www.gerichtsentscheidungen.li/default.aspx?z=OoIKyRqfR1KUqV2WexB34KyI Tr0Az6eMg5xYn1h8vg evDkJ2Y3sVidGwLRNkcEYHtauEKA2>

⁴¹⁴ Például Anne Peters, Tilmann Altwicker: *Europäische Menschenrechtskonvention: Mit rechtsvergleichenden Bezügen zum deutschen Grundgesetz*, Auflage 2, München, C.H.Beck, 2012, S. 130.

számára készített munkák és maga a bírói gyakorlat is levezeti a bizonyítékértékelés szükségességét. Ez a bizonyítékértékelés pedig következetesen megfigyelhető Németországban: szükségességét rögzítik a kommentárok, amelyek számtalan esetben utalnak bírósági döntésekre, illetve tartalmazzák a bírósági döntéseket, amelyek sok esetben utalnak vissza kommentárookra és más bírósági határozatokra, elsősorban a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság döntéseire. Ilyen jellegű hivatkozás hiányában is megfigyelhető a joggyakorlat következetessége, például akkor, amikor bírósági határozatok megszövegezése egyértelműen hasonlít egymásra, sőt néha kifejezetten azonos.

Hasonló szabályozás és jogalkalmazási gyakorlat figyelhető meg a többi német nyelvű országban is.

Ausztria alapjogsérelemi panaszra eljáró Legfelsőbb Bírósága számtalan esetben megállapítja a megalapozott gyanú hiányát, a rendelkezésre álló bizonyítékokat rendkívül kritikusan szemléli, még az elkövetés szubjektív oldalának feltárását és rögzítését is megkívánja, aminek elmaradása akár a letartóztatás megszüntetéséhez is vezethet.

Figyelemre méltók a svájci büntetőeljárás törvény azon előírásai, amelyek még a vádemelés utáni biztonsági fogsághoz kapcsolódó döntést – és ezzel a megalapozott gyanú tárgyában történő határozathozatalt – is elsősorban a perbíróságtól teljesen elkülönülő kényszerintézkedési bíróság feladatává teszik. Kiemelést érdemel a svájci bíróságok azon joggyakorlata is, hogy a bűncselekmény elkövetését szinte teljes bizonyossággal állapítják meg abban az esetben, ha a biztonsági fogság tartama közelít a várhatóan kiszabásra kerülő szabadságvesztés tartamához.⁴¹⁵

A német nyelvű országok megalapozott gyanút érintő szabályozása és joggyakorlata részben azonos, részben nagy mértékben hasonlít egymásra, ami visszavezethető a közös jogtörténeti gyökerekre, de egymás szabályainak átvételére is (jellemző az osztrák szabályok átvétele Liechtenstein által). Magyarázható azonban annak felismerésével is, hogy sok esetben felmerül az érdemi határozat meghozatala előtt – így a megalapozott gyanúhoz kapcsolódóan is – a bizonyítékok értékelésének szükségessége. Számtalan példa hozható fel a terhelt ennek eredményeként történő szabadlábra helyezésére, majd felmentésére, ahogy az értekezés e fejezetének elején a sajtóból véletlenszerűen kiragadott példák is szemléletesen mutatták.

⁴¹⁵ Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a jelzett svájci példában jövőben kiszabásra kerülő büntetés mértékéről van szó, míg ehhez képest a Kúria Büntető Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoportja a már említett összefoglaló (lásd a 30. lábjegyzetben) III. részében szinte elvi értelemben rögzítette a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés tartama által megalapozott szökés veszélyéhez kapcsolódóan: „természetesen nem lehet előre meghatározni azt, hogy milyen tartamú szabadságvesztés alapozza meg ezt a kényszerintézkedési okot”.

IX. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának megalapozott gyanút érintő joggyakorlata

Értekezésem e fejezetében röviden bemutatom az Emberi Jogok Európai Bíróságának megalapozott gyanút érintő joggyakorlatát. Azért csupán röviden teszem ezt, mert a témát a már jelzett PhD-értekezésben – alapjogi megközelítésben – teljeskörűen feldolgozták⁴¹⁶, illetve sok más szerző foglalkozott vele átfogóan⁴¹⁷, illetve érintette valamely speciális megközelítésben^{418, 419}.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB, vagy Bíróság) joggyakorlatával a hazai jogi szakirodalom mindig is élénken foglalkozott. Többször elemezte részletesen a Magyar Helsinki Bizottság is, amely kézikönyvet bocsátott ki külön a bírák⁴²⁰ és külön az ügyvédek⁴²¹ számára. Ezekben önálló alcímeket szentelt az alapos gyanú EJEB szerinti értelmezésének.

Az EJEB jogalkalmazásának – értekezésem szempontjából fontos alapja – az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény⁴²², amely az 1993. évi XXXI. törvénnyel vált a magyar jog részévé.

Ennek 5. Cikke (*Szabadsághoz és biztonsághoz való jog*) kimondja: „1. Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságától senkit sem lehet

⁴¹⁶ Lásd a 24. lábjegyzetben említett munkát.

⁴¹⁷ Például Szabó Krisztián: *Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának hatása a magyar büntetőeljárás törvényre*, Pro Futuro 2017/1., 128–150. o.

⁴¹⁸ Az értekezésem témájára tekintettel kiemelem például a Bakonyi Mária és Bárándy Gergely szerzőpárostól származó, *A letartóztatás mint a vallomás befolyásolásának meg nem engedett módszere* című tanulmányt, amelyben többek között rögzítették: „az EJEB gyakorlatából is az a következtetés vonható le, hogy a bíróság igyekszik nagyon akkurátusan vizsgálni azt, hogy a törvényben biztosított törvényes okok alapján, avagy az ún. apokrif okok alapján került-e sor a letartóztatásra, illetve a letartóztatás meghosszabbítására”. Büntetőjogi Szemle 2020/1., <https://ujbtk.hu/dr-bakonyi-maria-phd-dr-habil-barandy-gergely-phd-a-letartoztatasi-mint-a-vallomas-befolyasolasanak-meg-nem-engedett-modszere/>. A munka érdemes volt arra, hogy a módosított változata megjelenjen szerb nyelven is: *Pritvor kao nedozvoljen način vršenja uticaja na davanje iskaza osumnjičenog // The arrest as an inadmissible method of influencing confession* str. 201-226.), In: *Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama (Acquis Communautaire) Evropske unije - stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih -*, szerkesztők: Nataša Mrvić Petrović és Nikolina Grbić Pavlović.

⁴¹⁹ A büntető eljárásjogi korlátokkal például Kupecki Nóra foglalkozott behatóan *A személyi szabadság büntető eljárásjogi korlátai az emberi jogok európai egyezményének 5. cikkében* című írásában, Magyar Rendészet 2015/5., 63–74. o.

⁴²⁰ Kádár András Kristóf, Kirs Eszter, Lukovics Adél, Moldova Zsófia, M. Tóth Balázs: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának előzetes letartóztatással kapcsolatos gyakorlata Kézikönyv bírák számára*, Budapest, 2014, https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Kezikonyv_birak_szamara_2014_web.pdf

⁴²¹ Kádár András Kristóf, Kirs Eszter, Lukovics Adél, Moldova Zsófia, M. Tóth Balázs: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának előzetes letartóztatással kapcsolatos gyakorlata Kézikönyv ügyvédek számára*, Budapest, 2014, https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Kezikonyv_ugyvedek_szamara_2014_web.pdf

⁴²² http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

megfosztani, kivéve az alábbi esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján: (...) c) törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy e bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja⁴²³, ⁴²⁴ miatt az illetékes hatóság elé állítsák vagy amikor észszerű oknál fogva szükséges, hogy megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben; ...”.

Az EJEB az Egyezményt értelmezi és érvényesülését felügyeli, az azt megsértő államot kártérítés fizetésére is kötelezheti.

Magyarország Alaptörvényének Q) cikk (2) bekezdése szerint Magyarország a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, míg a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásokról szóló 2005. évi L. törvény 13. § (1) bekezdése alapján a nemzetközi szerződés értelmezése során az adott nemzetközi szerződéssel kapcsolatos jogviták eldöntésére joghatósággal rendelkező szerv döntéseit is figyelembe kell venni.

E rendelkezések alapján egyértelmű, hogy az EJEB döntéseit – így a letartóztatással kapcsolatosakat is – a magyar bíróságoknak is figyelembe kell venniük a saját jogalkalmazásuk során.

Az EJEB joggyakorlata az, hogy a fogvatartás jogszerűsége vizsgálatának nem kizárólag az érintett ország belső joga által előírt eljárási feltételeknek megfelelésre kell kiterjednie, hanem a fogvatartás alapjául szolgáló bűncselekmény alapos gyanújának meglétére is.⁴²⁵ Ennek megállapításának előfeltétele olyan tények vagy információk léte, amelyek egy objektív külső szemlélőt meggyőznek arról, hogy a gyanúsított elkövethette a cselekményt.⁴²⁶

A Magyar Helsinki Bizottság rámutatott arra, hogy ez tág definíció, mégis ismertek olyan esetek, amikor a letartóztatást azért nyilvánították egyezményesértőnek, mert hiányzott a

⁴²³ Az Egyezmény hivatalos magyar fordítása az „alapos gyanú” fogalmat használja, de az eredetiben használt „reasonable suspicion” inkább az „észszerű gyanú” fogalmának felel meg. A hivatalos fordítás még a büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény szóhasználatához igazodott.

⁴²⁴ Az értekezés e fejezetében az „alapos gyanú” fogalmat akkor használom, ha a felhasznált magyar nyelvű forrás is így tartalmazza.

⁴²⁵ Case of Zirovnicky v. The Czech Republic, 23661/03, 67, 30 September 2010, <file:///C:/Users/Felhasználó/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/DUURP0SY/001-100655.pdf>

⁴²⁶ Case of Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom (12244/86, 12245/86, 12383/86), 32, 30 August 1990, http://www.refworld.org/cases_ECHR_3ae6b6f90.html

bűncselekménynek még ebben a tág értelemben vett alapos gyanúja is. Így például az egyik ügyben⁴²⁷ a moldovai hatóságok a kérelmezőt letartóztatták, később szabadlábra helyezték, de cégének engedélyét bevonták. Miután a sajtónak nyilatkozta: letartóztatásának igazi oka politikai jellegű, ismét letartóztatták két újabb feljelentés alapján. A Bíróság előtti eljárásban derült ki, hogy az első feljelentő a kérelmezőt nem is nevezte meg elkövetőként. A hatóságok azt állították, hogy később az érintett pontosította a feljelentést, de erre nézve bizonyítékot nem csatolt és a Bíróság ezért megállapította az alapos gyanú hiányát, kimondva, hogy egyezményesértő volt a kérelmező személyi szabadságának elvonása.

Az EJEB joggyakorlata mindig is következetes volt abban, hogy a kényszerintézkedések tárgyában döntő határozatok kizárólag abban az esetben felelnek meg az Egyezménynek, ha azokat a bíróság megfelelő indokolással látta el. Németországban az egyik ilyen, az EJEB Németországot elmarasztaló ítéletéből⁴²⁸ is levezette a jogirodalom a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés szükségességét⁴²⁹.

Svájcban a bírósági döntések indokolásával szemben állított követelmények jelentős nemzetközi előzménye az EJEB azon ítélete, amelyben megállapította, hogy a terhelt a bírósági döntéssel szemben csak akkor tud hatékonyan védekezni, ha a nyomozó hatóság rendelkezésére álló tényekről és jogi nézetéről tudomással rendelkezik.⁴³⁰

A Magyar Helsinki Bizottság is azon az egyértelmű állásponton van, hogy az EJEB joggyakorlata szerint az alapos (megalapozott) gyanú fennállása vonatkozásában hozott döntés nem mellőzhető, már önmagában egyezményesértést eredményez az az álláspont, amely szerint a nyomozási bíró nem értékelheti a nyomozó hatóság, illetve az ügyész által benyújtott bizonyítékokat, tekintet nélkül arra, hogy a különös okok fennállnak-e.⁴³¹

⁴²⁷ Case of Stepuleac v. Moldova, 8207/06, 6 November 2007, <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2006-008207.pdf>

⁴²⁸ Nr. 24479/94, Lietzow v. Deutschland, Urteil vom 13. Februar 2001, <https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/egmr/94/24479-94.php3>

⁴²⁹ Eberhard Kempf: Die Rechtssprechung des EGMR zum Akteneinsichtsrecht, In: *Festschrift für Peter Rieß zum 70. Geburtstag am 4. Juni 2002* (Hg.: Ernst Walter Hanack und andere), Berlin, Walter de Gruyter, 2002, S. 217–222.

⁴³⁰ 9862/82, Sanchez-Reisse v. Switzerland, 21. Oktober 1986, <http://www.servat.unibe.ch/dfr/em986282.html>

⁴³¹ 420. lábjegyzetben hivatkozott kézikönyv 10. o.

X. A dilemmáról a kutatási hipotézisem fényében

1. A dilemmám gyökere

Az értekezésemben bemutatott bírósági határozatok és kommentárok azt az *uralkodó* álláspontot képviselik, hogy a letartóztatás általános feltételét jelentő alapos/megalapozott gyanúhoz kapcsolódóan a bizonyítékok értékelése kizárt, és ilyen bizonyítékértékelésre a vádemelés után sem kerülhet sor.

Ez az álláspont az 1973. évi I. törvény alatt alakult ki, átvették az 1998. évi XIX. törvény alatt, és nem változott a Be. hatályba lépése óta sem. Úgy tűnik, hogy a ma követett joggyakorlat alapját a Legfelsőbb Bíróság a 122. számú állásfoglalásban rögzítette először 1989. december 18-án – jogszabályi hivatkozás nélkül –, majd arra néhány eseti döntésben hivatkoztak, amelyeket pedig azutáni eseti döntésekben szintén meghivatkoztak, illetve a kommentárokba beépítettek. Az is előfordult, hogy a bíróság a döntésében az állásfoglalásban előírányzott jogelvet átvette, de az állásfoglalás számát nem tüntette fel. A joggyakorlatban pedig semmiféle változást nem hozott az, hogy a Legfelsőbb Bíróság a 122. számú állásfoglalását később nem tartotta fenn, az annak utódjának tekinthető 93. számú BK véleményben a problematikára pedig már ki sem tért.

Azt hiszem, szemléletesen rámutattam, hogy ez a tilalom nem alapul jogszabályon, mert egyik előbb említett törvény sem írta, illetve írja elő. Emiatt helytelennek tartom azt a néhány bírósági határozatban is képviselt álláspontot, miszerint a letartóztatáshoz kapcsolódóan a bizonyítékok értékelése „törvény szerint kizárt”.

Az mindenképpen önmagáért beszél, hogy a bírósági határozatok nem hoznak fel jogszabályhelyeket, hanem a törvényi tilalomról általában szólnak, illetve a tilalmat maguk fogalmazzák meg, vagy néha a bírói gyakorlatra utalnak, mégpedig több esetben a korábbi bírósági döntés meghozójának és számának feltüntetésével, vagy éppen valamelyik kommentár idézésével. Ezzel egy olyan érvelési mechanizmusról van szó, amelyben a bírói gyakorlat a tilalmat önmaga keletkezteti, illetve önmagára utal vissza saját maga alátámasztása céljából és amelyet kritika nélkül átvettek a kommentárok, és a kommentárookra

pedig néha visszautalnak bírósági döntésekben. A kommentárok bírósági határozatokban történő felhívását mindenképpen helytelennek tartom.^{432, 433}

Álláspontom szerint szinte bíró alkotta jogról van szó, a „bírói aktivizmus” vádját mindenképpen bátorokodok felhozni⁴³⁴, és így helyes az a gondolat, miszerint „a törvény alkalmazása tehát nyilvánvalóan nem lehetséges azok értelmezése nélkül, az értelmezés azonban gyakran alkotó jellegű”⁴³⁵. Ennek ékes példája a Legfelsőbb Bíróság azon határozata⁴³⁶, amelyben azt emelte ki, hogy „a Legfelsőbb Bíróság már számos határozatában rámutatott” a bizonyítékértékelés tilalmára, avagy az az ítéletáblai végzés, amely szerint az elsőfokon eljárt törvényszék „helyesen állapította meg, hogy a bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem lehetséges, és helyesen hívta fel az ezzel kapcsolatos bírósági határozatokat is”⁴³⁷. Nem áll szándékomban az értekezésben már részletesen ismertetett bírósági végzéseket e helyen ismét számba venni, hanem csupán azt emelem ki, hogy az említett határozatok sem jelölnek meg jogszabályhelyeket és a már kialakult bírói gyakorlatra utaláson kívül indokolást nem tartalmaznak, sőt az utóbbi a „bírói határozatokat” szinte jogforrásként említi. Egyfajta precedensszerű jogalkalmazásról beszélhetünk, vagyis amikor a bíró a probléma autonóm megoldása helyett csak azért alkalmaz a saját ügyében valamilyen álláspontot, mert azt egy magasabb szintű bíróság rögzítette, vagyis amikor a függetlenség helyett a tekintély válik domináns tényezővé a jogalkalmazásban.⁴³⁸

Ez a tilalmi elv az elmúlt évtizedekben annyira elfogadottá vált a bírói gyakorlatban, hogy annak állandó részévé lett, szinte szokásjoggá alakult, némely bírósági határozat töretlenül hangsúlyozza⁴³⁹, és már fel sem tesszük a kérdést, miszerint ezt ki találta ki, hol van a gondolatmenet gyökere, milyen jogszabályi rendelkezésen alapul és végső soron:

⁴³² A Legfelsőbb Bíróság a Bfv.III.97/2000/5. számú ítéletében rá is mutatott arra, hogy a bírói gyakorlat számára közzétett magyarázatok még a bírósági határozatok legitimitációjával sem rendelkező irodalmi vélemények; az érvényességük a forrásuktól független, kizárólag a tartalmuk helyességétől függ, ezért a határozatokban felesleges hivatkozni rájuk; az ilyen hivatkozás félrevezető is lehet, mivel nem létező legitimitáció látszatát keltheti.

⁴³³ A jogtudomány és a büntető ítélkezés egymásra gyakorolt hatásáról például Elek Balázs: *A jogirodalom által közvetített jogtudomány és a büntető ítélkezés*, In: Bódig Mátyás – Zódi Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna Tudomány módszertani és tudományelméleti írások*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete, Opten Informatikai Kft., 2016, 152–177. o.

⁴³⁴ A bírói aktivizmus akkor érhető tetten, ha a bíró(ság) túllép a jog alkalmazására vonatkozó felhatalmazásán, és mintegy bitorolja a jogalkotó hatáskörét. A fogalommal például az Európai Bíróság tevékenységével kapcsolatban találkozhatunk. Lásd például Várnay Ernő: *Az Európai Bíróság és a bírói aktivizmus délibábja*, Állam- és Jogtudomány 2017/2., 85–113. o.

⁴³⁵ Fleck Zoltán: *Jogállam és igazságszolgáltatás a változó világban*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2008, 106. o.

⁴³⁶ Bkf.I.167/2004. (BH2004. 227.)

⁴³⁷ Debreceni Ítéletábla Beüf.I.713/2015/3.

⁴³⁸ Fázsi László: *A tekintély szerepe napjaink büntető ítélkezésében*, Jogtudományi Közlöny 2013. november, 545. o.

⁴³⁹ Fővárosi Ítéletábla Bnyf.15.056/2017/3.

jelenleg is időszerű-e? (Mindenesetre az előbb felhívott ítélőtáblai határozat is BH-ként megjelent eseti döntéssel támasztotta alá a „töretlenséget”, természetesen törvényhely feltüntetése nélkül.)

Előfordul, hogy a bíróság a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan értékeli a bizonyítékokat, még akkor is, ha ezt nem tekinti bizonyítékértékelésnek, amit néha kifejezésre is juttat, de a másodfokú bíróság később annak minősíti a tevékenységét. Nem véletlenül fordulnak elő ilyen elsőfokú határozatok, aminek az lehet a magyarázata, hogy a nyomozási bíró az, aki az ügyirat és az ülésen elhangzottak alapján elsősorban abban a helyzetben van, hogy a megalapozott gyanút meg tudja ítélni. Ez fokozottabban vonatkozik a vádemelés utáni eljárásra, amikor a perbíróság a bizonyítást leginkább átlátja és prognosztizálja az eljárás kimenetelét.

Magukért beszélnek azonban azok a rendkívül ritka esetek is, amikor kényszerű helyzetekben a másodfokú bíróságok is az általános feltétel hiányára jutnak, ennek során értékelik a bizonyítékokat, azonban e tevékenységüket nem tekintik bizonyítékértékelésnek.

Az ilyen ellentmondásos esetek azonban nem azt jelentik, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés tilalma nem egyöntetű a joggyakorlatban, hanem éppen ennek a gyakorlatnak az általános elfogadottságára mutatnak rá. Érttem ez alatt azt, hogy a bíróságok elfogadják a tilalmi elvet, amikor azonban felmerül a bizonyítékértékelés szükségessége, akkor nem a tilalmi elv ellenében érvelnek, nem annak helyességét vonják kétségbe, hanem hallgatásba burkolódnak, vagy kifejezetten olyan jellegű indokolást adnak, amely a tilalmi elvbe nem ütközik. Az a félelmem, hogy a bizonyítékértékelési tilalmat valló, uralkodó álláspont ezután még kényszerítőbb lesz, mert a 2020. április 1-én hatályba lépett jogszabályváltozások egyik célja az, hogy a bíróságok kötelesek a Kúria jogértelmezését követni.⁴⁴⁰

Az 1998. évi XIX. törvény 136. § (2) bekezdése, illetve a Be. 279. § (3) bekezdés a) pontja alapján a joggyakorlat számára egyértelmű, hogy a különös okok megszűnése mindig maga után vonja a letartóztatás megszüntetését. Az általános feltétel megszűnése és a kényszerintézkedés megszüntetése közötti összefüggés azonban már összetettebb.

⁴⁴⁰ A problematika részletesebb elemzése meghaladja az értekezés kereteit, emiatt csak annyit jegyzek meg, hogy 2020. április 1-től a Be. 670. §-a és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 25–44. §-ai szerint fokozottabb jelentősége lesz a jogalkalmazás következetességének. Ezt én magam is helyeslem, mert a precedensek stabilitást, kiszámíthatóságot és a jog egységét biztosítják. A kapcsolódó dilemmám azonban arra vonatkozik, amikor magának a felsőbb bíróságoknak – és persze elsősorban a Kúriának – a jogértelmezése sem helyes, amire az elmúlt években például az Alkotmánybíróság néha Büntető jogegységi határozatok alaptörvény-ellenessé nyilvánításával és megsemmisítésével reagált [lásd 1/2020. (I. 2.) AB határozat a 2/2019. Büntető jogegységi határozathoz, vagy 19/2017. (VII. 18.) AB határozat a 2/2016. Büntető jogegységi határozathoz kapcsolódóan].

A megalapozott gyanúnak letartóztatás általános feltételeként történő felfogásából következik: hiánya esetén a letartóztatás nem rendelhető el, illetve megszűnése esetén a letartóztatást meg kell szüntetni. A korábbi törvények és a Be. sem adnak eligazítást arra az esetre, amikor a bíróság előtti bizonyítás előrehaladásával felmerül a felmentés lehetősége.

Némely kommentár szerint a vádirat benyújtása után a vád, illetve az abban foglaltak alapozzák meg a megalapozott gyanút. Néha a jogirodalom is azt az álláspontot képviseli, hogy a megalapozott gyanúnak a letartóztatás alatt végig fenn kell állnia, különben a letartóztatás jogszerűtlenné válik⁴⁴¹, továbbá elvétve találhatók olyan bírósági határozatok is, amelyek a vádemelés után is az *alapos/megalapozott gyanú* fogalmát használják. Ezeknek az álláspontoknak a helytállósága azt eredményezi, hogy a vádemelés után is van létjogosultsága a *megalapozott gyanú* használatának, aminek további következménye az, hogy megszűnése esetén a letartóztatást a vádemelés után is meg kell szüntetni.

Álláspontom szerint a megalapozott gyanúnak – és ezzel hiányának – megállapítása is egyfajta értékelést jelent, amikor a jogalkalmazó a rendelkezésre álló adatokat egymással összeveti. Legtágabb értelemben a bizonyítékoknak a felsorolása, illetve tartalmuk rövid említése is egyfajta értékelő tevékenységet jelent, mert a felhívásukkal a jogalkalmazó kifejezésre juttatja, hogy azokat figyelembe vette, jelentőséget tulajdonított nekik, ellenkező esetben ugyanis bármilyen számadás szükségtelen.

Az pedig már megint más kérdés, hogy az értékelésnek milyen mélységűnek kell lennie, hiszen nyilvánvalóan más szempontok érvényesülnek a megalapozott gyanúhoz és az ítéleti bizonyossághoz kapcsolódóan. Éppen ezért helytelennek tartom a bizonyítékértékelés kizártságára azt az érvelést felhozni, hogy a bizonyítékok értékelése, a büntetőjogi felelősség eldöntése nem tartozik a kényszerintézkedésről való döntés keretébe.⁴⁴² Ez az érvelés önmagában feltétlenül helyes, az értekezésemben taglalt problematika vizsgálata során azonban tévútra visz, ugyanis teljesen másról van szó, hiszen amikor a bíróság a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan értékeli a bizonyítékot, akkor nem az anyagi igazságot keresi⁴⁴³, nem az igazságot akarja feltárni⁴⁴⁴, nem arról dönt, hogy a terhelt ártatlan, illetve

⁴⁴¹ Például Blutman László: *A letartóztatás időtartamának ésszerűsége az európai alapjogokban*, Rendészeti Szemle 1993/6., 19. o.

⁴⁴² Például Fővárosi Ítéltábla Bkf.V.10.116/2008/3.

⁴⁴³ A gondolat alapja: Békés Ádám: *Az anyagi igazság keresése, az alaki igazság megtalálása*, In: Tóth J. Zoltán (szerk.): *250 éves a Dei delitti e delle pene Tanulmányok Cesare Beccariáról*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2015, 103-104. o.

⁴⁴⁴ A gondolat alapja: Elek Balázs: *Az igazság feltárása a büntetőeljárásban*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2014, 50-53. o.

bűnös, hanem azt vizsgálja, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján észszerűen alátámasztott-e a letartóztatás.

2. A dilemmám lényege

Vitathatatlan, hogy a bíró az érdemi határozat meghozatala előtt a bűnösség kérdésében nem foglalhat állást. Álláspontom szerint azonban ahogy a letartóztatás melletti döntés nem jelenti a terhelt bűnössége melletti állásfoglalást, úgy a letartóztatás általános feltételének hiányára alapított megszüntetés sem jelenti a terhelt ártatlanságának kinyilvánítását, mert ahhoz a bíró oldaláról ezen túlmenő, többlet kinyilatkozás szükséges. Egyetértek azzal, hogy a bírói etikával, pártatlansággal nem egyeztethető össze az ítélet meghozatala előtti, érdemi döntésre vonatkozó állásfoglalás. De vajon mennyire egyeztethető össze a bírói etikával, pártatlansággal az, hogy a bíró letartóztatásba helyezzen, illetve abban tartson egy olyan terheltet, akinek az esetében sejti, sőt néha egyértelműen tudja, hogy fel fogja menteni? Meggyőződésem, hogy a terhelt letartóztatásának bizonyítékok korlátozott értékelésének eredményeképpen történő megszüntetése nem jelenti a bíró ügy érdeméről vallott előzetes állásfoglalását – még akkor sem, ha egyébként a „sorok között” kiolvasható a felmentés lehetősége. Hadd vessem fel, hogy a jelenlegi büntetőeljárás törvényünk is több olyan jogintézményt, illetve eljárási megoldást ismer, amelyek a bizonyítékok előzetes – korlátozott – értékelésével kapcsolatosak, miközben prejudikációról, a bíró elfogultságáról vagy pártatlanságának hiányáról szó sincs. Nem világos számomra, hogy miért kell elvitatni a bírótól ugyanezt a bizonyítékértékelést a letartóztatáshoz kapcsolódóan.⁴⁴⁵

Magyarországon hosszú évtizedek óta elfogadott gyakorlat az, hogy a bíróság az előkészítő ülésen az ellentétes bizonyítási anyagot nem teheti mérlegelés tárgyává, illetve a bíróság a tárgyalás előkészítése során a bizonyítékok mérlegelésének eredményeként nem

⁴⁴⁵ Így például álláspontom szerint a törvény által előírt prejudikációról van szó, amikor a Be. 492. § (1) bekezdésének h) pontja kimondja, hogy a bíróság az eljárást ügydöntő végzéssel megszünteti, ha olyan bűncselekmény miatt van folyamatban az eljárás, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Úgy gondolom, hogy ilyen jellegű megszüntetés semmiképpen sem végezhető el a bizonyítékok előzetes értékelése nélkül. Hasonló, törvényen alapuló prejudikációt vélek felfedezni a Be. 495. § (1) bekezdésében, amely előírja annak megállapítását, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádtól eltérően hogyan minősülhet. Igazából a Be. 637. § (1) bekezdése is erről szól, hiszen a jogerős ítélettel elbíralt cselekmény esetén perújításnak van helye az új bizonyíték felhozása esetén, és úgy gondolom, hogy a perújítás megengedhetőségének kérdésében történő állásfoglalás során a bíró – még akkor is, ha ezt kifejezetten nem foglalja írásba – az alapügyben már értékelt bizonyítékokat szükségszerűen összeveti a perújítás okaként felhozott új bizonyítékkal.

szüntetheti meg a büntetőeljárást. Ezt elvi élel rögzítő bírósági határozatok már az 1950-es évektől nagy számban állnak rendelkezésre, és a jogelv ma is töretlen, igaz a Be. az előkészítő ülésnek a korábitól lényegesen eltérő jelentőséget tulajdonít. Ha azonban megnézzük a vonatkozó határozatokat⁴⁴⁶, akkor láthatjuk, hogy azok nem a letartóztatáshoz kapcsolódnak, hanem az ügy érdemére vonatkoznak. Az így kialakult gyakorlattal én magam is maradéktalanul egyetértek, hiszen ebben az esetben nem a letartóztatáshoz kapcsolódó bizonyítékértékelésről van szó, vagyis a bíróság nem egy átmeneti helyzetet⁴⁴⁷ old meg azzal, hogy kétséges helyzetben a terhelt személyi szabadsága mellett dönt, hanem az ügyet érdemben dönti el (alapvetően megszünteti az eljárást), amivel kiüresíti a tárgyalásnak a bizonyításban megnyilvánuló lényegét.

A jogirodalom már az 1998. évi XIX. törvény hatálya alatt rámutatott arra, hogy a kényszerintézkedésről való döntés kizárólag alaki jogerőre képes, nincs res iudicata hatása, nem érvényesül a kétszeres eljárás tilalma, a határozathoz nem fűződik bizonyító erő, egy (megalapozott) feltevésen alapul, ami messze áll a bizonyosságtól; bizonyító erő is csak az ügydöntő határozat indokolásában leírtakhoz kapcsolódhat.⁴⁴⁸ Ebben a Be. sem hozott változást.⁴⁴⁹

Ehhez az álláspontomhoz okvetlenül fel kell hívnom az Emberi Jogok Európai Bíróságának azt az ítéletét, amelyben kifejtette: a bírónak a letartóztatásról való döntés során a bírósági (fő)eljárást megelőzően olyan kérdéseket kell megválaszolnia, amelyek a végleges ítélet szempontjából nem meghatározók; a letartóztatásról történő döntés során ugyanis a bíró csupán átfogó jelleggel ítéli meg a rendelkezésre álló iratokat ahhoz kapcsolódóan, hogy a

⁴⁴⁶ Például BH1930. (B. H. 1955. évi 2.): a helyszíni szemle bizonyítást jelent, s mint ilyen, az előkészítő eljárás alapvető jellegével ellentétes; BH 1949. I. (Legf. Bír. Bf. III. 503/1963.): előkészítő ülésen az ellentétes bizonyítékok mérlegelésének nincs helye; BH 3375. (Legf. Bír. B. törv. III. 1164/1964.): előkészítő ülésen az ellentétes bizonyítási anyag nem tehető mérlegelés tárgyává; BH 4464. (Budapesti Fővárosi Bíróság Bf. XXII. 4785/1965.): előkészítő ülésen a bíróság a bizonyítékokat nem mérlegelheti; BH 8309. (Legf. Bír. B. törv. III. 522/1976., BH1976. 395.): az előkészítő eljárás során a bizonyítékok nem értékelhetők; BH 8310. I. (Legf. Bír. Bf. III. 150/1977.): a tárgyalás előkészítő szakaszában bizonyítás nem vehető fel és annak eredményeként az eljárás nem szüntethető meg; BH1992. 518. (Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2 Bf. 126/1992.): a tárgyalás előkészítésének szakában hozott eljárást megszüntető végzés törvénysértő, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelésén alapszik.

⁴⁴⁷ A döntés közbenső jellegére az Alkotmánybíróság a 10/2007. (III. 7.) AB határozat III.3.2. pontjában a következők szerint mutatott rá: az előzetes letartóztatásról szóló, a személyes szabadság elvonásával járó bírói döntés a terhelt szempontjából az eljárás során hozható legsúlyosabb „közbenső” határozat.

⁴⁴⁸ Az értekezésemnek nem tárgya az, hogy a kényszerintézkedésről hozott végzés esetén egyáltalán értelmezhető-e a jogerő és az ilyen végzést jogerősítési záradékkal el kell-e, illetve el lehet-e látni. Egyebekben lásd például Elek Balázs: *A jogerő a büntetőeljárásban*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2012, 139., 206–207. o.

⁴⁴⁹ Az előbbi lábjegyzetben felvetett gondolat folytatásaként megjegyzést érdemel, hogy a Be. 461. § (2) bekezdés a) pontja egyértelműen előírja a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről rendelkező végzés véglegessé válási záradékkal való ellátását. Egyebekben lásd például Elek Balázs: *A jogerő újraszabályozása a készülő büntetőeljárás törvényben*, Fundamentum 2016. 2–4. szám, 80–81. o.

nyomozó hatóságnak van-e megfelelő hivatkozási alapja a megalapozott gyanúra. Ezzel szemben az ítélet meghozatalakor a bírónak arról kell döntenie, hogy a rendelkezésre álló és megvizsgált bizonyítékok elegendők-e a bűnösség kimondásához. A gyanú és a bűnösség formaszzerű megállapítása nem azonosnak.⁴⁵⁰

A Bíróság okfejtésével egytértek, álláspontom szerint megfelelően alátámasztja a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés lehetőségét, egyben szükségességét.

Álláspontomat erősíti az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 Irányelve (2016. március 9.) bevezető részének 16. pontja. E szerint az ártatlanság vélelmét az sértené, ha az igazságügyi határozatok a terheltre bűnősként utalnának a bűnösség jogszerű megállapítása előtt; „nem érinti ez az olyan ... eljárási természetű előzetes határozatokat sem, amelyek gyanún vagy terhelő bizonyítékokon alapulnak – így például a letartóztatásról hozott határozatokat –, feltéve, hogy ... nem utalnak bűnősként a gyanúsítottra vagy a vádlottra. Előfordulhat, hogy az illetékes hatóságnak az eljárási természetű előzetes határozat meghozatala előtt meg kell győződnie arról, hogy elegendő terhelő bizonyíték áll-e rendelkezésre a gyanúsítottal vagy vádlottal szemben az említett határozat meghozatalának megindokolására, és a határozat ezekre a bizonyítékokra tartalmazhat utalást”. A 4. cikk ennek megfelelően írja elő a bűnösségre történő nyilvános utalások tilalmát.

Hangsúlyozom, hogy az Irányelv a bűnösségre való előzetes utalást rendeli tilalmazni, nem pedig az ártatlanság előzetes sejtetését. A Be. 878. § 31. pontja szerint pedig a Be. az ennek az Irányelvnek való megfelelést is szolgálja.

Ismertettem a 34/2013. (XI. 22.) és a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatokat, amelyekben az Alkotmánybíróság helytállóan és megfelelő szövegkörnyezetben használt kifejezéseket, mint „bírói meggyőződés”, „különös feltételeket megelőzően szükséges vizsgálat”, „bizonyítékok számbavétele”, „bizonyítékok korlátozott értékelése”. Okvetlenül kiemelendőnek tartom az értékelés korlátozott jellegét, amivel azt juttatta kifejezésre, hogy az értékelésnek nem kell megfelelnie az ítéleti indokoláshoz fűződő követelményeknek.

Az azonban más kérdés, hogy ennek ellenére nem értek egyet az Alkotmánybíróság végkövetkeztetéseivel és hangsúlyozom álláspontomat, miszerint a bizonyítékok korlátozott értékelése nem eredményezi a bíró elfogultságát, hiszen a bíró nem az ártatlanság/bűnösség kérdésében dönt, hanem azt vizsgálja, hogy a bizonyítékok tükrében van-e létjogosultsága a

⁴⁵⁰ Hauschildt gegen Dänemark, 10486/83, 50, Urteil vom 24. Mai 1989, [file:///C:/Users/Felhasználó/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/D/CRCSJE9/CASE%20OF%20HAUSCHILDT%20v.%20DENMARK%20-%20\[German%20Translation\]%20summary%20by%20N.%20P.%20Engel%20Verlag.pdf](file:///C:/Users/Felhasználó/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/D/CRCSJE9/CASE%20OF%20HAUSCHILDT%20v.%20DENMARK%20-%20[German%20Translation]%20summary%20by%20N.%20P.%20Engel%20Verlag.pdf)

letartóztatásnak. Egyben utalok arra, hogy a jelzett AB határozatok a bizonyítékoknak vádemelés előtti korlátozott értékeléséből indulnak ki, jóllehet a bíróság a vádemelés után is vizsgálni köteles a letartóztatás általános feltételét, és indokolatlan lenne a bírót az ügyéből csak azért kizárni, mert döntött a letartóztatás kérdésében. Ha azonban mégis arra a nem várt eredményre jutnánk, hogy ilyen esetben a bíró elfogult, úgy kijelentem: a terhelt javára való elfogultság alapvetően nem von maga után helyrehozhatatlan sérelmet, illetve az ilyen jellegű elfogultságot felülírhatja a terheltnek a személyi szabadságához fűződő alapjoga. Hadd utaljak arra, hogy hasonló helyzetben a német bírónak kifejezett kötelezettsége a bizonyítékok korlátozott értékelése, ami Németországban semmiféle alkotmányossági aggályt nem vet fel, hanem kifejezetten ezt tartják helyénvalónak.

Nem értek egyet azzal, hogy a bíró az elítéléshez fűződő észszerű kétely esetén nem szüntetheti meg a letartóztatást. Ha azonban ezt mégis megteszi, akkor elfogultságot vetnek a szemére és legrosszabb esetben kizárják az ügy intézéséből. Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a bizonyítás eredményének függvényében a terhelt cselekményért viselt felelősségének valószínűsége növekedhet; e valószínűség a bűncselekmény elkövetésének egyszerű gyanújától a konkrét személyt terhelő megalapozott gyanún, illetve a vádemeléshez szükséges bizonyosságon keresztül a bűnösség kétséget kizáró megállapításáig erősödhet.⁴⁵¹ Ugyanakkor tárgyalótermi tapasztalatok mutatják ennek az ellenkezőjének a lehetőségét is, vagyis azt, hogy a bizonyítás eredményének függvényében a terhelt cselekményért viselt felelősségének valószínűsége csökken, mégpedig néha egészen addig, hogy egyértelműen előre látható a lényegesen kisebb tárgyi súlyú bűncselekmény megállapítása, de akár a felmentés is.

Ugyanígy nem tartom elfogadhatónak, hogy egy ilyen helyzet megoldásakor az ügyész „jóakaratótól” függjön a terhelt végleges szabadlábra helyezése, mert ha a végzést megfellebbezi, akkor a másodfokú bíróság az uralkodó joggyakorlatot szem előtt tartva a fellebbezésének indokai szerint fog dönteni. Helytelennek tartom, amikor a bírónak azt kell remélnie, hogy az ügyész esetleg felismeri a letartóztatás tarthatatlanságát és a megszüntető végzést nem fogja megfellebbezni. Úgy gondolom, hogy e tekintetben a joggyakorlat a bíróhoz képest nagyobb mozgási lehetőséget ad az ügyésznek. Az ügyész ugyanis abban az esetben, ha a megalapozott gyanút nem tartja megállapíthatónak vagy gyengének tekinti, akkor a letartóztatás elrendelését nem indítványozza, az elrendelt letartóztatást a vádirat

⁴⁵¹ 34/2013. (XI. 22.) AB határozat 44. pont.

benyújtásáig megszüntetheti, míg a vádirat benyújtása után a megszüntetését indítványozhatja, illetve a megszüntetés ellen nem jelent be fellebbezést.^{452, 453}

Nem is tudom, hogy ügyészi egyetértés nélkül milyen indokolással lehetne megszüntetni annak a vádlottnak a letartóztatását, akit lőfegyverrel visszaélésével is megvádoltak, letartóztatását e bűncselekmény tárgyi súlyára alapozták, de a bíróság által kirendelt szakértő szerint a lefoglalt dolog nem lőfegyver, és ezt az álláspontot elfogadja a nyomozás során ellenkező szakvéleményt adott szakértő is, és emiatt már az ügyész sem vitatja. Ebben a szituációban ugyanis teljes bizonyossággal előre látható a bűncselekmény hiánya miatti felmentés, azonban az ügyet érdemben befejezni nem lehet az eljárás tárgyát képező egyéb, csekély súlyú bűncselekmény érintő bizonyítás szükségessége miatt.⁴⁵⁴

Ugyanígy érthetetlen számomra, hogy a bizonyítékértékelési tilalmon keresztül miért kell a perbíróságra vakságot kényszeríteni akkor, amikor az általa beszerzett szakvélemény alapján előre látható az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető kábítószer-kereskedelem büntette miatt indult ügyben a minősítés lényeges megváltozása, ami végül olyan büntetés kiszabását eredményezte, amely az ügyészi szándékokkal köszönőviszonyban sem állt.⁴⁵⁵

Ez a jelenlegi szituáció kísértetiesen hasonlít számomra az 1973. évi I. törvény 223. § (2) bekezdésében ismert, és az eredeti szándékok szerint az 1998. évi XIX. törvény 327. § (2) bekezdésében is megtartani kívánt szabályozásra, amelynek az volt a lényege, hogy ügyészi indítványra a bíróságnak az előzetes letartóztatást fenn kellett tartania, illetve el kellett rendelnie. Az áldatlan törvényi szabályozásnak végül az Alkotmánybíróság vetett véget⁴⁵⁶, és intő példaként néha a jogirodalom is említi⁴⁵⁷.

⁴⁵² Álláspontom szerint az ügyész ez a domináns szerep még annak felvetése mellett sem illethetné meg, hogy a kényszerintézkedések körében vitatott a „fegyverek egyenlőségének” követelménye. Úgy gondolom, hogy az ügyésznek az értekezésében tárgyalt domináns szerepe mellett gyakorlatilag figyelmen kívül marad a védelem ellenőrző szerepe. A felvetésem alapja: Fenyvesi Csaba: *A védőügyvéd – A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002, 35. o.

⁴⁵³ Fenyvesi Csabának előbbi lábjegyzetben felhívott munkájára reflektált Róth Erika a *Védő-ügyvéd – védőügyvéd* című cikkében, kiemeelve a védő nyomozásbeli részvételének fontosságát, alátámasztotta a „fegyverek egyenlősége” elv kritikus jellegét, amely érvényesülésének elmaradására hozott fel szemléletes példákat. *Jogtudományi Közlöny*, 2004. április, 155–157. o.

⁴⁵⁴ E felvetésem kiindulópontja a Nyíregyházi Járásbíróságon B.676/2014. szám alatt folyamatban volt ügy.

⁴⁵⁵ Miskolci Törvényszék B.30/2016/95., Debreceni Ítéltábla Bf.I.162/2018/11.

⁴⁵⁶ Az 1998. évi LXXXVIII. törvény 45. §-a az 1973. évi I. törvény 223. §-át a következő (2) bekezdéssel egészítette ki: „Amennyiben a vádlottat az első fokú bíróság szándékos bűncselekmény elkövetése miatt legalább háromévi végrehajtható szabadságvesztésre ítéli, az ügyész indítványára az előzetes letartóztatást fenn kell tartani, illetve el kell rendelni, kivéve, ha a már kitöltött előzetes letartóztatás időtartama eléri, vagy meghaladja az első fokú bíróság ítéletében kiszabott szabadságvesztést.” Az 1998. évi XIX. törvény 327. §-ának (2) bekezdése ugyanezt a szabályt tartalmazta volna. Az Alkotmánybíróság azonban a 19/1999. (VI. 25.) AB határozatával megállapította a rendelkezések alkotmányellenességét és az előbbi megsemmisítette, míg az utóbbihoz kapcsolódóan rögzítette, hogy nem lép hatályba. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság követelményét sérti az, hogy a törvényalkotó nem határozta meg az ügyészi indítvány alapjául szolgáló

Egyetértek azzal, hogy az ügyész a gyanúsítottat mentő szakvélemény benyújtásának napján a letartóztatást megszünteti, még abban az esetben is, ha ezt azzal az egyszerű megállapítással teszi, miszerint „az okai megszűntek”.⁴⁵⁸ Azt a gyakran előforduló ügyészi indokolást sem kívánom kritizálni, miszerint „megállapítottam, hogy a kényszerintézkedés okai már nem állnak fenn”⁴⁵⁹, továbbá említésre érdemes az az ügyészi határozat is, aminek indokolása egyetlen mondat, és annak lényege mindenféle számadás nélkül az, hogy „... őrizetbe vételének indoka megszűnt, ezért megszüntettem”⁴⁶⁰. Nem kívánom e helyen ismét felhozni az értekezésemben már részletesen bemutatott határozatokat és azok mellé további határozatokat sem akarok felsorakoztatni. Ehhez képest csupán hangsúlyozom: érthetetlen számomra az, hogy a bizonyítás alakulásának megfelelően a bírót még részletes indokolással sem illeti meg ez a megszüntetési lehetőség.^{461, 462, 463}

Ugyanígy visszautasítom azt – az egyébként néhány szerző által jogosan kritizált⁴⁶⁴ – helyzetet, amikor a bíróság még csak nem is reagál a védelem indítványában, vagy a fellebbezésekben kifejtett érvekre. Erre szintén nagy számú példát hoztam fel.

Azt pedig végképp elfogadhatatlannak tartom, hogy a bíró kényszerű kompromisszumként a végzés indokolásában a bizonyítás előrehaladottságára, az eljárás elhúzódására, a vádlott kifogástalan magatartására, a letartóztatásban töltött idő hosszú tartamára, enyhébb kényszerintézkedés elegendőségére, az ügyészi fellebbezés hiánya miatti súlyosítási tilalomra, a különös ok megszűnésére hivatkozzon, illetve más hasonló, a döntés valós indokával köszönőviszonyban sem lévő indokolást adjon.

mérlegelési szempontokat; „ez a szabály a törvényhozó részéről a bírói hatáskör teljes kiüresítése, annak teljes mértékű elvonása, az ügyész számára pedig olyan jogkör megteremtése, amely őt az Alkotmány 55. §-ának (2) bekezdéséből következően a vádemelést megelőző eljárási szakaszban sem illeti meg”.

⁴⁵⁷ Például Farkas Ákos, Róth Erika: *A büntetőeljárás*, Budapest, CompLex Kiadó, 2012, 184. o. (a vonatkozó rész szerzője: Róth Erika). Kiemelték, hogy a bíróság ebben az esetben csak formálisan dönt, ténylegesen az ügyészen múlik, előzetes letartóztatásba kerül-e a vádlott, amivel a jogalkotó a bírói hatáskört kiüresítette.

⁴⁵⁸ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Főügyészség B.3169/2007/37.

⁴⁵⁹ Nyíregyházi Járási Ügyészség B.1866/2013/17.

⁴⁶⁰ Központi Nyomozó Főügyészség Debreceni Regionális Osztálya Nyom.465/2017/3.

⁴⁶¹ A jogirodalomban még arra is találunk álláspontot, hogy „a védő is végez mérlegelési tevékenységet, vagyis elvégzi és el kell végeznie az ügy eldöntése szempontjából az adott ügy teljes anyagával való összefüggésben az egyes bizonyítási eszközök megbízhatóságának és az egyes bizonyító tények jelentőségének a vizsgálatát. Ennek eredményeként alakul, illetve alakulhat ki a benső meggyőződés valamely tény valóságáról vagy valótlanságáról a mérlegelőben, így a védőben is”. Fenyvesi 2002, 207. o.

⁴⁶² Továbbá nem mehetek el szótlánul Király Tibor említése mellett sem, aki azt fejtette ki, hogy a nyomozó hatóság mérlegelésétől függ, mit fogad el gyanút megalapozó tényként, és véleményét azzal fokozta, hogy ennek a mérlegelésnek természetesen vannak korlátai, hiszen a lehetetlen nem lehet lehetséges vagy fordítva. Király Tibor: *Büntetőítélet a jog határán*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972, 242. o.

⁴⁶³ Pedig a bíró kifejezetten bírói hatáskörrel felruházott tisztségviselő, aki megfelel az EJEB által ehhez kapcsolódóan meghatározott valamennyi kritériumnak (törvényes felhatalmazás az eljárásra, a felektől való függetlenség, a terhelt személyes meghallgatása, döntési hatáskör). Például Róth Erika: *Eljárási jogok A személyi szabadság eljárási garanciái*, In: Halmai Gábor, Tóth Gábor Attila (szerk.): *Emberi Jogok*, Budapest, Osiris Kiadó, 2008, 680–681. o.

⁴⁶⁴ Például Csomós Tamás: *Átlátható kirendelt védői rendszert!*, *Ügyvédek Lapja* 2014. március-április, 28-30. o.

Úgy gondolom, hogy az eljárás valamennyi résztvevője számára kisebb sérelmet okoz a bíró a bizonyítékok korlátozott értékelésével, még akkor is, ha ezzel a felmentés lehetőségét esetleg előrevetíti, mint azzal, hogy a letartóztatás mellett foglal állást és a vádlottat később felmenti. Az ártatlanság sejtetése esetén ugyanis a bíró nem okoz helyrehozhatatlan kárt, illetve utólag is juthat a bűnösségre, míg a letartóztatásnak a meggyőződése ellenére való elrendelése stb. a személyi szabadság helyrehozhatatlan sérelmét is okozhatja, vagyis bekövetkezhet az, hogy „a bűnügyi igazságszolgáltatás szereplőinek tévedése így helyrehozhatatlan károkkal járhat”⁴⁶⁵. Meggyőződésem, hogy a bíró csak a bizonyítékok korlátozott értékelésével tud teljes mértékben eleget tenni annak az alkotmányossági követelménynek, miszerint a kényszerintézkedés tárgyában eljáró bíróságnak kötelezően vizsgálnia és értékelnie kell az ügyben felmerült minden egyéb – akár a kényszerintézkedés szükségességét alátámasztó, akár az az ellen ható – körülményt is.⁴⁶⁶

Álláspontomon semmit sem változtat az, hogy az ügyek túlnyomó részében az általános feltétel hiányával való érvelés ellenére elítélésre kerül sor, amire nagy számú példát hoztam fel az értekezésemben. Egyébként pedig a bíróságnak az általános feltétel hiányára alapítottan megszüntetett letartóztatás esetén is megvan a lehetősége az elítélésre. Ugyanakkor azt hiszem, az értekezésemben szemléletesen rámutattam arra, hogy szép számmal előfordulnak felmentéssel végződő ügyek is, akár olyanok is, amelyek élet elleni, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt indultak, majd – nem egyszer elsőfokon jogerősen – felmentéssel végződtek.

Amikor a Magyar Helsinki Bizottság a már hivatkozott kézikönyvét 2014-ben kiadta, még azt rögzítette, hogy – szemben például az Alkotmánybírósággal – a hazai bíróságok gyakorlatában csekély az EJEB döntéseire való hivatkozási kedv.⁴⁶⁷ Három évvel később az egyik neves szerző még mindig arról publikált⁴⁶⁸, hogy a hazai jogalkalmazói gyakorlatba kevésbé épültek be a strasbourgi esetjog tanulságai, és a jogalkalmazás sem tud teljes mértékben megfelelni az Emberi Jogok Európai Egyezményének.

Egyetértek azzal a megállapítással, miszerint az EJEB gyakorlata követésének egyértelmű nyomai vannak a rendes bíróságok ítéleteiben, és a felsőbb bíróságok útmutatásaiban⁴⁶⁹. Örömteljesnek tartom, hogy az EJEB egyre inkább hatással van a hazai büntetőbíróságok joggyakorlatára: egyre többször megfigyelhető ugyanis a határozataikban e

⁴⁶⁵ 34/2013. (XI. 22.) AB határozat 44. pont.

⁴⁶⁶ 3017/2016. (II. 2.) AB határozat 43. pont.

⁴⁶⁷ 420. lábjegyzetben hivatkozott kézikönyv 4. o.

⁴⁶⁸ Róth Erika: *Az egyezménykonform előzetes letartóztatáshoz vezető út*, Állam- és Jogtudomány 2017/4., 69. o.

⁴⁶⁹ Uitz Renáta: *Nemzetközi emberi jogok és a magyar jogrend*, In: Jakab András – Gajduschek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*, Budapest, MTA TK JTI, 2016, 200. o.

nemzetközi fórum döntéseire való utalás, de arra is találhatunk figyelemre méltó példát, amikor a magyar bíróság a határozatában éppen a strasbourgi joggyakorlat fontosságára hívta fel a figyelmet⁴⁷⁰. A kapcsolódó dilemmám az, hogy a hivatkozások mind a büntető anyagi jog, mind a büntető eljárásjog számtalan problematikáját érintik⁴⁷¹, de mégsem fordulnak elő az EJEB azon döntéseire való utalások, amelyekből levezethető a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés lehetősége.

3. A dilemmám és a kutatási hipotézisem

Az értekezésem elején rögzítettem a hipotéziseimet, vagyis a kutatásom eredményeire vonatkozó előfeltevéseimet. Így tehát: az új büntetőeljárás törvényünk helytelenül nem biztosítja a bírónak a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan a bizonyítékok értékelésének lehetőségét, s ugyanígy helytelen a korábbi és jelenlegi szabályozásra alapított bírói gyakorlat is, mégpedig annak ellenére, hogy komoly nemzetközi tapasztalatok hozhatók fel az ellenkező álláspontra, tehát a megengedhetőségre. Utóbbin belüli egyik alhipotézisem az volt, hogy a bíróság a letartóztatást sokszor „burkolt” bizonyítékértékeléssel, vagy nem valós indokolással szünteti meg, mégpedig az új büntetőeljárás törvényben fellelhető, a kényszerintézkedésekhez kapcsolódó gyökeres szemléletváltás ellenére. Szükségszerűen adódott az a további alhipotézis is, hogy a korábbi büntetőeljárás törvények alatt kialakult bírói joggyakorlat fennmaradt a mai joggyakorlat részeként annak ellenére, hogy hatályba lépett egy teljesen más szemléletű eljárás törvény.

A hipotézisem tehát többes volt.

Azt hiszem, az értekezésemben szemléletesen bemutattam, hogy a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés kizártsága nem törvényi rendelkezésen alapul. Egyszerűen azért nem, mert nem létezett és ma sem létezik olyan törvényi rendelkezés, amely

⁴⁷⁰ „Nem fogadható el a törvényszék azon indokolása, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága által hozott határozatokra csak annyiban lehet hivatkozni, és azok annyiban alkalmazandóak, amennyiben a Be. normaszövegében is megjelennek. Éppen az alapjogokkal kapcsolatosan kell különös gonddal ügyelni a strasbourgi joggyakorlat dinamikus jogértelmezésére, arra, hogy az egyes marasztaló határozatokból a megfelelő jogkövetkeztetést a joggyakorlat is levonja.” Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.169/2014/2.

⁴⁷¹ Kiragadott példák a Debreceni Ítéltábla legújabb gyakorlatából: Bel.IV.280/2019/7., Bpkf.IV.281/2019/7., Bpkf.IV.282/2019/5. számú végzések azzal kapcsolatban, hogy a nyomozás befejezésének közeledésével a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának veszélye már rendszerint nem lehet oka a személyes szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés alkalmazásának; Bf.IV.619/2018/14. számú végzés a terhelt hallgatásának bizonyítékkénti értékelhetőségéről; Bpkf.II.489/2018/5. számú végzés a büntetett előélet és az óvadék elfogadhatóságának kapcsolatáról; Bf.II.589/2018/26. számú végzés a kétszeres eljárás tilalmáról.

ezt a tilalmat előírná, vagy amelyből egyértelműen levezethető lenne. Ebből pedig az adódik, hogy a büntetőeljárás törvény előírásának helytelenségét valló hipotézisem nem nyert igazolást. Emiatt kénytelen vagyok kinyilvánítani, hogy a kutatásom során publikált egyik tanulmányomban felvetett, jogszabály megváltoztatásának szükségességére vonatkozó hipotézisemet nem tartom fenn.⁴⁷²

Ugyanakkor úgy gondolom, az értekezésemben bemutatott ügyek, illetve bírósági határozatok segítségével meggyőzően rá tudtam mutatni arra, hogy számtalan esetben előfordul: a terhelt, illetve a védő letartóztatás általános feltételének hiányára alapított érveit a bíróságok rendre visszautasítják, ennek során a bíróságok általában a bírói gyakorlatra utalnak vissza, vagy saját maguk keletkeztetik a tilalmi elvet, de előfordul az is, hogy a bizonyítékokat „burkoltan” értékelik, vagy a letartóztatást a valós indoktól eltérő indokolással szüntetik meg. Ez így volt az 1973. évi, majd az 1998. évi törvény hatálya alatt, és nem változott a Be. hatályba lépése óta sem. A Be. említése pedig azért különösen fontos, mert a kényszerintézkedésekhez kapcsolódó szemlélete merőben eltér az elődeiétől.

Nem elhanyagolható számú ügy hozható fel arra, hogy az eljárás érdemi befejezésekor nyilvánvalóvá válik: a vádlott ártatlan, vagy legalábbis nem bizonyítható a bűnössége, példák találhatók továbbá arra is, amikor a bíróság a vádlott bűnösségét a vádiratban írtaktól jóval enyhébb, letartóztatást szükségessé nem tevő bűncselekményben állapítja meg. Igazolható az is, hogy az így végződő ügyeket érdemben eldöntő bírósági határozatok indokolásában sorra visszaköszönnek azok az érvek, amelyeket a terhelt, illetve a védő már jóval hamarabb felhoztak. Az így felhívható példák között pedig nemegyszer találhatunk kiemelten súlyos, akár élet elleni bűncselekmények miatt indult ügyeket is. Ezzel leginkább az a problémám, hogy a felismerés megszületéséig a vádlott akár éveket is letartóztatásban tölthet.

Az előbbi gondolatmenetből következik, hogy a magyar bírói jogalkalmazás helytelenségére vonatkozó kutatási hipotézisem teljes egészében alátámasztást nyert. Emiatt ennek a joggyakorlatnak a megváltoztatására teszek javaslatot, ami azonban külön fejezetet érdemel az értekezésemen belül.

Továbbá úgy vélem, hogy bizonyítani tudtam: egyetlen jól feltett hipotetikus kérdés is elegendő tudományos kutatáshoz és értekezés megírásához.⁴⁷³

⁴⁷² Stál József: *A megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés és ténymegállapítás a német nyelvű országok jogalkalmazásában*, Miskolci Jogi Szemle 2019/1., 79–100. o. A 100. oldalon felállított hipotézisem: „A jelzett magyar probléma megoldását a német szabályozást követő Be.-módosítással látom elérhetőnek, amely részleteinek kidolgozása az előbb jelzett, jövőbeni tanulmányom tárgyát fogja képezni”.

⁴⁷³ E felvetésem alapja: Bárd Károly: *A büntető hatalom megosztásának buktatói Értekezés a bírósági tárgyalás jövőjéről*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1987.

XI. A joggyakorlat megváltoztatására vonatkozó javaslatom és záró gondolataim

Az egyik elismert gyakorló szakember véleménye szerint „az elmúlt években azonban a jogalkalmazás szerencsés módon jó irányban kezdett elmozdulni annak érdekében, hogy a személyi szabadság jogerős ítélet előtti elvonására csak a legszükségesebb esetekben, indokolt döntés alapján és ésszerű ideig kerüljön sor, a hozzáállásbeli változás e tekintetben egyértelműen tetten érhető”.⁴⁷⁴

Az előbbi véleményhez én magam is csatlakozom. Egyidejűleg kiegészítem azzal, hogy még mindig sok a tennivaló és javaslom a jelenlegi, a megalapozott gyanúhoz mint a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelési tilalmat valló joggyakorlat megváltoztatását. Nagy számban előforduló bírósági ügyek mutatják a problematika létezését, de sajnos még mindig nem értük el azt az ingerküszöböt, hogy a szakemberek behatóan és krikusan foglalkozzanak vele.⁴⁷⁵ Úgy gondolom, hogy a hazai joggyakorlatunknak a bevált német joggyakorlatnak megfelelően kellene alakulnia, amihez jogszabályváltozásra sincs szükség, mert a jelenlegi jogi szabályozásból a bizonyítékértékelés lehetősége is levezethető. Csupán a bírói szemléletnek és értelmezésnek kell változnia.

A Be. 478. § (2) bekezdése „az indítvány törvényi feltételeinek fennállását vagy azok hiányára való utalást” szövegrésszel nyújtja a nyomozási bírónak a megalapozott gyanúhoz kapcsolódóan a bizonyítékok korlátozott értékelésének lehetőségét.

Nem kifogásolható, hogy a Be. 451. § (7) bekezdése a vádemelést követően meghozott határozat indokolására az 561. § (3) bekezdés a) pontját is alkalmazni rendeli. A kényszerintézkedésről döntő végzés indokolásában is helye lehet ugyanis a vádra utalásnak, a vád szerinti minősítésnek és a vádirati tényállás lényegének, amiből azonban nem következik

⁴⁷⁴ Matusik Tamás: *Gondolatok az előzetes letartóztatás hazai gyakorlatát ért kritikák kapcsán*, Magyar Jog 2015/5., 289. o.

⁴⁷⁵ Elegendő ismét felhoznom a Kúria Büntető Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoportjának 30. lábjegyzetben hivatkozott összefoglalóját. A II. részben a Bkv. 93-ra visszautalva rögzítette, hogy a bíróságok többnyire feltüntetik a határozatokban a kényszerintézkedések alkalmazásának általános okát, megállapította: „a vizsgálattal érintett és a nyomozati szakban meghozott bírói határozatok az előzetes letartóztatás általános törvényi feltételét alátámasztó adatokat csak általánosságban tartalmazták, többnyire csak az eljárás tárgyát képező bűncselekményre és arra utalva, hogy a gyanú megalapozott. Ugyanez jellemző a vádemelés után született határozatokra; a kényszerintézkedés általános feltételeként többnyire a vád tárgyává tett, illetve a nem jogerős ítéletben megállapított bűncselekményre utaltak a bíróságok. Azonban több olyan határozatot is vizsgáltunk, amelyekben egyáltalán nem foglalkozott a bíróság a kényszerintézkedés általános feltételével”. Ezen túlmenően a Csoport az általános feltétel vizsgálatával nem foglalkozott.

az, hogy a kényszerintézkedésről történő döntés során mindenképpen ezekből kell kiindulni, vagyis, hogy ezek képezik a döntés alapját. Más a helyzet az ügydöntő határozatok esetén, amikor viszont a Be. 6. §-ában foglalt alapelvből következően az érdemi döntés kiindulópontja a vádiratban írt tényállás. A kényszerintézkedéshez kapcsolódóan a vádhoz kötöttség nem értelmezhető, amiből az adódik, hogy az erről történő döntéskor a bíróságnak nem a vádirati történeti tényállásból kell mindenképpen kiindulnia, főleg abban az esetben nem, ha a foganatosított bizonyítás eredményeként alappal felvetődik az eltérő tényállás megállapításának lehetősége, nem is szólva az előrelátható felmentésről.

Ez az értelmezés összhangban áll a Be. 451. § (5) bekezdésével, amely mindegyik bírósági határozat tekintetében előírja, hogy az indokolás a bíróság által megállapított, a döntés alapjául szolgáló, jelentős tényeket és körülményeket is tartalmazza. Ez megengedi a tilalmi alapon álló értelmezéstől eltérő értelmezés lehetőségét is.

Indokolt a megalapozott gyanú fogalmának egészen az érdemi határozat jogerőre emelkedéséig történő használata, amire kitűnő példa a német büntetőeljárás. Ebben az esetben a vádemelés után ugyanezen, előbb már ismertetett logika mentén kellene megszüntetni a letartóztatást azokban az esetekben, amelyekben a vádlott elítéléséhez észszerű kétely fűződik. Meggyőződésem szerint Magyarországon is működőképes lehet az a gyakorlat, amit Németországban meg sem kérdőjeleznek, sőt kötelezően követnek.⁴⁷⁶

Segítségre lehet a Legfelsőbb Bíróság 93/2011. BK véleménye is.

A Legfelsőbb Bíróság a 122. számú állásfoglalásában még egyértelműen rögzítette a bizonyítékértékelés tilalmát. Az állásfoglalás utódjának tekinthető 93. számú BK vélemény azonban már nem tartalmazza ezt a tilalmat és a problematikával egyéb módon sem foglalkozik. A változás okait feltárni nem lehet, de bizonyossággal nem az, hogy a Legfelsőbb Bíróság álláspontja időközben megváltozott és teret akart engedni a bizonyítékok értékelésének, hiszen a vonatkozó, tilalmat valló álláspontja az eseti döntéseinek ismeretében egyértelmű. Emiatt a 93. számú BKv.-nak értekezésemben történő részletes elemzése szükségtelen. Csupán elegendőnek tartom megemlíteni a 2. pontját, amely szerint a nyomozási bíró a határozatát az ügyészi indítványra, az ügyész által szolgáltatott bizonyítékokra, az ülésen elhangzottakra, és az ülésen esetlegesen benyújtott egyéb bizonyítási eszközökre alapítja, míg a 3. pontja szerint a határozat indokolásában a nyomozási bíró számot ad arról, hogy az előzetes letartóztatás általános feltételei fennállnak-e, és

⁴⁷⁶ Nem értek egyet Kupecki Nóra PhD-értekezésének (lásd a 24. lábjegyzetben) 161. oldalán rögzített megállapításával, miszerint a megalapozott gyanú tekintetében a „bizonyítékok értékelésével kapcsolatban a német joggyakorlat és szakirodalom hazánkkal egyező álláspontot képvisel”. E megállapításnak én a nagy számú kommentár és konkrét bírósági döntések alapján az ellenkezőjére jutottam.

megindokolja, hogy az előzetes letartóztatás mely különös okát, milyen adatok alapján állapította meg; a határozat indokolásában ki kell térni a védői ténybeli és jogi érvelésre és a nyomozási bíró azzal kapcsolatos álláspontjára.

A BKv. előbbieik szerinti rövid ismertetését azért tartottam fontosnak, mert a letartóztatás általános feltételét érintő bizonyítékértékelés lehetőségét belőle levezethetőnek találom. A bíróságnak a döntését ugyanis a „benyújtott bizonyítási eszközökre kell alapoznia”. Az „alapítja” ige természetesen többféle értelmezési lehetőséget enged, és nem is tudom, hogy a bíró hogyan alapíthatná a döntését a bizonyítékokra azok értékelése nélkül. A letartóztatás „általános feltételéről való számadás”, vagy „a védői érveléssel kapcsolatos álláspontra történő kitérés” is olyan felvetések, amelyeknek álláspontom szerint bizonyítékok mérlegelése nélkül nem lehet teljeskörűen megfelelni, és ezen még az sem segít, ha a bíró a bizonyítékokat értékeli, de rögzíti, hogy ezt a tevékenységét nem tekinti bizonyítékértékelésnek⁴⁷⁷.

A 93. számú BKv. tehát – a 122. számú állásfoglalással szemben – nem tartalmazza a bizonyítékértékelés kizártságát, igaz a lehetőségét sem rögzíti. Ugyanakkor a benne felvetett követelményekből, kritériumokból, megfogalmazásokból egyértelműen levezethető a bizonyítékértékelés lehetősége, amihez csupán a jelenlegi bírói szemléletnek kell megváltoznia. Egyetértek a Magyar Helsinki Bizottság álláspontjával, miszerint a 93. számú BKv.-ből következően az ülésen előterjesztett bizonyítékokat a nyomozási bíró jogosult és egyben köteles is értékelni; ha nem így lenne, nem lenne értelme megkövetelni a megalapozott gyanút alátámasztó bizonyítékok átadását, illetve akkor is el kellene rendelni a letartóztatást, ha a bizonyítékok nem támasztják alá a megalapozott gyanút. Az Alaptörvény IV. cikk (3) bekezdéséből levezethetően a személyi szabadság korlátozásának alkotmányos sztenderdjeivel is kizárólag ez az értelmezés van összhangban. Ha ugyanis a bíró nem vizsgálhatja a letartóztatás általános feltételét, akkor az a helyzet, hogy az ügyész bírói kontroll nélkül dönt az általános feltétel fennállásáról.⁴⁷⁸

Okvetlenül ki szeretném emelni, hogy az értekezésemben több, e helyen megismétlést nem igénylő bírósági döntést mutattam be, amelyekben a bíróság kritika nélkül osztotta az ügyészi álláspontot arra való hivatkozással, hogy a bizonyítékokat értékelni nem lehet, majd később az ügyészi álláspont helytelennek bizonyult, de eddig a felismerésig a terhelt akár éveket töltött letartóztatásban. Azért tettem a joggyakorlat megváltoztatására vonatkozó javaslatot, mert úgy gondolom, hogy a megalapozott gyanút érintő, korlátozott

⁴⁷⁷ Például Baranya Megyei Bíróság Bkf.226/1996. (BH1997. 118.)

⁴⁷⁸ 420. lábjegyzetben hivatkozott kézikönyv 11. o.

bizonyítékértékelés szükségességét nem csupán a vádlottak és a védők igényei támasztják alá, hanem indokoltá teszi a korrekt eljárás lefolytatásával szemben támasztott követelmény is, egyidejűleg sokkal inkább megfelel az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának. Ezt követelik meg a felmentéssel végződő bírósági ügyekből nyerhető tanulságoknak is.

A módosítással – a letartóztatás általános feltételének hiányára alapított érvelés esetén – okvetlenül elkerülhetők a jogirodalomban felvetett, és álláspontom szerint általában megalapozott kritikák. Ilyenek például: a bíróságok többnyire kritika nélkül elfogadják az ügyészi indítványokat, ekként a nyomozási bíró jogintézménye alapjogvédelmi funkcióját csak részben, vagy semennyire nem látja el⁴⁷⁹, vagy amely szerint a döntést könnyítő automatizmusok, az indokolási, érvelési sémák elterjedése kevésbé szorult vissza⁴⁸⁰, érdemi indokolást az előzetes letartóztatást elrendelő vagy fenntartó bírósági végzések esetében legtöbbször hiába keresünk⁴⁸¹, a gyakorlatban a legtöbb probléma a végzés indokolásával, azon belül is a letartóztatás okát megalapozó adatokkal kapcsolatosan merül fel, a letartóztatási okok többségénél ugyanis csak tényekkel (adatokkal) alátámasztott követelés alapján lehet állást foglalni a kérdésben, hogy a letartóztatás elrendelése indokolt-e⁴⁸².

E helyen segítségül hívom az Alaptörvényt, mert annak AZ ÁLLAM-hoz kapcsolódó 28. cikke szerint „a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumbát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.” Nem nehéz ugyanis belátni, hogy a terhelt elítélését ötvöző észszerű kétely esetén előtérbe kellene kerülnie a terhelt személyi szabadságához mint alkotmányos alapjoghoz fűződő igénynek, legalábbis álláspontom szerint ez felel meg a józan ész követelményének, főleg amikor a Be. elsődlegesnek tekinti a szabadlábon védekezés jogát és ez a miniszteri indokolásból is kitűnik.

Úgy gondolom, hogy a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés alkotmányos követelmény is. Az Alkotmánybíróság is megállapította, hogy az előzetes letartóztatás feltételeinek vizsgálatánál csak az elrendelés (fenntartás)

⁴⁷⁹ Szabó Krisztián: *Gondolatok az előzetes letartóztatás gyakorlatáról*, Magyar Jog 2014/12., 725. o.

⁴⁸⁰ Például Bánáti János, Kádár András Kristóf, Bencze Máttyás: *Az előzetes letartóztatás és a kirendelt védő intézménye*, Fundamentum 2005/2., 49–64. o.

⁴⁸¹ Szabó Krisztián: *Előzetes letartóztatás a nyomozási szakaszban*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság: Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, 2014, 335. o.

⁴⁸² Herke Csongor: *A letartóztatás elrendelésének feltételrendszere, különös tekintettel az alaki feltételekre*, In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 280–281. o.

időpontjában ténylegesen fennálló állapotot és körülményeket figyelembe véve, tényeken alapuló következtetés útján lehet állást foglalni abban a kérdésben, hogy a kényszerintézkedés általános és különös okai fennállnak-e.⁴⁸³ Az alkotmányos követelmények hangsúlyozása azért is fontos, mert „az alkotmánybírói gyakorlat a személyi szabadsághoz való jog alkotmányos korlátozása körében hangsúlyos garanciaként tekint tehát a bírói mérlegelés követelményére. ... (Ez) magában foglalja annak garantálását is, hogy bíró maga értékelhessen minden olyan tényt és körülményt, amely relevanciával bírhat a kényszerintézkedés feltételeinek megállapíthatósága szempontjából.”⁴⁸⁴

Álláspontom szerint ezekkel az alkotmányos követelményekkel nem lehet összeegyeztetni a bizonyítékok csupán felsorolásszerű megjelölésén alapuló letartóztatást⁴⁸⁵, de azt sem, hogy a bíró a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódóan legalább korlátozottan nem értékelheti a bizonyítékokat.⁴⁸⁶

Meggyőződésem szerint a letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó korlátozott bizonyítékértékelés a terhelt, a védő, az ügyész és a bíró közös érdeke és felelőssége.⁴⁸⁷

A jelenlegi körülmények között nagy tisztelettel tekintek vissza a *bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény-cikk* indokolására, amely szerint a „bíró tehát lelkiismeretesen fogja mérlegelni, hogy az eset büntethetőségéhez nem fér-e kétség; meg fogja gondolni, hogy az elítélésre elég adat merült-e fel a terhelt ellen”.⁴⁸⁸

⁴⁸³ 10/2007. (III. 7.) AB határozat III.3.2. pont.

⁴⁸⁴ 3017/2016. (II. 2.) AB határozat 34. pont.

⁴⁸⁵ Ehhez felhívom a Baranya Megyei Bíróság Bkf.226/1996. számú határozatát, amelyben kifejtette, hogy az alapos gyanú fennállását a bizonyítékok egységes, legfeljebb felsorolásszerű megnevezésükig terjedő értékelésével kell megállapítani és a bíróságnak nincs lehetősége az ellentétes tartalmú bizonyítékok szembeállítására, bizonyító erejük mérlegelésére és valóságtartalmuk vizsgálatára. A döntést BH1997. 118. szám alatt közzétették és sok kommentár hivatkozik rá, de például a Debreceni Ítéltábla a Bnyf.I.550/2015/2. számú végzésében fel is hozta az érvelésének alátámasztására.

⁴⁸⁶ Ezen a helyen hangot adok annak az értekezéssel távoli kapcsolatba hozható álláspontomnak is, miszerint a korrekt büntetőeljárással szembeni elvárásoknak a legkevésbé sem felel meg az, ha a letartóztatást érintő végzések indokolásai – néha szó szerint – megegyeznek egymással, amivel figyelmen kívül hagyják az időközben bekövetkezett változásokat, elvégzett eljárási cselekmények eredményeit. Ilyen indokolások sorra figyelhetők meg a letartóztatást elrendelő, majd meghosszabbító, illetve a vádemelés után fenntartó, majd a hat hónaponkénti felülvizsgálat keretében meghozott végzésekben, de a letartóztatás megszüntetésére irányuló indítványok elutasításakor is. A Kúria Büntető Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoportja a már említett összefoglaló (lásd a 30. lábjegyzetben) VII. részében találóan rögzítette, hogy „néhány törvényszék illetékességi területén a határozatok szövege nem más, mint az ügyési indítvány szó szerinti átvétele”.

⁴⁸⁷ Ennek a gondolatomnak az alapját Darák Péternek, a Kúria elnökének Bánáti Jánoshoz, a Magyar Ügyvédi Kamara elnökéhez címzett levele képezi. „E közös felelősségből következően a jogalkalmazás során felmerülő kérdésekre is közösen kell magas szakmai színvonalú válaszokat adnunk, függetlenül attól, hogy az adott kérdést melyik hivatásrend vetette fel”. Darák Péter: *Kiegyensúlyozottsággal, hűséggel A hetvenéves dr. Bánáti János köszöntése*, Ügyvédek lapja 2014/4., 39. o.

⁴⁸⁸ Az indokolás kizárólag az előzetes letartóztatásnak óvadék ellenében történő megszüntetésének problematikájára vonatkozik és ezért az értekezésemben az 1896. évi XXXIII. törvény-cikkekre, illetve annak indoklására nem tértem ki. Corpus Juris Hungarici CD – 1896. évi XXXIII. törvény-cikk indokolása, 397. o.

XII. Die Beweiswürdigung zum dringenden Tatverdacht in der Strafrechtspflege

1. Das Wesentliche der Problematik; von der Untersuchungshaft im Allgemeinen

Nach Absatz 1 § 129 des Gesetzes Nr. XIX von 1998 über die Strafprozessordnung ist die Untersuchungshaft der richterliche Entzug der persönlichen Freiheit des Beschuldigten vor der rechtskräftigen Entscheidung. Ähnlich lautet auch § 296 des seit dem 1. Juli 2018 gültigen Gesetzes Nr. XC von 2017 über die Strafprozessordnung, aber ohne das Wort *vorläufige* zu benutzen. Die allgemeinen Voraussetzungen der Untersuchungshaft sind: die Einleitung eines Ermittlungsverfahrens wegen einer Straftat, die das Gesetz mit Freiheitsentzug androht, sowie das Bestehen des dringenden Tatverdachts (oder in der neuen StPO: die Erhebung der Anklage). Auch das ungarische Verfassungsgericht setzte sich mit ihr schon mehrere Male auseinander. Es stellte z. B. fest: die Wahrscheinlichkeit der Schuld des Beschuldigten kann sich im Laufe der Beweisaufnahme erhöhen; von dem hinreichenden Tatverdacht über den konkreten Tatverdacht betreffs einer konkreten Person und über die zur Anklageerhebung nötigen Gewissheit bis zur eindeutigen Feststellung der Schuld. In der ungarischen Rechtsprechung herrscht seit Jahrzehnten die Ansicht vor, dass die Beweise zur Entscheidung über die allgemeinen Voraussetzungen der Untersuchungshaft nicht gewürdigt werden dürfen. Ich halte diese Ansicht für falsch.

2. Die ungarische Regelung und Rechtsprechung

2.1. Das Gesetz Nr. XIX von 1998

Eine Durchleuchtung des Gesetzes Nr. XIX von 1998 ist wichtig, weil während seiner Gültigkeit die Rechtspraxis zum Gesetz Nr. I von 1973 übernommen wurde und die Fortdauer dieser Praxis auch nach dem Inkrafttreten des Gesetzes von 2017 beobachtet werden kann.

Nach Abs. 2 § 6 kann ein Strafverfahren nur gegen die Person eingeleitet werden, zu deren Last ein dringender Tatverdacht besteht. Abs. 2 § 129 schrieb vor, dass die Untersuchungshaft nur dann angeordnet werden darf, wenn die Straftat mit Freiheitsentzug angedroht ist, während Abs. 2 § 136 die Aufhebung der Untersuchungshaft für den Wegfall ihrer Voraussetzungen vorsah.

Diese Vorschriften gingen nicht auf die Beweiswürdigung zum dringenden Tatverdacht ein, und wir sind auch nicht weiter, wenn wir die Vorschriften zu den Gründen des Beschlusses unter die Lupe nehmen.

Abs. 1 § 214 und Abs. 4 § 258 enthielten nämlich keine Vorschriften zur Beweiswürdigung. Daraus folgt, dass das Gesetz Nr. XIX von 1998 betreffs der Gründe des Beschlusses zur Untersuchungshaft keinerlei Vorschriften enthielt. Deshalb halte ich die Ansicht für notwendig, die Vorschriften zu den Gründen des Urteils und des fallabschließenden Beschlusses seien *sinngemäß* anzuwenden.

Eines der grundlegendsten Werke für die Rechtsanwender geht davon aus, dass das Gericht detailliert erörtern müsse, warum es die Untersuchungshaft für nötig halte, und hierbei die Beweise ausschließlich zu dem Zweck prüfen dürfe, ob der dringende Tatverdacht vorliege. Es dürfe aber die gegensätzlichen Beweise nicht gegenüberstellen, ihre Beweiskraft prüfen. Es dürfe den Haftbefehl nicht mit der Begründung aufheben, bestimmte Beweiskräfte hätten sich nach und nach geändert. Damit würde es die Beweise werten, was es nicht tun dürfe. Dieser Kommentar unterstrich seine Ansicht mit Gerichtsentscheidungen, die unter der Geltung des Gesetzes von 1973 getroffen worden waren. Er wies auch darauf hin, dass die Untersuchungshaft beim Wegfall ihrer Voraussetzungen beendet werden müsse, worauf er aber ausführlicher nicht einging.

Auch andere Werke hoben hervor, eine Beweiswürdigung zu den allgemeinen Voraussetzungen der Untersuchungshaft erfolge nicht.

2.2. Das Gesetz Nr. XC von 2017 (StPO)

Die Untersuchungshaft ist eine der Zwangsmaßnahmen betreffs der persönlichen Freiheit. Sie darf angeordnet werden, wenn ein Strafverfahren wegen einer Straftat, die das Gesetz mit Freiheitsstrafe androht, im Gange ist, und der Beschuldigte dieser Tat dringend verdächtig ist oder gegen ihn Anklage erhoben wurde (Abs. 1 § 276. Punkt a). Aufgrund Abs. 3 § 279 Punkt

a muss sie beendet werden, wenn ihre Gründe nicht mehr vorliegen. Andere Vorschriften des Gesetzes befassen sich mit den Gründen des Gerichtsbeschlusses, ohne aber eine Beweiswürdigung vorzuschreiben oder zu verbieten (Abs. 5 § 451, Abs. 2 § 478, Abs. 7 § 451.).

Diese Vorschriften gehen nicht auf die Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft ein. Dennoch heben alle Kommentare hervor, dass eine Beweiswürdigung nicht erfolgen könne und stützen sich auf Gerichtsentscheidungen, die noch unter der Geltung des Gesetzes von 1973 zustande kamen.

3. Ungarische Gerichtsentscheidungen hinsichtlich der Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft

3.1. Entscheidungen zum Verneinen der Beweiswürdigung

[1. Gesetz Nr. I. von 1973]

Der Beschuldigte und sein Verteidiger beriefen sich in ihren Beschwerden darauf, dass der Beschuldigte dem Finanzbeamten kein Geld versprechen und geben konnte, weil er sich zur Tatzeit nicht im Inland befand. Sie fanden, dass der dringende Tatverdacht nicht vorliege.

Das Gericht in zweiter Instanz hielt die Beschwerden für unbegründet und stellte fest, dass die Feststellung des dringenden Tatverdachts ohne die Würdigung der Beweise erfolgen müsse. Zu seinem Vorliegen müsse keine Sicherheit bestehen, es genüge eine Wahrscheinlichkeit, dass eine Straftat vom Beschuldigten begangen worden sei.

[2. Gesetz Nr. XIX von 1998]

„Die Beweiswürdigung, die Prüfung der Begründetheit der Anklage ergeben keinen Grund zur Aufhebung der Untersuchungshaft, sind also in der Vorbereitung der Hauptverhandlung ausgeschlossen.“

[3. Gesetz Nr. XIX von 1998]

Es wurde bestimmt, dass die Untersuchungshaft des Angeklagten fortzudauern hat. Der Verteidiger hob hervor, dass sein Mandat die Begehung der Straftat konsequent leugnete und

die Beweisaufnahme sich ihrem Ende nähert. Aufgrund der bisher erfolgten Beweisaufnahme könne auf die Schuld des Angeklagten nicht geschlossen werden und die Fortdauer der Untersuchungshaft sei somit nicht begründet.

Der Oberste Gerichtshof stellte hierzu fest: „die Beweiswürdigung in der Hauptverhandlung stellt die Möglichkeit und gleichzeitig die Pflicht des Gerichtes erster Instanz während der Urteilsfindung dar. Die Untersuchungshaft steht den Prinzipien der Unschuldsvermutung nicht gegenüber und kann auch nicht als eine vorgezogene Strafe angesehen werden. Folgerichtig kann eine Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft auch nicht erfolgen, worauf der Oberste Gerichtshof bereits oft hinwies.“

[4. Gesetz Nr. XIX von 1998]

„Es ist nämlich nicht die Aufgabe des erstinstanzlichen Gerichtes in dem jetzt erreichten Stand des Verfahrens, die Beweise zu würdigen. Die in dem Schreiben des Verteidigers wiederholten Einlassungen des Angeklagten sind nicht geeignet, die Voraussetzungen der Untersuchungshaft zu neutralisieren.“

[5. Gesetz Nr. XIX von 1998]

„Das erstinstanzliche Gericht hat die Argumentation der Angeklagten und der Verteidiger mit Sorgfalt geprüft und überzeugend dargelegt, warum es diese nicht geteilt hat. Auch das Gericht in zweiter Instanz betont, dass in dem jetzt erreichten Verfahrensstand keine Aufgabe des Gerichtes ist, die Beweise zu würdigen.“

[6. Gesetz Nr. XIX von 1998]

„Die Würdigung der Beweise zu dieser Frage ist dem Gesetz nach ausgeschlossen.“

[7. Gesetz Nr. XIX von 1998]

„Inmitten der Beweisaufnahme können die verschiedenen Verfahrensbeschwerden des Angeklagten keine Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft bewirken. Diese sind die Gründe einer Berufung gegen das Urteil.“

[8. Gesetz Nr. XIX von 1998]

In einem Mordfall wurden die Voraussetzungen der Untersuchungshaft durch die Gerichte 28mal geprüft. Die Gerichte von zweiter Instanz hielten die Beschwerden immer für unbegründet.

Der Beschuldigte und der Verteidiger beriefen sich viermal darauf, dass nicht einmal ein dringender Tatverdacht bestehe. Dagegen argumentierten die Gerichte siebenmal damit, dass eine Beweiswürdigung zum dringenden Tatverdacht nicht erfolgen könne. In einem der Beschlüsse hob das zweitinstanzliche Gericht sogar hervor, die erstinstanzliche Entscheidung folge der Rechtsprechung gänzlich. Der Angeklagte wurde in erster Instanz zu 20 Jahren Zuchthaus verurteilt. Der Gerichtshof zweiter Instanz berichtigte die Rechtsfehler des Urteils und sprach den Angeklagten frei, „weil ohne Zweifel nicht festgestellt werden konnte, dass der Täter der Straftat alleine der Angeklagte sein konnte.“ Die Kurie in dritter Instanz hielt den zweitinstanzlichen Freispruch für richtig und hob hervor, dass keine direkten oder indirekten Beweise mit der Tat des Angeklagten in Zusammenhang gebracht werden konnten. In den letzten beiden Entscheidungen tauchten die Einwände des Angeklagten und des Verteidigers zum Verneinen der Gründe der Untersuchungshaft immer wieder auf.

[9. Gesetz Nr. XC von 2017]

„Der Gerichtshof weist darauf hin, dass es die Aufgabe des erstinstanzlichen Gerichtes ist, im Zuge der Beweiswürdigung zu beurteilen, welche Zeugenaussagen akzeptiert werden. Somit wurde die Argumentation der Staatsanwaltschaft hierzu bedeutungslos.“

Weitere zahlreiche Entscheidungen sind sowohl aufgrund des Gesetzes von 1998, wie auch von 2017 bekannt. Darüber hinaus kommt immer wieder vor, dass Entscheidungen sich auf den Kommanter zu dem früheren Gesetz stützen.

3.2. Gegensätzliche Entscheidungen in erster und zweiter Instanz

[1. Gesetz Nr. I. von 1973]

Das Bezirksgericht hob den Haftbefehl gegen mehrere Angeklagte auf. Einer der Gründe war, dass die Beweiskräfte bestimmter Beweise sich mit dem Fortgang der Beweisaufnahme gravierend geändert hätten. Der Oberste Gerichtshof konstatierte hingegen, dass diese Feststellung vorzeitig ist, weil von den Beweiskräften der Beweismittel begründet nur dann entschieden werden kann, wenn alle zur Verfügung stehen und das Gericht die Möglichkeit hat, sie einzeln und insgesamt zu prüfen und zu bewerten. Hierzu hat es aber die Möglichkeit ausschließlich bei der Urteilsfindung.

[2. Gesetz Nr. I. von 1973]

Der Gerichtshof lehnte den Antrag der Staatsanwaltschaft zur Verhängung der Untersuchungshaft ab, weil er gegen die Einlassungen des Beschuldigten den dringenden Tatverdacht nicht feststellen konnte, dass er die Straftat tatsächlich begangen hatte. Er hob hervor, dass die Beweismittel nicht bewertet werden können, dennoch Stellung genommen werden muss, ob dringender Tatverdacht vorliegt. Das Opfer habe eine vage Aussage gemacht, nach der es die Wohnung des Beschuldigten rasch verlassen habe, weil es in die Jugendherberge zurück musste. Das andere Opfer ist 16 Jahre alt. Es will von dem Beschuldigten im Alter von 11 Jahren vergewaltigt worden sein. Es stünden aber keine gesicherten Tatsachen zur Verfügung, wie das Opfer sich der Ereignisse nach 5 Jahren erinnern könne. Die Zeugen seien geisteskrank.

Die gegensätzliche Ansicht des zweitinstanzlichen Gerichts war, dass das erstinstanzliche Gericht seine Entscheidung auf so eine Beweiswürdigung stützte, die in dem jetzt erreichten Verfahrensstadium nicht gestattet ist.

3.3. Entscheidungen zur „verschleierten“ Beweiswürdigung oder zur Aufhebung des Haftbefehls ohne wahre Gründe

[1. Gesetz Nr. XIX von 1998]

Die Ermittlungsbehörde forderte den Sachverständigen zweimal zur Einreichung des Gutachtens auf, und zwar mit der Begründung, dass „die Fortdauer der Untersuchungshaft von dem Gutachten abhängt“. Der Sachverständige verneinte das DNS-profil des Beschuldigten und der Staatsanwalt hob den Haftbefehl noch am gleichen Tag auf, weil „die Voraussetzungen der Untersuchungshaft nicht mehr vorliegen“.

Es wurde Anklage erhoben. Das erstinstanzliche Landgericht ordnete die Untersuchungshaft wegen der Flucht des Angeklagten an, sprach ihn aber später frei und setzte ihn auf freien Fuß. Das zweitinstanzliche Gericht hob das Urteil auf und ordnete die Untersuchungshaft an. In dem wiederholten Verfahren beendete das Landgericht die Untersuchungshaft, weil das Verfahren sich in die Länge zieht. Das zweitinstanzliche Gericht ordnete die Untersuchungshaft wieder an und stellte fest, dass die Beweiswürdigung im erreichten Verfahrensstand nicht möglich ist.

Das Landgericht sprach den Angeklagten wieder frei und das Urteil wurde in erster Instanz rechtskräftig.

[2. Gesetz Nr. XC von 2017]

Der Angeklagte wurde auch wegen erpresserisches Menschenraubes angeklagt.

Nach der Anklageerhebung wurden die Voraussetzungen der Untersuchungshaft 13mal geprüft. Der Angeklagte berief sich immer wieder darauf, dass er die Straftaten gegen die drei Opfer nicht beging, weil zwei von ihnen ihm halfen, das Geld von dem dritten Opfer zu ergattern. Die beiden Opfer stritten dies jedoch ab. Das Landgericht händigte das beschlagnahmte Handy an dessen Lebensgefährtin aus, die am nächsten Verhandlungstag eine SMS zeigte, die eines der Opfer am Tage ihrer Befreiung dem Angeklagten geschickt hatte. In dieser SMS wurde der Angeklagte gebeten, sich für einige Zeit nicht zu melden, damit nicht herauskommt, „was für ein Geschäft sie gemeinsam trieben“. Nach dem Bekanntwerden des Inhalts der SMS stellte sich auch der Staatsanwalt nicht gegen die Aufhebung des Haftbefehls. Die Untersuchungshaft wurde mit der Begründung aufgehoben, dass sich das Verfahren in die Länge zieht.

4. Die deutsche Regelung und Rechtsprechung

4.1. Die Bestimmungen der deutschen Strafprozeßordnung (StPO)

§ 112 Voraussetzungen der Untersuchungshaft; Haftgründe

(1) Die Untersuchungshaft darf gegen den Beschuldigten angeordnet werden, wenn er der Tat dringend verdächtig ist und ein Haftgrund besteht. Sie darf nicht angeordnet werden, wenn sie zu der Bedeutung der Sache und der zu erwartenden Strafe oder Maßregel der Besserung und Sicherung außer Verhältnis steht.

Absatz 2 bestimmt die Haftgründe, z. B. wenn auf Grund bestimmter Tatsachen festgestellt wird, daß der Beschuldigte flüchtig ist oder sich verborgen hält, während Absatz 3 die Ausnahmen nennt, bei denen zum Erlass des Haftbefehls der dringende Tatverdacht ausreicht und somit Haftgründe nicht vorliegen müssen (z. B. Mord).

§ 114 Haftbefehl

(1) Die Untersuchungshaft wird durch schriftlichen Haftbefehl des Richters angeordnet.

(2) In dem Haftbefehl sind anzuführen

1. der Beschuldigte,
2. die Tat, deren er dringend verdächtig ist, Zeit und Ort ihrer Begehung, die gesetzlichen Merkmale der Straftat und die anzuwendenden Strafvorschriften,
3. der Haftgrund sowie
4. die Tatsachen, aus denen sich der dringende Tatverdacht und der Haftgrund ergibt, soweit nicht dadurch die Staatssicherheit gefährdet wird.

§ 120 Aufhebung des Haftbefehls

(1) Der Haftbefehl ist aufzuheben, sobald die Voraussetzungen der Untersuchungshaft nicht mehr vorliegen oder ...

4.2. Die Kommentare

Materielle Voraussetzungen der Untersuchungshaft und damit zugleich eines Haftbefehls sind der dringende Tatverdacht, ein Haftgrund, sowie die Verhältnismäßigkeit.

Der dringende Tatverdacht muss sich darauf erstrecken, dass der Beschuldigte eine Straftat als Täter oder mittelbarer Täter oder als Mittäter begangen oder versucht, oder Hilfe geleistet hat. Der Verdacht besteht nicht, wenn Gründe vorliegen, welche die Tat rechtfertigen oder entschuldigen.

Der dringende Tatverdacht steht begrifflich im Gegensatz zu dem Verdacht einer Straftat und dem genügenden Anlass, die öffentliche Klage zu erheben. Sein Begriff bringt einen stärkeren Verdachtsgrad zum Ausdruck, verlangt einen hohen Grad von Wahrscheinlichkeit der Täterschaft und der Schuld. Darüber hinaus wird gefordert, dass die Verurteilung mit großer Wahrscheinlichkeit zu erwarten sein muss. Auch das Bundesverfassungsgericht hat keine verfassungsrechtlichen Bedenken gegen die Annahme eines dringenden Tatverdachts, wenn nach den Feststellungen im Haftbefehl der Beschuldigte im unmittelbaren Zusammenhang mit der Tat festgenommen wurde.

Der Verdacht bezieht sich nur auf die Tatfrage, für die Rechtsfrage gibt es keine Wahrscheinlichkeit. Der Richter darf, wenn er die Entscheidung des

Bundesverfassungsgerichts einholt, weil er ein Strafgesetz für verfassungswidrig hält, keinen Haftbefehl erlassen und muss einen bestehenden aufheben.

Ob dringender Tatverdacht gegeben ist, hat der Haftrichter „aufgrund bestimmter Tatsachen“ zu prüfen. Zwar stellt das Gesetz ausdrücklich nur im Zusammenhang mit den Haftgründen darauf ab; jedoch gilt die Einschränkung auch in Bezug auf den dringenden Tatverdacht. Vermutungen, Gerüchte, oder anonyme Anzeigen scheiden, soweit nicht objektivierbar, als Verdachtsbasis aus. Kriminalistische oder sonstige Erfahrungen sind keine bestimmten Tatsachen, dürfen aber zu deren Beurteilung und Bewertung herangezogen werden. Im Ermittlungsverfahren bilden die im Zeitpunkt der Entscheidung vorhandenen Ermittlungsakten mit dem darin zusammengetragenen Beweismaterial als Tatsachengrundlage. Die Ergebnisse noch ausstehender Ermittlungen bleiben außer Betracht; denn grundsätzlich wird nur das im Zeitpunkt der Haftentscheidung bereits angefallene Beweismaterial verwendet. Das Gericht ist jedoch befugt, ergänzende Ermittlungen zu veranlassen oder selbst durchzuführen, wenn dadurch keine unzulässige Verzögerung eintritt. Der Haftrichter hat seine Entscheidung immer auf den aktuellsten Stand der Ermittlungen und der Beweislage zu stützen. Bei Haftentscheidungen in oder am Ende der Hauptverhandlung bildet also regelmäßig das Ergebnis der Beweisaufnahme die Tatsachengrundlage; dies führt jedoch nicht zu einem über die Nachprüfung des dringenden Tatverdachts hinausgehenden Zwischenverfahren mit umfassender Würdigung der Beweislage. Der Haftrichter kann im Übrigen entsprechende Begründungsmängel durch nachträgliche Ergänzung seiner Haftentscheidung um das Ergebnis der Beweisaufnahme heilen.

Besondere Regeln gelten, wenn das Beschwerdegericht während der Hauptverhandlung eine Haftentscheidung überprüft. Die Beurteilung des dringenden Tatverdachts ist nur in beschränktem Umfang überprüfbar; der Prüfungsstand ist insbesondere dann erheblich eingeschränkt, wenn die Beweisaufnahme unmittelbar vor dem Abschluss steht oder Beweismittel betrifft, deren mögliche Beweisdeutung aus den Akten nicht ersichtlich wird. Das Beschwerdegericht kann nicht prüfen, ob die für die Haftentscheidung verwerteten Ergebnisse der Hauptverhandlung richtig und in der Haftentscheidung zutreffend dargestellt sind, weil es die hierfür nötigen Kenntnisse vom Verlauf der Beweisaufnahme nicht hat und sich auch in der Regel nicht verschaffen kann. Es hat aber z. B. zu untersuchen, ob alle entscheidungserheblichen Tatsachen in der angefochtenen Entscheidung widerspruchsfrei berücksichtigt und gewürdigt wurden oder ob sonst Rechtsfehler vorliegen.

Wurde der Angeklagte in erster Instanz verurteilt, so ist das in der Regel ein Indiz für den dringenden Tatverdacht. Grundlage der Haftentscheidung ist dann die Tatsachendarstellung

und Beweiswürdigung des Urteils. Erforderlich ist jedoch auch hier eine genaue Prüfung aller Haftvoraussetzungen und der Begründung hierzu. Neue Beweismittel sind, falls Berufung zulässig ist, grundsätzlich in die Bewertung einzubeziehen; ist nur Revision zulässig, sind neue Beweismittel in die Prüfung des Tatverdachts nur dann einzubeziehen, wenn auf der Grundlage dieser Beweismittel ein Wiederaufnahmeverfahren erfolgreich erscheint.

Der Haftrichter trifft seine Entscheidung auf der Grundlage freier Beweiswürdigung. Die Bejahung des dringenden Tatverdachts erfordert nicht, wie bei einer Verurteilung erforderlich, die volle richterliche Überzeugung. Dies entspricht nicht dem Freibeweisverfahren, dem verfahrensförmige Garantien zur Wahrheitsfindung fehlen. Bestimmte Tatsachen und sie stützende Beweismittel dürfen nur genutzt werden, wenn sie vor Gericht zu Beweis Zwecken verwendbar sind. Die Entscheidung ist unter Benutzung tatnaher Beweismittel zu treffen. Das vorliegende gerichtsverwertbare Beweismaterial ist auszuwerten und zu würdigen, Schwächen in der Beweiskraft sind sorgfältig zu berücksichtigen. Die Anforderungen an die Überprüfung der Tatsachen und Beweismittel und die Art der Beweiserhebung sind um so höher anzusetzen, je schwächer deren Beweiskraft ist. Auch entlastende Umstände sind zu prüfen. Aus bewiesenen oder mit hoher Wahrscheinlichkeit vorliegenden Tatsachen kann auf weitere entscheidungserhebliche Tatsachen, auch die subjektive Tatseite, geschlossen werden.

Dringender Tatverdacht liegt vor, wenn nach dem aktuellen Stand der Ermittlungen die hohe Wahrscheinlichkeit besteht, dass der Beschuldigte Täter oder Teilnehmer einer rechtswidrig und schuldhaft begangenen Tat ist. Da der dringende Tatverdacht bereits in einem sehr frühen Stadium der Ermittlungen gegeben sein kann, setzt er nicht die Wahrscheinlichkeit einer späteren Verurteilung und damit hinreichenden Tatverdacht voraus.

Der dringende Tatverdacht ist dem Grade nach stets stärker als der hinreichende Tatverdacht. Er darf nur aus bestimmten Tatsachen hergeleitet werden.

Der Verteidiger ist manchmal mit der Frage konfrontiert, ob er durch entsprechende Ausführungen materielrechtlicher, beweisrechtlicher oder verfahrensrechtlicher Art sowie durch Beweisanträge bzw. –anregungen im Ermittlungsverfahren versuchen sollte, den dringenden Tatverdacht zu erschüttern und somit die Aufhebung des Haftbefehls zu erwirken. Er kann z. B. das Vorliegen von Rechtfertigungs- oder Entschuldigungsgründen geltend machen, den Einwand von Verfahrenshindernissen erheben, die Beweiswürdigung angreifen oder auf Subsumationsfehler hinweisen. Für die Beantragung der Erhebung von entlastenden Beweisen bereits im Ermittlungsverfahren streitet auch der drohende Beweisverlust durch

Zeitablauf. Mit dieser Strategie kann aber der Strafverteidiger ungewollt auf Schwachstellen in der bisherigen Beweisführung der Ermittlungsbehörde mit der Folge hinweisen, dass diese nunmehr genügend Gelegenheit zum „Nachbessern“, d.h. für Nachermittlungen hat, um den Fall „wasserdicht“ zu machen. Jedenfalls rechtliche Einwände muss der Verteidiger bereits im Ermittlungsverfahren vorbringen.

4.3. Gerichtsentscheidungen

Es wird immer wieder verlangt, dass die Gerichte die Umstände zur Untersuchungshaft voll und ganz klären.

In einem Fall führte das Amtsgericht zum dringenden Tatverdacht aus: der Beschuldigte „ist dringend verdächtig aufgrund der Feststellungen am Tatort sowie des weiteren polizeilichen Ermittlungsergebnisses“.

Nach der Ansicht des Oberlandesgerichts zweiter Instanz reicht so eine Begründung nicht aus. Es stellte fest: So ein Eingriff ist von Verfassung wegen nur aufgrund einer richterlichen Entscheidung gestattet, die gemäss § 114 Abs. 2 StPO begründet sein muss. Diese Begründung dient nicht nur der Selbstkontrolle des Gerichts und der Ermöglichung der Prüfung der Voraussetzungen der Untersuchungshaft durch das Beschwerdegericht, sondern vor allem auch der Unterrichtung des Beschuldigten. Diesem soll und muss durch den Haftbefehl verdeutlicht werden, auf welcher rechtlichen und tatsächlichen Grundlage in sein Freiheitsrecht eingegriffen wird. Deshalb ist auf die Begründung des Haftbefehls – und weiterer diesen aufrechterhaltender Haftentscheidungen – besondere Sorgfalt zu verwenden. Das gilt insbesondere hinsichtlich der Begründung des "dringenden Tatverdachts". Dieser muss mit Tatsachen begründet werden, aus denen die Annahme der großen Wahrscheinlichkeit der Verurteilung des Beschuldigten folgt. Handelt es sich um Indizien, die die Täterschaft des (bestreitenden) Beschuldigten begründen sollen, sind diese anzugeben. Anderenfalls kann gerade in diesen Fällen der Beschuldigte nicht erkennen, worauf er seine Verteidigung einrichten muss und wie die Strafverfolgungsbehörden die Beweismittel werten und gewichten.

Diesen Anforderungen werden die bisherigen Haftentscheidungen nicht bzw. nicht ausreichend gerecht. Die Ausführungen des Amtsgerichts enthalten keinerlei fallbezogene konkrete Ausführungen, sondern sind lediglich floskelhafte Wendungen, die auf jede

Fallgestaltung zutreffen können und den Beschuldigten in keiner Weise unterrichten und ihm keine Möglichkeit geben, sich "gegen den dringenden Tatverdacht" zu verteidigen.

Aber auch die landgerichtliche Begründung ist nicht ausreichend. Sie nimmt hinsichtlich des dringenden Tatverdachts zunächst nur auf die "zutreffenden Gründe" des Haftbefehls Bezug. Dabei übersieht das Landgericht, dass diese nicht vorhanden sind, so dass sich die Strafkammer selbst mit den ermittelten Indizien hätte auseinandersetzen müssen. Erst dadurch wäre dann eine ausreichende Grundlage für die Annahme des dringenden Tatverdachts und die weiteren Ausführungen, mit denen zu den Einwendungen der Verteidigung Stellung genommen worden ist, geschaffen worden.

Aufgrund des bisherigen Ermittlungsergebnisses war der Senat nach eigener Prüfung der Beweislage allerdings davon überzeugt, dass dringender Tatverdacht gegeben war. Nach allem wertete es die vorhandenen Beweismittel aus.

Auch einem anderen Beschluss eines anderen Gerichts ist die Beweiswürdigung klar zu entnehmen.

Es stellte fest, dass die zulässige Beschwerde begründet sei. Hinsichtlich der dem Beschuldigten zur Last gelegenen Tat fehle es an dem für einen Haftbefehl erforderlichen dringenden Tatverdacht. Die Tatvorwürfe stützten sich im wesentlichen auf die Aussagen des Zeugen S. Diese vermöchten indessen den dringenden Tatverdacht nicht zu rechtfertigen. Weitere Beweismittel, anhand derer sich die Richtigkeit der Angaben des Zeugen überprüfen ließe, seien nach dem derzeitigen Stand der Ermittlungen nicht vorhanden bzw. ließen sich mit der im Haftbeschwerdeverfahren gebotenen Beschleunigung nicht beschaffen. Eine Überprüfung der Angaben des Zeugen S. anhand weiterer Beweismittel wäre jedoch geboten, da nicht auszuschließen sei, dass der Zeuge Dritte zu Unrecht belaste, da gegen ihn ein Strafverfahren anhängig sei und er bestrebt sein könnte, auf diese Weise eine Milderung der gegen ihn möglicherweise zu verhängenden Strafe zu erreichen.

Nach ständiger Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes unterliegt die Beurteilung des dringenden Tatverdachts, die das erkennende Gericht während laufender Hauptverhandlung vornimmt, im Haftbeschwerdeverfahren nur in eingeschränktem Umfang der Nachprüfung durch das Beschwerdegericht. Allein das Gericht, vor dem die Beweisaufnahme stattfindet, ist in der Lage, deren Ergebnisse aus eigener Anschauung festzustellen und zu würdigen sowie auf dieser Grundlage zu bewerten, ob der dringende Tatverdacht nach dem erreichten Verfahrensstand noch fortbesteht oder dies nicht der Fall ist. Das Beschwerdegericht hat

demgegenüber keine eigenen unmittelbaren Erkenntnisse über den Verlauf der Beweisaufnahme.

Allerdings muss das Beschwerdegericht in die Lage versetzt werden, seine Entscheidung über das Rechtsmittel des Angeklagten auf einer hinreichend tragfähigen tatsächlichen Grundlage zu treffen, damit den erhöhten Anforderungen, die nach ständiger Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts an die Begründungstiefe von Haftfortdauerentscheidungen zu stellen sind, ausreichend Rechnung getragen werden kann. Daraus folgt indes nicht, dass das Tatgericht alle bislang erhobenen Beweise in der von ihm zu treffenden Entscheidung einer umfassenden Darstellung und Würdigung unterziehen muss. Die abschließende Bewertung der Beweise durch das Oberlandesgericht und ihre entsprechende Darlegung ist den Urteilsgründen vorbehalten.

Das Haftbeschwerdeverfahren führt insoweit nicht zu einem über die Nachprüfung des dringenden Tatverdachts hinausgehenden Zwischenverfahren, in dem sich das Tatgericht zu Inhalt und Ergebnis aller Beweiserhebungen erklären müsste. Nach diesen Maßstäben hat das Oberlandesgericht hinreichend konkret dargelegt, dass die Ergebnisse der bisherigen Beweisaufnahme in der Hauptverhandlung den dringenden Verdacht der Beihilfe zu neun Fällen des Mordes nicht in Frage stellen. Auf die Gründe des angefochtenen Beschlusses nimmt der Senat zur Vermeidung von Wiederholungen Bezug.

Nach der Rechtsprechung des Senats unterliegt die Beurteilung des dringenden Tatverdachts, die das erkennende Gericht während laufender Hauptverhandlung vornimmt, im Haftbeschwerdeverfahren nur in eingeschränktem Umfang der Nachprüfung durch das Beschwerdegericht. Allein das Gericht, vor dem die Beweisaufnahme stattfindet, ist in der Lage, deren Ergebnisse aus eigener Anschauung festzustellen und zu würdigen sowie auf dieser Grundlage zu bewerten, ob der dringende Tatverdacht nach dem erreichten Verfahrensstand noch fortbesteht oder dies nicht der Fall ist. Das Beschwerdegericht hat demgegenüber keine eigenen unmittelbaren Erkenntnisse über den Verlauf der Beweisaufnahme. Der Prüfungsumfang ist insbesondere dann erheblich eingeschränkt, wenn die Beweisaufnahme abgeschlossen ist oder unmittelbar vor dem Abschluß steht und sich auf Beweismittel erstreckt hat, deren – potentielle – Beweisbedeutung dem Beschwerdegericht aus den Akten nicht ersichtlich ist. Verneint das Tatgericht in dieser Situation den dringenden Tatverdacht und steht daher zu erwarten, dass mit dem alsbald zu verkündenden – freisprechenden – Urteil der Haftbefehl ohnehin aufgehoben werden muss, kann das Beschwerdegericht in die Beurteilung des dringenden Tatverdachts durch das Tatgericht nur

dann eingreifen und diese durch eine abweichende eigene Bewertung ersetzen, wenn der Inhalt der angefochtenen Haftentscheidung grob fehlerhaft ist und den dringenden Tatverdacht aus Gründen verneint, die in tatsächlicher oder rechtlicher Hinsicht nicht vertretbar sind. Nach diesen Maßstäben dringt die Beschwerde des Generalbundesanwalts nicht durch: Zwar hat er die Begründung des Beschlusses vom 11. Dezember 2003 mit Recht als unzureichend beanstandet; denn diese lässt eine nachvollziehbare Abwägung der Gründe vermissen, die das Oberlandesgericht bewogen haben, wegen des Inhalts des an diesem Tag vorgelegten Schreibens des Bundeskriminalamtes seine bisherige Beurteilung des dringenden Tatverdachts zu ändern. Insbesondere fehlte eine Würdigung dieses Schreibens vor dem Hintergrund der Beweisergebnisse, die bis zu diesem Zeitpunkt aus Sicht des Oberlandesgerichts den dringenden Tatverdacht bestätigt hatten.

Wird der Angeklagte verurteilt, so setzt die gleichzeitige Entscheidung über die Fortdauer der Untersuchungshaft keine gesonderte Prüfung und Begründung des dringenden Tatverdachts voraus; denn dieser wird – in aller Regel – bereits durch das verurteilende Erkenntnis hinreichend belegt.

Tauchen nach Verkündung des tatrichterlichen Urteils und des Beschlusses über die Haftfortdauer neue Beweismittel auf, ist für die nachfolgenden Haftentscheidungen zu differenzieren: Ist das erstinstanzliche Urteil mit der Berufung anfechtbar, so dass das neue Beweismittel im Berufungsrechtszug uneingeschränkt verwertet werden kann, ist dieses den Beweisen, auf denen die Verurteilung beruht, gegenüberzustellen und auf dieser Beweisgrundlage im Rahmen einer Gesamtwürdigung der Fortbestand des dringenden Tatverdachts neu zu prüfen.

Unterliegt das tatrichterliche Urteil allein dem Rechtsmittel der Revision, kann dem neuen Beweismittel aus Rechtsgründen nur eine eingeschränkte Bedeutung für die Beurteilung des dringenden Tatverdachts zukommen. Da das tatrichterliche Urteil in der Revisionsinstanz nur auf Rechtsfehler überprüft wird, reicht es für eine Neubewertung des Tatverdachts nicht aus, wenn unter Berücksichtigung des neuen Beweismittels eine vom angefochtenen Urteil abweichende, dem Angeklagten günstigere Beweiswürdigung möglich oder sogar naheliegend wäre; denn dies kann der Revision nicht zum Erfolg verhelfen. Eine Neubewertung des Tatverdachts kommt daher in diesem Verfahrensstadium nur in Betracht, wenn es aufgrund des neuen Beweismittels nach den Maßstäben des Wiederaufnahmerechts als wahrscheinlich anzusehen ist, dass ein hierauf gestützter Wiederaufnahmeantrag erfolgreich sein und der Angeklagte in einer neuen Hauptverhandlung freigesprochen oder aus einem mildereren

Strafgesetz verurteilt werden wird. Dies hat das Oberlandesgericht hier indessen mit nicht zu beanstandender Begründung verneint.

Der Angeklagte ist der Mitgliedschaft in einer terroristischen Vereinigung dringend verdächtig. Das Oberlandesgericht hat ihn schuldig gesprochen, also die Überzeugung seiner Täterschaft gewonnen. Durch ein verurteilendes Erkenntnis wird der dringende Tatverdacht – in aller Regel – hinreichend belegt, ohne dass dies bei der Entscheidung gesonderter Prüfung und Begründung bedarf. Hinzu kommt hier, dass die Beweiswürdigung und Überzeugungsbildung des Oberlandesgerichts, die zur Verurteilung des Angeklagten geführt hat, auf die eingelegten Revisionen allein noch der Überprüfung auf Rechtsfehler unterliegt. Diesen Verfahrensstand hat der Senat bei der Bewertung des Tatverdachts gegen den Angeklagten zu berücksichtigen. Er könnte daher von der diesbezüglichen Beurteilung des Oberlandesgerichts nur dann abweichen, wenn bereits jetzt erkennbar wäre, dass dessen Beweiswürdigung revisionsrechtlicher Prüfung nicht standhalten kann. Dies ist nicht der Fall. Die schriftlichen Urteilsgründe liegen noch nicht vor. Das Oberlandesgericht hat die Grundzüge seiner Überzeugungsbildung im Beschluss vom 26. August 2005 dargelegt. Den Beschlussgründen kann nicht entnommen werden, dass seine Beweiswürdigung zwingend oder mit großer Wahrscheinlichkeit durch Rechtsfehler beeinflusst ist.

Die Beurteilung des dringenden Tatverdachts, die das erkennende Gericht nach Durchführung einer Hauptverhandlung und erstinstanzlichen Aburteilung der Sache vornimmt, kann im Haftbeschwerdeverfahren durch das Beschwerdegericht nur in eingeschränktem Umfang überprüft werden. Ist der Angeklagte in erster Instanz verurteilt worden, so belegt dies i.d.R. den dringenden Tatverdacht oder ist zumindest ein starkes Indiz für sein Vorliegen. Wie auch bei der Überprüfung eines Haftbefehls während laufender Hauptverhandlung ist allein das Gericht, vor dem die Beweisaufnahme stattfindet, in der Lage, deren Ergebnisse aus eigener Anschauung festzustellen und zu würdigen sowie auf dieser Grundlage zu bewerten, ob der dringende Tatverdacht nach dem erreichten Verfahrensstand noch fortbesteht oder dies nicht der Fall ist. Das Beschwerdegericht hat dagegen keine eigenen unmittelbaren Erkenntnisse über den Verlauf der Beweisaufnahme, so dass der Prüfungsmaßstab deshalb erheblich eingeschränkt ist. Nach Urteilserlass kann indes – anders als in laufender Hauptverhandlung – eine zumindest grobe Beweiswürdigung im Haftbefehl verlangt werden, denn zu diesem Zeitpunkt besteht nicht mehr die Gefahr, dass durch eine verfrühte Würdigung erhobener Beweise vor vollständiger Beendigung der Hauptverhandlung Ablehnungsgesuche

„proviziert“ werden. Die Würdigung braucht allerdings noch nicht den Anforderungen an die Beweiswürdigung in einem tatrichterlichen Urteil zu genügen. Dies wird in schwierigeren Sachen kaum möglich sein. Das zeigt sich schon daran, dass das Gesetz selbst hierfür längere Urteilsabsetzungsfristen vorsieht. Liegt das erstinstanzliche Urteil bereits (schriftlich) vor, so ist zu prüfen, ob es auf einer vertretbaren Wertung der zur Zeit für und gegen den dringenden Tatverdacht sprechenden Umstände beruht.

4.4. Die Auffassung des Europäischen Gerichtshofes für Menschenrechte (EGMR) zu Deutschland

Der EGMR verurteilte Deutschland im Urteil vom 13. Februar 2001.

Nach den Gründen der Entscheidung bestärkt der EGMR die Auffassung, dass der Haftbefehl auch die Würdigung der Beweise umfassen muss.

Zwar erwähnt er die Frage nach der Würdigung einzelner Beweismittel nicht ausdrücklich, stellt aber klar, dass „ein wirklich kontradiktorisches“ und „waffengleiches“ Haftprüfungsverfahren nur dann gegeben sei, wenn der Beschuldigte in die Lage versetzt werde, die gerichtliche Entscheidung überprüfen zu können. Die gerichtliche Entscheidung überprüfen kann der Beschuldigte aber nur dann, wenn er Kenntnis von allen Tatsachen und Rechtsansichten der Ermittlungsbehörde hat. Gegen etwas, von dem der Beschuldigte nichts weiß, kann er auch nicht verteidigen.

Dieser Grundsatz gilt auch bezüglich der Beweiswürdigung. Um sich gegen eine bestimmte, ihm nachteilige Würdigung der Beweise verteidigen zu können, muss der Beschuldigte sie kennen. Diese Kenntnis kann er nur dann erlangen, wenn das Gericht seine konkrete Beweiswürdigung im Haftbefehl nachvollziehbar darstellt, denn auch eine Einsicht in die dem Richter vorliegenden Akten wird dem Beschuldigten und seinem Verteidiger über die Würdigung der dort enthaltenen Beweismittel keine Auskunft geben.

Mit der Verlagerung der Beweiswürdigung in die mündliche Begründung des Haftbefehls ist dem Beschuldigten nicht gedient. In aller Regel wird er derartige Erwägungen bei der Verkündung des Haftbefehls nicht erfassen. Oft ist er in dieser Situation unverteidigt. Eine Darlegungspflicht bezüglich der Beweiswürdigung kann also nur generell bejaht werden. Wird sie bejaht, so muss sie auch schriftlich erfolgen.

5. Schlussbemerkungen

Es ist eindeutig, dass der Richter zu der Schuld vor der Urteilsfindung keine Stellung nehmen darf. Ich behaupte aber, dass die Verhängung einer Untersuchungshaft keine Stellungnahme zu der Schuld des Beschuldigten bedeutet und gleichzeitig die Aufhebung der Untersuchungshaft auch nicht die Stellungnahme zu der Unschuld des Beschuldigten darstellt. Zum letzteren braucht man eine weiterreichende Offenbarung.

Diese Ansicht wird durch die Richtlinie (EU) 2016/343 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 9. März 2016 *über die Stärkung bestimmter Aspekte der Unschuldsvermutung und des Rechts auf Anwesenheit in der Verhandlung in Strafverfahren* unterstrichen. Es lohnt sich, deren Punkt 16 zu zitieren:

„Ein Verstoß gegen die Unschuldsvermutung läge vor, wenn der Verdächtige oder die beschuldigte Person in einer öffentlichen Erklärung einer Behörde oder in einer gerichtlichen Entscheidung, bei der es sich nicht um eine Entscheidung über die Schuld handelt, als schuldig dargestellt wird, solange die Schuld dieser Person nicht rechtsförmlich nachgewiesen wurde. Solche Erklärungen und gerichtlichen Entscheidungen sollten nicht den Eindruck vermitteln, dass die betreffende Person schuldig ist. Davon sollten Strafverfolgungsmaßnahmen unberührt bleiben, die darauf abzielen, den Verdächtigen oder die beschuldigte Person zu überführen, wie etwa die Anklage, ebenso wie gerichtliche Entscheidungen, mit denen die Aussetzung einer Strafe zur Bewährung widerrufen wird, soweit dabei die Rechte der Verteidigung gewahrt werden. Ebenso unberührt bleiben sollten vorläufige Entscheidungen verfahrensrechtlicher Art, die von einer gerichtlichen oder sonstigen zuständigen Stelle getroffen werden und auf Verdachtsmomenten oder belastendem Beweismaterial beruhen, wie etwa Entscheidungen über Untersuchungshaft, soweit der Verdächtige oder die beschuldigte Personen darin nicht als schuldig bezeichnet wird. Bevor eine vorläufige Entscheidung verfahrensrechtlicher Art getroffen wird, müsste die zuständige Stelle unter Umständen zunächst prüfen, ob das gegen den Verdächtigen oder die beschuldigte Person vorliegende belastende Beweismaterial ausreicht, um die betreffende Entscheidung zu rechtfertigen; in der Entscheidung könnte auf dieses Beweismaterial Bezug genommen werden.“

Dementsprechend bestimmt Artikel 4 (*Öffentliche Bezugnahme auf die Schuld*):

„(1) Die Mitgliedstaaten treffen die erforderlichen Maßnahmen, um sicherzustellen, dass, solange die Schuld eines Verdächtigen oder einer beschuldigten Person nicht rechtsförmlich nachgewiesen wurde, in öffentlichen Erklärungen von Behörden und in nicht die Frage der Schuld betreffenden gerichtlichen Entscheidungen nicht so auf die betreffende Person Bezug genommen wird, als sei sie schuldig. ...“

Ich muss betonen, dass die Richtlinie den vorzeitigen Hinweis auf die Schuld verbietet, und nicht die vorzeitige Vermutung der Unschuld. Nach StPO § 878 Punkt 31 muss man dieser Richtlinie nachkommen. Auch das ungarische Verfassungsgericht setzte sich mehrmals mit der Problematik auseinander und stellte fest, dass die Stellungnahme zum dringenden Tatverdacht ohne eine Beweiswürdigung nicht erfolgen könne, die aber der Urteilsfindung nicht gleichgesetzt werden kann.“

Ich bin damit einverstanden, dass der Staatsanwalt den Haftbefehl am Tag der Einreichung des Gutachtens aufhebt, auch für den Fall, dass er dies mit der einfachen Begründung tut, „ihre Voraussetzungen liegen nicht mehr vor“. Hierzu stellt sich die Frage für mich, warum die selbe Möglichkeit dem Gericht nicht zusteht, und zwar trotz einer detaillierten Begründung. Ich lehne kategorisch ab, dass der Richter gezwungenerweise einen Kompromiss eingeht und den Fortschritt der Beweisaufnahme, die lange Dauer des Verfahrens, das ausgezeichnete Verhalten des Beschuldigten, die lange Dauer der Untersuchungshaft, oder so einen Grund angibt, der mit den wahren Gründen zur Beendigung der Untersuchungshaft nichts zu tun hat.

Ich glaube, die Notwendigkeit der eingeschränkten Beweiswürdigung zur Untersuchungshaft wird nicht nur durch Ansprüche der Beschuldigten und der Verteidiger untermauert, sondern sie kommt auch dem Anspruch auf ein faires Verfahren nach. Darüber hinaus richtet sie sich eher nach der Rechtsprechung des EGMR, wo der Grundsatz gilt, eine Entscheidung zum dringenden Tatverdacht könne nicht unterlassen werden und die Ansicht, der Ermittlungsrichter dürfe die Beweise nicht bewerten, schon an sich gegen den Vertrag verstoße.

Unter den jetztigen Umständen blicke ich mit grosser Ehrfurcht an die Ministerialbegründung des Gesetzartikels Nr. XXXIII von 1896 zurück, wo es hieß: „somit wird der Richter gewissenhaft abwägen, ob die Strafbarkeit des Falls keinem Zweifel unterliegt; er wird sich überlegen, ob genügend Daten zur Verurteilung des Beschuldigten vorliegen“.

XIII. Felhasznált magyar nyelvű források

I. Jogszabályok

1. Magyarország Alaptörvénye
2. 1949. évi XX. törvény, a Magyar Köztársaság Alkotmánya
3. 1973. évi I. törvény a büntető eljárásról
4. 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
5. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
6. 1998. évi LXXXVIII. törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról
7. 2005. évi L. törvény a nemzetközi szerződésekkel kapcsolato eljárásról
8. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
9. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
10. 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól

II. Bírósági határozatok

1. Bács-Kiskun Megyei Bíróság B.268/2005/370/XIV.
2. Bács-Kiskun Megyei Bíróság B.268/2005/505.
3. Bács-Kiskun Megyei Bíróság Bf.101/1999/2. (BH2001. 106.)
4. Bács-Kiskun Megyei Bíróság Bkf.95/1993. (BH1994. 17.)
5. Baranya Megyei Bíróság Bkf.226/1996. (BH1997. 118.)
6. Baranya Megyei Bíróság Bkf.311/1991. (BH1992. 234.)
7. BH 1949. I. (Legf. Bír. Bf. III. 503/1963.)
8. BH 3375. (Legf. Bír. B. törv. III. 1164/1964.)
9. BH 4464. (Budapesti Fővárosi Bíróság Bf. XXII. 4785/1965.)
10. BH 8309. (Legf. Bír. B. törv. III. 522/1976., BH1976. 395.)
11. BH 8310. I. (Legf. Bír. Bf. III. 150/1977.)
12. BH1930. (B. H. 1955. évi 2.)
13. Bkf.I.167/2004. (BH2004. 227.)

14. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.2332/2010/135.
15. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.2332/2010/8.
16. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/11/I.
17. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/2/II.
18. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/43/II.
19. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B.1533/2008/55.
20. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Bny.288/2005/3.
21. Budapest Környéki Törvényszék B.101/2010/1010.
22. Budapest Környéki Törvényszék B.17/2014/100.
23. Budapest Környéki Törvényszék Fk.4/2016/36.
24. Debreceni Ítéltábla Bel.I.343/2017/6.
25. Debreceni Ítéltábla Bel.II.449/2016/4.
26. Debreceni Ítéltábla Bel.II.500/2016/3.
27. Debreceni Ítéltábla Bel.II.524/2016/2.
28. Debreceni Ítéltábla Bel.II.829/2013/2.
29. Debreceni Ítéltábla Bel.II.858/2016/3.
30. Debreceni Ítéltábla Bel.III.131/2017/6.
31. Debreceni Ítéltábla Bel.III.8/2019/3.
32. Debreceni Ítéltábla Bel.IV.280/2019/7.
33. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.253/2017/2.
34. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.263/2017/4.
35. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.278/2018/5.
36. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.367/2018/7.
37. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.564/2015/2.
38. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.652/2015/7.
39. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.666/2017/2.
40. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.707/2015/2.
41. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.712/2015/3.
42. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.713/2015/3.
43. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.833/2017/3.
44. Debreceni Ítéltábla Beüf.I.95/2016/3.
45. Debreceni Ítéltábla Beüf.II.22/2016/4.
46. Debreceni Ítéltábla Beüf.II.253/2015/2.
47. Debreceni Ítéltábla Beüf.II.8/2016/3.

48. Debreceni Ítéltábla Bf.I.162/2018/11.
49. Debreceni Ítéltábla Bf.I.234/2011/6.
50. Debreceni Ítéltábla Bf.I.277/2016/8.
51. Debreceni Ítéltábla Bf.I.477/2016/8.
52. Debreceni Ítéltábla Bf.I.584/2016/41.
53. Debreceni Ítéltábla Bf.I.722/2009/19.
54. Debreceni Ítéltábla Bf.II.254/2015/17.
55. Debreceni Ítéltábla Bf.II.437/2019/30.
56. Debreceni Ítéltábla Bf.II.589/2018/26.
57. Debreceni Ítéltábla Bf.II.790/2016/11.
58. Debreceni Ítéltábla Bf.III.222/2018/11.
59. Debreceni Ítéltábla Bf.III.279/2013/4.
60. Debreceni Ítéltábla Bf.III.285/2012/13.
61. Debreceni Ítéltábla Bf.III.304/2015/10.
62. Debreceni Ítéltábla Bf.III.428/2010/44.
63. Debreceni Ítéltábla Bf.III.489/2017/6.
64. Debreceni Ítéltábla Bf.IV.619/2018/14.
65. Debreceni Ítéltábla Bkf.I.107/2011/3.
66. Debreceni Ítéltábla Bkf.I.285/2009/2.
67. Debreceni Ítéltábla Bkf.I.656/2008/2.
68. Debreceni Ítéltábla Bkf.II.634/2008/2.
69. Debreceni Ítéltábla Bkf.III.183/2013/2.
70. Debreceni Ítéltábla Bkf.III.236/2009/4.
71. Debreceni Ítéltábla Bkf.III.25/2009/2.
72. Debreceni Ítéltábla Bkf.III.306/2010/3.
73. Debreceni Ítéltábla Bkk.III.166/2009/4.
74. Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.20/2005/4.
75. Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.550/2015/2.
76. Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.871/2014/2.
77. Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.169/2014/2.
78. Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.394/2008/2.
79. Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.591/2013/2.
80. Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.608/2013/2.
81. Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.754/2013/2.,

82. Debreceni Ítéltábla Bnyf.III.645/2015/2.
83. Debreceni Ítéltábla Bnyf.III.889/2013/2.
84. Debreceni Ítéltábla Bnyf.III/A.832/2016/2.
85. Debreceni Ítéltábla Bpi.III.807/2017/3.
86. Debreceni Ítéltábla Bpkf.I.479/2014/2.
87. Debreceni Ítéltábla Bpkf.I.513/2014/6.
88. Debreceni Ítéltábla Bpkf.I.551/2018/8.
89. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.130/2014/2.
90. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.216/2014/2.
91. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.32/2019/4.
92. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.473/2018/4.
93. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.489/2018/5.
94. Debreceni Ítéltábla Bpkf.II.625/2014/2.
95. Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.528/2018/5.
96. Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.681/2018/10.
97. Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.777/2018/10.
98. Debreceni Ítéltábla Bpkf.IV.281/2019/7.
99. Debreceni Ítéltábla Bpkf.IV.282/2019/5.
100. Debreceni Ítéltábla Bpkf.IV.591/2018/6.
101. Debreceni Ítéltábla Bpkf.IV.643/2018/6.
102. Debreceni Törvényszék B.204/2017/340/I.
103. Debreceni Törvényszék B.212/2012/509.
104. Debreceni Törvényszék B.258/2017/94.
105. Debreceni Törvényszék B.380/2011/125.
106. Debreceni Törvényszék B.559/2017/95.
107. Debreceni Törvényszék B.569/2017/40/I.
108. Debreceni Törvényszék B.70/2014/166-III.
109. Debreceni Törvényszék B.70/2014/174.
110. Debreceni Törvényszék B.70/2014/2.
111. Debreceni Törvényszék B.70/2014/242.
112. Debreceni Törvényszék B.70/2014/242-IX.
113. Debreceni Törvényszék B.70/2014/36-I.
114. Debreceni Törvényszék Bny.394/2013/2.
115. Debreceni Törvényszék Bpkf.II.535/2014/2.

116. Debreceni Városi Bíróság Bny.255/2008/2.
117. Debreceni Városi Bíróság Bny.431/2008/2.
118. Egri Járásbíróság Bny.432/2016/2.
119. Egri Törvényszék B.16/2016/51.
120. Egri Törvényszék B.16/2016/69.
121. Egri Törvényszék B.29/2015/2.
122. Egri Törvényszék B.29/2015/24.
123. Egri Törvényszék Bnyf.235/2016/2.
124. Fővárosi Bíróság B.271/2003/2.
125. Fővárosi Bíróság B.323/2005/149.,
126. Fővárosi Bíróság B.810/2007/14.
127. Fővárosi Bíróság B.810/2007/35.
128. Fővárosi Bíróság Bf.VI-VII.7530/2007/7.
129. Fővárosi Bíróság Bkf.1313/1991. (BH1992. 305.)
130. Fővárosi Bíróság Bkf.9593/2006/3.
131. Fővárosi Bíróság Bkt.2643/1992. (BH1993. 602.)
132. Fővárosi Bíróság Bn.310/2010/2.
133. Fővárosi Bíróság Bn.432/2010/2.
134. Fővárosi Bíróság Bn.671/2005/2.
135. Fővárosi Bíróság Bny.2344/2004/2.
136. Fővárosi Bíróság Bpi.7262/2008/2.
137. Fővárosi Ítéltábla 5.Fkf.62/2017/3.
138. Fővárosi Ítéltábla B0142003
139. Fővárosi Ítéltábla B1507215
140. Fővárosi Ítéltábla Bel.10.606/2015/3.
141. Fővárosi Ítéltábla Bel.10.885/2012/3.
142. Fővárosi Ítéltábla Bel.I.10.428/2006/5.
143. Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.516/2018/4.
144. Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.697/2016/7.
145. Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.702/2016/4.
146. Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.870/2016/3.
147. Fővárosi Ítéltábla Bf.150/2016/22.
148. Fővárosi Ítéltábla Bf.16/2018/66.
149. Fővárosi Ítéltábla Bf.254/2003/3.

150. Fővárosi Ítéltábla Bf.338/2009/9.
151. Fővárosi Ítéltábla Bf.385/2012/42.
152. Fővárosi Ítéltábla Bf.399/2014/61.
153. Fővárosi Ítéltábla Bf.I.323/2008/9.
154. Fővárosi Ítéltábla Bf.III.9/2007/23.
155. Fővárosi Ítéltábla Bf.IV.20/2016/12.
156. Fővárosi Ítéltábla Bf.V.1.337/2005/19.
157. Fővárosi Ítéltábla Bkf.I.10.482/2006/4.
158. Fővárosi Ítéltábla Bkf.I.10.666/2008/4.
159. Fővárosi Ítéltábla Bkf.V.10.116/2008/3.
160. Fővárosi Ítéltábla Bkf.V.10.858/2006/3.
161. Fővárosi Ítéltábla Bkf.V.163/2005/3.
162. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.10.559/2013/2.
163. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.15.056/2017/3.
164. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.I.1.602/2004/2.
165. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.I.10.161/2010/2.
166. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.I.420/2005/2.
167. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.III.10.132/2010/4.
168. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.V.10.111/2013/2.
169. Fővárosi Ítéltábla Bnyf.V.10.883/2006/2.
170. Fővárosi Ítéltábla Bpi.10299/2011/3.
171. Fővárosi Törvényszék B.1284/2014/296.
172. Fővárosi Törvényszék B.1284/2014/493.
173. Fővárosi Törvényszék B.1492/2010/306.
174. Fővárosi Törvényszék B.1585/2015/18.
175. Fővárosi Törvényszék B.2441/2013/135.
176. Fővárosi Törvényszék B.379/2010/222.
177. Fővárosi Törvényszék Bn.852/2013/2.
178. Fővárosi Törvényszék Bny.566/2017/2.
179. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/175.
180. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/175/I.
181. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/2.
182. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság B.556/2008/33-XXXIV.
183. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Bnyf.150/2008/2.

184. Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Bnyf.276/2008/2.
185. Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.42/2013/25.
186. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság Bny.175/2008/4.
187. Kecskeméti Törvényszék B.262/2016/21-II.
188. Kúria Bfv.I.246/2017/18.
189. Kúria Bfv.I.360/2019/7.
190. Kúria Bhar.III.2.003/2015/3.
191. Kúria Bhar.III.47/2014/23.
192. Kúria Bhar.III.912/2014/2.
193. Kúria Bkf.I.1357/2012/2.
194. Kúria Bpkf.I.1247/2017/2.
195. Kúria Bpkf.I.1259/2015/2.
196. Kúria Bpkf.I.238/2018/2.
197. Kúria Bpkf.I.707/2017/3.
198. Kúria Bpkf.II.1648/2016/2.
199. Kúria Bpkf.III.1.410/2016. (BH2017. 7.)
200. Kúria Bpkf.III.169/2016/7.
201. Kúria Bpkf.III.535/2017/2.
202. Kúria Bpkf.III.686/2017/2. (BH2017. 255.)
203. Kúria Bpkf.III.948/2018/3.
204. Legfelsőbb Bíróság Bf.V.2494/2001. (BH2002. 88.)
205. Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.1.096/2006/19.
206. Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.460/2008/2.
207. Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.97/2000/5.
208. Legfelsőbb Bíróság Bkf.I.167/2004. (BH2004. 227.)
209. Legfelsőbb Bíróság Bkf.III.987/2010/2.
210. Miskolci Törvényszék B.1035/2014/104.
211. Miskolci Törvényszék B.1035/2014/4.
212. Miskolci Törvényszék B.30/2016/95.
213. Miskolci Törvényszék Bny.407/2013/5.
214. Miskolci Törvényszék Bny.523/2013/2.
215. Miskolci Törvényszék Bny.648/2013/5.
216. Miskolci Törvényszék Bnyf.167/2013/2.
217. Miskolci Törvényszék Bnyf.347/2013/2.

218. Miskolci Törvényszék Bnyf.457/2012/2.
219. Miskolci Törvényszék Bnyf.551/2012/2.
220. Miskolci Törvényszék Bnyf.75/2013/2.
221. Miskolci Városi Bíróság Bny.214/2013/2.
222. Miskolci Városi Bíróság Bny.502/2013/2.
223. Miskolci Városi Bíróság Bny.630/2012/2.
224. Miskolci Városi Bíróság Bny.64/2013/2.
225. Miskolci Városi Bíróság Bny.684/2012/2.
226. Miskolci Városi Bíróság Bny.716/2012/2.
227. Nógrád Megyei Bíróság B.11/2005/3.
228. Nógrád Megyei Bíróság B.11/2005/43.
229. Nógrád Megyei Bíróság B.116/2005/132-I.
230. Nyíregyházi Járásbíróság B.676/2014.
231. Nyíregyházi Járásbíróság Bny.161/2017/2.
232. Nyíregyházi Járásbíróság Bny.168/2015/2.
233. Nyíregyházi Járásbíróság Bny.186/2017/2.
234. Nyíregyházi Járásbíróság Bny.259/2017/2.
235. Nyíregyházi Járásbíróság P.20.765/2016/5.
236. Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/32/VI.
237. Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/6/III.
238. Nyíregyházi Törvényszék B.268/2018/94/V.
239. Nyíregyházi Törvényszék B.388/2018/3.
240. Nyíregyházi Törvényszék B.392/2018/58.
241. Nyíregyházi Törvényszék B.392/2018/68.
242. Nyíregyházi Törvényszék B.465/2014/2.
243. Nyíregyházi Törvényszék B.465/2014/26.
244. Nyíregyházi Törvényszék B.496/2015/122.
245. Nyíregyházi Törvényszék B.534/2015/61.
246. Nyíregyházi Törvényszék B.534/2015/7.
247. Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/26/I.
248. Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/35.
249. Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/4.
250. Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/45.
251. Nyíregyházi Törvényszék B.598/2017/45/III.

252. Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/19/II.
253. Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/28.
254. Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/4.
255. Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/43/X.
256. Nyíregyházi Törvényszék B.609/2015/98.
257. Nyíregyházi Törvényszék B.655/2011/84/I.
258. Nyíregyházi Törvényszék B.655/2011/92.
259. Nyíregyházi Törvényszék B.723/2015/3.
260. Nyíregyházi Törvényszék B.723/2015/76.
261. Nyíregyházi Törvényszék B.832/2016/111/I.
262. Nyíregyházi Törvényszék B.906/2009/28.
263. Nyíregyházi Törvényszék B.907/2015/67.
264. Nyíregyházi Törvényszék B.954/2016.
265. Nyíregyházi Törvényszék Bf.861/2011/30.
266. Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.106/2017/2.
267. Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.146/2017/2.
268. Nyíregyházi Törvényszék Bnyf.89/2017/3.
269. Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/15.
270. Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/2.
271. Nyíregyházi Városi Bíróság B.1230/1998/20/IV.
272. Nyíregyházi Városi Bíróság B.3431/2001/12.
273. Nyíregyházi Városi Bíróság B.371/2000/16.
274. Nyíregyházi Városi Bíróság B.484/2011/18.
275. Nyíregyházi Városi Bíróság B.484/2011/18/I.
276. Nyíregyházi Városi Bíróság B.831/2011/2.
277. Nyíregyházi Városi Bíróság Bny.806/2010/2.
278. Nyíregyházi Városi Bíróság Bny.852/2010/2.
279. Pest Megyei Bíróság B.8/2006/195.
280. Pest Megyei Bíróság Bny.372/2006/3.
281. Pesti Központi Kerületi Bíróság B.VI-VII.35163/2005/51.
282. Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.585/2001/3.
283. Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.594/1998/2.
284. Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság Bf.969/1999/6.
285. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf.414/2011/2.

286. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf.881/2011/2.
287. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bnf.12/2011/2.
288. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bnf.511/2010/2.
289. Szegedi Ítéltábla Bel.I.310/2010/2.
290. Szegedi Ítéltábla Bf.II.151/2013/34.
291. Szegedi Ítéltábla Bf.II.240/2006/90.
292. Szegedi Ítéltábla Bf.III.429/2015/90.
293. Szegedi Ítéltábla Bf.III.666/2014/11.
294. Szegedi Ítéltábla Bhar.I.205/2016/3.
295. Szegedi Ítéltábla Bkf.II.477/2005/2.
296. Szegedi Ítéltábla Bpi.I.757/2015/7.
297. Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.641/2015/2.
298. Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.726/2016/3.
299. Szegedi Törvényszék Bf.1054/2014/30.
300. Szegedi Törvényszék Bf.1054/2014/41.
301. Szolnoki Törvényszék B.594/2009/1941.

III. Alkotmánybírósági határozatok

1. 66/1991. (XII. 21.) AB határozat
2. 42/1993. (VI. 30.) AB határozat
3. 31/1997. (V. 16.) AB határozat
4. 63/1997. (XII. 12.) AB határozat
5. 3/1998. (II. 11.) AB határozat
6. 6/1998. (III. 11.) AB határozat
7. 5/1999. (III. 31.) AB határozat
8. 19/1999. (VI. 25.) AB határozat
9. 26/1999. (IX. 8.) AB határozat
10. 10/2007. (III. 7.) AB határozat
11. 34/2013. (XI. 22.) AB határozat
12. 21/2016. (XI. 30.) AB határozat
13. 19/2017. (VII. 18.) AB határozat
14. 3017/2016. (II. 2.) AB határozat
15. 1/2020. (I. 2.) AB határozat

IV. Jogirodalom

1. Akác József és 11 másik szerző: *Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára* I., II., harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG–ORAC, 2018
2. Akác József és 12 másik szerző: *Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára* I., II., második kiadás, szerkesztő: Belegi József, Budapest, HVG–ORAC, 2016
3. Bagi Dénes és 12 másik szerző: *A büntető eljárás magyarázata*, Első kötet, szerkesztő: László Jenő, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982
4. Bakonyi Mária, Bárándy Gergely: *A letartóztatás mint a vallomás befolyásolásának meg nem engedett módszere*, *Büntetőjogi Szemle* 2020/1.
5. Bánáti János, Kádár András Kristóf, Bencze Mátyás: *Az előzetes letartóztatás és a kirendelt védő intézménye*, *Fundamentum* 2005/2., 49–64. o.
6. Bánáti János és 5 másik szerző: *A büntetőeljárás törvény magyarázata*, szerkesztők: Belovics Ervin, Erdei Árpád, Budapest, HVG–ORAC, 2018
7. Bánáti János és 5 másik szerző: *Büntető eljárásjog*, szerkesztő: Tóth Mihály, Budapest, HVG–ORAC, 2003
8. Bárd Károly: *A büntető hatalom megosztásának buktatói Értekezés a bírósági tárgyalás jövőjéről*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1987
9. Bárd Károly: *Emberi Jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában – A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberjog-dogmatikai értekezés*, Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007
10. Belegi József, Czine Ágnes, Fázsi László: *Büntetőeljárás jog*, szerkesztő: Czine Ágnes, Budapest, Patrocinium, 2019
11. Belovics Ervin, Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*, második kiadás, szerkesztő: Tóth Mihály, Budapest, HVG–ORAC, 2015
12. Belovics Ervin, Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*, negyedik kiadás, Budapest, HVG–ORAC, 2019
13. Békés Ádám: *Az anyagi igazság keresése, az alaki igazság megtalálása*, In: Tóth J. Zoltán (szerk.): *250 éves a Dei delitti e delle pene Tanulmányok Cesare Beccariaról*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2015, 103-111. o.
14. Békés Ádám és 19 másik szerző: *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*, 1. kötet, főszerkesztő: Polt Péter, Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2018
15. Bérces Viktor: *A hazai nyomozati eljárásokkal kapcsolatos dilemmák*, *De iurisprudentia et iure publico* – Jog- és politikatudományi folyóirat, 2015/2., 1–10. o.

16. Blutman László: *A letartóztatás időtartamának ésszerűsége az európai alapjogokban*, Rendészeti Szemle 1993/6., 16-28. o.
17. Corpus Juris Hungarici CD – 1896. évi XXXIII. törvény-czikk indokolása
18. Csomós Tamás: *Átlátható kirendelt védői rendszert!*, Ügyvédek Lapja 2014. március és április, 28–30. o.
19. Elek Balázs: *A jogerő a büntetőeljáráásban*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2012
20. Elek Balázs: *A jogerő újraszabályozása a készülő büntetőeljárás törvényben*, Fundamentum 2016. 2–4. szám, 77–83. o.
21. Elek Balázs: *A jogirodalom által közvetített jogtudomány és a büntető ítélkezés*, In: Bódig Mátyás – Zódi Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna Tudomány módszertani és tudományelméleti írások*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete, Opten Informatikai Kft., 2016, 152–177. o.
22. Elek Balázs: *Az előzetes letartóztatás indokolása az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatának tükrében*, Büntetőjogi Szemle 2015/3., 35-51. o.
23. Elek Balázs: *Az igazság feltárása a büntetőeljáráásban*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2014, 50–74. o.
24. Elek Balázs: *Habeas Corpus a magyar büntetőeljáráásban*, Európai Jog 2015/6., 23–32. o.
25. Fantoly Zsanett, Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
26. Farkas Ákos, Róth Erika: *A büntetőeljárás*, Budapest, CompLex Kiadó, 2012
27. Fázsi László: *A tekintély szerepe napjaink büntető ítélkezésében*, Jogtudományi Közlöny 2013/11., 541-552. o.
28. Fázsi László, Fintor Nóra, Kozma Istvánné: *Három rendbeli rablás vádja alóli felmentés*, In: Elek Balázs, Fázsi László (szerk.): *Az ítélőmesterség dilemmái Tanulmányok dr. Remes Zoltán bíró emlékére*, Debrecen, Printart-Press, 2015, 285–300. o.
29. Fenyvesi Csaba: *A védőügyvéd – A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002

30. Fenyvesi Csaba, Herke Csongor, Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*, szerkesztő: Tremmel Flórián, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2008
31. Fleck Zoltán: *Jogállam és igazságszolgáltatás a változó világban*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2008
32. Herke Csongor: *A letartóztatás*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002
33. Herke Csongor: *A letartóztatás elrendelésének feltételrendszere, különös tekintettel az alaki feltételekre*, In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 270–281. o.
34. Herke Csongor: *A letartóztatás feltételei nemzetközi kitekintésben*, In: Gál Andor, Karsai Krisztina (szerk.): *AD VALOREM Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*, Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016, 141–151. o.
35. Herke Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei Egyetemi Jegyzet*, Pécs, 2011
36. Holhós-Kovács Szilárd: *Előzetes letartóztatás pro és kontra a bírósági eljárás és végzések tükrében*, *Bírák Lapja* 2011/1-2., 130-145. o.
37. Horgos Lívia: *A büntetőeljárás gyanú fogalmának új felfogása egy jogeset tükrében*, *Magyar Jog* 2018/4., 244-254. o.
38. Kádár András Kristóf, Kirs Eszter, Lukovics Adél, Moldova Zsófia, M. Tóth Balázs: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának előzetes letartóztatással kapcsolatos gyakorlata Kézikönyv bírák számára*, Budapest, 2014
39. Kádár András Kristóf, Kirs Eszter, Lukovics Adél, Moldova Zsófia, M. Tóth Balázs: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának előzetes letartóztatással kapcsolatos gyakorlata Kézikönyv ügyvédek számára*, Budapest, 2014
40. Király Tibor: *Büntetőítélet a jog határán*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972
41. Kiss Sándor és 7 másik szerző: *A büntetőeljárás törvény magyarázata*, 1. kötet, szerkesztő: Jakus Tamás, Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2003
42. Köhalmi László: *A jogállami büntetőeljárás egy fontos kívánalma: a védelemhez való jog*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság*, Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2014, 254-267. o.
43. Kőszeg Ferenc: *Bűnözés, börtönnépesség, előzetes letartóztatás*, *Belügyi Szemle* 2011/4., 5-31. o.

44. Kupecki Nóra: *A személyi szabadság büntető eljárásjogi korlátai az emberi jogok európai egyezményének 5. cikkében*, Magyar Rendészet, 2015/5., 63-74. o.
45. Kupecki Nóra: *Az előzetes letartóztatás szabályai Ausztriában*, Acta Universitatis Szegediensis, Szeged, 2015, 121–145. o.
46. Matusik Tamás: *Gondolatok az előzetes letartóztatás hazai gyakorlatát ért kritikák kapcsán*, Magyar Jog 2015/5., 289-293. o.
47. Róth Erika: *Az egyezménykonform előzetes letartóztatáshoz vezető út*, Állam- és Jogtudomány 2017/4., 70-79. o.
48. Róth Erika: *Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái*, Budapest, Osiris Kiadó, 2000.
49. Róth Erika: *Eljárési jogok A személyi szabadság eljárési garanciái*, In: Halmai Gábor, Tóth Gábor Attila (szerk.): *Emberi Jogok*, Budapest, Osiris Kiadó, 2008, 669–693. o.
50. Róth Erika: *Védő-ügyvéd – védőügyvéd*, Jogtudományi Közlöny, 2004. április, 155–157. o.
51. Stál József: *A megalapozott gyanúhoz kapcsolódó bizonyítékértékelés és ténymegállapítás a német nyelvű országok jogalkalmazásában*, Miskolci Jogi Szemle 2019/1., 79–100. o.
52. Stál József: *A poligráf alkalmazása a német bíróságok ítélezési gyakorlatában*, Belügyi Szemle 2019/5., 82–98. o.
53. Stál József: *A személyiségi jogot sértő hang- és képfelvétel felhasználhatósága a német bíróságok jogalkalmazásában*, Belügyi Szemle 2018/4., 85–101. o.
54. Stál József: *Az óvadék térhódítása és a letartóztatás térvesztése a magyar büntető jogalkalmazásban*, Magyar Jog 2019/7–8., 425-437. o.
55. Szabó Krisztián: *Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlatának hatása a magyar büntetőeljárás törvényre*, Pro Futuro 2017/1., 128-150. o.
56. Szabó Krisztián: *Előzetes letartóztatás a nyomozási szakaszban*, In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, ideál és valóság: Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, 2014, 334-345. o.
57. Szabó Krisztián: *Gondolatok az előzetes letartóztatás gyakorlatáról*, Magyar Jog 2014/12., 725-729. o.
58. Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006

59. Uitz Renáta: *Nemzetközi emberi jogok és a magyar jogrend*, In: Jakab András – Gajduschek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*, Budapest, MTA TK JTI, 2016, 173-210. o.
60. Várnay Ernő: *Az Európai Bíróság és a bírói aktivizmus délibábja*, *Állam- és Jogtudomány* 2017/2., 85–113. o.

V. Egyéb irodalom

1. *A Magyar Értelmező Kéziszótár A-Ly*, Juhász József és más szerkesztők, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1985
2. *A magyar nyelv értelmező szótára*, Második kötet, E-GY, Bárczi Géza és más szerkesztők, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959
3. Babbie, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, 6. kiadás, Budapest, Balassi kiadó, 2008
4. Fekete Balázs – Jakab András: *A jogtudományi munka alapjai*. In: Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudományelméleti és -történeti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015
5. Fónai Mihály, Kerülő Judit, Takács Péter (szerk.): *Bevezetés az alkalmazott kutatómódszertanba*, Nyíregyháza, Pro Educatione Alapítvány, 2001
6. Fülöp Géza: *Hol keressem? Hogy keressem? Információkeresés – szakirodalomkutatás*, Csíkszereda, Editura Didactaca si Pedagogica, 2009
7. Halász Előd, Földes Csaba, Uzonyi Pál (szerk.): *Német Magyar Nagyszótár*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1998
8. Horváth Barna: *Bevezetés a jogtudományba*, Máriabesenyő, Attraktor, 2015
9. Komjáthy Miklós stb.: *Levéltári ismeretek kézikönyve*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1980
10. Kőhegyes Anikó (szerk.): *Magyar–Német–Magyar Jogi Szakszótár*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005
11. Sajó András: *Kritikai értekezés a jogtudományról*, Budapest, Akadémia Kiadó, 1983
12. Sebők Miklós, Zorgit Burtejin, Zágoni Bella: *A szövegek társadalomtudományi elemzése: egy elméleti áttekintés*, In: Sebők Miklós (szerk.): *Kvantitatív szövegelemzés és szövegbányászat a politikatudományban*, Budapest, L'Harmattan, 2016, 15-21. o.

VI. PhD-értekezések

1. Dobrocsi Szilvia: *A magyar büntetőeljárás korszerűsítésének kísérlete: a jogi személyek elleni eljárás, a közvetítés és a távollattartás*, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2011, támavezető: Erdei Árpád
2. Herke Csongor: *Az előzetes letartóztatás elméleti és gyakorlati kérdései*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2001
3. Kupecki Nóra: *A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben*, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Szeged, 2016, támavezető: Fantoly Zsanett
4. Sléder Judit: *A büntetőeljárás megindítása*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2010, támavezető: Finszter Géza
5. Than Alexandra Katalin: *Elektronikus mozgáskövető eszköz alkalmazása a büntető igazságszolgáltatás során Magyarországon és Európában*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2016, támavezető: Herke Csongor
6. Tóth Andrea Noémi: *A távollattartás jogintézménye*, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2015, támavezető: Elek Balázs

VII. Egyéb források

1. 2/2007. BK vélemény, az 1997. évi LXVI. törvény hatálybalépése előtt hozott egyes kollégiumi állásfoglalások fenn nem tartásáról
2. 93/2011. BK vélemény, a nyomozási bíró eljárásáról az előzetes letartóztatás elrendelése tárgyában
3. A Deutscher Rechtshistorikertag határozata (Regensburg, 1998), In: *A jogtörténet-tudomány céljai, módszerei és forrásai*, a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola által kiadott előadásvázlat, egyéb részletek nélkül
4. A Kúria Büntető Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoportjának 2016.El.II.JGY.B.2. számú összefoglalója *a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatáról*
5. BK 122., a Be. 379/A. és 379/B. §-aiban szabályozott, a kényszerintézkedéssel kapcsolatos speciális eljárási rendelkezések értelmezése
6. CompLex CD Jogtár
7. Darák Péter: *Kiegyensúlyozottsággal, hűséggel. A hetvenéves dr. Bánáti János köszöntése*, Ügyvédek lapja 2014/4., 38-40. o.

XIV. Felhasznált idegen nyelvű források

I. Jogszabályok

1. Bundesgesetz über die Beschwerde an den Obersten Gerichtshof wegen Verletzung des Grundrechtes auf persönliche Freiheit (Grundrechtsbeschwerde-Gesetz – GRBG)
2. Bundesverfassungsgesetz vom 29. November 1988 über den Schutz der persönlichen Freiheit
3. Grundgesetz (von Deutschland)
4. Strafprozeßordnung (StPO) (Deutschland)
5. Strafprozeßordnung (StPO) (Liechtenstein)
6. Strafprozeßordnung (StPO) (Österreich)
7. Strafprozeßordnung (StPO) (Schweiz)

II. Bírósági döntések

1. Landgericht Düsseldorf 9 KLS 2/17, Beschluss vom 19. September 2017
2. Bundesgerichtshof StB 3/05, Beschluss vom 19. Mai 2005
3. Bundesgerichtshof AK 3/10, Beschluss vom 17. Juni 2010
4. Bundesgerichtshof AK 63–65/16, Beschluss vom 15. Dezember 2016
5. Bundesgerichtshof AK 25/13, Beschluss vom 23. Januar 2014
6. Bundesgerichtshof StB 2/05, Beschluss vom 22. Februar 2005
7. Bundesgerichtshof StB 21/19, Beschluss vom 22. August 2019
8. Bundesgerichtshof StB 1/15, Beschluss vom 5. Februar 2015
9. Bundesgerichtshof StB 10/02, Beschluss vom 25. Aprils 2002
10. Bundesgerichtshof StB 21/03, Beschluss vom 19. Dezember 2003
11. Bundesgerichtshof AK 15/01, Beschluss vom 11. Oktober 2001
12. Bundesgerichtshof AK 3 bis 7/15, Beschluss vom 26. März 2015
13. Bundesgerichtshof AK 22 und 23/11, Beschluss vom 22. Dezember 2011
14. Bundesgerichtshof AK 1/06, Beschluss vom 9. Februar 2006
15. Bundesgerichtshof AK 55/19, Beschluss vom 17. Oktober 19
16. Bundesgerichtshof StB 19/19, Beschluss vom 8. August 2019
17. Bundesgerichtshof AK 39-41/19, Beschluss vom 13. August 2019
18. Bundesgerichtshof StB 20/03, Beschluss vom 8. Januar 2004

19. Bundesgerichtshof StB 15/05, Beschluss vom 28. Oktober 2015
20. Landgericht Hamburg 625 Qs 19/93, Beschluss vom 14. Dezember 1993
21. Landgericht Zweibrücken Qs 20/09, Beschluss 02. März 2009
22. Oberlandesgericht Hamm 2 Ws 335/02, Beschluss vom 05. August 2002
23. Oberlandesgericht Oldenburg 1 Ws 233/06, Beschluss vom 21. April 2006
24. Oberlandesgericht Hamm 3 Ws 220/08, Beschluss vom 05. Juni 2008
25. Oberlandesgericht Brandenburg 2 Ws 152/00, Beschluss vom 31. Mai 2000
26. Oberster Gerichtshof 13Os19/13p, Beschluss vom 27.03.2013
27. Oberster Gerichtshof 11Os147/10t, Beschluss vom 10.11.2010
28. Oberster Gerichtshof 11Os54/97, Beschluss vom 15.04.1997
29. Oberster Gerichtshof 12Os12/07t, Beschluss vom 25.01.2007
30. Oberster Gerichtshof 11Os87/99, Beschluss vom 28.07.1999
31. Bundesgericht BGE 123 I 268, Urteil vom 5. November 1997
32. Bundesgericht 137 IV 122, Urteil vom 16. Mai 2011
33. Bundesgericht 1P.216/2000/boh, Urteil vom 27. April 2000
34. Bundesgericht BGE 124 I 208, Urteil vom 25. August 1998
35. Fürstlicher Oberster Gerichtshof 12 UR. 2013.190
36. Fürstlicher Oberster Gerichtshof 13 UR. 2013.173

III. Alkotmánybírósi határozatok

1. 2 BvR 2233/04, Beschluss vom 31. Oktober 2005, BVerfGK 6, 303.
2. 2 BvR 2098/12, Beschluss vom 17. Januar 2013, StV 2013, 640–642.
3. 2 BvR 777/94, Beschluss vom 11. Juli 1994, NJW 1994, S. 3219–3221.

IV. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései

1. Nr. 24479/94, Lietzow v. Deutschland, Urteil vom 13. Februar 2001
2. 9862/82, Sanchez-Reisse v. Switzerland, 21. Oktober 1986
3. Case of Zirovnický v. The Czech Republic, 23661/03, 67, 30 September 2010
4. Case of Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom (12244/86, 12245/86, 12383/86), 32, 30 August 1990
5. Case of Stepuleac v. Moldova, 8207/06, 6 November 2007
6. Nr. 24479/94, Lietzow v. Deutschland, Urteil vom 13. Februar 2001
7. 9862/82, Sanchez-Reisse v. Switzerland, 21. Oktober 1986
8. Hauschildt gegen Dänemark, 10486/83, 50, Urteil vom 24. Mai 1989

V. Jogirodalom

1. Anne Peters, Tilmann Altwicker: *Europäische Menschenrechtskonvention: Mit rechtsvergleichenden Bezügen zum deutschen Grundgesetz*, Auflage 2, München, C.H.Beck, 2012
2. Bakonyi Mária, Bárándy Gergely: *Pritvor kao nedozvoljen način vršenja uticaja na davanje iskaza osumnjičenog //The arrest as an inadmissible method of influencing confession/// str. 201-226.)*, In: Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama (Acquis Communautaire) Evropske unije - stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih - , Nataša Mrvić Petrović és Nikolina Grbić Pavlović
3. Claus Roxin: *Strafverfahrensrecht*, 23. Auflage, München, Verlag C H Beck, 1993
4. Eberhard Kempf: *Die Rechtsprechung des EGMR zum Akteneinsichtsrecht*, In: Festschrift für Peter Rieß zum 70. Geburtstag am 4. Juni 2002 (Hg.: Ernst Walter Hanack und andere), Berlin, Walter de Gruyter, 2002
5. Hans-Heiner Kühne: *Strafprozessrecht*, Auflage 9, Heidelberg, C.F.Müller, 2015
6. Julius Gercke, Zöller Temming (Hg.): *Strafprozessordnung, Heidelberger Kommentar*, Auflage 5, Heidelberg, C.F.Müller, 2012
7. Kurt Kirchbacher: *Das neue Haftrecht. Fahndung und Festnahme*, Österreichische Juristen-Zeitung 2008/6.
8. Löwe – Rosenberg (Hg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: Großkommentar*, Band 4, Auflage 26, Berlin, De Gruyter Recht, 2007
9. Löwe – Rosenberg (Hg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: Großkommentar*, Band 11, EMRK; IPBPR, Auflage 26, Berlin/Boston, Walter De Gruyter, 2012
10. Martin Hussels: *Strafprozessrecht – Schnell erfasst*, Auflage 3, Berlin, Heidelberg, Springer Verlag, 2015
11. Olaf Klemke, Hansjörg Elbs: *Einführung in die Praxis der Strafverteidigung*, Auflage 2, Heidelberg, C.F.Müller, 2010
12. Rainer J. Nimmervoll: *Haftrecht Freiheitsentzug im Strafverfahren*, Auflage 3, Wien, LexisNexis, 2018, S. 110–113.
13. Reinhold Schlothauer, Hans-Joachim Weider, Frank Nobis: *Untersuchungshaft mit Erläuterungen zu den UVollzG der Länder*, Auflage 5, Heidelberg, C.F.Müller, 2016
14. Theodor Kleinknecht, Karlheinz Meyer, Lutz Meyer-Goßner: *Strafprozeßordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*, Band 6, Auflage 40, München, Verlag C.H.Beck, 1991

15. Uwe Hellmann: *Strafprozessrecht*, Auflage 2, Berlin, Heidelberg, New York, Springer Verlag, 2006

VI. Sajtóhírek és egyéb források

1. *Geheimnisverrat an Islamisten Der merkwürdige Maulwurf Roque M.*, Frankfurter Allgemeine, 05.09.2017, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/ex-geheimdienstler-gesteht-geheimnisverrat-15184530.html>
2. *Prozess um Mai-Krawalle entfacht Streit*, Berliner Morgenpost, 03.07.2010, <http://www.morgenpost.de/berlin/article104294259/Prozess-um-Mai-Krawalle-entfacht-Streit.html>
3. *Terrorverdacht bei Bundeswehr Bundesgerichtshof hebt Haftbefehl gegen Franco A. auf*, Spiegel, 29.11.2017, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-bundesgerichtshof-hebt-haftbefehl-gegen-franco-a-auf-a-1180904.html>
4. *Terrorverdacht bei der Bundeswehr BGH hebt Haftbefehl für Komplizen von Franco A. auf*, Spiegel, 05.07.2017, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/fall-franco-a-bgh-hebt-haftbefehl-fuer-komplizen-auf-a-1156107.html>
5. *Bundeswehr-Skandal Kein hinreichender Terrorverdacht gegen Soldat Franco A.*, Spiegel, 07.06.2018, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/franco-a-kein-hinreichender-terrorverdacht-gegen-soldat-a-1211726.html>
6. *Fall Roque M. Gericht lässt mutmaßlichen Geheimdienst-„Maulwurf“ frei*, Spiegel, 12.07.2017, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/verfassungsschutz-gericht-laesst-mutmasslichen-geheimdienst-maulwurf-frei-a-1157414.html>
7. *Haftbefehl gegen zwei Schüler aufgehoben Halber Freispruch im Molli-Prozess*, taz, 17.12.2009, <http://www.taz.de/!5150748/>
8. *Rechtsradikaler Bundeswehroffizier Franco A. wird nun doch angeklagt*, Spiegel, 19.11.2019, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/franco-a-rechtsextremer-bundeswehroffizier-wird-nun-doch-angeklagt-a-1297249.html>
9. *Vernehmlassungsbericht der Regierung des Fürstentums Liechtenstein betreffend die Abänderung der Strafprozessordnung, des Jugendgerichtsgesetzes und des Rechtshilfegesetzes (Reform der Untersuchungshaft)*, RA 2006/1642-0132, Vaduz, vom 27. Juni 2006